

Branko Tošović (Hg.)
Бранко Тошовиќ (ур.)

Blaže Koneski
Блаже Конески

Паралелн
Паралели

Projekt Korpus Gralis-mak (Reihe)

herausgegeben von

Univ.-Prof. Dr. Branko Tošović
(Karl-Franzens-Universität Graz)

Band 2

Пројект Корпусот Гралис-мак (Серија)

уредник

проф. др. Бранко Тошовиќ
(Универзитет „Карл Франц“ Грац)

Том 2

INSTITUT FÜR SLAWISTIK
DER KARL-FRANZENS-UNIVERSITÄT GRAZ

Branko Tošović (Hg.)

Бранко Тошовић (ур.)

BLAŽE KONESKI
БЛАЖЕ КОНЕСКИ

PARALLELEN
ПАРАЛЕЛИ

Projekt Korpus Gralis-mak

Пројект Корпусот Гралис-мак

2

2015

Institut für Slawistik
der Karl-Franzens-Universität Graz

Herausgeber • Уредник
O. Univ.-Prof. Dr. Branko Tošović branko.tosovic@uni-graz.at
Institut für Slawistik http://www-gewi.kfunigraz.ac.at/gralis/
Karl-Franzens-Universität Graz
Merangasse 70
A-8010 Graz

Satz • Прелом
Branko Tošović • Бранко Тошовиќ

Korrektur • Лектура
Mazedonisch / Македонски јазик: Jane Jovanov / Јане Јованов
Deutsch / Германски јазик: Arno Wonisch / Арно Вониш
Serbisch, Kroatisch, Bosniakisch, Montenegrinisch / Српски, хрватски, бошњачки,
црногорски:
Branko Tošović / Бранко Тошовиќ

Redaktionsmitglieder • Чланови на редакција
Arno Wonisch, Emina Jović, Darjan Horvat • Арно Вониш, Емина Јовиќ, Дарјан Хорват

Verlag • Издавач
Institut für Slawistik der
Karl-Franzens-Universität Graz
Merangasse 70
8010 Graz, Österreich/Austria
Tel.: ++43 316/380 25 22

Druck • Печат
Grafid d.o.o.
78 000 Banjaluka, Milana Karanovića 25
Tel.: ++387 51 259 250, Fax: ++387 51 258 657, grafid@blic.net

Auflage • Тираж
XXX

Tošović, Branko (Hg.) / Тошовиќ, Бранко (ур.). Blaže Koneski / Блаже Конески: **Parallelen / Паралели**. Грац/Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz, 2015. – 359 s./S. [Projekt Korpus Gralis-mak – Пројект Корпусот Гралис-мак, 2]

ISBN 978-3-9503561-7-5

© Branko Tošović, Graz 2015
Alle Rechte vorbehalten. Сите права се задржани.

Branko Tošović (Hg.)

Бранко Тошовић (ур.)

BLAŽE KONESKI
БЛАЖЕ КОНЕСКИ

PARALLELE
ПАРАЛЕЛИ

Projekt Korpus Gralis-mak
Пројект Корпусот Гралис-мак

2

2015

Institut für Slawistik
der Karl-Franzens-Universität Graz

Содржина • Inhalt • Sadržaj

Вовед (Вовед на македонски јазик – Einführung in mazedonischer Sprache – Uvod na makedonskom jeziku)	11
Einführung (Вовед на германски јазик – Einführung in deutscher Sprache – Uvod na njemačkom jeziku)	13
Uvod (Вовед на српски јазик – Einführung in serbischer Sprache – Uvod na srpskom jeziku)	15

Блаже Конески • Blaže Koneski	17
--------------------------------------	-----------

Branko Tošović. Stilistika pripovijedanja Blaža Koneskog	19
---	----

1. Раскази • Erzählungen • Pripovijetke	47
--	-----------

ИЗЛОЖБА	49
ИЗЛОЖБА (Емина Јовиќ – Емина Јовић, Sr)	55
IZLOŽBA (Бранко Тошовиќ – Branko Tošović, Sr)	61
ЛОЗЕ	67
VINOGRAD (Дарјан Хорват – Darjan Horvat, Hr)	71
VINOGRAD (Бранко Тошовиќ – Branko Tošović, Sr)	75
ПОТЕЗ	79
POTEZ (Дарјан Хорват – Darjan Horvat, Hr)	85
POTEZ (Бранко Тошовиќ – Branko Tošović, Sr)	91
ПРЕЧЕК	97
DOŠEK (Бранко Тошовиќ – Branko Tošović, Sr)	101
ВСТРЕЧА (Група – Gruppe – Grupa, Ru)	105
ПОСРЕЩАНЕ (Петја Рогич – Petja Rogić – Петя Рогич, Bg)	109
ПРОЧКА	113
OPROŠTENJE (Џенана Човиќ – Dženana Čović, Bs)	119
OPROŠTENJE (Бранко Тошовиќ – Branko Tošović, Sr)	123
РАЗМИНУВАЊЕ	127
MIPOPLAŽENJE (Бранко Тошовиќ – Branko Tošović, Sr)	129
РАЗМИНУЛИСЬ (Група – Gruppe – Grupa, Ru)	131
BEGEGNUNG IM VORÜBERGEHEN (Арно Вонисх – Arno Wonisch, De)	133
СРЕДБА ВО РАЈОТ	135
SUSRET U RAJU (Бранко Тошовиќ – Branko Tošović, Sr)	137
ВСТРЕЧА В РАЮ (Група – Gruppe – Grupa, Ru)	139
TREFFEN IM PARADIES (Arno Wonisch, De)	143

ТИХИОТ ДОН	145
ТИНІ DON (Бранко Тошовиќ – Branko Tošović, Sr)	147
ТИХИЙ ДОН (Група – Gruppe – Grupa, Ru)	149
DER STILLE DON (Арно Вонисх – Arno Wonisch, De)	153
ЧЕВЛИ	157
CİPELE (Бранко Тошовиќ – Branko Tošović, Sr)	167

2. Лирика • Lyrik • Lirika 177

О ТЕШКОТО!	179
О ТЕШКОТО! (Бранко Тошовиќ – Branko Tošović, Sr)	183
О ТЕШКОТО! (Белма Цоковиќ – Belma Coković, Cg)	187
ОН ТЕШКОТО! (Белма Цоковиќ – Belma Coković, De)	191

3. Есеи • Essays • Eseji 195

ЗА ОТКРИВАЊЕТО НА ПЕСНА	197
OTKRIVANJE PJESME (Бранко Тошовиќ – Branko Tošović, Sr)	201
ЗА ТРАДИЦИЈАТА И ИНОВАЦИЈЕ	205
ZA TRADICIJU I INOVACIJE (Бранко Тошовиќ – Branko Tošović, Sr)	209
ЕДЕН ОПИТ	211
JEDAN POKUŠAJ (Билјана Абациќ – Biljana Abadžić, Sr)	213
JEDAN POKUŠAJ (Бранко Тошовиќ – Branko Tošović, Sr)	215
МИНИЈАТУРА	217
MINIJATURA (Ријана Трешњиќ – Rijana Trešnjić, Bs)	219
MINIJATURA (Бранко Тошовиќ – Branko Tošović, Sr)	221
ИВО АНДРИЌ	223
IVO ANDRIĆ (Бранко Тошовиќ – Branko Tošović, Sr)	227
ВИНО	231
VINO (Ријана Трешњиќ – Rijana Trešnjić, Bs)	233
VINO (Бранко Тошовиќ – Branko Tošović, Sr)	235

Прилози • Beilage • Priloz i 237

1. Приказни • Märchen • Bajke 239

МАЈСТОРОТ ШТО ГО ТУРНАЛОЦАКОТ (Mk – De, Hr, Sr)	241
ПРОДАВАЧОТ НА СЕМКИ (Mk – De, Hr, Sr)	245
СТАРАТА ВРАЖДА МЕЃУ КУЧЕТО И ЗАЈАКО (Mk – De, Hr, Sr)	249
ЦАРСКАТА ЌЕРКА И ЕКИМО (Mk – De, Hr, Sr)	259

Бранко Тошовиќ. Волкот и јагнето како јазична и уметничка опозиција	265
--	------------

2. Песни • Lieder • Pjesme **285**

АЈ, БЕШЕ МЕСЕЦ МАЈ (Mk – De, Hr, Sr)	287
ЈАС СУМ НЕСРЕЌНИЦА (Mk – De, Hr, Sr)	293
ЈОВАНО, ЈОВАНКЕ (Mk – De, Hr, Sr)	297
ЛИХНИДА КАЈЧЕ ВЕСЛАШЕ ПО ОХРИДСКОТО ЕЗЕРО (Mk – De, Hr, Sr)	303
МАКЕДОНСКА ПАРТИЗАНКА (Mk – De, Hr, Sr)	307
МАКЕДОНСКО ДЕВОЈЧЕ (Mk – De, Hr, Sr)	309
НАЗАД, НАЗАД, МОМЕ КАЛИНО (Mk – De, Hr, Sr)	317
ОЈ ТИ МОМЧЕ ОХРИЃАНЧЕ (Mk – De, Hr, Sr)	321
СО МАКИ СУМ СЕ РОДИЛА (Mk – De, Hr, Sr)	323
ЧИЈА СИ (Mk – De, Hr, Sr)	329

3. Без мака • Ohne Mühe • Bez muke **331**

ВО ХОТЕЛ (Mk – Sr)	333
ВО РЕСТОРАН (Mk – Bs, Sr)	335
ДИЕТА (Mk – Bs, Sr)	339
МАРКО И АНА (Mk – Bs, Sr)	341
МОЕТО СЕМЕЈСТВО (Mk – Sr)	343
МОЈ ОБИЧЕН ДЕН (Mk – Sr)	345
НА ПАЗАР (Mk – Bs, Sr)	347
ПРОШЕТКА ПО ДРЕВНИОТ ГРАДОТ ОХРИД (Mk – Bs, Sr)	353

4. С кратеници • Abkürzungen • Skraćenice **357**

5. Преведувачи • ÜbersetzerInnen • Prevodioci **359**

Вовед

Оваа книга се појави како резултат на курсот за преведување од македонски на другите јазици (словенски и германски), кој го држев во текот на зимскиот семестар во академската 2013/2014 година во Институтот за славистика при Универзитетот „Карл Франц“ во Грац. Студентите кои веќе имаа познавање од македонскиот јазик ги преведуваа делата на Блаже Конески, а почетниците добиваа помалку сложени текстови од еден од учебниците за македонски јазик за странци, како и популарни песни, народни и забавни.

Од ова произлезе и концепцијата на оваа публикација. Таа се состои од два дела. Во првиот (централниот) се наоѓаат преводите на книжевните дела на Блаже Конески – девет раскази, една песна и шест есеи, а во вториот дел се преводите на останатите текстови (четири македонски бајки, десет народни песни и осум текстови од спомнатиот учебник). На крајот на овој дел се наоѓа и моето дело за волкот и јагнето во македонските бајки. Во првиот дел се вклучени и моите преводи, како и преводите на некои колеги од Грац, создадени во рамките на Преведувачката работилница со која раководеше Роза Тасевска за време на семинарот за македонски јазик во летото 2012 и 2013 година (двата превода носат колективен карактер).

За да имаат студентите целосна слобода и што е можно поголема можност за креативно истакнување на преведувачките можности, своите преводи на српски јазик ги ставив на располагање на оние кои преведуваа на други штокавски јазици дури откако тие ја направија финалната верзија на своите преводи. Во студентските варијанти вршев измени само таму каде што сакав да се задржи стилот од оригиналот, додека се обидував да го зачувам секое оригинално видување на оригиналот, како и индивидуалниот стил на преведување. Посебно настојував да не ги доведувам во прашање нормативните решенија за секој одделен јазик. Понатаму моите интервенции веројатно би воделе кон подобрување на преводите, но „студентската рака“ послабо би се изразила, а мојата би била позабележлива (што воопшто не би било добро), па затоа настојував што помалку тоа да го правам.

Секој текст кој е внесен во оваа книга започнува со оригиналниот текст на македонски јазик, а потоа следуваат преводите на другите словенски јазици и германски. На крајот на преводите се наведуваат нивните автори.

Оваа книга се појави како резултат на желбата да се реализираат неколку цели:

1. од првиот курс по преведување од македонски на Универзитетот во Грац да остане и писмена трага, поточно, резултатите од курсот да се објават и да бидат достапни и на пошироката јавност (што е посебно важно за учесниците во курсот),

2. студентите од Славистика во Грац што повеќе да се заинтересираат за македонскиот јазик, неговата книжевност и култура,

3. да се развие паралелен корпус на македонски јазик (Мак-Корпус) врз основа на договорот за соработка меѓу Институтот за Славистика при Универзитетот „Карл Франц“ во Грац и Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ во Скопје, и пополни со што е можно поголем број верзии на други јазици,

4. Гралис-Корпус да добие доволен број текстови од Блаже Конески на словенските јазици и германски, со што ќе се продлабочи општословенската и европската димензија на овој голем писател од Македонија,

5. да се внесат во Корпус-Мак што е можно поедноставни дела (народни бајки, популарни народни, забавни песни и текстови наменети за странци) па преку компарација на реченици на повеќе јазици да се учи поефикасно и побрзо македонскиот јазик.

Автори на преводите се Билјана Абаџиќ, Белма Цоковиќ, Елизабет Флух, Паул Грубел, Дарјан Хорват, Емина Јовиќ, Бјанка Сиберер, Бранко Тошовиќ, Ријана Трешниќ, Арно Вониш (вкупно 10).

Бранко Тошовиќ

Грац, 14 јуни 2015

Vorwort

Bei dieser Publikation handelt es sich um das Ergebnis eines Übersetzungskurses für das Mazedonische, einige weitere slawische Sprachen und das Deutsche, der im Wintersemester 2013/2014 am Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz abgehalten wurde. Studierende mit Vorkenntnissen der mazedonischen Sprache übersetzten Werke von Blaže Koneski, während Studierende ohne Vorkenntnisse mit einfachen Texten aus einem Mazedonisch-Lehrbuch, bekannten Liedern, Märchen u. a. arbeiteten.

Aus dieser Herangehensweise leitet sich auch die Konzeption dieses Buches ab, das aus zwei Teilen besteht. In einem ersten (und zentralen) trifft man auf literarische Werke von Blaže Koneski, davon neun Erzählungen, ein Gedicht und sechs Essays, während der zweite Teil die Übersetzungen der anderen Texte beinhaltet (vier mazedonische Märchen, zehn Volkslieder und acht Lehrbuch-Texte). Am Ende des zweiten Teils befindet sich auch mein Aufsatz über die Rolle von Wolf und Schaf in mazedonischen Märchen. Der erste Teil umfasst weiters meine sowie auch die Übersetzungen von anderen Grazer Kolleginnen und Kollegen, die im Rahmen der Übersetzungswerkstatt unter der Leitung von Roza Tasevska im Zuge des Seminars für die mazedonische Sprache in den Jahren 2012 und 2013 angefertigt wurden (zwei Übersetzungen wurden dabei kollektiv erstellt).

Um den Studierenden möglichst große Freiheiten einzuräumen und nach Möglichkeit auch die Kreativität zu fördern, habe ich meine Übersetzungen ins Serbische all jenen zur Verfügung gestellt, die Übersetzungen in andere slawische Sprachen verfassten. Die finalen Versionen der Studierenden wurden meinerseits nur dort verändert, wo es um eine möglichst getreue Wahrung des Stils der Ausgangssprache und gleichzeitig auch um die Herausstreichung des individuellen Übersetzungsstils ging. Mein besonderes Bemühen galt der Einhaltung der normativen Regeln in den jeweiligen Zielsprachen, wobei ich jedoch im Sinne der individuellen Sprachstile versuchte, diese auf das Notwendigste zu beschränken.

Jeder Text in diesem Buch nimmt seinen Anfang mit der Originalversion in mazedonischer Sprache, woraufhin die Übersetzungen in die anderen slawischen Sprachen bzw. ins Deutsche folgen. Am Ende der Texte findet sich der Name der jeweiligen Übersetzerin bzw. des Übersetzers.

Insgesamt gesehen verfolgt diese Publikation mehrere Ziele, die im Folgenden kurz dargestellt seien:

1. Vom ersten Übersetzungskurs für das Mazedonische an der Karl-Franzens-Universität Graz sollte ein schriftliches Zeugnis zurückbleiben, um die Ergebnisse dieses Kurses für eine interessierte Öffentlichkeit zugänglich zu machen (was im Besonderen für die Teilnehmenden an diesem Kurs von Relevanz ist).

2. Bei den Slawistik-Studierenden der Karl-Franzens-Universität Graz sollte ein Interesse an der mazedonischen Sprache, Literatur und Kultur geweckt werden.

3. Die Arbeiten am mehrsprachigen Parallel-Korpus für die mazedonische Sprache (Mak-Korpus), der auf Basis eines Kooperationsvertrages zwischen der Grazer Slawistik und der Philologischen Fakultät „Blaže Koneski“ in Skopje und des Instituts für die mazedonische Sprache „Krste Misirkov“ in Skopje entwickelt wurde, sollten weitergeführt und vertieft werden.

4. Das Gralis-Korpus sollte mit einer größeren Zahl an Texten von Blaže Koneski im mazedonischen Original, in anderen slawischen Sprachen und auf Deutsch aufgefüllt werden, um dadurch die gesamtslawische und europäische Dimension dieses herausragenden mazedonischen Literaten zu verdeutlichen.

5. Genanntes Korpus sollte auch mit anderen, „einfacheren“ Texten befüllt werden (Volksmärchen, populäre Volks- und Unterhaltungsmusik, für Lernende gedachte Texte), wobei durch eine komparative Herangehensweise das Erlernen der mazedonischen Sprache erleichtert werden soll.

Die Verfasserinnen und Verfasser der Übersetzungen sind Biljana Abadžić, Belma Coković, Elisabeth Fluch, Paul Gruber, Darjan Horvat, Emina Jozić, Bianca Sieberer, Branko Tošović, Rijana Trešnjčić, und Arno Wonisch (insgesamt 10).

Branko Tošović

Graz, 14. Juni 2015

Uvod

Ova knjiga nastala je kao rezultat kursa iz prevođenja sa makedonskog jezika na druge jezike (slovenske i njemački) koji sam držao u zimskom semestru 20013/2014. godine u Institutu za slavistiku Univerziteta „Karl Franc“ u Gracu. Studenti koji su već imali određeno znanje makedonskog jezika prevodili su radove Blaža Koneskog, a početnici su dobijali manje složene tekstove iz jednog udžbenika makedonskog jezika za strance, kao i popularne pjesme, narodne i zabavne.

Iz ovakve orijentacije proizašla je i koncepcija date publikacije. Ona se sastoji od dva dijela. U prvom (centralnom) nalaze se prevodi književnih radova Blaža Koneskog – devet pripovjedaka, jedne pjesme i šest eseja, u drugom su prevodi ostalih tekstova (četiriju makedonskih bajki, deset narodnih pjesama i osam tekstova iz pomenutog udžbenika). Na kraju ovog dijela nalazi se moj rad o vuku i jagnjetu u makedonskim bajkama. U prvi dio uključeni su i moji prevodi te prevodi nekih kolega iz Graca nastalih većim dijelom u okviru Prevodilačke radionice koju je vodila Roza Tasevska tokom seminara za makedonski jezik u ljeto 2012. i 2103. godine (dva su prevoda kolektivnog karaktera).

Da bi studenti imali punu slobodu i što veću mogućnost kreativnog ispoljavanja translatoroških mogućnosti, svoje prevode na srpski jezik sam stavio na raspolaganje onima koji su prevodili na druge štokavske jezike tek nakon što su oni sačinili konačnu verziju svojih prevoda. U studentskim varijantama vršio sam uglavnom samo one izmjene koje su se odnosile na što dosljednije odslikavanje originala, dok sam pokušavao da sačuvam svako individualno viđenje originala i svaki individualni stil prevođenja. Posebno sam nastojao da ne dovodim u pitanje normativna rješenja za pojedine jezike. Dalje moje intervencije vjerovatno bi vodile poboljšanju prevoda ali bi se „studentska ruka“ slabije zapazala, a moja bila vidljivija (što nikako ne bi bilo dobro) pa sam stoga nastojao da se ona što manje osjeti.

Svaki tekst unesen u oku knjigu počinje originalnom tekstom na makedonskom jeziku, a zatim slijede prevodi na druge slovenske jezike i njemački jezik. Na kraju prevoda navode se njihovi autori.

Ova knjiga dolazi kao rezultat želje da se realizuju nekoliko ciljeva:

1. da iza prvog kursa prevođenja sa makedonskog na Univerzitetu u Gracu ostane i pismeni trag, tačnije da se rezultati kursa objave i budu dostupni široj javnosti (što je posebno važno za njegove polaznike),
2. da se studenti slavistike u Gracu što više zainteresuju za makedonski jezik, njegovu književnost i kulturu,

3. da se paralelni korpus makedonskog jezika (Mak-Korpus) koji se razvija na osnovu ugovora o međusobnoj saradnji između Instituta za slavistiku Univerziteta „Karl Franc“ u Gracu, Filološkog fakuleta „Blaže Koneski“ u Skopju i Instituta za makedonski jezik „Kiril Misirkov“ u Skopju popuni što većim brojem verzija na drugim jezicima,

4. da Gralis-Korpus Blaža Koneskog dobije dovoljan broj tekstova na slovenskim jezicima i njemačkom jeziku da bi se mogla istraživati opšteslovenska i evropska dimenzija ovog velikog pisca Makedonije,

5. da se u Korpus-Mak unesu što je moguće jednostavniji (namijenjeni strancima, narodne bajke te popularne narodne i zabavne pjesme) kako bi se pomoću uparenih rečenica na više jezika mogao efikasnije i brže učiti makedonski jezik i kontrastivno proučavati.

Autori prevoda su Biljana Abadžić, Belma Coković, Elisabeth Fluch, Paul Gruber, Darjan Horvat, Emina Jović, Bianka Sieberer, Branko Tošović, Rijana Trešnjić, Arno Wonisch (ukupno 10).

Branko Tošović

Grac, 14. juni 2015.

Блаже Конески
Blaže Koneski

Stilistika pripovijedanja Blaža Koneskog¹

0. Stil pripovijedanja Blaža Koneskog odlikuje se jednostavnošću, mirnoćom tona, blagom slikovitošću i odmjerenom ekspresivnošću. Njegovo kazivanje je hladno, staloženo, a lirizam povremeno izbija u prvi plan. Humor je potpuno potisnut. Koneski je majstor male forme (njegove novele su prozne minijature životnih minijatura) pa bi se mogao nazvati makedonskim Čehovom ili Pautovskim. Koneski prilazi umjetnosti onako kako je naznačio u IZLOŽBI: *jednostavno i iskreno*, sa željom da izrazi *životnu istinu* i *njenu duševnu mjeru*. On pripovijeda ležerno i prirodno, kao da *otkida šljive sa grane koju može dokučiti* (IZLOŽBA), teži da do kraja izvede potez, i to do onog stepena *kada nastaje ljepota* (DOČEK). Koneski je nepristrasni sveznajući pripovjedač koji odmjereno, hladno i suzdržano vodi kazivanje. Ovaj veliki makedonski pisac ne ide na efekat, a pogotovo na jeftine ukrase i pojačavanja. Za teme bira obične situacije – pripremu izložbe, odlazak u vinograd, šahovsku igru, doček na aerodromu, smrt u porodici, slučajni susret sa ženom na ulici, posjetu biblioteci, siromaštvo. Kao motive uzima isječke iz svakodnevice koje drugi često ne primjećuju i ne obraćaju posebnu pažnju, ali koji nose nešto neobično, neku poruku ili otkrivaju ljudske karaktere. Glavni likovi su obični ljudi – djevojčica koja crta, učenici, studenti, šahovski majstor, sestre, dječaci, ljudi na službenom putu, terenskom istraživanju, u inostranstvu itd. Njegovi junaci ponekad se metaforički ocrtavaju, npr. majka i njena kćera su *lasta* i *lastavica* (IZLOŽBA).

1. U proznim tekstovima Blaža Koneskog pojavljuje se kao motiv umjetničko djelo i njegovo valorizovanje. To najviše dolazi do izražaja u IZLOŽBI, koja šalje poruku da se umjetnička djela (posebno prostorna, vizuelna) moraju posmatrati u okruženju u kome se prezentiraju, odnosno u kome egzistiraju, te da oni koji započinju umjetnički život moraju poštovati princip da se umjetnost bori protiv šablona.

Ali umjetnik zna. Dobro se sjeća: kada je izložba bila potpuno spremna, odjednom je zapazio da ta dva nesrećna crteža djeluju suvo i prazno, jednostavno umrtvljuju ovako lijepo sređen kutak. Dovoljno je bilo da ih pokrije rukom pa da vidi da bez njih kutak postaje veseliji. [...] Nema ničega od one borbe dječijeg živog osjećanja protiv

¹ Analiza se odnosi na tekstove iz ovog zbornika. Pošto su primjeri preuzimani iz Gralis-Korpusa, ne ukazuje se na broj strana. Ilustrativni materijal dolazi iz naših prevoda objavljenih u ovom zborniku (v. izvore na kraju rada).

šablona koji želi da ga ukalupi, o kojoj je govorio umjetnik i koji je primjer na kome je bazirana osnovna misao ove izložbe.

Na ovom polju postoji opasnost da se pravičnost izrodi u okrutnost.

Radnja proznih tekstova Blaža Koneskog odvija se u izložbenoj sali, vinogradu, turnirskoj dvorani, na aerodromu, u varoši, velikom gradu, inostranstvu, manastiru, na selu. Jedinični su primjeri toponimskog lociranja – Beograd (MIMOILAŽENJE), Lesnovski manastir (TIHI DON).

Vrijeme se ne precizira (IZLOŽBA, POTEZ, DOČEK) ili ono dolazi kao postpozicija, npr. *nakon junskih ispita* (VINOGRAD). U nekim tekstovima vremenski okvir je naznačen, ali je dosta neodređen – godina u kojoj se pali u isto vrijeme Oproštenje i Bajram (OPROŠTENJE), proljeće u vrijeme petog razreda (CIPELE). Ono se rijetko tačno locira – decembarsko veče 1945 (MIMOILAŽENJE), prolječni dan 1950 (TIHI DAN), pred kraj 1956. godine (SUSRET U RAJU).

Naslovi pripovjedaka su lakonični i najčešće sastavljeni od jedne riječi (IZLOŽBA, VINOGRAD, POTEZ, DOČEK, OPROŠTENJE, CIPELE), rijetko od sintagme (TIHI DON).

Prozni tekstovi ovog pisca su kratki (najduža je priča CIPELE). U pripovijetkama dominira autorov monolog koji se samo na nekim mjestima šara dijalogom. Jedino je izrazito dijaloškog karaktera DOČEK. U dvije priče (SUSRET U RAJU, TIHI DAN) dolazi kazivanje u 1. licu. Rijetko se javlja autorovo „mi“: *Nikome, rekosmo, ne bi povjerio koliko pati zbog toga što je zaostao* (POTEZ).

2. Pripovijedanje obično počinje vremenskom lokacijom, koja po pravilu sadrži mjesec i godinu (*hladne decembarske večeri 1945, pred kraj 1956, jednog proljećnog dana 1950*):

Te hladne decembarske večeri 1945. godine ispod blijede svjetiljke na uglu Terazija i Balkanske ulice u Beogradu ukaza se figura mladog slabunjavog čovjeka na putu prema stanici (MIMOILAŽENJE). ♦ *Pred kraj 1956. godine* prvi put doputovah u Pariz i ostadoh nekoliko mjeseci, sve do maja naredne godine (SUSRET U RAJU). ♦ *Jednog proljećnog dana 1950. godine* nevelika grupa, nas dva nastavnika i nekoliko studenata, učesnika terenskog dijalektološkog istraživanja u Kratovskom, dođosmo u Lesnovski manastir (TIHI DON).

ili manje određeni vremenski period (*te godine, u petom razredu*):

Te godine padoše u isti dan Oproštenje i Bajram (OPROŠTENJE). ♦ *Bio sam učenik petog razreda*, „pitomac“ u jednom državnom internatu (CIPELE).

Rjeđe tekstove otvara prostorno markiranje:

Izložbena sala, prijatno osvijetljena, gleda pravo na ulicu na kojoj korzo uveliko radi (IZLOŽBA). ♦ *Iz doline* se popeše pravo u vinograd (VINOGRAD).

ili neka situacija, događaj:

Nakon nekoliko poteza mladi mu protivnik ponudi remi, ali majstor odmahnu glavom (POTEZ). ♦ *Avion iz Istambula tek što je stigao* (DOČEK).

8. Kraj ne nudi ni prstenastu, ni cikličnu strukturu (kao kod Andrića), nema lajtmotiva, izostaje pouka – daje se samo završna slika opisivane situacije. Tu se izdvaja MIMOILAŽENJE zbog iskazane nedoumice (*Vjerovatno, ona je obična njegova samoobmana.*) i TIHI DON zbog obraćanja virtualnom adresatu.

Nisam siguran da li tada upitah gdje je sahranjen Vitalij. Pretpostavljao sam na seoskom groblju zato što u manastirskom dvorištu nisam humku zapazio. Ne budem li imao prilike, neka se o tome neko drugi raspita (TIHI DON).

Kraj ponekad dolazi kao nešto što je disonantno u odnosu na suštinu priče. Recimo, slikanje mučnih razmišljanja umjetnika da li je pogriješio što nije uvrstio jedan dječiji crtež završava se banalnom scenom:

Blagajnica zaključava sto, popravlja kosu i karminiše se. Kada izlazi, on samo još malo može da prati njene prave noge kako nestaju među prolaznicima. Ponesen gomilom i on se udaljava kao da nema ništa zajedničko sa ovom izložbom (IZLOŽBA).

U nekim tekstovima na kraju slijedi poenta. Takav je slučaj sa pripovijetkom SUSRET U RAJU:

Pišem ovo pa mi se čini da me gospodin Butčik gleda odozgo sa nekog nebeskog prozora. Iako ovo ne bijaše njemu svojstveno, on se sada osmjehuje i kao da mi govori: „Da, mjesto je rezervisano, a ja ću iz svakodnevnog rajskog biltena nepogrešivo saznati u kome ćete trenutku ovamo stići“. „Ja i ovdje radim u biblioteci“ (SUSRET U RAJU).

ili sa TIHIM DONOM: *Ali ako se jednom slučajno nađe u Lesnovu jednotomnik Tihi Don, znaće se kada se i kako se tu našao* (TIHI DON).

9. U pričama su vrlo rijetke generalizacije, čime pripovijedanje Blaža Koneskog osjetno odudara od Andrićevog. Najširi tip uopštavanja odnosi se na ljubav:

Postoji ljubav u životu – kaže on. Postoji koincidencija od koje život postaje običan i bez komplikacija, a pun sadržine. Postoji ljubav koja želi da nam pomogne i, kad zatreba, spremno preuzme na se našu teškoću. Ona čini da mladost bude lijepa i poletna, a starost da teče poput mirnog sazrijevanja. Postoji ljubav, ko kaže da je nema! Čovjek samo treba da je nađe i zadrži je, ako ju je našao (MIMOILAŽENJE).

Jedna vrsta generalizacije tiče se velikih naroda:

Spoznah ko sam i šta sam u odnosu na ta čudesa građena i uređivana vijekovima od strane jednog velikog naroda. Činilo mi se da je i krajnji cilj velikog naroda da stvori veliki grad sa osobenim izgledom, svojstvenom dušom i fizionomijom (SUSRET U RAJU).

Druga se veže za život i ljude:

Međutim, ponekad život kao da svjesno izbjegava lakše puteve i stvara izukrštane događaje, možda radi pouke (IZLOŽBA). ♦ *Naporno je to, a neizbježno: ljudi se dodiruju nevidljivim kracima. Zato je ponekad toliko slatka samoća u polju.* (VINOGRAD).

Treća se tiče bajki i njihovog stereotipa o starijoj sestri: *Nekako smo već navikli još od bajki da ovakvu sudbinu povežemo sa starijim sestrama* (DOČEK).

3. Pejzaž Blaža Koneskog je oskudan i sveden na najmanju mjeru. U nekim tekstovima njega uopšte nema (IZLOŽBA, POTEZ, DOČEK, SUSRET U RAJU). Rijetki su širi opisi prirode. Maksimalno što se od pisca može dobiti smješta se u prosto proširenu rečenicu tipa: *Marko se okreće i gleda: razgrađen je vinograd, ali usred njega raste mlečika i niska kupina, malo nagore se diže kamenjar do podnožja svijetlosive stijene, a nad stijenom se jedva nazire blijeda svjetloplava boja neba u kojoj svako-jake misli nestaju* (VINOGRAD). U slikanju prirode Koneski se koncentriše na sunce:

Prijepodneвно sunce još nije umorilo pogled koji je pratio postupnu zatalasanost od najbliže trave do sivila na kršu iznad vinograda (VINOGRAD). ♦ *Na stranice padaju blage sunčeve zrake* kroz lišće. Još je rano da zrije grozd. *Tišina*. *Zašumi tek po neki list*. Nekakvo osjećanje budi vinograd, kao da ima dušu (VINOGRAD). ♦ *U odaje se već bijaše uvukao bogat snop jutarnjeg sunca*. *Začuh iznenada krike pauna u dvorištu i nekakvo zveckanje po kaldrmi*, kao da neko vuče željezo (TIHI DON). ♦ *Tih vedrih prolećnih dana*, poslije podne, naš izviđački vod „Jelen“, sastavljen od sedam duša, uputio se na praktičnu obuku u polje (CIPELE). ♦ *Tako bijaše za vedrih proljećnih dana*. *Kišoviti su me, nemilo, podsjećali na to da treba da riješim pitanje koje nije skinuto sa dnevnog reda i kada nije bilo potrebe da mislim o njemu – a to je pitanje mojih cipela* (CIPELE).

i svjetlost/tamu:

Prozirnost vinograda: zrno još nije proklijalo, kroz lišće se vidi vedro nebo (VINOGRAD). ♦ *Već se dobro smračilo* (OPROŠTENJE). ♦ *Kandilji na obližnjoj džamiji ocrta-vaju u prvi sumrak svijetli vijenac oko minareta* (OPROŠTENJE). ♦ *Te hladne decem-barske večeri 1945. godine ispod blijede svjetiljke na uglu Terazija i Balkanske ulice u Beogradu ukaza se figura mladog slabunjavog čovjeka na putu prema stanici* (MIMOILAŽENJE).

Sve ostalo je škrtlo i teško da se može podvesti pod kategoriju pejzaža:

Ali ako me je moja odeda služila te godine prilično dobro, cipele me iznevjeriše, baš prvog proljeća, koje ispade kišovito (CIPELE). ♦ *Dvorište, poput male livade, spušta-lo se iza kuća blago prema kanalu* (CIPELE).

4. Što se tiče stilskih postupaka, oni se primjenjuju veoma suzdržano i s mjerom. Jedan od njih su nominativne, bezglagolske rečenice:

To je životno djelo moga oca. Htio je da ostane nešto nakon njega. Jedna uspomena. (VINOGRAD). *Još je rano da zrije grozd. Tišina* (VINOGRAD).

rečenice sastavljene isključivo od glagola:

Proviri u drugu sobu: gore svijetle i majka tiho jeca. Izlazi (OPROŠTENJE),

a takođe osamostalivanje:

Sebi je to dokazao, i to ne samo s onim sitnim svakodnevnim ugađanjima, koji se i bez toga primijete, baš kao što su razumljivi sami po sebi, kao da ih sam proizvodiš. Ne samo s njima (VINOGRAD).

5. Među tropima najčešća je metafora, ali je ona vrlo probirljiva, suzdržljiva i nenametljiva. Kao prvi član metafore (predmet poređenja) dolazi

a) ono što se odnosi na čovjeka (tijelo, drug, bezvoljnost, pogled, djeca)

♦ *Barem sada da ćuti, da zažmiri, da osjeti kako s njim rastu korjenovi trave, **tijelo se drobi na grudvice rahle zemlje** (VINOGRAD).* ♦ *Treba da mu se malo ohladi usijana glava, – pomišlja Marko (VINOGRAD).* ♦ *Ali istovremeno osjeća da se nešto hladi u njemu, **hobotnica bezvoljnosti** pruža svoje studene krake po njegovu tijelu (POTEZ).* ♦ *Dvije sestre se zgledaše, ali prije nego što se **njihov pogled preli u istu blagost**, umiješa se razglas koji je pozivao putnike da se vrate u avion (DOČEK).* ♦ *Čitavo to **klupko sa malim stvorenjima** toliko je razmotano i šareno i toliko veselo obasjano jutarnjim suncem! (OPROŠTENJE).* ♦ *Njegov bi ih **pogled mjerio od glave do pete**, pun sumnjičavosti i hladnoće od kojih bi se koža ježila (SUSRET U RAJU).* *Dokućih kako se i zašto, **kap po kap**, skupljala gorčina u ovome čovjeku, **ubijajući** njegovu veselost, ne ostavljajući ni traga od osmijeha na njegovom licu (SUSRET U RAJU).* ♦ *Dončo i Pavel su **posljednji ostaci** njegove čete (TIHI DON).* ♦ *Ali zar ne dobija ona, nakon ovog malog slučaja, **slankast ukus**? (VINOGRAD).* ♦ *Da budemo iskreni, za druge nisam bio ni izrastao: ostao sam sitan ne po godinama, **oroz mali**, što je predstavljalo za mene izvor teških duševnih patnji, o kojima ovdje ne govorim, jer mi ni sada nije milo da ih spominjem (CIPELE).* ♦ *Ali evo ona okreće glavu i prebacuje svoj pogled i svoj osmijeh na mene, **pokriva me cijelog** da ne znam jednostavno šta da radim dok ne sklizne taj pogled sa moje skromne pojave. (CIPELE).* ♦ *Jedna druga volja ga je dovela u položaj da **padne** i na njega **sjenka podlosti** koja je učinjena (CIPELE).* ♦ *Još je mlada, ali blijedilo njenog lica odaje nešto udovičko, to je ono **bljedilo katoličkih monahinja, milosrdnih sestara** (IZLOŽBA).*

b) artefakt, posebno cipele:

*On [prst] se pretvorio u jedan **oblik kuke** ili još bolje – **maleckog čekića** koji je pri svakom koraku priključivao jednim ekserčićem kožu za zemlju (CIPELE).* ♦ *„Da, sada na Uskrs **ćemo ga potkovati** – dobaci Mičo – pa ćemo da ga **vodimo na selo na ispašu**“ (CIPELE); manje je metafora koje se odnose na odjeću: *Nekome je **rascvjetao lakat, nekome rascvjetale pantalone**, a neko je sav umazan [...]* (CIPELE), rjeđe knjiga: *Ova knjiga bijaše puna gnjeva, **žuč se iz nje izlivala** (SUSRET U RAJU)* i kaldrma: *U sokaku se još ganjaju, uz zvonki smijeh, djeca. Neka od njih imaju nanule pa im pod nogama odzvanja **čitava klavijatura neravne kaldrme** (OPROŠTENJE).**

c) priroda i prirodne pojave:

*Noć se **vukla** spora i dosadna (VINOGRAD).* ♦ *U odaje se već bijaše **uvukao bogat snop jutarnjeg sunca** (TIHI DON).* ♦ *On ne bijaše obučen niti obuven za ovakvu studen: iznošen štofani mantil i plitke cipele. Već je osjećao tu i tamo **snagu ledenih iglica** (MIMOILAŽENJE).*

d) vrijeme: *Prošle su **godine, noseći gorak ukus** (MIMOILAŽENJE).*

Drugi član (ono čime se poredi) obrazuju pojave iz prirode (zemlja, so, lede-ne iglice, snop), životinje (hobotnica, oroz), biljke (rascvjetati se), tečnost (preliti se, izljevati se), artefakti (klavijatura, klupko), osjećanja (gorčina), radnje (mjeriti).

Posebna vrsta metafore dolazi u obliku personifikacije kojom se osobine ljudi prenose na nežive predmete.

Moji bosi, prljavi prsti, koji su zbunjeno virili ispod kože na desnoj cipeli, razljutiše vaspitača [...] (CIPELE). ♦ Bilo je potrebno da se trajno začepe ta usta i glavna uloga za to pade na moj desni prst, koji je morao da bude stalno budan i da pokrije kožu, da je spriječi da ne zine. On se pretvorio u jedan oblik kuke ili još bolje – maleckog čekića koji je pri svakom koraku priključivao jednom ekserčićem kožu za zemlju (CIPELE). ♦ Najbolje bi bilo da joj se i ja nasmijem, da joj pokažem da je razumijem, ali umjesto toga obaram oči i – kakav užas! – gledam kako joj se umjesto mene osmjehuje neko drugi, a taj je moja desna cipela (CIPELE). ♦ Dovoljno je bilo da ih pokrije rukom pa da vidi da bez njih kutak postaje veseliji (IZLOŽBA).

Postoje slučajevi kada se pojavljuje kompleksni trop sastavljen od metafore, personifikacije i epiteta: *Ništa ne primjećuje i namršteni fenjer (OPROŠTENJE)*. Ponekad se metafora kombinuje sa poređenjem (*cipela je krkljala kao neuki plivač, cipele isplivaše kao čamci*).

Jer koliko god da sam bio sada primoran da, sticajem okolnosti, narušavam primarni ritam svoga hoda, on mi je ipak ponekad podsvesno zapovijedao pa je tada moja desna cipela očajnički krkljala kao neuki plivač koji se nagutao u rijeci mutne vode (CIPELE). ♦ Pokazivao je zlobno moje cipele koje sada odjednom isplivaše iz trave kao čamci na jezeru (CIPELE).

Poređenje se daje na više mjesta. Kao prvi član (ono što se poredi) dolazi čovjek, a kao drugi član (ono sa čime se poredi)

a) čovjek (*kao čovjek...; kao neposlušno dijete*)

I evo ga sad nad ovom pozicijom od koje mu zavisi da li će zabilježiti željeni uspjeh ili će opet ispasti, sada pred samim pragom, kao čovjek koji je dugo čekao u redu pred pozorišnom blagajnom, a ulaznice su planule upravo u trenutku kada je prilazio šalteru (POTEZ). ♦ Nesreća je samo što se ne nazire uvijek pravilan put, kao da ga izdaje stara intuicija, a pravilan se potez namjerno krije od njega, kao što se neposlušno dijete krije iza leđa druge djece na pauzi u školskom dvorištu (POTEZ).

b) životinja (*kao vrapci*) – „Korilče, uhvati me, Korilče, uhvati me!“ – izazivaju, skakućući *kao vrapci*, dijete čiji je red da hvata (OPROŠTENJE).

b) priroda (*kao napukla zemlja*) – *Očevo lice je strogo, sjetno kao napukla zemlja (OPROŠTENJE)*.

c) biljka (*kao vita jela*) – *Već u godinama, posijedio, držao se pravo kao vita jela, onako visok i vitak, i samo je u hodaњу neprimjetno vukao desnu nogu (TIHI DON)*.

d) radnja (*kao da ključa zrno*) – *Kao što često para u zimskom vozu dopire samo do prvog vagona, tako i onaj voljni fluid našeg predvodnika zahvata samo prvog izviđača iza njega, Grneca, koji ima naviku da se u hodu gega cijelom gornjom polovinom tijela kao da ključa zrno dugim šiljastim nosom (CIPELE)*.

Koneski je škrt na epitetima:

Veće uoči praznika je veselo, **čisto**, pretprolječno (OPROŠTENJE). *Kakvo* nerazumijevanje, kakvo **užasno** iskripljavanje (SUSRET U RAJU). *U odaje se već bijaše* uvukao **bogat** snop jutarnjeg sunca (TIHI DON).

Oni mogu biti sintagmatskog karaktera (djevojka „s dušom poput toplog hljepečića“ – VINOGRAD).

Rijetka je ironija: *Kasnije je shvatio da je zapravo ovaj mirotvorac bio kriv za tu tuču* (VINOGRAD).

6. Što se tiče figura, obraća na sebe pažnju anadiploza (jedna tekstualna cjelina završava se a druga počinje istom riječju):

*Proviri u drugu sobu: gore svijeće i majka tiho jeca. **Izlazi. Izlazi** u svežem sunčanom jutru, kao poručenom za jedan ovakav dan* (OPROŠTENJE).²

i anafora:

***Postoji** ljubav u životu – kaže on. **Postoji** koincidencija od koje život postaje običan i bez komplikacija, a pun sadržine. **Postoji** ljubav koja želi da nam pomogne i, kad zatreba, spremno preuzme na se našu teškoću. Ona čini da mladost bude lijepa i poletna, a starost da teče poput mirnog sazrijevanja. **Postoji** ljubav, ko kaže da je nema! Čovjek samo treba da je nađe i zadrži je, ako ju je našao* (MIMOILAŽENJE).

Koneski rijetko primjenjuje tautologiju: *Čini se da je **stara starica**³ došla ovamo, posljednjim naporom pred smrtnom zapoviješću, da im prenese neku poruku, neki zavjet ili spasonosni savjet, poznat samo njoj, ovim ljudima nje-ne krvi* (DOČEK).

Postupak ponavljanja Koneskom služi za pojačavanje iskaza:

*Spoznah ko sam i šta sam u odnosu na ta čudesa građena i uređivana vijekovima od strane jednog **velikog** naroda. Činilo mi se da je i krajnji cilj **velikog** naroda da stvori **veliki** grad sa osobenim izgledom, svojstvenom dušom i fizionomijom* (SUSRET U RAJU).

ili govora svojih junaka:

– ***Dvije hiljade dinara, dvije hiljade dinara** – ponavlja Mimi. – Što su **dvije hiljade dinara**? Želim da ono što donesem bude za sve dobro. **Dvije hiljade dinara!*** (DOČEK).

Ponavljanje ponekad dolazi u obliku nizanjanja pridjeva, recimo: *Dijete sada po prvi put osjeća da u duši može da nastane hladna praznina, od dodira sa nečim **nepoznatim, strašnim i besmislenim** i da treba pomoći čovjeku da preboli svoju boljku* (OPROŠTENJE). Pošto ono može biti stilski postupak (nešto se potencira) i stilska greška (nepotrebno se koriste iste riječi), onaj koji piše mora posebno

² U ovom primjeru druga rečenica dolazi na početku narednog pasusa.

³ U originalu je pleozazam *древна сѣтарица: Се чини како оваа древна сѣтарица да дошла ваму, со последни сили љред за љоведѣна на смртѣта, да им љредаге некаква љорака, некаков завѣт љи или сѣасоносен советѣ, љознаѣ само нејзе, на овие луѓе од нејзина крв* (ПРЕЧЕК).

voditi računa o ovom drugom. Izbjegavanje nepotrebnog ponavljanja podrazumijeva upotrebu sinonimije, što Koneski veoma često čini. Up.: *Njen je pogled samo za trenutak uhvatio ovaj prizor: za krajnjim stolicem sjedi **starica**, od glave do pete zamotana u crno – da, to **bijaše** baka koja je jedva uspjela da se ukrca na avion za Istanbul (DOČEK).*⁴

7. Rečenica Blaža Koneskog je pretežno prosta i sa malo riječi. Rijetke su duže fraze tipa:

U turnirskoj hali, pred očima tihe publike, smišlja, sasvim odsutan od stvarnosti, svoje poteze ili pak odmjerenim korakom šetka između šahovskih stolova, promatrajući pozicije na drugim pločama, a izraz mu je usredsređen, produhovljen, i nekako sam od sebe dolazi osjećaj svoje važnosti te kao da slučajno pogleda u publiku kao da provjeri da li se taj njegov osjećaj sugestivno odnosi i na nju (POTEZ). ♦ Mala šahovska arena mu je otvorila širok put u život, odvelo jednom i u inostranstvu, i već su mu se opipljivim činila maštanja o svjetskim turnirima i turnejama, o gostovanjima kod šahovskih snobova – brazilskih gospodara plantaža ili basnoslovno bogatih maharadža, u dvorcima u kojima lijepe žene, pokrivene samo prozirnim velom, izvijaju svoja tijela u plesovima kraj noćnog vodoskoka, a one crne oči im gore, sijaju (POTEZ). ♦ Inače, uprava je gledala da zadovolji internatski živalj više svojom demokratskošću nego nabavkom zemaljskih blaga: nije vodila nikakvog računa o kućnom redu, nije pravila nikakva ograničenja i u odnosu na veze sa spoljašnjim svijetom tako da se i vod „Jelen“ kretao po sopstvenom nahodanju – kada je htio i kuda je htio, samo ukoliko su to dozvoljavale atmosferske prilike (CIPELE).

Usklične rečenice služe za iskazivanje unutrašnjeg monologa, raspoloženja i emocija.⁵

*Lijepo je bilo to vrijeme! (POTEZ). ♦ Ali kako se poigrao život s tim njegovim snovima! (POTEZ). ♦ Ali, zaboga, koliko se bezbrojnih varijanata otvara uvijek iz prvog poteza žrtvom pješaka! (POTEZ). Čitavo to klupko sa malim stvorenjima toliko je razmotano i šareno i toliko veselo obasjano jutarnjim suncem! (OPROŠTENJE). ♦ Najbolje bi bilo da joj se i ja nasmijem, da joj pokažem da je razumijem, ali umjesto toga obaram oči i – **kakav užas!** – gledam kako joj se umjesto mene osmjehuje neko drugi, a taj je moja desna cipela (CIPELE).*

Upitne rečenice takođe imaju tu funkciju.

Da li će uspjeti da još jednom odmjeri snage s onima koji su nekad počinjali zajedno s njim, ali koji su bili talentovaniji, izdržljiviji, srećniji i koji su ga ostavili daleko iza sebe? (POTEZ). ♦ Šta da igra? (POTEZ). ♦ Zar se može doista u jednoj ovakvoj situaciji da krije šansa koju bi stvorila samo problemska analiza? Ili ga oči varaju? (POTEZ).

⁴ U originalu: *Hejзиниот њоџлед само за миј ја фиксира оваа слика: на крајна-ија масичка до излезот седи сџарица, од глава до њеишици закукулена во црно – да, њоа е **бабаија** шџо одвај ја качија на авион во Истџанбул (Пречек).*

⁵ One su posebno česte u pripovijeci POTEZ.

Na nekim mjestima pojavljuju se frazemi tipa *kost i koža*: *Isušen, kost i koža, ćelav, namršten kao da se grči od neke teške, stalno prisutne boljke, gospodin Butčik bijaše daleko od one vrste ljubaznih i prijatnih bibliotekara uvijek spremnih da usluže, da porazgovaraju samo onoliko koliko treba i da čak pomognu čitaocu svojim savjetima* (SUSRET U RAJU).

8. Kompoziciono postoje tri vrste pripovjedaka Blaža Koneskog. Jedne su jednostavne i sadrže tri do četiri strukturne cjeline (MIMOILAŽENJE, TIHI DON, SUSRET U RAJU, POTEZ, DOČEK). Druge su srednje veličine po broju narativnih segmenata – do šest (IZLOŽBA, VINOGRAD). U trećima se ulančava više dijelova – do 14 (OPROŠTENJE, CIPELE).

9. U prvoj grupi najjednostavnija je priča MIMOILAŽENJE (РАЗМИНУВАЊЕ). Ona je sastavljena iz dva dijela. U prvom se opisuje kako se u Beogradu hladne decembarske večeri 1945. muškarac bez imena spušta sa Terazija Balkanskom ulicom na stanicu noseći kofer u jednoj ruci (bio je na službenom putu), a u drugoj (pod pazuhom) paket knjiga. Prilazi mu djevojka i predlaže da pomogne, što on prihvata i ona uzima paket. Započinje razgovor koji se završava na trgu ispred stanice. On želi da je zadrži, da razmijene adrese, da se dopisuju, ali sve ostaje na tome – nije imao snage da predloži bilo šta. Tu se prekida prvi dio naracije, a počinje drugi. On je već izmješten u sasvim drugo vrijeme, jer su prošle godine i *ovaj čovjek već odavno nije više mlad (kosa mu je posijedila)*. Ali on se još uvijek sjeća *dragog bića* iz Balkanske ulice. U razmišljanjima smješta djevojku u kontekst triju vrsta ljubavi. Jedna nastaje na koincidenciji od koje život postaje običan i bez komplikacija, ali pun sadržaja. Druga želi da pomogne i, kad zatreba, spremno preuzima na sebe teškoće, čini da mladost bude lijepa i poletna, a starost da *teče poput mirnog sazrijevanja*. Treća je ona koje nema ali samo naizgled: *ko kaže da je nema!*, treba je samo naći i zadržati. U kontekstu tih triju vrsta ljubavi nepoznati muškarac vidi sebe i konstatuje da je ljubav prema nepoznatoj djevojci iz Balkanske otkrio kada je bilo već kasno. On sebe kori da je odbio ljubav, izgubivši je nepovratno u onoj dalekoj decembarskoj večeri. I sada, pod stare dane, obuzima ga oporo kajanje zbog saznanja da je ne samo propustio nagoviještenu ljubavnu vezu nego da je iznevjerio i suštinu svog života. Ali se i dalje u nedoumici pita da li je susret sa djevojkom i sve što je došlo bila čista samoobmana.⁶

10. Tekst TIHI DON (ТИХИОТ ДАН) ima tri djela. U prvom se govori o tome kako su u proljeće 1950. dva nastavnika i nekoliko studenata, učesnika terenskog dijalektološkog istraživanja u Kratovskom, došli u Lesnovski manastir, gdje su se upoznali sa igumanom Vitalijem (konjičkim oficirom, emigrantom iz Rusije) i Pavelom, koji mu je služio. Crkva je bila u ruševnom stanju pa knjige koje su preostale pripovjedač (autor) predlaže da Vasilij pokloni seminarskoj

⁶ Ovakav završetak asocijativno povezuje bezimenu djevojku Blaža Koneskog sa bezimenom djevojkom Iva Andrića (Jelenom).

biblioteci. Kao kompenzaciju on bi poslao veliku i interesantnu knjigu na ruskom jeziku. Ovdje se završava prvi dio i počinje drugi, koji je vrlo kratak. U njemu saznajemo da se radi o romanu Mihaila Šolohova TIHI DON. Tu se sažeto opisuje emocionalna reakcija Vasilija na dobijenu knjigu:

„Čitam pa se čas smijem, čas plačem“. „Sve što je tamo rečeno predstavlja suštu istinu“. „Jer lično sam bio tamo“.

Završni (treći) dio ponavlja kraj pripovijetke MIMOILAŽENJE: pošle su godine, Vitalij i Pavel nisu više među živima, a pripovjedač ponovo odlazi u manastir i od žene sa ključevima saznaje da je crkva obnovljena. I tu Koneski uzglobljuje motiv legende, tačnije konstataciju da sve to ima njene elemente.

Žena nam reče u povjerenju da su oni što su popravili crkvu iskopali zlato, sakrili ga i nabrzinu otišli te od tada o njima ni traga ni glasa. I ovo je jedna od legendi što se stalno ispreda oko manastira.

Slijedi narativni postupak koji ne nalazimo u drugim pripovijetkama Blaža Koneskog: on se raspituje za mjesto gdje je sahranjen Vitalij, ali pošto ne dobija odgovor, obraća se neodređenom adresatu: *Ne budem li imao prilike, neka se o tome neko drugi raspita.* Tekst se završava rečenicom: *Ali ako se jednom slučajno nađe u Lesnovu jednotomnik Tihi Don, znaće se kada se i kako se tu našao.*

11. Pripovijetka SUSRET U RAJU (СРЕДБА ВО РАЈОТ) pripada istom ciklusu kao i MIMOILAŽENJE jer je glavni junak Rus – stari bibliotekar Butčik. Susret sa njim pisac prikazuje u tri slike. U prvoj opisuje kako je krajem 1956. doputovao u Pariz, ostao nekoliko mjeseci i u Institutu za slavistiku (daje se i tačna adresa: ul. Mišle 9) upoznao se sa *gospodinom Butčikom*. Iako nije bio prijatan ni po izgledu (isušen, kost i koža, ćelav), ni po ponašanju (namršten, kao da se grčio od teške bolesti, sumnjičav, hladan), pripovjedač se zbližio sa čičicom (pomoglo je prilično poznavanje ruskog jezika i ruske književnosti). Stari bibliotekar je pokazao svoju bibliografiju prevoda ruske beletristike, koji je pripovjedač pohvalio. Uglavnom, veoma su se sprijateljili.

Tu počinje drugi dio, i to potpuno u duhu prethodnih pripovjedaka (MIMOILAŽENJA, TIHO DONA) – pisac nas prebacuje u drugo vrijeme:

Prođe nekih dvanaest godina i ja se ponovo nadoh u Parizu, u istom Institutu, gdje je trebalo da održim predavanje. Nada bijaše mala da ću vidjeti gospodina Butčika, koji je za mene ostao u neizbrisivom sjećanju, ali sa kojim nisam održavao nikakve kontakte nakon što smo se rastali. A on me ipak dočeka, može se reći, na ulaznim vratima.

Ovdje dolazi treći, završni segment u kome je dominantan samo jedna motiv – raj. Stari bibliotekar kaže da je došao samo da ga vidi, da ne vjeruje da će se više ikada sresti i da stoga želi da mu prenese vrlo važnu poruku: *„Kada stignete u raj, da mnogo ne lutate i da ne gubite vrijeme tražeći me, znajte da ću Vas čekati odmah na ulazu s desne strane“.*

Na ovom mjestu uvodi se novi (treći) vremenski plan pun lirike – vrijeme kada autor priču stavlja na papir, razmišljajući o gospodinu Butčiku koji će ga čekati u raj u sa nekog nebeskog prostora:

Pišem ovo pa mi se čini da me gospodin Butčik gleda odozgo sa nekog nebeskog prozora. Iako ovo ne bijaše njemu svojstveno, on se sada osmjehuje i kao da mi govori: „Da, mjesto je rezervirano, a ja ću iz svakodnevnog rajskog biltena nepogrešivo saznati u kome ćete trenutku ovamo stići“. „Ja i ovdje radim u biblioteci“.

12. Novela POTEZ (ПОТЕЗ) donosi više od svih drugih proznih tekstova Blaža Koneskog elemente unutrašnjeg monologa: šahovski majstor igra svoju posljednju partiju, shvatajući da je ona gubitnička. Ovaj tekst predstavlja psihološki portret čovjeka u situaciji kada se konačno suočava sa neminovnom istinom o svojoj ograničenoj šahovskoj vrijednosti, skromnim mogućnostima u igri na 64 polja i o nerealizovanom životu vezanom za nju. Stoga priča nije mogla biti data u nekoliko slika, kao u prethodnim proznim strukturama. Postoji još jedna razlika. Dok u pripovijetkama MIMOILAŽENJE, SUSRET U RAJU i TIHI DON opisuje događaje kataforskog, prospekcijskog karaktera (koji će se nastaviti dosta kasnije), ovdje Koneski primjenjuje druge narativne postupke – retrospekciju i paralelizam. Prvi vraća junaka u minula zbivanja, a drugim se istovremeno daje trostruko zbivanje: tok partije, majstorovo razmišljanje i događanje u sali.

Prvi dio priče otkriva informacija o tome da je majstor odbio ponuđeni remi jer mu je to posljednja partija na turniru i samo ako pobijedi, može ući u finale državnog prvenstva (to bezuspješno pokušava već treću godinu; mladi dolaze a od onih sa kojima je počinjao šahovskog karijeru niko nije ostao). Bezimenog majstora hvata istinski užas. Ovdje dolazi prva retrospekcija: opisuje se kako je slično osjećanje doživio u jednoj velikoj demonstraciji studenata protiv režima, kada je, bježeći ispred policije, zaostajao kao sada u šahu. Nakon te vremenske digresije slijedi ono što takođe ne nalazimo u drugim pripovijetkama – autorovo „mi“, koje se pojavljuje u obliku jedne jedine riječi (glagola), među zarecima, i ima anaforski karakter (upućuje na ono što je već kazano): *Nikome, rekosmo, ne bi povjerio koliko pati zbog toga što je zaostao* (POTEZ). Ova anafora korespondira sa pasusom u kome se konstatuje da majstor nikada nije mogao da postigne formu, da se brzo umarao i da su se mladi šahisti s podsmijehom odnosili prema njemu. A on je i dalje maštao o uspjehu.

Slijedi još jedna retrospekcija (druga po redu), koja je opet usmjerena na studentske dane, u kojima je majstor smisao života nalazio u šahu. Tu je i misao koja se autoru može pripisati i u kojoj se povezuje šahovska igra sa umjetnošću: *Prihvatio je tumačenje, još uvijek nedovoljno osmišljeno, a opet pomalo opšteprihvaćeno, da je šah umjetnost, i ako mu se posvetiš, doživljavaš svu onu nasladu, ali i lomove koje sa sobom nosi služenje ponesenom duhu* (POTEZ). Siromašni student je sanjao o ovozemaljskoj slavi, turnirima po ljetovalištima i susretima sa lijepim ženama. Taj dio prekida usklična rečenica: *Ali kako se poi-*

grao život s tim njegovim snovima! (POTEZ) pa se radnja vraća u šahovsku dvoranu, u koju je majstor došao s čvrstom namjerom da se riješi nedoumice, nadajući se ipak potajno da nije još sve izgubljeno.

Time se završava prvi dio priče i počinje drugi u kome nestaje retrospekcija, a pojavljuju se tri paralelne linije: tok šahovska partije, majstorov unutrašnji monolog i dobijanje pisma od supruge Marije. U prvoj liniji opisuje se kako majstor, nakon što je odbio ponuđeni remi, dugo posmatra poziciju i nalazi naizgled spasonosni potez – žrtvovanje figure. Druga linija prati njegova razmišljanja usmjerena na to da, najzad, izvojuje pobjedu. U te dvije linije uklinjuje se treća – demonstrator donosi pismo od Marije, ali ga majstor jedno vrijeme ne otvara, već ostaje u onoj drugoj liniji – analitičkoj, tačnije šahovsko-analitičkoj i psihoanalitičkoj, koje se grčevito miješaju i smetaju jedan drugoj: unutrašnji glas sve se više probija i potiskuje šahovski racio.

Ali istovremeno osjeća da se nešto hladi u njemu, hobotnica bezvoljnosti pruža svoje studene krake po njegovu tijelu. Zar je to bila samo fatamorgana, što mu se javlja u očaju u pustinji, to naslućivanje spasonosnog poteza? – pamišlja. Gdje je ako postoji? Nemoguće je da ga još ne vidi! Odjednom se uhvati u najobičnijoj samoobmani: pa on ponavlja zapravo neke od već proučenih varijanata, misleći da ide naprijed onda kada se vrti samo u krugu. „Ne budi smiješan – kaže mu neki unutrašnji glas – nema nikakve šanse, a željeni potez je pogrešan potez, obična besmislica, glupost, nedostojna tebe.“ (POTEZ).

Majstor najzad, dok mu prsti drhte, povlači sudbonosni potez, koji će se pokazati i kao posljednji potez u karijeri. Ali dolazi olakšanje – svejedno mu je šta će ispasti.

U posljednjem (trećem) dijelu primjenjuje se novi postupak, koji bismo nazvali cic-cak naracijom i u kome izbija u prvi plan čas šahovska igra, čas čitanje dobijenog pisma, čas razmišljanje o njegovom sadržaju. To izgleda ovako:

crni (igrač sa crnim figurama: majstor) prisjeća se dobijenog pisma, otvara ga i čita → bijeli vuče prvi potez potez → crni razmišlja o supruzi → bijeli vuče drugi potez → crni čita šta mu kćerka piše na poledini i razmišlja o obećanju da će joj donijeti bluzu sa narodnim vezom → bijeli vuče treći potez → crni se predaje.

Time se završavaju sve tri naracijske linije. Kraj jedne od njih (šahovsko-analitičke) posebno se eksplicira: *Majstor nije počeo analizu partije, kao što su to radili obično oni koji su izgubili, dokazujući pobjedniku kako je i odakle partija mogla imati drukčiji tok, u njihovoj dobijenoj poziciji, praveći to više kako bi smirili nerve i da ne bi izgledali jako potreseni* (POTEZ).

Završetak priče dolazi u obliku uopštavanja – kada je majstor ustao i pogledao na dvoranu, niko nije primijetio vlažan odsjaj u njegovim očima, jer: *publika ovdje prati figure, a ne ljude.*

13. Priča DOČEK (ПРЕЧЕК) jedina ima izrazito dijaloški karakter i sastavljena je od četiri dijela. U prvom se opisuje kako je stigao avion iz Istambula iz koga izlaze putnici. Pisac fokusira dvije ljudske tačke bez imena i preciziranja: jedna je *ona*, a druga *oni*. Informacija je i dalje vrlo oskudna, saznajemo samo da *ona* razmišlja da li su *oni* primili telegram. Slijedi dodatna informacija: *ona* je mlada žena. Zatim se *ona* grli sa *njima* – onima koji su je dočekali. Pisac i dalje ne okrija bilo čiji identitet, nego započinje drugi dio u obliku dijaloga iz koga saznajemo ko su *oni* – to su *njene* dvije sestre. *One* ostaju bezimene i neizdiferencirane, izuzev po izgledu: mlađa sestra je nešto niža. Ime sestre koja je izašla iz aviona saznajemo već u prvom dijaloškom sklopu: – *Mimi, draga, – kao da jurišaju na nju dvije žene ne toliko mlade kao ona i ne tako lijepe* (DOČEK), nakon čega se uvodi još jedno lice – dečko od desetak godina, sin jedne od sestara koje dočekuju Mimi. Za stariju sestru saznajemo pri kraju dijaloga da se zove Vera.

Razgovor triju sestara sastoji se od izliva radosti što se se, nakon dužeg vremena, ponovo vidjele, ali i prijekora starije sestre što se Mimi nije javljala:

Nisi pisala. Samo si se rijetko javljala. Ostali dobijaju pisma i druge stvari, a ti se ne javljaš da bar znamo kako si (DOČEK).

i što, iz škrtosti, nije ništa donijela njenom sinčiću na poklon, iako nije siromašna (muž joj je trgovac): – *Mimi, da si se sjetila da mu doneseš bar nešto? – veli kobajagi prijekorno, ali ispada tvrdo i smisleno* (DOČEK).

Ovdje pripovjedač ukazuje na tipičnost takve situacije – uspostavljanje odavnog izgubljenog kontakta budi stereotipe da je mlađa sestra uvijek razmažena, a starija uvrijeđena i da okreće leđa. Ova se misao nadovezuje na nešto što je prije toga rečeno i što ima svoje paralele sa bajkama:

Tako govori povisoka žena, naizgled strogo i prijekorno. Koža joj je na licu gruba. Ako se čovjek zagleda, vidi da joj crte nalikuju u mnogome na Mimine, ali djeluju kao nedovoljno izvedeni potezi, nedovršeni do onog stepena kada nastaje ljepota. Nekako smo već navikli još od bajki da ovakvu sudbinu povežemo sa starijim sestrama. U bajkama one se predstavljaju i kao zlobne, a možda je to uzeto iz života. I oči su joj sive, kao da liči na Mimi, ali imaju nijansu jastrepske ostrine. (DOČEK).

U trećem dijelu pripovijedanja uvodi se novi lik: objavljuje se polazak aviona, a Mimi posmatra za krajnjim stolićem *staru staricu*⁷ koja nešto šapuće muškarcima sa fesovima. Pošto se ništa ne čuje, Mimi pokušava da odgonetne o čemu razgovaraju. A u to vrijeme starija sestra rida, grčevito tresući mršavim ramenima, a manja je tješi. Ovom slikom daje se završni kontrast između sestara – hladne Mimi, s jedne strane, i dviju duševnih sestara, razočaranih susretom i potpuno utučenih. I dok ove posljednje tuguju zbog njenog odlaska, Mima sjeda u avion i prepušta se svojim mislima, dalekim od sestara i njihovih emocija: *Uzima karamelu, uvaljuje se u sjedište, zatvara oči, tone u slici da je*

⁷ U originalu *древна сѣтарица*.

zanesena kao neka mala ptica što leti, leti, da joj se zamaraju krila, zamaraju ramena pa treba da se negdje spusti kako bi počinula (DOČEK).

14. Tekst IZLOŽBA (ИЗЛОЖБА) posvećena je dječijim crtežima. U centru pažnje nalazi se dilema umjetnika koji je postavio izložbu oko toga da li jedan crtež uvrstiti ili ne. U tu nedoumicu upričava se majka i njena kćera, autorka spornog crteža. Naracija je data u šest slika. U prvoj se prikazuje izložbena sala. U drugoj se opisuje kako posjetioци razgledaju izložene crteže. U trećoj se fokusiraju dva studenta likovne akademije i jedna djevojka (koji komentarišu crteže, posebno onaj koji nosi naslov „Kuća moga djeda na selu“) te umjetnik koji je postavio izložbu. Četvrta slika se koncentriše na majku i kćerku koje traže crtež, ne nalaze ga i razočarane izlaze. Peta slika je centralna – umjetnik postavlja sebi pitanje da li je pogriješio što je crtež izostavio (utučen je, muči ga osjećanje krivice i nepravde nanesene veoma mladom autoru), odlazi u odaju u kojoj se on nalazi, ponovo ga analizira i uvjerava se da je ispravno postupio jer, iako pripada početniku, djetetu koje je samo okušalo na umjetničkom poprištu, crtež ne ispunjava osnovni zahtjev koji se mora odnositi i na one koji tek započinju proces stvaranja – narušavanje šablona.

Uzima gornji i pažljivo ga promatra odmičući lagano onoliko koliko može da ispruži ruku. To je crtež sa bronzanim bokalom. Umjetnik se nesvjesno osmjehnu sažaljivo. Bokal je stavljen na kuhinjski sto, sa dvije ruže unutra. Vidi se da su ivice povučene lenjirom, obojen je u plavo, koje nekom milimetarskom simetričnošću blijedi od ivica prema sredini. Pozadinu čini molovani zid, a šare su izvedene poput narodnoga veza. Izvlačenje takvih šara oduzima mnogo vremena na časovima crtanja. Nema ničega od one borbe dječijeg živog osjećanja protiv šablona koji želi da ga ukalupi, o kojoj je govorio umjetnik i koji je primjer na kome je bazirana osnovna misao ove izložbe. Ali ipak umjetnik kao da osjeća da se nešto odaziva sa ovog crteža na njegov sažaljiv osmijeh (IZLOŽBA).

Umjetnik zaključuje da nije ni mogao pogriješiti jer se dosljedno pridržavao umjetničkih principa. Međutim, i dalje ga muči druga strana medalje: njegov postupak stvorioće u duši mladog stvorenja veliki ožiljak pa je bi više volio da je odstupio načela stvaralaštva, makar i nerado, jer se pravičnost može da izrodi u okrutnost. Njega najviše kopka to što kritička misao pogađa dijete dovedeno u situaciju da se njegovo umjetničko djelo (vjerovatno prvo) vrednuje ne svojom voljom.

Kraj petog dijela dolazi u obliku unutrašnjeg monologa o opravdanosti izostavljanja crteža i posljedicama po malog autora.

Ako se traži greška, ona dolazi od toga što crteži nisu bili odbijeni na vrijeme, prije nego što je učitelj saopštio djeci o tome koji su radovi primljeni za izložbu. Ali je i poslije moglo da dođe do sticaja okolnosti pa da ne bude ovakav završetak. Mogao se, na primjer, naći bilo kakav razlog da njih dvije ne dođu na izložbu, ili da dođu kada je već zatvorena, ili da svrati samo djevojčica, kada bi lakše prevladala iznenađenje, zato što se ne bi međusobno gledale ožalošćene i nemoćne pred još jednom uvredom. Na kraju, bolje bi bilo da se ni on nije našao tu da gleda sav taj događaj. U tom će

slučaju doći u situaciju onih koji određuju principe ali su daleki od toga da osmisle u nekom obliku detalje njihove primjene (IZLOŽBA).

Na ovom mjestu dolazi generalizacija, koja nije baš tipična za pripovijedanje Blaža Koneskog: *Međutim, ponekad život kao da svjesno izbjegava lakše puteve i stvara izukrštane događaje, možda radi pouke (IZLOŽBA).*

Završnim, šestim dijelom čitalac se prenosi u prostor u kojoj je izložba zatvorena:

Blagajnica zaključava sto, popravlja kosu i karminiše se. Kada izlazi, on samo još malo može da prati njene prave noge kako nestaju među prolaznicima (IZLOŽBA).

Finalnom rečenicom prekidaju se umjetnikova razmišljanja o spornom crtežu – on odlazi *kao da nema ništa zajedničko sa ovom izložbom.*

Kao što se vidi, naracija je jednolinijska, u njoj nema retrospekcije ili prospekcije, nema paralelnih naracija, tipičnih za prethodne priče.

15. Pripovijetka **VINOGRAD (ЛЮБЕ)** ima, kao i prethodna, šest naracijskih cjelina, a u suštini donosi psihološku unutrašnju dramu u kojoj se jedan mladić lomi da li da kaže istinu drugom mladiću, svom prijatelju, istinu o djevojci u koju je ovaj posljednji zaljubljen. Početak prve cjeline je tipičan za inicijalnu naracijsku poziciju Blaža Koneskog: neotkrivanje identiteta glavnih likova. Uvodna rečenica glasi: *Iz doline se popeše pravo u vinograd (VINOGRAD).* Ni iz dijaloga koji slijedi ne saznajemo o kome se radi. Tek kada su dva nepoznata lica legla na travi, pisac razotkriva njihov identitet – to su studenti koji su je juče vratili iz Beograda nakon junskih ispita. Jedan od njih je gost kod drugog. Naknadno pisac navodi da se jedan od njih zove Marko (gost), dok će drugi do kraja ostati bez pravog imena, jedino će se pojaviti nadimak Agamemnon.

U prvom dijelu razgovor je neusiljen, ležeran o vinogradu u kome se nalaže. Zatim dijalog prelazi na djevojku Elenu.

Njegov je prijatelj odnedavno zaljubljen – to mu dode nekako zajedno s bolešću. Prvi put tako vidljivo i, kako se činilo, prvi put srećno. Koristio je svaki povod kako bi poveo razgovor sa Markom o toj djevojci „s dušom poput toplog hljepčića“. Marko sa svoje strane i nakon ove vijesti zadržao odnos koji je imao prema njemu otkako se poznaju. On je umio uživati u njegovom razglabanju i istovremeno blagom bockanju. Zbog te Elene prozvao ga je Agamemnon. Bio je to melem i ležeran način nadmoći, koji kao da je i prijatelj tražio: kao da iz usta drugog čovjeka sluša svoje vlastita unutrašnja slatko-zlobna podbadanja (VINOGRAD).

Drugi dio naracije daje se u obliku retrospekcije: pisac vraća kazivanje na stanicu na kojoj je Marko upoznao Elenu. Sve troje krenuli su prenakrcatim noćnim vozom (pošto nije bilo mjesta, smjestili su se u hodniku na kofere). I tada dolazi do iznenađenja:

Vagon neosvijetljen. Ona primi Markovu ruku u mraku. Poslije joj je polako i dugo milovao nogu (VINOGRAD).

Marko je posmatrao taman profil Agamemnona s podsmijehom. Tim osjećajem završava se retrospektiva i produžava slika mladića: Marku je bilo nelagodno uvijek kada bi se našao u ovom vinogradu. Htio je da ne govori, da zažmiri pa je zatvarao oči, ali uzalud – tri koraka od njega ležao je čovjek koji je isijavao negativnu energiju. Razmišljao je da malo *ohladi tu usijanu glavu*, da mu sve kaže, ali je odlučio da se zadrži na podsmijehu, koji ionako *sve stavlja na svoje mjesto*. Međutim, i dalje ostaje dilema da li da mu istinu saopšti jer je očito da Marko Elenu voli. U prilog tome ide činjenica da je već jednom dokazao svoju nadmoć.

Ovdje dolazi četvrta naratološka cjelina u kojoj pisac ponovo pribjegava retrospekciji i opisuje kako je Marko uletio u neku tuču, odbranio Agamemnona, koji se bio sakrio i, uprkos tome, sažaljevaio ga. Kasnije je shvatio da je Agamemnon bio kriv za tuču.

U posljednjoj, šestoj cjelini Marko se i dalje dvoumi da li da kaže ili ne. Ta nedoumica ostaje bez konačnog rješenja, jer završnom rečenicom pisac prelazi na sasvim drugu stvar – opis pejzaža: *Marko se okreće i gleda: razgrađen je vinograd, ali usred njega raste mlečika i niska kupina, malo nagore se diže kamenjar do podnožja svijetlosive stijene, a nad stijenom se jedva nazire blijeda svjetloplava boja neba u kojoj svakojake misli nestaju* (VINOGRAD).

16. Novela OPROŠTENJE (ПРОЩКА) predstavlja pripovijedanje u jedanaest slika. Pošto tekst nije prevelik, one se brzo smjenjuju i doprinose dinamizmu pripovijedanja. Strukturno tekst se razlikuje od drugih time što se ime glavnog junaka daje odmah na početku – to je dječak Korilče. On se suočava sa tragičnim događajem – smrću mlađe sestre u trenutku kada su slavi Oproštenje i Bajram pa se nalazi u klinču između tuđeg veselja (ostale djece) i svoje duboke tuge.

Uvodni dio je kratak – u tri rečenice daje se opis večeri uoči dvaju praznika (hrišćanskog i muslimanskog).

Drugi dio donosi slike dječijeg ganjanja po sokacima, dvorišta u kome se nalazi Korilče i oca koji zamišljen puši lulu. Korilče nestrpljivo iščekuje Oproštenje, koje on prvi put dočekuje u gradu.

To *prvi put* predstavlja i link na treću sliku koja dolazi u obliku retrospekcije, kojom saznajemo da je otac imao dosta dobro imanje, ali se nije mogao pomiriti sa životom u zabačenom selu pa ga je prodao, kupio kuću u gradu i otvorio prodavnicu brašna. To je palo u vrijeme najgore krize te je nakon nekoliko mjeseci radnja zatvorena.

Četvrta slika je vrlo kratka: Korilče večera sam, majka i baka se ne pojavljuju da mu daju da jede pa se pita šta se dešava i bez odgovora liježe u krevet.

U petoj slici dolazi objašnjenje: sestra Lenče je umrla. Dječaka šalju da to javi tetki.

Slijedi šesta slika sa ringišpilom pored koga prolazi Korilče. Ova ga naprava veoma privlači, same ga noge nose prema njoj. On posmatra djecu koja se veselo okreću i čuje klepetaljke – dolaze medvjedi. Djeca trče za njima, a Korilče se dvoumi da li da i on krene, dvoumi se samo na trenutak jer zna da je taj dan tužan za njihovu kuću.

U osmoj slici slijedi nastavak – dječak susreće djecu sa maskama i različitim ukrasima.

Deveta slika donosi dječakova raspoloženja – on se samo na trenutak počinje da smije, a onda vraća u stvarnost:

On je bio sasvim sve zaboravio, jednostavno mu dođe da se smije tako slobodno i tako iznenada da se nije mogao zaustaviti. „Griješ je“, pomisli i odmah nakon toga izađe mu na oči njegova manja sestrice, ali živa, otvorenih očiju, sa osmijehom, kao da veli: bato, bato. Korilče se pribra, ali ona gorka utučenost samo od prije nekoliko trenutaka kao da bijaše razbijena pa nije mogao da joj se sada ponovo vrati. Kao da je postalo sada nešto drugačije kod kuće pa žuri da vidi da, možda, nije sve ni tako loše (OPROŠTENJE).

U desetoj slici opisuje se ispraćaj umrle sestrice:

U kuću izlaze i ulaze žene sa crnim maramama. Tiho je, niko ne plače. Poslijepodne su došli da nose mali mrtvački sanduk. Majka, sva izbezumljena, izgubljena od plakanja, opuštene nepočešljane kose, grli Korilčeta i Verku (OPROŠTENJE).

i sumorno veče koje je uslijedilo poslije sahrane kada je majka, bez obzira na veliku žalost, započela uobičajen ritual vezan za Oproštenje: vezala je koncem jaje za vreteno, a djeca su ustima pokušavala da ga uhvate. Iako je majka namještala da on uhvati jaje, Korilčetu nije bilo do igre: on je vidio da je očevo lice *strogo i sjetno kao napukla zemlja*. Dječak se nevoljno osmjehivao.

Jedanaesti dio dolazi u obliku glavnog zaključka koji dječak izvlači iz situacije:

Dijete sada po prvi put osjeća da u duši može da nastane hladna praznina, od dodira sa nečim nepoznatim, strašnim i besmislenim i da treba pomoći čovjeku da preboli svoju boljku (OPROŠTENJE).

17. Pripovijetka CIPELE (ЧЕБЛИ) najveća je u ovom pripovjedačkom opisu Blaža Koneskog pa stoga ima i najviše naracijskih cjelina (14). U središtu pažnje nalazi se učenik petog razreda koji živi u internatu, ostaje sa potpuno izlizanim cipelama, pokušava da taj problem riješi i sukobljava se sa nezainteresovanošću uprave, vaspitačevom zakulisnom igrom i dječijim nerazumijevanjem. Ovo je priča o dječaku koji doživljava veliku nepravdu i o njegovim duševnim preživljavanjima zbog toga. Kao u većini proznih tekstova Blaža Koneskog, glavni junak je na početku bez imena, i za razliku od nekih drugih priča, takav ostaje do kraja. Pisac će uvesti u kazivanje likove sa imenom (vodnika Bane, izviđača Grneca, druga Mića, djevojčicu Gicu), ali će glavni junak ostati bez njega (takav će biti još vaspitač – profesor filozofije, nastavnica nje-mačkog jezika i Mićina majka).

Već prvi dio priče otkriva stožerni motiv – oskudnost u internatu (dječak je još uvijek nosio kratke pantalone donesene od kuće, mada mu je sljedovala internatska uniforma; psihičku traumu izazivao je i rast: ostao je sitan, što je predstavljalo izvor teških duševnih patnji). Ona je najviše dolazila do izražaja u obući: don se izlizao pa se rupa na desnoj cipeli brzo širila, a dječak se nije usuđivao da se obrati vaspitaču kako bi se ona popravila.

Početno predstavljanje problema i dječakov dvoumljenje da nešto preduzme nalazi se u središtu drugog dijela pripovijedanja.

U trećoj slici radnja se premješta izvan internata u polje, gdje praktičnu obuku izvodi izviđački vod „Jelen“. Ovdje ponovo izlazi u prvi plan slaba odjevenost djece: *Nekome je rascvjetao lakat, nekome su rascvjetale pantalone, a neko je sav umazan, a naša opšta ofucanost je pokazivala da pred internatskom upravom predstoji rješavanje kompleksnog problema obnove odjeće i obuće, u čemu moje cipele dolaze samo kao sitni detalj, a on je, razumije se, kao i uvijek u takvim slučajevima, komplikovao stvar (CIPELE), ali i veličina i bijeda vodnika Bana:*

Onako visok, dobro razvijen, imao je zašto da se diči: bijaše utegnut u novoj izviđačkoj uniformi, iznajmljenoj odnekud u gradu, na kuku mu je tupkao izviđački nož, a u ruci je nosio trouglastu zastavicu sa izvezenim jelenom – amblemom našega voda. Ali se sve njegova veličina na tome i završavala. Izgledao je samo kao lijepo dotjerana fasada nesrećno uzglobljene zgrade, koja se svakog trena može da razvali (CIPELE).

U ovome segmentu pojavljuje se retrospekcija: *Često naviru iz sjećanja ti prolećni dani – izlazi omanja kolona iz internatskih vrata, skreće pored gradskog groblja i još malo pa je evo na slobodnom prostoru u polju (CIPELE).*

Četvrta slika donosi jedan detalj koji je pojačavao priču o cipelama: dječak je imao naviku da na trotoaru uvijek desnom nogom staje na liniju kojom je ispresijecan cement: *Tome sam se potčinjavao po naredbi nekog neminovnog ritma utemeljenog u mome razdvojenom biću, pa ako bih samo malčice narušio pravilnost, zbog rasijanosti ili zbog neke trenutačne smetnje, doživljavao sam to kao neoprostivu grešku te bi mi dolazilo da se vratim nazad da sastavim konce svoga hoda (CIPELE).* Ali desna noga je toliko obosila da je gotovo čitav prednji dio đona otpao pa je bio na mukama jer je narušavao primarni ritam hoda.

Peta slika ističe još jedan problem: s proljeća je počinjalo loptanje, a dječak više nije mogao da puca penale, koji su bili njegov „fah“. Stoga ga je i to nagonilo da se obrati vaspitaču.

U šestoj slici prikazuje se kako se dječak i dalje ne usuđuje da izađe pred vaspitača, tačnije to pokušava na posredan način – preko drugova, što čini osnovu sedme slike. Najzad se upliće vodnik Bane i iznosi njegov problem. Pisac odgađa rješenje osmom slikom u kojoj se opisuje kako je dječak napisao pjesmu za đачki list koju je vaspitač pohvalio.

U devetoj slici ostaje neizvjesnost; čitalac jedino saznaje da je obućar dolazio i uzima mjeru, ali i za vodnika Baneta.

Deseta slika donijeće dječaku još jednu traumu zbog cipele: on, kao i gotovo svi drugi dječaci, biva očaran novom nastavnicom njemačkog jezika. Dječak počinje da mašta, ali ga kao hladan tuš pogađaju njene riječi kada mu je vidjela cipele:

Grčevito skupljam noge. Ali već je kasno i čak neumjesno. Možda je baš taj nepromišljeni pokret potače da se nasmije i, umjesto da pređe preko svega ćutanjem – kao što bih očekivao od nje – reče mi pred čitavim razredom: „Treba da ispratiš ove cipele u muzej“ (CIPELE).

Dječak je bio u šoku: čitav se razred smijao pa se i on smješkao ne shvatajući kolika mu teška duševna samobičevanja prestoje zbog bolnog podsjećanja na ovaj trenutak.

Jedanaesta slika donosi razrješenje – dječak dobija cipele. Ali u narednim dijelovima se pokazuje da je ono bilo lažno: on odlazi na selo kod druga Mića (12. slika), čija majka primjećuje da su mu cipele velike i da gube sjaj jer je dobio stare premazane cipele (13. slika).

U završnoj slici (četnaestoj) dječak shvata da ga je Bane mučki prevario, ali mu ovaj kaže da je kriv vaspitač koji je naredio da se dječaku daju stare cipele. I tu počinje monolog do bola uvrijeđenog djeteta:

I zaista, što je on bio kriv? Zar mi se svojom voljom usprotivio u borbi za cipele? Ne, on je čak želio da mi pomogne i ne mogu da da mu to zaboravim. Jedna druga volja ga je dovela u položaj da padne i na njega sjenka podlosti koja je učinjena (CIPELE).

Dječak ne može da vjeruje da je vaspitač mogao tako podlo postupiti prema njemu.

U svijesti mi se javljala rumenkasta glava vaspitača, sva nekako samoujerenom ispravljena pred mojim pogledom pod znakom one kurzivne maksime iz gimnazijskog lista, – a meni se snažno stezala pesnica pa mi se činilo da stiskam u njoj nož. Ne mogu da shvatim kome i zašto bi bilo potrebno sve to pletenje tajnih konaca na račun moje grbače. Kome je i zašto bilo potrebno da glanca one stare cipele, krpjene raznobojnim komadima, da budi u meni iluziju kako mi se daje kao novi uskrski poklon. Zar nisu mogli da mi daju obične stare Banove cipele, otvoreno, bez bilo kakve prevare, i ja bih ih uzeo, jer sam morao da ih uzmem, i nosio bih ih kao što ih nosim sada, ali ne da trpim i ovu nemilosrdnu uvedu. Zar su me se plašili? A što im ja mogu, šta im mogu sada! (CIPELE).

Unutrašnji monolog završava se konstatacijom o hladnom kalkulisanju svijeta sa kojim se mora živjeti: *Izvukao sam se lagano u učionicu, oslonio rukama na koljena i tužno posmatrao velike cipele na svojim nogama koje su ušle u moj život kao neka živa bića, sujedočeći o hladnom kalkulisanju svijeta sa kojim mi je dalje (CIPELE).*

18. Analiza devet pripovjedaka pokazuje da Koneski u svakom tekstu naracijsku strategiju usklađuje sa temom i prirodom fabule, da koristi različite postupke, da na vremenskoj ravni dominira retrospekcija, a u slikanju likova unutrašnji monolog. Značajan broj tekstova ima autobiografske elemente.

19. Među poetskim djelima izdvaja je TEŠKOTO. Ova pjesma napisana je, prema kazivanju samog Koneskog, u februaru 1946. u beogradskom hotelu Kasina.

Kao što sam pričao i drugim povodom, u februaru te godine napisao sam „Teškoto“. Napisao jedno prijedopne u sobici beogradskog hotela „Kasina“. Kao da mi je i sada pred očima list i ona slova pisana običnim percem i mastilom muraćipom. Bio sam uvjeren da sam stvorio značajan tekst. List sam presavio i stalno ga nosio u unutrašnjem džepu kaputa (Koneski 2015p: 227–228).

Objavljena je prvi put 1948. u zbirci ЗЕМЈАТА И ЛЈУБОТА (ZEMLJA I LJUBAV).

Koneski je kasnije pisao kako je bio svjestan da više nikad ne može da napiše tekst kao što je to TEŠKOTO, iako je vladao poetskom vještinom bolje nego 1946. godine:

Čitava atmosfera je tada pogodovala da se pojavi takva makedonska pjesma. Lako će se prepoznati u njoj opšta raspoloženja pa i neke dnevne ideje i lozinke (ZA OTKRIVANJE PJESME).

U naslovu pjesme nalazi se makedonsko muško kolo koje obično prate zurle i doboši. Ova narodna igra je i glavna polazna tačka datog poetskog ostvarenja. Koneski je oro vidio prvi put u Prilepu 1942 godine (igralo se bez muzike). Kolo se posebno veže za pečalbare koji su se nakratko vraćali u rodni kraj da bi pomogli najbližim. Ono odražava tešku makedonsku prošlost, duboku tugu i težnju za slobodom. Pretpostavlja se da je nastalo u XIX vijeku u zapadnoj Makedoniji.

Pjesma⁸ se sastoji od deset strofa i 80 stihova. Osnovu čini dvanaesterac (60 stihova), dok su ostala dva tipa stihova zastupljena mnogo manje – jedanaesterac (10 stihova) i peterac (10). U svakoj strofi nalazi se po jedan jedanaesterac i jedan peterac. Struktura strofe (osam stihova) izgleda ovako: 12 – 12 – 12 – 12 – 12 – 11 – 12 – 5. Jedanaesterac uvijek zauzima pretposljednji stih, a peterac posljednji.

U pjesmi je primijenjena stroga parna rima (a – a, b – b) u prva četiri stiha, dok se peti stih rimuje sa sedmim, a šesti sa osmim.⁹

Lajtmotiv *O teškoto!* pojavljuje se na početku prve, druge, šeste, devete i desete strofe.

Prva strofa je orijentisana na zvuk – ona počinje stihovima o zurlama koje cvile i dobošima koji grme. Ova dva muzička instrumenta odjekuju u grudima autora, njemu se plače kao djetetu, dolazi mu ga grize usne, stegne srce kako ne bi pustio krik. U drugoj strofi dolazi novi motiv – izlaze starci, zamišljeni, sa

⁸ Analiza se odnosi na original, a ne na prevod.

⁹ U našem prevodu dosljedno smo se pridržavali originala i zadržali kako njegovu slogovnu strukturu tako i rimu (Tošović 2015). Takva orijentacija stvorila je prilične probleme na semantičkom, odnosno smislaonom planu.

suzama u očima. Njihov prvi korak po mekoj travi je miran, lagan i sa prikrivenom tugom. Ponovo se oglašava doboš, a pogled staraca liči na munju. U trećoj strofi njima se pridružuju momci koji se do njih hvataju, jer im mladost žudi da poleti. Od toga se kolo ljulja, zemlja vrti, a okolna brda odjekuju. U četvrtoj strofi slika se produbljuje: kao da je oro sraslo s rodnom zemljom, u njemu žubori rijeka riječi, duva strašni vjetar, šapće sazrelo žito dok se širi večernji miris, a zemlja diše vatrenim dahom. Petom strofom autor poručuje da su u oro utkani duša, vijekovi, krvavi bol i misli o radosnom i slobodnom svijetu. U šestoj strofi pjesnik nijemo posmatra kolo, oči mu se magle, on vidi sina pored oca, a djeda kraj unuka. U sedmoj strofi konstatuje se da su mračna vremena polje onih koji su se uhvatili u oro. Njihove glave su oborene, oni igraju oprezno, korak po korak. Osmu strofu pjesnik otvara pitanjem ko li može da izbroji ljute rane, vatrene noći i pusta zgarišta. Deveta strofa donosi motiv lanaca na roblju, vezanih momaka i djevojaka u zarobljeništvu. Ovdje se potencira vjekovna stradanja makedonskog naroda i njegova težnja za slobodom. Slijedi nova slika: oro se zaljuljalo, začuo se tutanj i povik – to buntovnička noga gazi po rodnoj grudima. Posljednja, deseta, strofa vraća pjesnika u stvarnost – on po selima vidi oro pa mu suza klizi niz obraze jer se njegov narod oslobađa ropstva. Završni stih pun je optimizma: pšenica će još bolje roditi, kao što će i život biti još plodniji.

20. Blaže Koneski je imao svoj, specifični pogled na poeziju. Smatrao je da se pjesma otkriva prije nego što se i počne pisati. Do tog saznanja došao je nakon *neobično lake improvizacije* nekih tekstova (TEŠKOTO, STERNA i dr.). Tada je imao osjećaj da pjesmu ne piše, nego je otkriva: *U tom trenutku mi se javila misao da sam možda prvi koji je doživio takvu senzaciju i da, zatim, čitava pojava traži racionalno tumačenje* (OTKRIVANJE PJESME). Koneski je isticao da su njegovom doživljaju bliske riječi Mikelandela o tome da je on stvarao svoje skulpture tako što je od kamena odbacivao ono što je nepotrebno.

Jedan veoma običan postupak u savremenoj skulpturi blizak je našoj ideji. Često savremeni skulptori uzimaju neku prirodnu formu, korijen drveta i dr., te intervencijom koja dozvoljava da prepoznamo lako tu prvobitnu formu – stvaraju skulpture ili, da se izrazimo svojim jezikom, otkrivaju u njoj skulpturu (OTKRIVANJE PJESME).

Nesto slično nalazio je i kod Osipa Mandeljštama.

Kao snažnu potvrdu padaju mi na pamet impresije Nadežde Mandeljštam, koja je imala mogućnost da prati postupke svoga supruga, velikog pjesnika Osipa Mandeljštama, tokom nastajanja pjesama. „Nekako sa dobija utisak – kaže – da pjesme postoje prije nego što su zapisane. (Osip nikada nije govorio da je stihove ‘napisao’. Prvo ih je ‘sastavljao’, a potom ‘zapisivao’). Čitav proces poetskog stvaranja se sastoji od nastojanja da se ulovi i zabilježi harmonična i smišljena cjelina koja već postoji i koja se odnekud pretvara u riječ.“ (OTKRIVANJE PJESME).

U prilog ovakvom razmišljanju Koneskom govori i činjenica da pjesme određenih žanrova ne nastaju po pjesnikovoj želji, ali imaju svoje momente rađanja.

Takav je slučaj sa npr. patriotskom poezijom, kao i uostalom sa drugim vidovima izrazito društvene angažovane poezije. Ako se izostave spomenuti momenti, izostavljeno je otkrivanje pjesme, i slaba je nada da će neki drugi momenat to izostavljanje nadoknaditi (OTKRIVANJE PJESME).

Koneski je tvrdio da kao osnova za pjesmu služe izreke, neočekivani sklopovi riječi u konkretnoj životnoj situaciji, emocionalno obojeni rudimentarni podaci, jednom riječju – neka prirodna forma: *Kao pri otkopavanju – prvo se pojavljuje dio predmeta, a zatim se pažljivo razgrće zemlja oko sve dok on ne bude sasvim otkriven (OTKRIVANJE PJESME).* Koneski zaključuje:

Kad čovjek razmisli, proizilazi da možda otkrivanje pjesme u dobroj mjeri znači izdizanje jednog rudimentarnog podatka, ali sa potencijalnim emocionalnim nabojem, na viši nivo, na poetski nivo, do koga se dolazi preko spomenutog autorskog, poetskog komentara (OTKRIVANJE PJESME).

21. U poetskom stvaranju Koneski nalazi važno mjesto za inovaciju i tradiciju. On je čak i razradio poseban model za njihovo tumačenje, u koji je uključivao tri strane jednog trougaonika: tradiciju, kolektiv i autora.

Iako je data shema nastala u proučavanju kontakata na planu izraza, ona može lako da se proširi i na druge planove i da posluži, nadam se, efikasno za jasnije prikazivanje odnosa između tradicije i obnavljanja. Upravo inovacije autor unosi uz saglasnost kolektiva (pretpostavlja se da one nastaju i u samom kolektivu), uz stalnu interakciju tih dvaju faktora sa faktorom tradicije. Ne može da se zaobiđe bez te saglasnosti, zašto je tradicija živa i u kolektivu, kao i u samome autoru. Tekst koji ne odražava ovu zakonomjernost, odnosno u kojoj nije nađena ravnoteža između spomenutih faktora, može da predstavlja interesantan eksperiment, može da pretenduje na modernost u bukvalnom smislu onoga što se naziva moda, ali taj tekst ne može da bude umjetnička realizacije (O TRADICIJI I INOVACIJI).

Koneski ističe i da svaki autor raspolaže određenim radnim pogledima na svoje umjetničke postupke, na svoju umjetnost, odnosno zanat (JEDAN POKUŠAJ).

22. U tumačenju poezije drugih autora nalazi se i tekst Blaža Koneskog MINIJATURA, u kome se analizira pjesma Konstantina Miladinova ŽELJA i u kojoj se posebno izdvaja simetrija.

Kakav osjećaj za simetriju! U prva se tri stiha postavlja pitanje, pojačano ponavljanjem. U preostala tri stiha postavlja se drugo pitanje, sasvim suprotno, kao da se raspoloženje okreće naopako. U meni se budi slika labuda koji pliva neprimjetno u malom jezercu između vrba u parku. U vodi ga prati odraz njegovog lika, sa kontrastom. Nije mi slučajno javio takav prizor. Labuda, sa njegovim povijenim vratom, možemo da zamislimo kao živi upitnik (MINIJATURA).

23. Vrijedno je spomenuti esej Blaža Koneskog IVO ANDRIĆ. U njemu se iznose sjećanja na 1946, kada je zamolio Andriću da pročita njegovu tek napisanu pjesmu TEŠKOTO, ali je bio razočaran hitrim odbijanjem velikog pisca.

Zar je čudno da ne mogu da savladam iskušenje i da zamolim Andrića da pročita moju pjesmu koju do tada niko nije čitao? Nalazio sam se svaki dan u blizini jednog velikog pisca pa mi se činilo da ne treba da propustim šansu. Andrić je odbio takvim

kratkim i odsječnim pokretom da nisam uspio ni da se uvrijedim, ali sam odmah shvatio da sam sam postupio nepromišljeno. I do danas se sjećam te kratke, više nije-me scene. Kasnije sam, već iskusan, često opravdavao Andrića, jer se i meni šesto dešavalo da odbijam početnike koji traže moje mišljenje o svojim tvorevinama. Treba da priznam da je to veoma dosadna rabota, posebno ako mladi autori nisu toliko razumni koliko sam bio ja u njihovim godinama (Ivo Andrić).

Koneski ističe da mu je Andrić dao jednom veliku podršku:

To je bilo na plenumu Saveza pisaca Jugoslavije u Ljubljani, na kojoj je pripreman Titogradski kongres. Mandat je trebalo da pređe u Sarajevo, a da novi predsjednik bude Meša Selimović. Izbio je otpor pa sam nastojao da razuvjerim opONENTE. „Da poslušamo našeg predsjednika! – podrža me Andrić – To je iskusan čovek“ (Ivo Andrić).

24. Stil pripovijedanja Blaža Koneskog je stil čovjeka koji duboko zadire u suštinu života, traži njegove determinante i nalazi ono što se njemu čini zanimljivim, a drugim ponekad izgleda običnim, i to pretvara u priču u kojoj maksimalno dolazi do izražaja čehovljevske načelo da riječima treba da bude tijesno a mislima prostrano.

U njegovom načinu izražava nema mnogo ni tropa, ni figura, nema vidljive a pogotovo ubitačne ekspresivnosti i izražajnosti pa se postavlja pitanje kako i čime Koneski gradi vrhunsko umjetničko ostvarenje. Objašnjenje daje kratka, sažeta, jezgrovita, promišljena i logički strukturirana rečenica u kojoj nema suvišnih elemenata, koja se tako povezuje sa drugim da stvara harmoniju iskaza i misli, a kazivanju daje neusiljen, lagodan i skladan ton. Njegova proza pokazuje da se bez napadnih ukrasa, jakih riječi i kitnjastog načina pripovijedanja može stvoriti djelo velike vrijednosti.

Koneski je veliki majstor male forme, prozne minijature životnih minijatura čiji je čvrsti nosilac istančani stil izražavanja.

Riječ Blaža Koneskog se lijepi za čitaoca koji, možda, i ne osjeća zašto. I ako se pita, teško da nalazi odgovor. A on je u jednostavnosti koja leži u osnovi naracije Blaža Koneskog. Lako se komplikovano izjašnjavati, mrsiti stvari sebi i drugima. Ono što je i jednostavno, i složeno mnogo je teže jednostavno iskazati. Kako je to činio Blaže Koneski.

Izvori

Koneski 1990: Конески, Блаже. ПРОЗА. Скопје: Култура. 319 с.

Koneski 2011^a: Конески, Блаже, ПОЕЗИЈА, книга прва, том 1. Критичко издание во редакција на Милан Ѓурчинов. Скопје: МАНУ. 436 с.

Koneski 2011^b: Конески, Блаже, ПОЕЗИЈА, книга прва, том 2. Критичко издание во редакција на Милан Ѓурчинов. Скопје: МАНУ. 443 с.

- Koneski 2015^a: Koneski, Blaže. IZLOŽBA. Preveo Branko Tošović. In: Tošović, Branko (Hg.) / Тошовиќ, Бранко (ур.). Blaže Koneski / Блаже Конески: *Parallelen/Паралели*. Грац/Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz. S. 61–66. [Original: ИЗЛОЖБА]
- Koneski 2015^b: Koneski, Blaže. VINOGRAD. Preveo Branko Tošović. In: Tošović, Branko (Hg.) / Тошовиќ, Бранко (ур.). Blaže Koneski / Блаже Конески: *Parallelen/Паралели*. Грац/Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz. S. 75–78. [Original: ЛОЗЈЕ]
- Koneski 2015^c: Koneski, Blaže. POTEZ. Preveo Branko Tošović. In: Tošović, Branko (Hg.) / Тошовиќ, Бранко (ур.). Blaže Koneski / Блаже Конески: *Parallelen/Паралели*. Грац/Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz. S. 91–96. [Original: ПОТЕЗ]
- Koneski 2015^d: Koneski, Blaže. DOČEK. Preveo Branko Tošović. In: Tošović, Branko (Hg.) / Тошовиќ, Бранко (ур.). Blaže Koneski / Блаже Конески: *Parallelen/Паралели*. Грац/Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz. S. 101–104. [Original: ПРЕЧЕК]
- Koneski 2015^e: Koneski, Blaže. OPROŠTENJE. Preveo Branko Tošović. In: Tošović, Branko (Hg.) / Тошовиќ, Бранко (ур.). Blaže Koneski / Блаже Конески: *Parallelen/Паралели*. Грац/Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz. S. 123–126. [Original: ПРОЧКА]
- Koneski 2015^f: Koneski, Blaže. MIMOILAŽENJE. Preveo Branko Tošović. In: Tošović, Branko (Hg.) / Тошовиќ, Бранко (ур.). Blaže Koneski / Блаже Конески: *Parallelen/Паралели*. Грац/Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz. S. 129–130. [Original: РАЗМИНУВАЊЕ]
- Koneski 2015^g: Koneski, Blaže. SUSTET U RAJU. In: Tošović, Branko (Hg.) / Тошовиќ, Бранко (ур.). Blaže Koneski / Блаже Конески: *Parallelen/Паралели*. Грац/Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz. S. 137–138. [Original: СРЕДБА ВО РАЈОТ]
- Koneski 2015^h: Koneski, Blaže. TIHI DON. Preveo Branko Tošović. In: Tošović, Branko (Hg.) / Тошовиќ, Бранко (ур.). Blaže Koneski / Блаже Конески: *Parallelen/Паралели*. Грац/Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz. S. 147–148. [Original: ТИХИ ДОН]
- Koneski 2015ⁱ: Koneski, Blaže. CIPELE. Preveo Branko Tošović. In: Tošović, Branko (Hg.) / Тошовиќ, Бранко (ур.). Blaže Koneski / Блаже Конески: *Parallelen/Паралели*. Грац/Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz. S. 167–176. [Original: ЧЕВЛИ]
- Koneski 2015^j: Koneski, Blaže. TEŠKOTO. Preveo Branko Tošović. In: Tošović, Branko (Hg.) / Тошовиќ, Бранко (ур.). Blaže Koneski / Блаже Конески: *Parallelen/Паралели*. Грац/Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz. S. 183–186. [Original: ТЕШКОТО]

- Koneski 2015^k: Koneski, Blaže. ОТКРИВАНЈЕ ПЈЕСМЕ. Preveo Branko Tošović. In: Tošović, Branko (Hg.) / Тошовиќ, Бранко (ур.). Blaže Koneski / Блаже Конески: *Parallelen/Паралели*. Грац/Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz. S. 201–204. [Original: ЗА ОТКРИВАЊЕТО НА ПЕСНА]
- Koneski 2015^l: Koneski, Blaže. О TRADICIJI I INOVACIJI. Preveo Branko Tošović. In: Tošović, Branko (Hg.) / Тошовиќ, Бранко (ур.). Blaže Koneski / Блаже Конески: *Parallelen/Паралели*. Грац/Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz. S. 209-210. [Original: ЗА ТРДИЦИЈАТА И ИНОВАЦИИТЕ]
- Koneski 2015^m: Koneski, Blaže. ЈЕДНО ISKUSTVO. Preveo Branko Tošović. In: Tošović, Branko (Hg.) / Тошовиќ, Бранко (ур.). Blaže Koneski / Блаже Конески: *Parallelen/Паралели*. Грац/Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz. S. 215. [Original: ЕДЕН ОПИТ]
- Koneski 2015ⁿ: Koneski, Blaže. MINIJATURA. Preveo Branko Tošović. In: Tošović, Branko (Hg.) / Тошовиќ, Бранко (ур.). Blaže Koneski / Блаже Конески: *Parallelen/Паралели*. Грац/Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz. S. 221. [Original: МИНИЈАТУРА]
- Koneski 2015°: Koneski, Blaže. IVO ANDRIĆ. Preveo Branko Tošović. In: Tošović, Branko (Hg.) / Тошовиќ, Бранко (ур.). Blaže Koneski / Блаже Конески: *Parallelen/Паралели*. Грац/Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz. S. 227–230. [Original: ИВО АНДРИЌ]
- Koneski 2015^p: Koneski, Blaže. VINO. Preveo Branko Tošović. In: Tošović, Branko (Hg.) / Тошовиќ, Бранко (ур.). Blaže Koneski / Блаже Конески: *Parallelen/Паралели*. Грац/Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz. S. 235. [Original: ВИНО]

Literatura

- Andrejevski 1991: Андреевски, Цане. *Разјовори со Конески*. Скопје: Култура. 461 с.
- Đurčinov 2008: Ѓурчинов, Милан. Кон поетиката на Блаже Конески. In: Џепароски, Иван (избор, предговор и редакција). *Македонскиот есеј*. Битола: Микена. С. 79–88.
- Đurčinov 2001: Ѓурчинов, Милан. Светската поезија во преводите и во поетиката на Блаже Конески, Гане Тодоровски и Матеја Матевски. In: *XXVII научна дискусија на XXXIII меѓународен семинар за македонски јазик, лиџераџура и кулџура*: Скопје: Универзитет Св. Кирил и Методиј, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура. С. 7–16.

- Đurčinov 2002: Ѓурчинов, Милан. 2002. Блаже Конески – стожерна личност – белег на епохата. In: *Делото на Блаже Конески (Остварувања и ѝерсѝектѝиви)*. Меѓународен научен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески. Скопје: МАНУ. С. 37–48.
- Estratova 2007: Естратова, Ана. Жанровската оригиналност на расказот Чевли од Блаже Конески. In: *Македонскиот расказ*. Скопје. С. 75–81.
- Marković 2005: Marković, Slobodan Ž. *Pojave, stvaraoци i deca u makedonskoj književnosti*. Beograd: Beogradska knjiga. 154 s.
- Tošović 2013^a: Tošović, Branko; Тошовиќ, Бранко (Hg./ur.). *Поеѝикаѝа, сѝилисѝикаѝа и линѝвисѝикаѝа на ѝексѝовиѝе од Блаже Конески во корѝусот Гралис / Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*. – Грац – Скопје / Graz – Skopje: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Филолошки факултет „Блаже Конески“ во Скопје – Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ во Скопје. 246 S./с.
- Tošović 2013^b: Tošović, Branko. Einführung (Вовед на германски јазик). In: Тошовиќ, Бранко (ур.) / Tošović, Branko (Hg.). *Поеѝикаѝа, сѝилисѝикаѝа и линѝвисѝикаѝа на ѝексѝовиѝе од Блаже Конески во корѝусот Гралис / Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*. Грац – Скопје / Graz – Skopje: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Филолошки факултет „Блаже Конески“ во Скопје – Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ во Скопје. С. 11–16.
- Tošović 2013^c: Tošović, Branko. Лексичките доминанти во текстовите на Блаже Конески во корпусот „Гралис“. In: Тошовиќ, Бранко (ур.) / Tošović, Branko (Hg.). *Поеѝикаѝа, сѝилисѝикаѝа и линѝвисѝикаѝа на ѝексѝовиѝе од Блаже Конески во корѝусот Гралис / Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus*. Грац – Скопје / Graz – Skopje: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Филолошки факултет „Блаже Конески“ во Скопје – Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ во Скопје. С. 189–198.
- Urošević 2002: Урошевиќ, Влада. Избор по сродност (За еден вид препјувачка активност на Блаже Конески). In: *Делото на Блаже Конески – остварувања и ѝерсѝектѝиви*. Скопје: МАНУ. С. 131–138.
- Vangelov 1981: Вангелов, Атанас. Поетскиот исказ на Блаже Конески. In: *Литературен збор*, Скопје. Бр. 28/2. С. 13–38.
- Vangelov 2004: Вангелов, Атанас. Проштевање од Конески. In: *Македонски ѝисаѝели* (I). Скопје: Култура. С. 121–192.
- Тошовиќ/Бојковска 2013: Tošović, Branko; Тошовиќ, Бранко; Бојковска, Емилија. Корпусот на Блаже Конески во Гралис-мак. In: Тошовиќ, Бранко (ур.) / Tošović, Branko (Hg.). *Поеѝикаѝа, сѝилисѝикаѝа и линѝ*

ївистїїкаїїа на шексїовиїїе од Блаже Конески во корїусоїї Гралис / Poetik, Stilistik und Linguistik der Texte von Blaže Koneski im Gralis-Korpus. Грац – Скопје / Graz – Skopje: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Филолошки факултет „Блаже Конески“ во Скопје – Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ во Скопје. С. 199–209.

Р а с к а з и
Erzählungen
Pripovijetke

Блаже Конески

Изложба

Изложбената сала, убаво осветлена, гледа право на улица каде што веќе работи корзото. Касиерката се опрела на масичето, чека да помине уште овој еден час па да си оди. И на детските цртежи како да им дотегнало веќе да ги пречекуваат љубопитните посетители, како да им се спие. Па да, се ближи времето кога сите добри деца легнуваат да спијат.

А посетителите на оваа изложба ја разгледуваат добродушно осмевнати, полни топло разбирање за детската фантазија, толку радосно признателни, какви што не се никогаш кога посматраат творби на голем човек, освен ако тој не е веќе покоен и како таков признат за генијален сликар. Овде бараат тие сè да осмислат и да оправдаат а таму, кај возрасниот човек, би сметале за своја должност да направат некоја повеќе или помалку јадовита забелешка. Па и на самите сликари детските изложби им ја откриваат особено чисто потребата да ѝ се пристапува на уметноста просто и искрено.

Еве и сега двајца студенти од последната година на ликовната академија, следејќи ги од слика до слика чекорите и зборовите на еден постар уметник, свој познат и учесник во аранжирањето на изложбава, живо се восхитуваат од неа. Својот восхит тие го пренесуваат и на девојката што иде со нив, една од оние девојки кои самите не студираат ликовна уметност, па ниту нешто прочитуваат за таа гранка, но затоа дружејќи се со уметници неусетно стекнуваат завидно познавање на ликовната терминологија. Оваа девојка е и надворешно, по своето држење, нивни типичен претставител: таа е убаво сосредоточена и кога ѝ се обраќаат, укажувајќи на некоја суптилност во сликата, таа сериозно и со разбирање потврдува со глава. Не е чудо еден ден да му стане таа животна другарка на еден од двајцава млади труженици на палетата, доколку тој ќе си ја затврди мислата дека во неа нашол суштество што ќе го разбира и што ќе знае вистински да го цени неговиот талент.

— Гледајте, ви се молам, — го задржува со широк гест вниманието на другите постариот уметник.

Цртежот „Куќата на дедо ми на село“ со доволно живост ја побудува атмосферата на селско пролетно утро и може да се рече дека на полно му одговара на своето име. Дедото си мие лице на бунар. Една извилеста патека води од бунарот, низ бавчата, па надвор нагоре по чаирот дури не упре одеднаш во самото сино небо. Прстот на сликарот го посочува токму праве-

цот на таа патека, ликовно предадена во вид на скала од јаже, какви што има на лаѓите. Се чини како да му е првата работа на дедото, по миењево, да си се искачи по неа горе малку на разговор, или како да му е тоа скала за на таван. Различни асоцијации, по симболичен пат, се будат. Во другиот агол, како земна противтежа на таа симболика, претставена е оваа сцена: комшиската мечка се искачила на плотот со намера да преришне вamu, но во последниот момент забележала дека долу подмолно ја демне песот Шаро, готов да ја задави. Така се и предадени: замрзнати во наеженост еден спрема друг. Посебна драж внесла детската рака во оваа сцена со тоа што мачката ја нацртала двојно поголема од Шара, па чисто логички земено, ништо не би ѝ пречело да рипне на него и да го поклопи целиот.

На уметниковото око не му избегнува таа подробност:

– Гледајте само овде. Колку е верно и впечатливо предаден оној момент на изненадно, мигновено сверење меѓу мачка и пес. Вие просто чувствувате како режат, го слушате тој звук, нели? И зар му наштетила нешто на тоа оваа до смешност дотерана деформација? Па не, просто детето одело кон сушноста и еве ја – изразена е животната вистинитост, нејзината душевна мерка. И детето до сето тоа иде непосредно, како што си кине сливи од гранката што ја досига. И сè е добро дури не дојде нашата школа да му натрапи на детето претстава дека сликањето значи боење на ситни квадратчиња во кои го ловиме светот како во мрежа. А после; ако е во прашање талент, нека се бара пак себеси. Но колку мачно е после тоа барање! Ете што прави нашата школа. И знаете ли, тоа е интересно, имавме доста расправи при изборот. Учителите просто се изненадуваа кога земавме некои вакви работи во кои мачките се нацртани поголеми од пците. А ние во нив баравме баш доказ на отпорност, потсвесна побуна на животно чувство против шемата што му се наметнува, знак на една борба што е овде, на секој цртеж поодделно, во различна степен изразена и се наоѓа во различна фаза. Ние така ја сфативме својата работа и мислам дека постапивме правилно.

Двајцата млади уметници го проследија овој мал говор со забелешки од своја страна, а девојката со потврдување каде што беше нужно, то ест кога погледот се управуваше на неа.

– Дали можат да се откупат некои од овие работи? – праша едниот.

– Да, како на прва изложба.

– Тогаш јас би сакал непременно да имам некои кај себе.

Тој живо се сврте и отиде до касиерката, ја раздвижи малку, покажувајќи со рака: оваа, оваа, оваа. Касиерката бележеше. Во изборот, молчаливо, студентот пројави критичен однос спрема вкусот на својот постар колега, зашто посочи сосем други работи од тие пред кои овој особено се задржуваше.

Откако стана откупот, младите луѓе се поздравиле и излегоа. Уметникот се просевна, го погледна саатот како да се колеба дали и тој да си тргне по нив. Но сепак остана така, малце расчекорен, на средината од салата, загледан неодредено. На околу педесет години, со силно прошарена гривеста коса, тој имаше изглед на добродушен, веќе малку уморен лав.

Тогаш влегоа во салата жена и девојче, можеби последни посетители на изложбава за овој ден. Тие не идеа како минувачи што случајно погледнале во витрината и решиле да влезат. Нивниот забрзан изглед покажуваше дека идат нарочно за овде и дека веќе се плашеле дали ќе стигнат на време и сега се среќни дека изложбата уште не е затворена.

Уметникот ги гледа заинтересирано. Иако неговиот фах не е портретот, ами мртвата природа, пред неговите проникновени очи веднаш се оцртуваат неколку леки линии на нивната судбина. Двете се облечени во црни кеџели – ластовица и ластовиче. Мајката е слаба, височка, сосем неусетно подведена. На човека некако само од себе му се налага да ја замисли над шивачка или плетачка машина во задружна работилница, каде што жените, кога ќе влезе некој, го погледнуваат кратко под око, не исправајќи ја главата. Уште е млада, но бледнилото на нејзиното лице одава нешто вдовичко, тоа е она бледнило на католички монахињи, милосрдни сестри. Девојчето може да има десетина години, едно од оние деца што брзо се извишуваат, па се слабечки и нежни. Уметникот погаѓа дека девојчето има некој свој цртеж на изложбата, па ја води и мајка си да го видат како стои во оваа светла сала во центарот на градот, што многу луѓе ја посетуваат. Сигурно веќе неколку пати се договарале кога е најзгодно да дојдат, мајката можеби излегла денеска пол саат порано од работа, но сепак се подзабавиле и за малку да им пропаднат парите што ги дадоа за тролејбуска карта. Но добро е што стасаа на време.

Така си замислува уметникот и како случајно оди да разгледува на онаа страна каде што се управуваат тие. Всушност, него го интересира да го чуе нивниот разговор и да види како ќе ја примат изложбава, поготово ако е и девојчето навистина учесник во неа.

Мајката и ќерката се држат за рака и одат право накај спротивниот сид, како нешто да ги тера да си го довршат до крајната точка своето движење однадвор. Цртежот пред кој запираат претставува пазариште на зеленчук во полниот ек на работата.

– Што е убаво, мајчице, – се чуди детето и долго се загледува, сакајќи да ја сфати секоја подробност.

Но мајката нејќе да се задржува тука долго. Нејзе ѝ остана впечатокот дека касиерката не многу љубезно ги погледа и сега ѝ се чини дека треба да брзаат што се може повеќе, па затоа веднаш да го видат главното што ги довело овде.

– После ќе гледаме, сине, – вели таа. – Да ги најдеме прво твоите цртежи. Кажи кои беа.

– Учителот ми рече дека избрале два. Знаеш, оној со продавницата спроти нас, што го цртав од нашиот прозорец, и оној со бронзениот бокал, со ружите што ми ги донесе.

– Гледај сега добро, – ѝ вели мајка ѝ, ја прегрнува преку рамена и полека ја поведува покрај цртежите.

Колку што повеќе го затвораат кругот, чекорите како сами да им се запираат. Можеби е подобро да си излезат веднаш и да останат со надежта дека двата цртежа се поставени на онаа парче од сидот што тие не знам зошто не го погледаа. Но кругот се затвора и мајката само поцврсто го стегнува своето девојче. Таа малце премислува.

– Иди види уште еднаш, да не сме ги пропуштиле случајно, – вели таа.

– Па ги нема, мамо.

– Ако, погледај уште еднаш.

Девојчето трга, повеќе да ѝ угоди на мајка си отколку што самото има некаква надеж, поминува отсутно наоколу и се враќа збирајќи раменици:

– Нема.

Мајката го крева погледот и го управува само за миг на уметникот. Изразот ѝ е таков како да сака да побара некое објаснение. Но тоа е само така, испаѓа случајно. Од кого смееа таа некогаш да бара објаснение, па и сега од овој непознат човек што нема никаква врска со нивниот случај? Пред самиот излез таа се запира подолго како да посматра еден цртеж, а всушност ја задржува чувството на бојазан да не се рече дека избегала ако излезе веднаш. Потоа, прегрнати, сепак нагло излегуваат.

Уметникот прави потсвесно гест како да ќе потрча да ги врати. Тој навистина им должи објаснение и тој е човекот, иако не го знаат, што би можел нешто да поправи во оваа ситуација. Тие два цртежа ги сметна тој од сидот, утрото пред самото отворање на изложбата, ене ги стојат уште на бирото во изложбената канцеларија. Би можел повторно да ги стави, а на жената и девојчето да им објасни дека е сè настанато само поради една случајност – цртежите не биле добро прицврстени, па тој поручеква ги симнал, но утре пак ќе ги изложи, и на подобро место, дека го заслужуваат тоа. Зошто не би ги вратил да ги утеши и израдува? Меѓутоа, како што станува често, и ова колебање се заврши со бездејство и сè остана како што си беше.

Не, нешто се менува: сега уметникот го опфаќа натаженост, чувство на виновност. Зошто ги симна заправо тие два цртежа? Беше ли тоа толку нужно, беше ли оправдано најпосле кога веќе минаа пред жирито? Уметникот пак сообразува. Се сеќава добро: дури кога беше изложбата сосем подредена, одеднаш забележа дека тие два несреќни цртежи делуваат суво и

празно, го умртвуваат просто инаку убаво подреденото катче. Доста беше да ги прекрие со рака, па да види дека без нив катчето како да се развеселува. Тогаш и се реши да ги симне и сигурен е дека постапи право. Но иако сосем уверен во тоа и сега, нешто го тера пак да провери, да види да не пресилил во моментот.

Тој влегува брзо во изложбената канцеларија. Цртежите се еден на друг на бирото. Го зема горниот и внимателно го разгледува иставајќи го постепено колку што може да ја испружи раката. Тоа е цртежот со бронзениот бокал. Уметникот и не сакајќи сожалително се усмевна. Бокалот е поставен во кујнска маса, со две ружи внатре. Се познава дека рабовите му се повлечени со линијка, боен е со сина боја што со некаква милиметарска симетричност се проретчува од рабовите накај средината. Фонот е молиран сид, а шарките му се предадени како народен вез. Правење на такви шарки зафаќа многу време на часовите по цртање. Нема ништо од онаа борба на детското живо чувство против шаблонот што сака да го скове, за која зборувааше уметникот и показот на која беше основната мисла на оваа изложба. Но сепак уметникот како да чувствува дека нешто му се одвива од овој цртеж на неговиот сожалителен усмев. Да, тоа е ова парче каде што мазилката од сидот е падната. Нешто трошно, влажно има во тоа. На неговиот сожалителен усмев тоа парче како да му договара со тих, виновен усмев. Но тоа е несомнено малку.

Уметникот излегува посмирен во салата. Тој е сега наполно уверен дека не згрешил. Па и не можел да згреши спроведувајќи во изборот доследно еден правилен принцип, грижејќи се за неговата што почиста пројава. И стручната критика веќе го одбележи по заслуга тој напор. Но зошто сега таа потреба да се куражи, да се оправдува? Дали дека на него се обрати случајно погледот на жената што бараше објаснение, а сега го потсилува тоа усмевот на онаа падната мазилка што, сигурно поради посилната светлина во салата, и самиот станува поизразит пред неговите очи, се пренесува преку цртежите на сидот, како да му е тука местото, како да не е ова изложбена сала ами кујничето во кое сега жената и детето нажалени ќе се вратат, да заборават уште една ситна болка. Но дали ќе ја заборават, се праша со право уметникот. Тој самиот знае дека таквите ситни случки остануваат долго во душата и одвреме навреме како песочинки ја глочкаат. Свесен е дека сега повеќе би сакал да беше отстапил во овој еден случај, макар колку и нерадо, од својот правичен принцип. Тој гледа дека правичноста може понекогаш да уроди со суровост. Ако ја бара грешката, таа потекнува отаде што цртежите не беа одбиени на време, дури учителот уште не им соопштил на децата кои работи се примени за изложбата. Но и после можеле да се сложат околностите така што да не се дојде до ваков крај. Можело, на пример, поради каква да е причина да не дојдат тие двете на изложба, или да дојдат дури откога ќе биде затворена, или да наминат

само девојчето, во кој случај изненадата полесно ќе се изживееше, зашто немаше да се гледаат меѓу себе ужалани и немошни пред уште една навреда. Најпосле, подобро би било и самиот тој да не се згодеше овде да ја гледа сета случка. Тогаш ќе беше во ситуација на оние што ги определуваат принципите но се далеку од тоа да ги засегнат во некаков вид подробности од нивната примена. Меѓутоа, понекогаш животот како свесно да ги одбегнува полесните патишта и создава испреплеткани случки, можеби за поука. Незгодата е овде што критичката мисла засега едно дете, изведено не по свое барање да го ценат, а како што му се чини на уметникот, кој е сега готов да мине во друга крајност, некако силум привлечено во вителот на оние суетни работи околу кои се ломат амбициите на големите. Да беше во прашање голем човек, немаше ова ништо да значи, го испитал и самиот на себе.

Но време е да се затвори за денеска изложбата. Касиерката ја заклучува масата, ја поправа косата и се карминира. Кога излегуваат, тој само за малку може да ги проследи нејзините прави нозе што се губат меѓу минувачите. Понесен од навалицата и тој се оддалечува како да нема ништо општо со оваа изложба.

Конески, Блаже. ИЗЛОЖБА. In: Конески, Блаже. ПРОЗА. Скопје: Култура, 1990. С. 17–24.

Блаже Конески

Изложба

Изложбена сала, лепо осветљена, гледа право на улицу у којој је корзо пун. Касирка се налактила на сточић, чека да прође још овај сат па да оде. И дејим пртежима као да је већ додијало да чекају радознале посетиоце, као да им се спава. Па да, ближи се време када сва добра деца иду на спавање.

А посетиоци разгледају ову изложбу с добродушним осмехом, пуни топлог разумевања за деју фантазију, тако су радосно захвални, какви нису никада када посматрају творевине великог човека, осим ако тај већ није покојни и као такав признат за генијалног сликара. Овде настоје да све осмисле и оправдају, а тамо, код одраслог човека, осећали би се обавезним да направе мању или већу заједљиву примедбу. Па и самим сликарима дејје изложбе откривају особено чисту потребу да уметности приступе просто и искрено.

Ево и сада се двојица студената завршне године ликовне академије, идући од слике до слике и следећи кораке и речи једног старијег уметника, свог познаника и учесника у припреми изложбе, њоме истински одушевљавају. Своје одушевљење преносе и на девојку која иде са њима, једну од оних девојака која не студира ликовну уметност, па ни не чита нешто о тој грани, али зато, дружећи се са уметницима, несвесно стиче завидно знање ликовне терминологије. Ова девојка је и споља, по свом држању, њихов типичан представник: она је усредсређена и када јој се обраћају, указујући на неку суптилност слике, она озбиљно и са разумевањем клима главом. Не би ни било чудно да једног дана постане животна сапутница једног од двојице младих мајстора палете, уколико би јој усадио мисао да је у њој нашао биће које ће га разумети и које ће знати истински да цени његов таленат.

— Гледајте, молим вас, задржава старији уметник пажњу других широким жестом.

Пртеж „Кућа мог деде на селу“ са довољно живахношћу буди атмосферу сеоског пролећног јутра и може се рећи да му назив потпуно одговара. Деда се умива над бунаром. Вијугава путања води до бунара, низ башту, па по ливади док одједном не стигне до самог плавог неба. Сликарев прст показује тачан правац те путање, ликовно представљене у виду мердевина одужета, каквих има на лађама. Чини се као да је први дедин посао, након умивања, да се њима попне горе мало на разговор, или као да су му те мер-

девине за таван. Различите асоцијације се буде по симболичном путу. У другом углу, као земљина противтежа тој симболици, представљена је ова сцена: комшијина мачка се попела на плот са намером да пређе овамо, али је у последњем тренутку приметила да доле подмукло вреба пас Шаро, спреман да је задави. Тако су и насликани: накострешени једно према другом. Посебну драж овој сцени унела је дечја рука тиме што је мачку нацртала дупло већом од Шаре, па чисто логички гледано ништа јој не би ни фалило да скочи на њега и да га целог поклопи.

Уметниковом оку не промиче тај детаљ:

— Гледајте само овде. Како је верно и упечатљиво приказан онај тренутак изненадног, тренутног режања мачке и пса. Ви просто осећате како реже, чујете тај звук, је л' да? И зар му је ова до смеха доведена деформација нешто нашкодила? Па не, дете се једноставно окренуло суштини и ево је — изражена је животна истина, њена душевна мера. И дете до тога иде непосредно, као што бере шљиве са гране коју може да дохвати. И све је добро док не дође наша школа да детету наметне представу да сликање значи бојење ситних квадрата у којим ловимо свет као у мрежи. А после; ако је у питању таленат, нека опет сам себе тражи. Али колико је после тога мучна та потрага? Ето шта чини наша школа. И знате ли, то је занимљиво, доста се дискутује приликом избора. Учитељи се просто изненађују када узмемо неке овакве радове у којима су насликане мачке веће од паса. А ми у њима баш тражимо доказ отпорности, подсвесну побуну животног осећања против схеме која му се намеће, знак једне борбе која је овде, на сваком цртежу посебно, изражена на различити начин и која се налази у различитој фази. Тако ми схватамо свој посао и мислим да правилно поступамо.

Двојица младих уметника су пропратили овај мали говор примедбама са своје стране, а девојка одобравањем које је било неопходно када је поглед био упрт у њу.

— Могу ли да се откупе неки од ових радова? — пита један.

— Да, као на правој изложби.

Онда бих свакако волео да имам неке за себе. Он се живахно окрену и оде до касирке, мало је разбуди, показујући руком: ову, ову, ову. Касирка је бележила. При избору, уздржано, студент је испољио критичан однос према укусу свог старијег колеге, зато што је показао сасвим друге радове од оних пред којима се овај посебно задржао.

Чим је почео откуп, млади људи су се поздравили и изашли. Уметник је зевнуо, погледао на сат као да се колеба да ли и он да крене са њима. Но, ипак остаде тако, благо раскорачен, у средини сале, неодређено загледан. Са око педесет година, силно прошпаране бујне косе, имао је изглед добродушног, већ мало уморног лава.

Тада су у салу ушле жена и девојка, можда последњи посетиоци изложбе овог дана. Оне нису ходале као пролазници који су случајно погледали у излог и решили да уђу. Њихов ужурбан изглед је показивао да су баш овамо кренуле и да су већ страховале да ли ће стићи на време и сада су срећне јер изложба још увек није затворена.

Уметник их гледа заинтересовано. Иако његов фах није портрет, већ мртва природа, пред његовим проишљивим очима одмах се оцртава неколико танких линија њихове судбине. Обе су обучене у црне кецеље – ласта и ластавица. Мајка је мршава, висока, сасвим неосетно заводљива. Човеку се некако само од себе намеће да је замисли над шиваћом или плетећом машином у задружној радионици, где жене, када неко уђе, одмерају га кратко испод ока, не дижући главу. Још је млада, али бледило на њеном лицу одаје нешто удовичко, то је оно бледило католичких монахиња, милостивих сестара. Девојчица има можда десетак година, једна је од оне деце која брзо порасту, па су слабашна и нежна. Уметник нагађа да девојчица има неки свој цртеж на изложби, па води мајку да види како он виси у овој светлој просторији у центру града, коју посећују многи људи. Сигурно су се већ више пута договарале када је најзгодније да дођу, мајка је можда данас изашла са посла пола сата раније, али су се ипак задржале и замало да им пропадну паре које су дале за тролејбуску карту. Но добро је што су стигле на време.

Тако то замишља уметник и као случајно иде да разгледа на оној страни где су се оне упутиле. Заправо, њега занима да чује њихов разговор и да види како ће им се свидети изложба поготово ако је и девојчица уистину учесник исте.

Мајка и ћерка се држе за руку и иду право ка зиду преко пута, као да их нешто тера да до крајње тачке заврше своје кретање извана. Цртеж испред ког застају представља зелену пијаву у пуном замаху.

– Што је лепо, мамице, – чуди се дете и дубоко се загледа, желећи да разуме сваки детаљ.

Али мајка не жели да се ту дуго задржи. Њој је остао утисак да их касирка није баш љубазно погледала и сада јој се чини да морају да убрзају што се више може, па да зато одмах виде оно главно што их је довело овде.

– После ћемо да гледамо, сине, – вели она. Прво да нађемо твоје цртеже. Кажи који беху.

– Учитељ ми је рекао да су изабрали два. Знаш онај са продавницом преко пута нас и онај са бронзаним бокалом, са ружама које си ми донела.

– Гледај сада добро, – говори јој мајка, пребаци јој руку преко рамена и полако је поведе крај цртежа.

Што су више затварале круг, кораци као да су им се сами заустављали. Можда је боље да изађу одмах и да остану у нади да су два цртежа поста-

вљена на оној страни зида где оне, не знам зашто, нису погледале. Али круг се затвара и мајка је чвршће стегла своју девојчицу. Она се замисли малчице.

– Иди види још једном, да их нисмо случајно пропустиле, – рече она.

– Па, нема их, мама.

– Ако, погледај још једном.

Девојчица крену, више да удовољи својој мајци, него што сама има некакву наду, прође одсутно наоколо и врати се слегнувши раменима:

– Нема.

Мајка подиже поглед и на тренутак га упуту уметнику. Израз лица јој је такав као да жели да затражи неко објашњење. Али то је само тако, испада случајно. Од кога би некада она смела да тражи објашњење, па и сада од овог непознатог човека који нема везе са њиховим случајем. Пред сам излазак она застаде дуго као да посматра један цртеж, а заправо је задржала осећај бојазности да не испадне да је побегла ако изађе сада. Потом, загрљене, ипак нагло излазе.

Уметник подсвесно прави гест као да ће потрчати да их врати. Уистину, он им дугује објашњење, и он је човек, иако га не познају, који би могао нешто да поправи у овој ситуацији. Та два цртежа је он скинуо са зида, ујутру пред само отварање изложбе, ево их, још стоје на радном столу изложбене канцеларије. Могао би поново да их стави, а жени и девојчици да објасни како се све збило због једне случајности – цртежи нису били добро причвршћени па их је он пре подне скинуо, али ће их сутра опет изложити, и то на боље место, јер они то залужују. Зашто их не би вратио да их утеши и обрадује? Међутим, као што често бива, и ово колебање се завршило без реаговања и све је остало као што је било.

Не, нешто се променило: сада уметника хвата туга, осећај кривице. Зашто је заправо скинуо та два цртежа? Да ли је то било толико нужно, да ли је то било оправдано, на крају, када су већ прошли пред комисијом? Уметник пак схвата. Добро се сећа: када је изложба била сасвим спремна, одједном је забележио да та два несрећна цртежа делују суво и празно, просто умртвљују овако лепо срећен угао. Довољно је било да их прекрије руком па да види да се без њих угао увеселава. Онда је и решио да их скине и сигуран је да је исправно поступио. Али, иако и сада сасвим уверен у то, нешто га ипак тера да провери, да види да није претерао у том тренутку.

Брзо улази у изложбену канцеларију. Цртежи су један на другом на радном столу. Узима горњи и пажљиво га разгледа удаљавајући га постепено онолико колико може да испружи руку. То је цртеж са бронзаним бокалом. Уметник се нехотице насмеја сажаливо. Бокал је постављен на кухињски сто, са две руже унутра. Види се да су ивице повучене лењиром,

обојен је у плаво, што некаквом милиметарском симетричношћу противречи ивицама по средини. Основа је обојен зид, а шаре су му изведене као народни вез. Прављење таквих шара одузима много времена на часовима цртања. Нема ничега од оне борбе децјег живог осећаја против шаблона који жели да га закује, о којој је говорио уметник и пример на коме је била основна мисао ове изложбе. Али уметник ипак као да осећа да се нешто са овог цртежа одазива на његов сажаљујући осмех. Да, то је ово парче где је мазиво пало са зида. Нешто трошно, влажно има у томе. Његовом сажаљујућем осмеху као да то парче одговара тихим осмехом кривице. Али то је несумњиво мало.

Уметник излази смиренији у салу. Он је сада потпуно сигуран да није погрешно. Па и није могао да погреша руководећи се доследно у овоме избору једним правилним принципом – бригом за његово чистије испољавање. И стручна критика је већ истакла заслугу за тај напор. Али чему сада та потреба да се охрабри, да се оправда? Да ли зато што му је случајно упућен поглед жене која је тражила објашњење, а сада појачава тај осмех о оном отпалом мазиву, које сигурно због јаче светлости у сали и само постаје изразитије пред његовим очима, преноси се преко цртежа на зид, као да му је ту место, као да ово није изложбена сала, него кухињица у коју ће сада жена и дете да се врате ожалашћене, да забораве још једну ситну бољку. Али да ли ће је заборавити, управо се пита уметник. Он сам зна да такви ситни догађаји остају дуго у души и с времена на време је боцкају као мали пешчани спруд. Свестан је да би сада више желео да је одступио у овој једном случају, макар и нерадо, од свог правичног принципа. Он види да правичност може некада да уроди суровошћу. Ако тражи грешку, она потиче одатле што цртежи нису били одбијени на време, док учитељ није саопштио деци који су радови примљени за изложбу. Али су и после могле да се сложе околности тако да не дође до оваквог краја. Могло је, на пример, какав год да је разлог, да њих две не дођу на изложбу, или да дођу када је већ затворена, или да сврати само девојчица, када би лакше савладала изненађење, зато што се не би међусобно гледале ожалашћено и немоћно пред још једном увредом. На крају, боље би било да се ни он није задесио ту, да гледа сав тај догађај. Онда ће се наћи у ситуацији оних који одређују принципе али су далеки од тога да на неки начин дотакну подробности њихове примене. Међутим, некада живот као да свесно избегава лакше путеве и испреплиће догађаје, можда ради поуке. Незгодно је овде што су се мисли критичара закачиле за једно дете, које само није тражило да га цене, а како се уметнику чини, које је сада готово да оде у другу крајност, некако силом увучено у вртлог оних сујетних радова око којих се ломе амбиције великих. Да је био у питању одрастао човек, ово не би ништа значило, пре-испитао би и сам себе.

Но, време је да се за данас затвори изложба. Касирка закључава касу, намешта косу и карминише се. Када излази, он само још мало може да испрати њене праве ноге које се губе међу пролазницима. Понесен гужвом и он се удаљава као да нема ништа заједничко са овом изложбом.

На српски јазик превела Емина Јовић

Ins Serbische übersetzt von Emina Jović

Na srpski jezik prevela Emina Jović

Izložba

Izložbena sala, prijatno osvijetljena, gleda pravo na ulicu na kojoj korzo uveliko radi. Kasirka se naslonila na stočić, čeka da prođe još ovaj sat pa da krene. I dječijim crtežima kao da je već dosadilo da iščekuju radoznale posjetioce, kao da im se spava. Pa da, bliži se vrijeme kada sva dobra djeca liježu na spavanje.

A posjetioći ovu izložbu razgledaju dobrodušno nasmijani, puni toplog razumijevanja za dječiju maštu, toliko su od razdraganosti zahvalni, kakvi nisu nikada kada posmatraju djela neke veličine, osim ako već nije pokojnik i kao takav priznat za genijalnog slikara. Ovdje nastoje da sve osmisle i opravdaju, a tamo bi, na izložbi odraslog čovjeka, osjećali obavezu da stave manju ili veću zajedljivu primjebdu. Pa i samim se slikarima dječije izložbe otkriva čisto kao potreba da umjetnosti prilaze jednostavno i iskreno.

Evo i sada se dvojica studenata završne godine likovne akademije, prateći korake i riječi jednog starijeg umjetnika, svoga poznanika i učesnika u postavljanju izložbe, njome živahno dive. Svoje ushićenje prenose i na djevojku koja ide sa njima, jednu od onih djevojaka koje same ne studiraju likovnu umjetnost, niti nešto čitaju o toj grani, ali zato, družeći se sa umjetnicima, neprimjetno stiču zavidno poznavanje likovne terminologije. Ova je djevojka i po izgledu, po svome držanju, njihov tipičan predstavnik: vrlo je koncentrisana i kada joj se obraćaju, ukazujući na neku nijansu na slici, ozbiljno i sa razumijevanjem potvrđuje glavom. Nije čudno ako jednoga dana postane životna saputnica jednom od dvojice mladih majstora kičice, ukoliko je uvjeri da je u njoj našao biće koje će ga razumjeti i koje će znati istinski da cijeni njegov talenat.

– Pogledajte, molim vas, – zaustavlja širokim pokretom pažnju drugih stariji umjetnik.

Crtež „Kuća moga djeda na selu“ sa dosta živosti odslikava atmosferu seoskog proljećnog jutra pa se može reći da mu potpuno odgovara njegovo ime. Djed se umiva kraj bunara. Vijugav put vodi od bunara, niz baštu, pa napolje gore do čaira, dok se ne upre odjednom u samo sinje nebo. Slikarev prst ukazuje baš na pravac te putanje, likovno predstavljene u obliku ljestvi od konopaca, kakve su na lađama. Čini se kao da je prvi djedin posao, nakon umivanja, da se pomoću njih popne gore malo na razgovor ili kao da su mu te ljestve za tavan. Različite asocijacije, na simboličnom putu, bude se. U drugom uglu, kao zemaljska protivteža toj simbolici, predstavljena je ova scena: komšijska se mačka propela na plot u namjeri da skoči ovamo, ali u posljednjem trenutku primjeću-

je da dolje podmuklo vreba pas Šarov, spreman da je usmrti. Tako su i naslikani: ukočeni u međusobnoj nakostriješenosti. Posebnu čar ovoj sceni unijela je dječija ruka time što je mačku nacrtala dvostruko većom od Šarova, pa ako se uzme čisto logički, ništa joj ne bi smetalo da se đipne na njega i da ga cijelog poklopi.

Umjetnikovom oku ne promiče ovaj detalj:

– Pogledajte samo ovo. Kako je vjerno i upečatljivo predstavljen trenutak iznenadnog, naglog rezanja mačke i psa. Vi jednostavno osjećate kako reže, slušate taj zvuk, zar ne? I zar je crtežu nešto štetila ova deformacija dovedena do smijeha? Ma kakvi, dijete se jednostavno vratilo suštini i evo je – izražena je životna istina, njena duševna mjera. I dijete u svemu tome polazi spontano, kao što otkida šljive sa grane koju može da dokuči. I sve je dobro dok ne dođe naša škola da djetetu utuvi predstavu kako slikanje znači bojenje sitnih kvadrata u kojima hvatamo svijet kao u mreži. A poslije, ako je u pitanju talenat, neka onda traži samo sebe. Ali koliko je mučno nakon toga to traženje! Eto šta radi naša škola. I znate li, to je zanimljivo, imali smo dosta rasprava prilikom izbora. Učitelji se naprosto iznenade kada uzimamo neke ovakve radove na kojima su mačke naslikane većim od pasa. A mi u njima tražimo baš dokaz protivljenja, podsvjesnu pobunu životnog osjećanja protiv shema koje mu se nameću, znak borbe koja je ovdje, na svakom crtežu posebno, u različitoj mjeri izražena i nalazi se u različitoj fazi. Tako smo shvatili svoj posao i mislim da smo pravilno postupili.

Dvoje mladih umjetnika propratiše ovaj mali govor upadicama sa svoje strane, a djevojka odobravanjem tamo gdje bijaše potrebno, odnosno kada bi joj uputili pogled.

– Mogu li da se otkupe neki od ovih radova? – pita jedan.

– Da, kao na pravoj izložbi.

– Onda bih svakako volio da imam neke kod sebe. On se hitro okrenu i ode do kasirke, prodrma je malko pokazujući rukom: ovu, ovu, ovu. Kasirka je zapisivala. Prilikom izbora, ćutke, student je iznio kritički stav o ukusu svog starijeg kolege, zato što je pokazao sasvim druge radove od onih pred kojima se ovaj posebno zadržao.

Čim započe otkup, mladi se ljudi pozdraviše i izadoše. Umjetnik zijevnu, pogleda na sat kao da se dvoumi da li se uputiti za njima. Ali ipak ostade tako, u blagom raskoraku, na sredini dvorane, neodređeno zagledan. Sa svojih pedesetak godina, snažno prošarane bujne kose, imao je izgled dobrodušnog, već pomalo umornog lava.

Tada u dvoranu udoše žena i djevojka, možda posljednji posjetioci današnje izložbe. One se nisu kretale kao prolaznici koji su slučajno pogledali u izlog pa odlučili da uđu. Njihov užurban izgled je pokazivao da su se danas baš ova-

mo uputile i da su već strahovale hoće li stići na vrijeme pa su sada srećne jer izložba još uvijek nije zatvorena.

Umjetnik ih mjerka ljubopitljivo. Iako mu fah nije portret, već mrtva priroda, pod njegovim pronicljivim okom odmah se ukazaše nekoliko tankih linija njihove sudbine. Obje u crnoj kecelji – lasta i lastavica. Majka slabašna, visoka, sasvim diskretno zavodljiva. Čovjeku nekako samo po sebi dođe da je zamisli kraj šivaće ili pleteće mašine u zadružnoj radionici, gdje žene, kada bi neko ušao, mjere ga kratko ispod oka, ne ispravljajući glavu. Još je mlada, ali bljedilo njenog lica odaje nešto udovičko, to je ono bljedilo katoličkih monahinja, milosrdnih sestara. Djevojčici može da je desetak godina, jedna je od one djece koja brzo iščile pa su slabašna i nježna. Umjetnik pogađa da djevojčica ima neki svoj crtež na izložbi te vodi majku da vide kako je izložen u ovoj svijetloj prostoriji u centru grada, koju posjećuju mnogi ljudi. Sigurno su se već više puta dogovarale kada je najbolje da dođu, majka je možda danas pola sata ranije izašla sa posla, ali su se ipak zadržale i umalo da im propade novac dat za trolejbusku kartu. Ali dobro je što su stigle na vrijeme.

Tako zamišlja umjetnik i kao slučajno odlazi na onu stranu kuda su se uputile. Faktički interesuje ga da čuje njihov razgovor i da vidi kako će da prime izložbu, pogotovo ako je i djevojčica zaista njen učesnik.

Majka i kćerka se drže za ruku i idu pravo prema suprotnom zidu, kao da ih nešto goni da krajnjom tačkom završe svoje kretanje ovamo. Crtež pred kojim zastaju odslikava zelenu pijacu u punome zamahu.

– Kako je lijepa, mamice, – čudi se dijete i dugo zagleda, željeći da uhvati svaki detalj.

Ali majka ne želi da se tu dugo zadržava. Stekla je utisak da ih kasirka nije baš ljubazno pogledala pa joj se sada čini da treba da što više požure i da stoga odmah vide ono glavno što ih je ovamo dovelo.

– Kasnije ćemo da pogledamo, sine, – veli ona. Da nađemo prvo tvoje crteže. Reci koji su.

– Učitelj mi je kazao da su izabrali dva. Znaš, onaj sa prodavnicom preko puta nas, koji sam crtala sa našeg prozora, i onaj sa bronzanim bokalom, sa ružama koje si mi donijela.

– Sada dobro otvori oči, – veli joj majka, uze je pod ruku i polako povede pokraj crteža.

Što su više zatvarale krug, koraci kao da su se sami zaustavljali. Možda je bolje da izađu odmah i da ostanu u nadi da su dva crteža izložena na onom dijelu zida koji, ne znam zašto, nisu pogledale. Ali krug se zatvara i majka samo čvršće steže svoju djevojčicu. Ona se zamisli malčice.

– Idi pogledaj još jednom, da ih nismo propustile slučajno, – reče.

– Ali, nema ih, mama.

– Pa ipak, pogledaj još jednom.

Djevojčica krenu, više da udovolji majci nego što je sama gajila neku nadu, obide odsutno unaokolo i vrati se sliježući ramenima:

– Nema.

Majka okrenu pogled i uputi ga samo za tren umjetniku. Izraz lica bio joj je takav kao da želi neko objašnjenje. Ali to je samo tako, ispada slučajno. Od koga bi se usudila ranije da traži objašnjenje, pa i sada od ovog nepoznatog čovjeka koji nema blage veze sa njihovim slučajem? Pred sam izlazak zaustavi se duže kao da posmatra jedan crtež, a zapravo je potiskivala osjećaj bojazni da se ne kaže kako je pobjegla ako izađe istoga časa. A onda, zagrljene, ipak naglo izlaze.

Umjetnik pravi podsvjesno pokret kao da će potrčati da ih vrati. Uistinu duguje im objašnjenje, i on je čovjek, iako ga ne poznaju, koji bi mogao nešto da popravi u ovoj situaciji. Ta je dva crteža on skinuo sa zida, ujutro pred samo otvaranje izložbe, eno ih, još su na radnom stolu izložbene kancelarije. Mogao bi ponovo da ih okači, a ženi i djevojčici da objasni kako je sve ispalo slučajno – crteži nisu bili dobro pričvršćeni pa ih je prije podne skinuo, ali će ih sutra vratiti, i to na bolje mjesto, jer oni to zaslužuju. Zašto ih ne bi vratio da ih utješi i obraduje? Međutim, kako to često biva, i ovo se dvoumljenje završi na tome pa sve osta kao što je bilo.

Ne, nešto se promijenilo: sada umjetnika obuzima utučenost, osjećaj krivice. Zašto je skinuo zaista ta dva crteža? Da li je bilo toliko potrebno, da li je to bilo opravdano, najzad, kada su već prošli žiri? Ali umjetnik zna. Dobro se sjećao: kada je izložba bila potpuno spremna, odjednom zapazi da ta dva nesrećna crteža djeluju suvo i prazno, jednostavno umrtvljuju ovako lijepo sreden kutak. Dovoljno je bilo da ih pokrije rukom pa da vidi da bez njih kutak postaje veselij. Onda je i odlučio da ih skine siguran da je ispravno postupio. Ali, iako sasvim uvjeren u to i sada, nešto ga ipak tjera da provjeri, da vidi nije li prenaudio u trenutku.

Ulazi brzo u izložbenu kancelariju. Crteži leže jedan na drugom na radnome stolu. Uzima gornji i pažljivo ga promatra odmičući lagano onoliko koliko može da ispruži ruku. To je crtež sa bronzanim bokalom. Umjetnik se nesvjesno osmjehnu sažaljivo. Bokal je stavljen na kuhinjski sto, sa dvije ruže unutra. Vidi se da su ivice povučene lenjirom, obojen je u plavo, koje nekom milimetarskom simetričnošću blijedi od ivica prema sredini. Pozadinu čini molovani zid, a šare su izvedene poput narodnoga veza. Izvlačenje takvih šara oduzima mnogo vremena na časovima crtanja. Nema ničega od one borbe dječijeg živog osjećanja protiv šablona koji želi da ga ukalupi, o kojoj je govorio umjetnik i koji je primjer na kome je bazirana osnovna misao ove izložbe. Ali ipak umjetnik kao da osjeća da se nešto odaziva sa ovog crteža na njegov sažaljiv osmijeh. Da, to je ovaj komad odakle je sloj sa zida otpao. Nečeg trošnog, vla-

žnog ima u tome. Njegovom sažaljivom osmijehu taj komad kao da odgovara tihim osmijehom krivice. Ali to je nesumnjivo malo.

Umjetnik izlazi smireniji u dvoranu. On je sada potpuno uvjeren da nije pogriješio. Pa i nije mogao da pogriješi sprovodeći dosljedno u ovome izboru pravilan princip, brinući za njegovu što dosljedniju primjenu. I stručna kritika je već istakla kao zaslugu to nastojanje. Ali odakle sada ta potreba da se hrabri, da se pravda? Da li zato što mu je slučajno upućen pogled žene koja je tražila objašnjenje, a sada pojačava taj osmijeh na onaj otpali sloj, koji sigurno, zbog jače svjetlosti u dvorani, i sam postaje izrazitiji pred njegovim očima, prenosi se preko crteža na zid, kao da mu je tu mjesto, kao da ovo nije izložbena sala, nego kuhinjica u koju će sada žena i dijete da se vrate ožalošćeni, da zaborave još jednu sićušnu bol. Ali da li će je zaboraviti, pita se s pravom umjetnik. On sam zna da takvi sitni događaji ostaju dugo urezani u duši i s vremena na vrijeme je bockaju kao sitni pijesak. Svjestan je da bi sada više volio da je odstupio u ovom slučaju, makar to bilo i nerado, od svog pravičnog principa. On vidi da pravičnost može nekada da se izrodi u okrutnost. Ako se traži greška, ona dolazi od toga što crteži nisu bili odbijeni na vrijeme, prije nego što je učitelj saopštio djeci o tome koji su radovi primljeni za izložbu. Ali je i poslije moglo da dođe do sticaja okolnosti pa da ne bude ovakav završetak. Mogao se, na primjer, naći bilo kakav razlog da njih dvije ne dođu na izložbu, ili da dođu kada je već zatvorena, ili da svrati samo djevojčica, kada bi lakše prevladala iznenađenje, zato što se ne bi međusobno gledale ožalošćene i nemoćne pred još jednom uvredom. Na kraju, bolje bi bilo da se ni on nije našao tu da gleda sav taj događaj. U tom će slučaju doći u situaciju onih koji određuju principe ali su daleki od toga da osmisle u nekom obliku detalje njihove primjene. Međutim, ponekad život kao da svjesno izbjegava lakše puteve i stvara izukrštane događaje, možda radi pouke. Nezgodno je ovdje što kritička misao pogađa jedno dijete, dovedeno u situaciju da ga ne svojom voljom vrednuju, a kao što se umjetniku sada čini, spremnom da ode u drugu krajnost, nekako silom uvučeno u vrtlog onih sujetnih postupaka oko kojih se lome ambicije velikih. Da je bio u pitanju veliki čovjek, ovo ne bi ništa značilo, preispitao bi i sam sebe.

Ali vrijeme je da se za danas zatvori izložba. Blagajnica zaključava sto, popravlja kosu i karminiše se. Kada izlazi, on samo još malo može da prati nje-ne prave noge kako nestaju među prolaznicima. Ponesen gomilom i on se udaljava kao da nema ništa zajedničko sa ovom izložbom.

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Ins Serbische übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Блаже Конески

Лозје

Од долчето се искачија право в лозје. Долу песокот чкрташе, а овде е земјата ровка, стапалките леко се одбележуваат. Мало е ова лозје и запустено – две-три стотини пењушки, како случајно поникнати.

– Ти најди си сенка, – рече едниот – а јас ќе се лекувам овде на сонце.

Тој се спружи и се распетла да го пече колкот. Другиот остана за малку загледан. Претпладневното сонце уште не го заморува погледот што следи постапна брановитост од најближните тревки до сивоста на камењарот над лозјето.

– Што, не се догледува лесно мојот имот?

– Мало ти било лозјенцево.

– Раѓа колку за чавките, не бој се.

Другиот си најде место одма тука, под расчаталена лоза, ја остави настрана книгата што ја носеше, не иставајќи ја дланката од неа, и легна на плеќи. Просирност на лозје: зрната уште не се зазрени, меѓу лисјата се гледа чисто небо.

Двајцата млади луѓе се вратија вчера, по јунските испити, од Белград. Едниот е заправо дојден на гости. Другар му го изведе веднаш в лозје, повеќе дека сакаше самиот да го искористи сонцето. Кај него беше констатиран почеток на костна туберкулоза, и требаше да се лекува.

– И сепак ова лозје не е обично лозје, – рече тој. – Тоа е животно дело на татка ми. Сакаше да остане нешто од него. Еден спомен. Како сега да го гледам кај си шурка низ лозјево, кус, одвај капата му се гледа оддалеку. Туку си буцка, туку ја поправа оградата.

– Па лозјево нема ограда.

– Го разградиле. Зар некој ќе го чува? Чудна е таа потреба кај луѓето – да се овековечат. Но пак фала му на стариот – барем во свое лозје го печам колков.

– Ајде да се чита малку, – рече другиот и ја прибра книгата.

На страниците паѓаат леки сончеви дамки меѓу лисјето. Уште е рано да почне да зрее гроздот. Тишина. Шумнува по некој лист. Некакво сочувство буди лозјево, како да има душа.

– Не е лошо да го заградиш.

– Здравје боже.

– Што – здравје.

– Знаеш ти, Марко, какви лозја градам јас сега. Ајде нив да ги кроиме. – И почнува повлечено: – Лозје имаше Соломон во Валамон... Ќе подраниме во лозјата да видиме дали пути виновата лоза, дали заврзува грозјето... Драги мој, таму ќе ти ја дадам љубовта своја... Фатете ги лисиците, малите лисици што ги расипуваат лозјата, зашто нашите лозја цутат.

– Добро, знам, знам, – го прекинува Марко малку нетрпеливо и се свртува.

– Ех и ти, ми го нејќеш зборот. Да ми е сега Елена место тебе!

„Не ќе требаше да се распетлуваш“, посака да каже Марко, но нешто го здржа.

Неговиот другар е од скоро вљубен – му дојде тоа некако заедно со болеста. Првпат така силно и, како што се чинеше, првпат среќно. Тој користеше секој повод да му расправа на Марка за таа девојка „со душа како топол лебец“. Марко од своја страна си го задржа и по оваа новост односот што го имаше спрема него откако се знаат. Тој умееше да ужива во неговото расправање, и едновременно да му се подбива безобидно. Поради таа Елена го нарече Агамемнон. Беше тоа еден лек и немарен начин на надмошност, што и пријател му како самиот да го бараше: како од устата на друг човек да ги слуша своите сопствени внатрешни слатко-пакосни потфрлања.

Но од вчера вечер се измени нешто и го тера Марка да избегнува таков разговор. Ја запозна таа Елена на станица. Одвај да ја погледна – нешто мало на штикли што му пафташе оддесно со ракавот од мантилот дури брзаа да најдат место. Возот беше веќе преполнет и тие тројцата се сместија на кофери во ходникот. Нокта се повлече спора и досадна. Вагонот неосветлен. Таа ја прими Марковата рака во темницата. После тој полека и долго и ја мазнеше ногата.

Марко го сосираше одвај од другата страна темниот профил на Агамемнона. Тој седеше малку одделен од девојката и како да се силеше да остане буден, за да не ја докосне случајно во тресењето на возот. Погледнувајќи го понекогаш, Марко го преживуваше истото она чувство на безобидна потсмешливост со која ги примаше неговите вљубени фантазирања. Пак е Марко во улогата на благ изобличител на неговите занеси, сега само малку поопипливо ги разголува.

На некоја станица таа го замоли другар му да донесе вода. Сега му е на Марка одеднаш непријатно да си го спомнува тој момент, кога овој се исправи и тргна по ходникот, во полумракот на станицата. Во Скопје таа слезе и разговараше со другар му на перонот дури возот не тргна, а Марко ги гледаше од прозорец. Сега тоа му се чини како еден логичен крај кој нешто ублажува, малку смешен но и среќен.

Но и покрај тоа Марко чувствува тескоба, можеби повеќе дека се најде во ова јадно лозјенце. Најарно да не зборнат никогаш веќе за тоа. Барем сега да молчи човек, да замиже, да сети како растат низ него жилки од тревките, телото се дроби на грутчиња ровка земја. Марко замижува, но не може да се сроди со земјата. На три чекори од него лежи човек, му се испречил некако, и тој мора секој миг да зема однос спрема него. Напорно е тоа, а неизбежно: луѓето се пипаат со невидливи пипала. Затоа е толку слатка понекогаш самоста в поле.

„Треба да му се разлади малце вжештената глава, — помислува Марко. — Ќе му кажам. Но сега е уште рано“. Марко знае дека сега е најпаметно да го продолжи својот начин на сочувствена потсмешливост што е готова сè да пречека и да разбере. Но нели придобива таа, по оваа мала случка, соленикав привкус? („Фатете ги малите лисици што ги расипуваат лозјата“).

А зошто, зар не би постапил секој како него и зар е најпосле сето тоа важно, кога е сигурно дека Марко го сака? Го докажал за себе тоа, и не само со оние ситни секидневни угодувања, кои се сепак така показателни, баш дека се разбирливи сами по себе, како сам себе да си ги правиш. Не само со нив.

Еднаш Марко, уште од скалите затрчан, се фрли во една тепаница во аулата, за да го одбрани него, и излезе раскрвавен. А овој беше го искористил моментот да се затскрие зад столб, да земе здив. Марко сега одеднаш се сетува како горко се погледаа, но му стана жал за него, наежен и стресен, во полумракот на аулата. После разбра дека заправо овој мирниов бил крив за таа тепаница.

„А севе ова сега е глупост, си мисли Марко, на која морам да се задржам баш дека го сакам, обична глупост, дојдена неусетно од оној начин на потсмешливост, од она чувство на надмошност, баш ако треба да се каже така“. — „Точно — му одговара некој — само што тоа чувство ти требаше на самиот тебе. Да не си мислеше дека му правиш некому добротинство? Ти и сега чувствуваш не друго, ами потајно задоволство“.

— Ој лозје, лозје, со бело грозје... — се протега, просевајќи се, оној таму.

Марко ги отвора очите. „Најарно да му кажам“, помислува. Оdedнаш му е незгодно дека така широко се испружил, па си се чини самиот пораснат. Станува и се истресува од земјата. Другар му лежи настрана, бедрото му е поцрвенето како од мозолчиња, ретки влакненца му светкаат на сонце — убога растителност. Марко се свртува и гледа: разградено е лозјето, по меѓата расте млечка и ниска капина, малку погоре се накрева камењарот до подножјето на суриот рид, а над ридот двај се мрежи бледната синевина на небото, во која секаква појарка мисла избледува.

Конески, Блаже. Лозје. In: Конески, Блаже. Проза. Скопје: Култура, 1990. С. 7–10.

Vinograd

Iz doline su se popeli ravno u vinograd. Dolje pijesak škripi, a ovdje je zemlja rahla, lako ostaju tragovi stopala. Malo je ovaj vinograd i zapušten – dvije-tri stotine panjeva, kao da su slučajno poniknuli.

– Nađi si sjenu, – reče jedan – a ja ću se liječiti ovdje na suncu.

On se ispruži i raskopča kako bi sunčao bedro. Drugi ostade još malo zagledan. Prijepodneвно sunce još nije umorilo pogled što slijedi postupnu valovitost od najbližih travki do sivila na kršu nad vinogradom.

– Što, ne vidi se lako moje imanje?

– Mali ti je vinograd.

– Rađa za čavke, ne boj se.

Drugi nađe mjesto odmah ovdje, pod razgranatom lozom, ostavi postrani knjigu koju je nosio, ne odvojivši dlan od nje, i legne na leđa. Prozračnost vinograda: zrno još nije prokljalo, kroz lišće se vidi vedro nebo.

Dvojica mladih ljudi su se vratila jučer iz Beograda nakon lipanjskih ispita. Jedan je zapravo došao u goste. Prijatelj ga uvijek izvodi u vinograd, najviše zbog toga što i sam želi uhvatiti sunce. Bio mu je dijagnosticiran početni stadij tuberkuloze kostiju, i trebalo je da se liječi.

– A ipak ovaj vinograd nije običan vinograd, – reče on. – To je životno djelo moga oca. Htio je da ostane nešto nakon njega. Jedna uspomena. Kao da ga i sad gledam kako prolazi niz vinograd, nizak, jedva mu se vidi kapa izdaleka. Ovdje je bockao, ovdje popravljao ogradu.

– Pa vinograd nema ogradu.

– Razgradili smo ga. Zar će ga netko čuvati? Čudna je ta potreba kod ljudi – da se ovjekovječe. No, opet hvala starom – barem u svojem vinogradu sunčam bedro.

– Ajde da se čita malo, – reče drugi i uze knjigu.

Na stranice padaju blage sunčeve zrake kroz lišće. Još je rano da zrije grozd. Tišina. Zašumi tek po neki list. Nekakvo suosjećanje budi vinograd, kao da ima dušu.

– Nije loše da ga zagradiš.

– Bože zdravlja.

– Što – zdravlja.

– Znaš ti, Marko, kakve vinograde ja sad sadim. Ajde da ih krojimo. – I počne razvučeno: – Vinograd je imao Solomon u Valamonu... Podranit ćemo u vinograd da vidimo cvate li vinova loza, da li grožđe dozrijeva... Dragi moj, tamo ću ti obećati ljubav svoju... Uхватите lisice, male lisice što uništavaju vinograde, zato što naši vinogradi cvatu.

– Dobro, znam, znam, – prekine ga Marko malo netrpeljivo i okrene se.

– Eh i ti, ne želiš razgovor. Da mi je sada Elena mjesto tebe!

„Neće trebati da se raskopčavaš“, htjede kazati Marko, no nešto ga zadrži.

Njegov je prijatelj odnedavno zaljubljen – to mu dođe nekako zajedno s bolešću. Prvi put tako primjetno i, kako se činilo, prvi put sretno. Koristio je svaki povod kako bi raspravljao s Markom o toj djevojci „s dušom poput toplog kruhića“. Marko sa svoje strane i nakon ove vijesti zadržava odnos koji je imao naspram njemu otkada se poznaju. On je umio uživati u njegovu razglabanju i istovremeno blagom bockanju. Zbog te Elene ga nazove Agamemnon. Bio je to lijek i ležeran način nadmoći, što su mu i prijatelj, kao i on sam, trebali: kao da iz usta drugog čovjeka sluša svoje vlastita unutrašnja slatko-zlobna podbada-nja.

No od jučer uvečer se nešto izmijeni i tjera Marka da izbjegava takav razgovor. Upoznao je tu Elenu na stanici. Jedva da je pogleda – nešto malo na štiklama, što mu je mahalo s desne strane rukavom od kaputa da požuri kako bi našli mjesto. Vlak je bio kao uvijek prenakrcan i njih se troje smjestilo na koferima u hodniku. Noć se vukla spora i dosadna. Vagon neosvjetljen. Ona primi Markovu ruku u tami. Poslije joj je on polako i dugo milovao nogu.

Marko je jedva s druge strane razabirao taman profil Agamemnona. Taj je sjedio malo odvojeno od djevojke i kao da se prisiljavao da ostane budan, kako je ne bi slučajno dataknuo od podrhtavanja vlaka. Pogledavajući ga ponekad, Marko je preživljavao isti onaj osjećaj podsmjeha s kojim je primao njegove ljubavne fantazije. Opet je Marko u ulozi izobličitelja njegovih zanos, sada ih samo mrvu opipljivije razgolićava.

Na nekoj stanici ona zamoli prijatelja da donese vodu. Sada je Marku odjednom neugodno da se prisjeća tog trenutka, kada je ovaj ustao i otišao u hodnik, u polumračni kolodvor. U Skoplju je ona sišla i razgovarala s prijateljem na peronu sve dok vlak nije krenuo, a Marko ih je promatrao s prozora. Sada mu se to čini kao jedan logičan kraj koji nešto ublažuje, malo smiješan, no i sretan.

No, i pokraj toga Marko je osjećao tjeskobu, vjerojatno uvijek kada se nađe u ovom jadnom malom vinogradu. Najrade da ne govori više nikad o tome. Barem sada da šuti čovjek, da zažmiri, da osjeti kako s njim rastu korijeni travki, tijelo se drobi na grudve rahle zemlje. Marko sklapa oči, no ne može se sjediniti sa zemljom. Tri koraka od njega leži čovjek koji mu se ispriječio neka-ko, i on mora svakog trenutka zauzeti stav naspram njemu. Naporno je to, a

neizbježno: ljudi se dodiruju nevidljivim pipalima. Zato je ponekad toliko slatka samoća u polju.

„Treba mu se malo ohladiti užarena glava, – pomišlja Marko. – Reći ću mu. No sad je još rano.“ Marko zna da je sada najpametnije da produži svoj način suosjećajne podsmiješljivosti, koja je spremna da sve pričeka i da razabere. No, zar ne ostvaruje ona, nakon ovog malog slučaja, slančast ukus? („Uhvatite male lisice što uništavaju vinograde“).

A zašto, zar ne bi svatko postupio poput njega i zar je na kraju svega toga važno kada je sigurno da Marko voli? Sebi je to dokazao, i to ne samo s onim sitnim svakodnevnim ugađanjima, koji su i pokraj toga pokazljivi, baš kao da su razumljivi sami po sebi, kao da ih sam proizvodiš. Ne samo s njima.

Jednom se Marko, još uspuhan od stepenica, baci u jednu tučnjavu u auli, kako bi ga obranio, te izađe raskrvavljen. A ovaj je bio iskoristio trenutak da se sakrije iza stupa, kako bi uzeo zrak. Marko se sad odjednom sjeća kako su se ogorčeno pogledali, no postane mu žao njega, naježenog i rastresenog, u polumraku aule. Kasnije je shvatio da je zapravo ovaj mirotvorac bio kriv za tu tučnjavu.

„A sve ovo sada je glupost, misli Marko, na kojoj se moram zadržati baš zato što ga volim, obična glupost koja dolazi nezamjetno od onog načina podsmiješljivosti, od onog osjećaja nadmoći, baš ako treba da se kaže tako“. – Točno – odgovara mu netko – samo što taj osjećaj treba tebi samom. Da ne bi mislio da nekome činiš dobro djelo? Ti i sada ne osjećaš ništa drugo nego skriveno zadovoljstvo“.

– O vinograde, vinograde, s bijelim groždem... – protegne se, zijevne, onaj tamo.

Marko otvori oči. „Najbolje da mu kažem“, pomišlja. Odjednom mu je neugodno što se tako široko ispružio, pa mu se i samom činilo da je porastao. Ustane i istrese zemlju sa sebe. Prijatelj mu leži nastranu, bedro mu je pocrvenilo poput bubuljica, rijetke mu dlake sijaju na suncu – mršav rast. Marko se okreće i gleda: razgrađen je vinograd, no sred njega raste mlečika i niska kupina, malo nagore se diže kamenjar do podnožja svjetlosive stijene, a nad stijenom se jedva zamagljuje blijeda svijetloplava boja neba u kojoj svakojake misli blijede.

На хрватски јазик превел Дарјан Хорват

Ins Kroatische übersetzt von Darjan Horvat

Na hrvatski jezik preveo Darjan Horvat

Vinograd

Iz doline se popeše pravo u vinograd. Dolje pijesak škripi, a ovdje je zemlja rihla, lako ostaju tragovi stopala. Malo je ovaj vinograd i zapušten – dvije-tri stotine krnjaka, kao slučajno poniklih.

– Nađi sebi hlada, – reče jedan – a ja ću se pariti ovdje na suncu.

On se ispruži i raskopča kako bi sunčao kuk. Drugi ostade još malo zagledan. Prijepodneвно sunce još nije umorilo pogled koji je pratio postupnu zatalasanost od najbliže trave do sivila na kršu iznad vinograda.

– Šta, ne vidi se lako moje imanje?

– Mali ti je vinograd.

– Rađa za čavke, ne brini.

Drugi nađe mjesto odmah ovdje, pod razgranatom lozom, odloži u stranu knjigu koju je nosio, ne odvojivši dlan od nje, i leže na leđa. Prozirnost vinograda: zrno još nije prokljalo, kroz lišće se vidi vedro nebo.

Dvojica mladih ljudi su se vratila juče iz Beograda nakon junskih ispita. Jedan je naime došao u goste. Prijatelj ga uvijek vodi u vinograd, najviše zbog toga što i sam želi uhvatiti sunca. Bio mu je dijagnosticirana početna faza tuberkuloze kostiju pa je trebalo da se liječi.

– A ipak ovaj vinograd nije običan vinograd, – reče on. – To je životno djelo moga oca. Htio je da ostane nešto nakon njega. Jedna uspomena. Kao da ga i sad gledam kako prolazi niz vinograd, nizak, jedva mu se vidi kapa iz daljine. Ovdje je čeprkao, ovdje popravljao ogradu.

– Pa vinograd nema ogradu.

– Razgradili smo ga. Zar će ga neko da čuva? Čudna je ta ljudska potreba – da sebe ovjekovječi. Ali hvala ipak starom – barem u svome vinogradu parim kuk.

– Pa da se malo čita, – reče drugi i uze knjigu.

Na stranice padaju blage sunčeve zrake kroz lišće. Još je rano da zrije grozd. Tišina. Zašumi tek po neki list. Nekakvo osjećanje budi vinograd, kao da ima dušu.

– Nije loše da ga zagradiš.

– Bože zdravlja.

– Šta – zdravlja.

– Znaš ti, Marko, kakve vinograde ja sad sadim. Hajde da ih krojimo. – I počne otegnuto: – Vinograd je imao Solomon u Valamonu... Poranićemo u vinograd da vidimo cvate li vinova loza, da li grožđe dozrijeva... Dragi moj, tamo ću ti dati ljubav svoju... Hvatajte lisice, male lisice što nanose štetu vinogradima, zato što naši vinogradi cvjetaju.

– Dobro, znam, znam, – prekine ga Marko malo nestrpljivo pa se okrenu.

– Eh i ti, ne želiš razgovor. Da mi je sada Elena mjesto tebe!

„Necješ morati da se raskopčavaš“, htjede da izusti Marko, ali ga nešto zaustavi.

Njegov je prijatelj odnedavno zaljubljen – to mu dođe nekako zajedno s bolešću. Prvi put tako vidljivo i, kako se činilo, prvi put srećno. Koristio je svaki povod kako bi poveo razgovor sa Markom o toj djevojci „s dušom poput toplog hljepčića“. Marko sa svoje strane i nakon ove vijesti zadržava odnos koji je imao prema njemu otkako se poznaju. On je umio uživati u njegovom razglabanju i istovremeno blagom bockanju. Zbog te Elene prozvao ga je Agamemnon. Bio je to melem i ležeran način nadmoći, koji kao da je i prijatelj tražio: kao da iz usta drugog čovjeka sluša svoje vlastita unutrašnja slatko-zlobna podbadanja.

Ali se od juče uveče nešto promijeni i natjera Marka da izbjegava takav razgovor. Upoznao je tu Elenu na stanici. Jedva da je pogleda – nešto malo na štiklama, što je mahalo s desne strane rukavom od kaputa da požuri kako bi našli mjesto. Voz je bio kao uvijek prenakrcan pa se njih troje smjestiše na koferima u hodniku. Noć se vukla spora i dosadna. Vagon neosvijetljen. Ona primi Markovu ruku u mraku. Poslije joj je polako i dugo milovao nogu.

Marko je jedva s druge strane razabirao taman profil Agamemnona. Taj je sjedio malo odvojeno od djevojke i kao da se prisiljavao da ostane budan, kako je ne bi slučajno dotakao od podrhtavanja voza. Mjereći ga ponekad u Marku se budio isti onaj osjećaj podsmijeha s kojim je primao njegove ljubavne fantazije. Opet je Marko u ulozi izobličitelja njegovih zanosa, sada ih samo malo opipljivije razotkriva.

Na nekoj stanici ona zamoli prijatelja da donese vode. Sada je Marku odjednom neugodno da se prisjeća tog trenutka, kada je ovaj ustao i otišao u hodnik, u polumračnu stanicu. U Skoplju je sišla i razgovarala s prijateljem na peronu sve dok voz nije krenuo, a Marko ih je posmatrao kroz prozor. Sada mu se to čini kao jedan logičan kraj koji nešto ublažuje, malo smiješan, ali i srećan.

Ali i pored toga Marko je osjećao nelagodu, vjerovatno uvijek kada bi se našao u ovom jadnom malom vinogradu. Najrađe ne bi nikad više govorio o tome. Barem sada da čuti, da zažmiri, da osjeti kako s njim rastu korjenovi trave, tijelo se drobi na grudvice rahle zemlje. Marko zatvara oči, ali ne može da se srodi sa zemljom. Tri koraka od njega leži čovjek koji mu se nekako ispriječio pa mora svaki čas da se postavi prema njemu. Naporno je to, a neizbježno: ljudi se dodiruju nevidljivim kracima. Zato je ponekad toliko slatka samoća u polju.

„Trebalo da mu se malo ohladi usijana glava, – pomišlja Marko. – Reći ću mu. Ali sad je još rano.“ Marko zna da je sada najpametnije da produži svoj način saosjećajne podsmješljivosti, koja je spremna na sve i da sve stavi na svoje mjesto. Ali zar ne dobija ona, nakon ovog malog slučaja, slankast ukus? („Uhvatite male lisice što uništavaju vinograde“).

A zašto, zar ne bi svako postupio poput njega i zar je na kraju krajeva važno kada je zaista Marko voli? Sebi je to dokazao, i to ne samo onim sitnim svakodnevnim ugađanjima, koji se i bez toga primijete, baš kao što su razumljivi sami po sebi, kao da ih sam proizvodiš. Ne samo njima.

Jednom Marko, još zadihan od stepenica, uletje u neku tuču u auli, kako bi ga obranio, te izađe raskrvavljen. A ovaj je iskoristio trenutak da se sakrije iza stuba da uzme vazduha. Marko se sad odjednom sjeti kako su se mrko pogledali, ali mu ga postalo žao, onako naježenog i rastresenog u polumraku aule. Kasnije je shvatio da je zapravo ovaj mirotvorac bio kriv za tu tuču.

„A sve ovo sada je glupost, razmišlja Marko, na kojoj se moram zaustaviti baš zato što ga volim, obična glupost koja dolazi neprimjetno od onog načina podsmijevanja, od onog osjećaja nadmoći, baš ako treba da se kaže tako“. – Tačno – odgovara mu neko – samo što taj osjećaj treba tebi samom. Da ne bi mislio da nekome činiš dobro djelo? Ti i sada ne osjećaš ništa drugo nego skriveno zadovoljstvo“.

– O vinograde, vinograde, s bijelim groždem... – protegne se, zijevajući, onaj tamo.

Marko otvori oči. „Najbolje da mu kažem“, pomišlja. Odjednom mu je neugodno što se tako širom ispružio, pa mu se i samom činilo da je porastao. Usta-de i strese zemlju sa sebe. Prijatelj leži na strani, kuk mu pocrvenio poput bubuljica, rijetke dlake blistaju na suncu – mršav rast. Marko se okreće i gleda: razgrađen je vinograd, ali usred njega raste mlečika i niska kupina, malo nagore se diže kamenjar do podnožja svijetlosive stijene, a nad stijenom se jedva nazire blijeda svjetloplava boja neba u kojoj svakojake misli nestaju.

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Ins Serbische übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Потез

Пред неколку потези младиот противник му понуди реми, но мајсторот одмавна со глава. Тој не ја прими понудата не дека гледаше во изедначената позиција некако скрито предимство за себе, ами просто затоа што само со половина поен ништо не постигаше: оваа партија му е последна во полуфиналниот турнир, и само ако ја добие, само ако реализира вечерва цел поен, тој можеше да влезе во финалето за државно првенство. Му требаше уште еден мал чекор па да ја искачи задната скала.

А колку само му беше важна и нужна оваа победа! Еве трета година се обидува напразно тој да го пречекори прагот на финалето. Во конкуренцијата скоро и не среќава никого од оние со кои ја почнуваше својата шаховска кариера. Некои стекнаа светска слава, а некои се повлекоа или се занимаат со коментирање на туѓи партии по шаховските рубрики (тоа се шаховски критичари). Да, еве го еден и на овој турнир, но само како судија. Оние со кои сега се среќава се сите млади луѓе, некои скоро дечишта, гимназисти, безгрижни и наметливи, иронични спрема него дека не може да ја совлада слабоста да се прави важен, а тие го надминуваат и го оставаат назад во шаховската трка, претставници на една нова генерација.

На никого не би му кажал тој дека на моменти го фаќаше вистински ужас од заостанувањето. Тоа беше заправо кај него старо, испитано чувство, тој ужас, но сега се будеше по нов повод. Како студент зеде учество во една голема демонстрација против режимот. Кога ги збрка полицијата, тој се најде меѓу првите редови во бегањето, но беше слабичок и истоштен, и сè повеќе заостануваше, не ги разликуваше лицата, гледаше само како безброј нозе го заминуваат, го сечат некако грубо неговиот чекор, и тој останува сè поназад и поназад. Брзината на тие нозе што протрчуваат се пренесува во него како морничава гроза, се буди тоа чувство на ужас дека уште малку ќе биде изоставен од масата, сам и најзабележим во ова бегање.

На никого, рековме, не би му ја поверил длабочината на своето страдање дека изостануваше. Што знаеја другите беше јасно само по себе – дека тој се стреми кон извесна рехабилитација, што е сосем природно и разбирливо. Последните два пата не му успеа, остана некаде при дното на табелата, во долниот дом, како што се вели на смеа. Шаховските известувачи, во куси реченици, констатираа дека тој не може да ја постигне својата форма, почнува доста добро, но брзо се заморува, расипува и добиени позиции и нема сили да го издржи финалот. Во тие белешки беше сè верно и тој не

можеше на никого да му замерува. Го болеше нешто друго: оние потсмешливи погледи на младите, што ги чувствува и зад својот грб, дури тој бескрајно долго мисли како да излезе од некоја ситуација од која не постои излез. Уште повеќе го болат оние општи расправања во шаховскиот печат, во кои не се споменува ниедно име, но се зборува на пример за тоа дека титулата на шаховски мајстор не треба да се дава доживотно, ами мора во одреден размак да се потврдува, зависно од реалните успеси во турнирски среќавања, зашто – се забележува – има и такви мајстори за кои добивањето на таа титула го означува и крајот на нивниот развиток. Мајсторската титула не е што и грофовска титула.

Тој создаваше во колку голема мера се однесува сето тоа на него. Мислено секогаш гледаше, како илустрација на разлагањата од горниот вид, една заграда во која фигурира и неговото име, покрај имињата на уште неколку негови несреќни собраќа. Можеби тие студено го примаат ударот, одмавнуваат со рака, сè им е едно, но тој не може да се помири, тој страда, зашто шахот не беше за него работа меѓу другите, преоден занес на младоста, ами позив на којшто свесно се управија сите негови не мали амбиции. Шахот беше сонот на неговиот животен успех.

Како студент тој ја освои мајсторската титула, но поради одлагање од ден до ден, не ги положи сите испити на правото, иако инаку имаше стекнат навик да биде секогаш добар ученик. Едно друго попримаше му се гледаше тогаш попримамливо во неговиот живот. Мало беше на прв поглед тоа попримаше, штуро за непосветените, – шеесет и четири црно-бели полиња на една плоча што можеш да ја носиш под мишка. Но отвораше тоа пат во еден свет на чудесни доживувања, што како и вистинскиот свет бара да ја потврдува човек едностојно својата сила, но го бара тоа не грубо и делнично, ами во занесна и благородна устреманост на духот. Не го тревожеше мајсторот што се победите во тој свет чиста илузија, зашто тој знаеше дека, ако се размисли добро, до тоа се сведуваат и многу работи што се чинат важни во животот и на кои им се посветуваат со сиот напор сериозни луѓе. Тој го пригрна разбирањето, сè уште недоволно образложено а уште помалку општо признато, дека шахот е уметност, и дека да му служиш, значи да ги доживуваш сите оние наслади, но и ломења, што ги носи со себе службата на возбудениот дух.

Но треба да се подвлече дека и овде со нуждата за чисто духовно изживување во одреден вид, се поврзуваат и поинакви мотиви, многу пореални, – сонот за земна слава што обезбедува убав, весел и различен живот. Природно е дека и во случајот со нашиов мајстор тие мотиви играа важна улога. Сиромашен студент, свикнат со секидневна мизерување, тој почна да ги сеќава благата на животот баш преку шахот. Турнирите се држат обично по летувалишта или бањи, по убави места што изненадуваат со својата свежест и пријатност, како и со едно концентрисано животно обилие,

на кое и младиот шаховски избраник почнува некако внатрешно да полага право, иако допирот до него му го обезбедуваат туѓи средства. Во турнирската сала, пред очите на тиха публика, тој ги смислува, како сосем отсутен од стварноста, своите потези или пак прошетува со одмерен чекор меѓу шаховските столчиња, погледнувајќи ги позициите на другите табли, а изразот му е задлабочен, продуховен, и некако само од себе му се налага да ја чувствува својата важност и како случајно да погледне во публиката сакајќи да види дали се одразува на неа сугестивно тоа негово чувство.

По летувалиштата, а особено по бањите, младите шахисти го привлекуваат и вниманието на жените, секогаш готови да ја насрчат талентираната младост. И нашиов мајстор може да си припомни од тоа време неколку срдечни истории, од кои последната заврши со неговата женидба. Убаво беше тоа време! Малото шаховско поприште му откриваше широк пат во животот, го одведе еднаш и во странство, и веќе опишливи му се чинеа мечтаењата за светски турнири и турнеи, за гостувања кај шаховски снобови — бразилијански владетели на плантажи или баснословно богати махараџи, во дворците на кои убави жени, покриени само со просирен превез, ги извираат своите тела во танци при ноќен водоскок, а оние црни очи им горат, им светкаат.

Но како се подигра животот со тие негови сништа! Подјарувајќи ги до краен предел, тој му откажа во силите да ги достигне, да им се приближи барем. На четириесет години, свиен над овие молчаливи фигури во еден провинциски град, тој сознава дека вистинската сила на неговата фантазија била во создавањето убави мечти за животот што го чека, а не во творечко разрешување на проблемите што ги поставува безгласната плоча со шее-сет и четири полиња. Едно несоодветство се јавило заради тоа, јаз во душата, и тој мора сега да страда. Се прости веќе од сништата на младоста, но не може уште да се помири со едно: дека го градел својот живот на погрешна основа и дека она, во кое ја подозирал својата исклучива талентираност, се исцрпило со најпросечен домет што дури и не се повторува.

Тој дојде на овој турнир со цврста намера да го реши за себе двоумењето, надевајќи се потајно дека сепак не е сè уште загубено, дека сè може да се поправи, и дека неговата слабост е само преодна слабост. Затоа се фрли со сета енергија во играта. За другите тоа беше борба за рехабилитација, за него — нешто подлабоко, рамносетка со себе, преценка на својот животен пат. И еве го сега над оваа позиција од која му зависи дали ќе го забележи желаниот успех или ќе биде пак изоставен, сега пред самиот праг, како човек што долго чекал во редот пред театарската каса, а билетите се свршуваат токму кога тој му пристапува веќе на шалтерот. Дали ќе успее уште еднаш да ги премери силите со оние што почнуваа некогаш заедно со него, но беа поталентирани ли, поиздржливи ли, посреќни, и го оставија далеку зад себе?

Мајсторот долго ја гледа позицијата и една увереност сè повеќе го проникнува — дека заправо неговиот млад партнер побрзал кога му понудил пред неколку потези реми. Неговата нестрпливост лесно се објаснува: во последниот ред од салата го чека девојче, црвено облечено, до кое тој одвреме навреме оди и ѝ шепина нешто. Сигурно ја успокојува дека мора уште да го чека, а во себе се плаши да не му пропадне една убава вечер, и ќе беше најзадоволен да се договореа веднаш на нерешено. Мајсторот, заинтересиран и психолошки да го следи партнерот, го забележа веднаш ова и во првиот момент, токму кога ја одби понудата, му се стори дека во таа нестрпливост на противникот се јавува извесен изглед за неговата победа. Но сега, откако се изиграа неколку потези, тој гледа дека погрешно ценел — позицијата не му е никако наклонета, големо прашање е дури дали ќе може и да ремизира. Веќе го опфаќа тиха резигнација пред немилосрдната вистина.

При сосем редуциран материјал, во завршница на дами, неговиот коњ (тој игра со црни фигури) е врзан и сведен до бедната улога на пион зад кој се затскрива кралот, опасно угрозен на ха-7, додека белиот лауфер може широко да се рашетува. Противникот има простор, а тој е стиснат и скоро наполно блокиран. Што да игра? Изборот е никаков, останува како обичен изнуден потез да го помакне за едно поле пионот пред кралот, но тоа е празно пополнување на времето и ништо не ослободува. Мајсторот, веќе покорен на судбината, ја испружува раката да го направи тој потез, но токму во моментот кога треба да ја фати фигурата, погледот му се слизнува на другата половина од таблата и тој нагло си ја прибира раката.

Нешто го изненадува. Зар може навистина во една ваква ситуација да се таи шанса што само вешто проблемско конструирање би ја создало? Или го лажат очите? Се работи за жртва на еден, можеби и на два пиона, од четирите што ги има црниот. Тогаш противничкиот лауфер останува на средината на таблата без да биде штитен од својот пешак. Поентата на оваа комбинација мора да се бара натаму во потезот со црната кралица, која треба да се води така што да почне да го шахира противничкиот крал и да го освои лауферот.

Мајсторот се налакува со двете раце на шаховското столче и погледот почнува да му шари над фигурите како аероплан во низок лет над зградите. Но, боже мој, колку безбројни варијанти се откриваат веќе од првиот потез со пешачка жртва! Како да се проследат тие сите, како да се подредат, да се изврши правиот избор, за да не испадне просто смешен тој негов генијален потез, една обична очајничка непромисленост. А и времето што го има на располагање е толку кратко! Се задлабочува во анализа на варијантите. Стои пред решителниот потез во својата шаховска кариера.

Дури тој мисли, еден од демонстраторите му носи писмо во обичен син плик. Мајсторот погледнува само со едно око — од Марија, си помислува — и

го остава да лежи на работ од масичето. Тој се сили да постигне најполна концентрација, да го искористи до најголема степен веќе скоро исцрпеното време. Анализата на првите неколку варијанти покажува дека белиот може да најде добар одговор и да ги парира лесно сите негови заплашувања. Тоа го возбудува, мислите за момент му се мешаат. Но тој се совзема, чека да му мине згорештеноста и таблата пак спокојно испливува пред неговите очи.

Рано е да постане, има уште толку начини за разрешување на оваа позиција, а нешто му шепина дека меѓу тие многубројни начини се крие само еден што води до победата, и тој може, и тој мора да го најде. Несреќата е само дека не попаѓа веднаш на правиот пат, како да го издава старата интуиција, а правиот потез намерно се крие од него, како што се крие шалаво дете зад грбот на други деца на одморот во школскиот двор. Тој го задира: „Најди ме, најди ме!“ – и мајсторот прави нов напор, се подналакува уште пониско на столчето, ги збира уште повеќе веѓите, и бара, и бара.

Но едновременно тој чувствува дека нешто стине во него, полипот на безволие ги протега своите студени пипки по неговата снага. Нели беше само фатаморгана, што му се јавува на очајникот во пустиња, тоа наслутување на спасителниот потез? – помислува тој. Каде е, ако го има? Невозможно е да не го гледа уште! Одеднаш, се фаќа во најобична самоизмама: па тој ги повторува заправо некои од веќе проследените варијанти, мислејќи оти се движи напред тогаш кога се врти само во круг. „Не биди смешен – му вели некој внатрешен глас – нема никаква шанса, а бараниот потез е измамен потез, една обична бесмислица, глупост една, недостојна за тебе.“

Мајсторот се подисправа и погледнува. Неговиот партнер се смешка најделикатно. Публиката е дезинтересирана од оваа партија, таа ја следи играта на другите табли. Само едно старче седнало спрема нив во првиот ред, да не се знае дали посматра или дреме.

Тогаш мајсторот полека ја испружува раката и го прави изнудениот потез со пионот за едно поле пред кралот, зашто тој е решителниот потез во неговата шаховска кариера. Прстите неусетно му трепетат, но тој е смирен. Се опира со грбот преку наслонот на столицата, замижува малку и мисли: „Веројатно не се лажев, треба да имаше таков потез, но јас не можев да го најдам. Уморен сум. Ќе покажат анализите.“ Одеднаш му станува јасно дека му е сè едно што ќе покажат анализите, дека му е сè едно што и како пропуштил, дека му е сè едно што и овој, последен пат, нема да пречекори во финалето. Сè му е едно. Настапува часот на примиреност.

Се сетува за писмото, го отвора и чита. Жена му пишува за сосем обични работи, дека се здрави, дека е времето врнежливо. Ништо не зборува за

пари. Сигурно го зела детскиот додаток (имаат две деца) и ќе и стигнат до крајот на месецот. Тоа е добро.

Белиот го прави својот потез.

– Шах, – вели мајсторот и ја носи на другата страна својата дама.

Добро е што жена му не му пожелува успех во играта, сега тоа би звучело иронично. Таа и не разбира ништо од шахот, досадно ѝ е кога тој дома по цели часови кисне над таблата, без да зборне со неа ни збор. А има право да бара да зборува со неа за работи што ја интересираат, да бара да ја изведува надвор барем во сабота, на прошетка или во кино.

Белиот не чека сега многу.

– Шах, – вели пак мајсторот.

Ах, на другава страна му пишува ќерка му. Таа е веќе големка, има четиринаесет години, и мисли на дотерување. Го потсетува да не ја заборава блузата со народен вез што ѝ ја вети. Мајсторот се смешка. Не, нема да заборава. Тој штедеше од дневниците, а ќе добие и утешна награда, и ќе располага со доволно пари да ѝ купи убав подарок нејзе и на синот. Мислата нагло му свртува на друго: можеби, ако не ги делеше тие пари, ако ги дадеше за засилување на храната, ќе успееше да го направи оној нужен напор за освојување на последниот поен. Но тој веднаш со мрштење, како да се гнаси, ја отфрла таа мисла, чудејќи се колку е понекогаш човек себичен и што ли не помислува дури и за своите најблиски и најмили!

Белиот му избрал место на својот крал.

– Шах, – вели мајсторот.

Но тоа е последниот шах што може да го даде. Белиот крал си наоѓа веќе сигурно сасолниште. Мајсторот мисли уште малку, а после тихо вели: „Предавам.“ Ги потпишуваат заемно ливчињата. На демонстрационата табла натписот „Црниот предава“ го обесуваат токму на вратот на неговата кралица.

Мајсторот не почнува анализа на партијата, како што прават обично оние што загубиле, докажувајќи му на победникот како и од каде можела партијата да земе поинаков тек, во нивна полза, но правејќи го тоа повеќе за да ги смират нервите и да не изгледаат многу потресени. Тој станува веднаш и погледнува во салата. Сепак во неговите очи има еден влажни-кав отсјај што уште не успеала да го избрише примиреноста. Но никој не го забележува тоа: публиката овде ги гледа фигурите а не луѓето.

Potez

Pred nekoliko mu poteza mladi protivnik ponudi remi, no majstor je odmahnuo glavom. Ne prihvati ponudu, ne zato što je u izjednačenoj poziciji vidio nekakav pritajeni primat, već naprosto zato što samo s pola poena ništa ne bi postigao: ova partija mu je posljednja u polufinalnom turniru, i samo ako je dobije, samo ako večeras realizira cijeli poen, može ući u finale državnog prvenstva. Treba mu još jedan mali korak pa da preskoči zadnju stepenicu.

A koliko mu je samo bila važna i nužna ova pobjeda! Evo već se treću godinu trudio uzalud prekoračiti prag finala. U konkurenciji skoro i nije susretao nikoga od onih s kojima je počinjao svoju šahovsku karijeru. Nekoji su stekli svjetsku slavu, a neki su se povukli ili se bave komentiranjem tuđih partija po šahovskim rubrikama (to su šahovski kritičari). Da, evo jednog i na ovom turniru, no samo kao sudac. Oni s kojima se sada susretao su svi mladi ljudi, neki gotovo dječica, gimnazijalci, bezbrižni i nametljivi, ironični spram njemu jer ne može savladati slabost da se pravi važan, a oni ga pobjeđuju i ostavljaju pozadi u šahovskoj trci, predstavnici jedne nove generacije.

Nikome ne bi rekao da ga je na trenutke hvatao istinski užas od zaostatka. To je bio kod njega zapravo stari, ispitan osjećaj, taj užas, no sada se budio nov motiv. Kao student je sudjelovao u jednoj velikoj demonstraciji protiv režima. Budući da ga je iznenadila policija, našao se među prvim redovima bijega, no bio je slab i izmoren, i sve je više zaostajao, nije im razlikovao lica, gledao je samo kako bezbroj nogu prolazi, kako nekako grubo siječe njegov korak, i on je ostajao sve više pozadi i pozadi. Brzina se tih nogu što protrčavaju prenosi na njega kao strašna groza, budi se taj osjećaj užasa jer još malo i bit će izostavljen sa stola, sam i najuočljiviji u ovom bijegu.

Nikome, rekosmo, ne bi povjerio veličinu svojeg stradanja zbog toga što je zaostao. Što su drugi znali, bilo je jasno samo po sebi – zato što on teži ka izvjesnoj rehabilitaciji, što je sasvim prirodno i razumljivo. Posljednja dva puta mu nije uspjelo, ostade negdje pri dnu tablice, u donjem domu, kao što bi se reklo u podsmjehu. Šahovski su izjavitelji, u kratkim rečenicama, konstatirali da ne može postići svoju formu, da počinje dosta dobro, no brzo se umoruje, rasipuje dobivene pozicije i nema snage izdržati finiš. U tim je bilješkama sve bilo točno i nije mogao nikome ništa zamjeriti. Boljelo ga je nešto drugo: oni podsmiješljivi pogledi mladih, što ih osjeća i iza svojih leđa, dok on beskrajno dugo razmišlja kako se izvući iz određene situacije iz koje ne postoji izlaz. Još su ga više boljele one opće rasprave u šahovskom savezu, u kojem se ne spominje ni jedno ime, no govori se na primjer o tome da se titula šahovskog majstora ne treba

ustupiti doživotno, nego se mora u određenom razmaku potvrđivati, zavisno od realnih uspjeha u turnirskim susretima, zato – zabilježuje se – ima i takvih majstora za koje dobivanje te titule označava i kraj njihovog razvitka. Majstorska titula nije isto što i grofovska titula.

Saznao je u kolikoj se golemoj mjeri sve to odnosilo na njega. Uvijek je zamišljeno gledao, kao ilustraciju rastavljanja gornjeg vida, jednu zgradu u kojoj figurira i njegovo ime, pokraj imena još nekoliko njegove nesretne subraće. Moguće je da oni hladno primaju udarac, odmahuju rukom, svejedno im je, no on se ne može pomiriti, on trpi, zato što šah za njega nije bio samo običan posao, kratkotrajan zanos mladosti, već poziv kojim su se svjesno vodile sve njegove ne baš male ambicije. Šah je bio san njegovog životnog uspjeha.

Kao student je osvojio majstorsku titulu, no zbog odgađanja dana za danom, nije položio sve ispite na pravu, iako je s druge strane imao urođenu naviku da uvijek bude dobar učenik. Jedno mu se drugo poprište tada činilo primamljivije u njegovom životu. Na prvi je pogled to poprište bilo malo šturo za neupućene, – šezdeset i četiri crno-bijelih polja na jednoj ploči što je možeš nositi pod pazuhom. No to je otvaralo put u jedan svijet čudesnih doživljaja, koji kao i stvaran svijet očekuje da čovjek uvijek iznova potvrđuje svoju snagu, no ne očekuje to grubo i svakodnevno, već u zanesenom i blagorodnom entuzijazmu duha. Majstora nije uzbuđivalo što su pobjede u tom svijetu čista iluzija, zato što je znao da, ako se dobro razmisli, do toga vode i mnoge stvari što se u životu čine važnima i kojima se seriozni ljudi posvećuju svim svojim naporom. Prigrlio je uvjerenje, još uvijek nedovoljno obrazloženo, a opet pomalo opće priznato, da je šah umjetnost, i da mu služiš, znači da doživljavaš sve one naslade, no i lomljenja, što sa sobom nosi služba uzbuđenog duha.

No treba podvući da se i ovdje s nuždom za čisto duhovno izživljavanje u određenom vidu, povezuju različiti motivi, mnogo realniji, – san za ovozemaljskom slavom što otvara vrata lijepog, veselog i raznorodnog života. Prirodno je da su i u slučaju našeg majstora ti motivi odigrali važnu ulogu. Siromašan student, naviknut na svakodnevnu mizeriju, počeo je baš upravo preko šaha osjećati blagodati života. Turniri se obično održavaju u ljetovalištima ili kupalištima, po lijepim mjestima, što iznenađuju svojom svježinom i dopadljivošću, kao i s jednim koncentriranim životnim obiljem, na koje i mladi šahovski izabranik nekako i sam počinje, polagati pravo, iako mu dodir s njim osiguravaju tuđa sredstva. U turnirskoj hali, pred očima tihe publike, smišlja, sasvim odsutan od stvarnosti, svoje poteze ili pak odmjerenim korakom šeće između šahovskih stolova, promatrajući pozicije na drugim pločama, a izraz mu je koncentriran, produhovljen, i nekako se samo od sebe nalaže da osjeti svoju važnost i kao da slučajno pogleda u publiku htjedeći vidjeti da li se taj njegov osjećaj sugestivno odnosi i na nju.

Po ljetovalištima, a osobito po kupalištima, mladi šahisti privlače i pozornost žena, uvijek spremnih da bodre talentiranu mladost. I naš se majstor iz

tog vremena sjeća nekoliko srdačnih priča, od kojih je posljednja završila njegovom ženidbom. Lijepo je bilo to vrijeme! Malo šahovsko poprište mu je otvorilo širok put u život, odvelo jednom i u inozemstvo, i već su mu se opipljivim činila maštanja o svjetskim turnirima i turnejama, o gostovanjima kod šahovskih snobova – brazilskih gospodara plantaža ili basnoslovno bogatih maharadža, u dvorcima u kojima lijepe žene, pokrivene samo prozirnim veom, izvijaju svoja tijela u plesovima kod noćnog vodoskoka, a one crne oči im gore, im svijetle.

No kako se poigrao život s tim njegovim snovima! Razarajući posljednji predjel, otkaže mu u sili da ih dostigne, da im se približi barem. U četrdesetim godinama, nadvijen nad ovima šutljivim figurama u jednom provincijskom gradu, saznaje da je istinska snaga njegove fantazije bilo kreiranje lijepih sjećanja za život što ga čeka, a ne u kreativnim razjašnjenjima problema što ih je postavljala bezglasna ploča od šezdeset i četiri polja. Zbog toga se javila i jedna nezgoda, jaz u duši, i on mora sad stradati. Oslobodio se već snova iz mladosti, no još se uvijek ne može pomiriti s jednim: da je gradio svoj život na pogrešnoj osnovi i da se ona, u koju je ugradio svoju izuzetnu talentiranost, iscrpjela s natprosječnim dometom što se čak i ne ponavlja.

Došao je na ovaj turnir s čvrstom namjerom da se riješi dvoumice, nadajući se ipak potajno da nije još sve izgubljeno, da se može popraviti, i da je njegova slabost samo prolazna. Zato se baci sa svom energijom na igru. Za druge je to bila borba za rehabilitaciju, za njega – nešto dublje, obračun sa samim sobom, ocjena svojeg životnog puta. I evo ga sad nad ovom pozicijom od koje mu zavisi da li će zabilježiti željeni uspjeh ili će on opet izostati, sada pred samim pragom, kao čovjek što je dugo čekao u redu pred kazališnom kasom, a ulaznice odoše upravo u trenutku kada pristupuje šalteru. Da li će uspjeti još jednom odmjeriti snage s onima što su nekad počinjali zajedno s njim, no koji su bili talentiraniji, izdržljiviji, sretniji, i koji su ga ostavili daleko iza sebe?

Majstor dugo promatra poziciju i jedna se uvjerenost najviše proteže – da je zapravo njegov mladi partner ubrzao kada mu je prije nekoliko poteza ponudio remi. Njegova se nestrpljivost lako objašnjava: u posljednjem ga redu dvorane čeka djevojka, crveno obučena, do koje odlazi s vremena na vrijeme i šapuće joj nešto. Sigurno je smiruje zbog toga što ga još mora čekati, a u sebi se plaši da mu ne propadne jedna lijepa večer, i bio bi trenutno najzadovoljniji da se dogovore za neriješeno. Majstor, zainteresiran i da psihološki prati partnera, zabilježio je sada ovo i u prvi mu se tren, točno kada je odbio ponudu, stvori nada da se u toj nestrpljivosti protivnika javlja izvjestan izgled za njegovom pobjedom. No sada, otkada su odigrali nekoliko poteza, shvaća da je pogrešno ocijenio – pozicija mu nije nikako naklonjena, golemo je još pitanje da li će moći i remizirati. Već ga zahvaća tiha rezignacija pred nemilosrdnom istinom.

Pri sasvim reduciranom materijalu, u završnici dame, njegov je konj (igra s crnim figurama) blokiran i sveden do bijedne uloge pijuna iza kojeg se skriva kralj, opasno ugrožen na H-7, dok bijeli laufer može naširoko šetati. Protivnik

ima prostor, a on je stisnut i skoro kompletno blokiran. Što da igra? Izbor je nikakav, ostaje mu poput običnog iznudenog poteza da pomakne pijuna za jedno polje ispred kralja, no to je prazno odugovlačenje vremena i ništa ne oslobađa. Majstor, već prepušten sudbini, ispružuje ruku kako bi napravio taj potez, no upravo u trenutku kada je trebao uhvatiti figuru, pogled mu sklizne na drugu polovicu ploče te naglo pribra ruku.

Nešto ga je iznenadilo. Zar se može uistinu u jednoj ovakvoj situaciji zatajiti šansa što samo vješto problemsko konstruiranje bi sazdano? Ili ga oči lažu? Radi se o žrtvi jednog, moguće i o dva pijuna, od njih četiri što ih ima crni. Tada protivnički laufer ostaje na sredini ploče, bez da je štićen od strane svog pješaka. Poanta se ove kombinacije mora tražiti kasnije u potezu s crnom kraljicom, koja se treba voditi tako da počne šahirati protivničkog kralja i da da osvoji laufера.

Majstor se nalakti s obje ruke na šahovski stolac i pogled mu počne šarati nad figurama poput aviona u niskom letu nad zgradama. No, Bože moj, koliko se bezbrojnih varijanata otkriva uvijek iz prvog poteza s pješačkom žrtvom! Kako da se svi oni islijeđe, kako da se podrede, da se izvrši pravilan izbor, kako taj njegov genijalan potez ne bi ispao naprosto smiješan, jedna obična očajnička nepromišljenost. A i vrijeme koje ima na raspolaganju je toliko kratko! Zadblijuje se u analizu varijanata. Stoji pred završnim potezom svoje šahovske karijere.

Dok razmišlja, jedan mu od demonstratora nosi pismo u običnom plavom kovertu. Majstor pogleda samo s jednim okom – od Marije, pomisli – i ostavi ga da leži na rubu stola. Prisiljava se kako bi postigao potpunu koncentraciju, da je iskoristi do najviše stepenice već skoro isteklo vrijeme. Analiza prvih nekoliko varijanata pokazuje da bijeli može naći dobar odgovor i lakoćom parirati svim njegovim zastrašivanjima. To ga iritira, misli mu se za tren pomiješaju. No pribra se, čeka da mu prođe vrućina i ploča opet spokojno ispliva pred njegove oči.

Rano je da stane, ima još toliko načina za razrješenje ove pozicije, a nešto mu šapće da se među tim mnogobrojnim načinima krije samo jedan što vodi do pobjede, i on ga može, i mora pronaći. Nesreća je samo što ne ispliva uvijek na pravilan put, kao da ga izdaje stara intuicija, a pravilan se potez namjerno krije od njega, kao što se neposlušno dijete krije iza leđa druge djece na odmoru u školskom dvorištu. Draži ga: „Nađi me, nađi me!“ – i majstor ponovno napne, podlakti se još niže na stolicu, skupi još više vjeđe, i traži, i traži.

No istovremeno osjeća da se nešto hladi u njemu, polip bezvoljnosti proteže svoje studene pipke po njegovom tijelu. Zar je to bila samo fatamorgana, što mu se javlja u očaju u pustinji, to naslućivanje spasonosnog poteza? – pomišlja. Gdje je, ako postoji? Nemoguće je da ga još ne vidi! Odjednom se uhvati u najobičnijoj samoobmani: pa on ponavlja zapravo neke od već proslijeđenih varija-

nata, misleći da se miče naprijed onda kada se vrti samo u krug. „Ne budi smiješan – kaže mu neki unutrašnji glas – nema nikakve šanse, a željeni potez je pogrešan potez, jedna obična besmislica, glupost jedna, nedostojna za tebe.“

Majstor se ispravio i pogledava. Njegov se partner smješka najdelikatnije. Publika je dezinteresirana od ove partije, ona prati igru na drugim tablama. Samo jedan starac sjedi naspram njima u prvom redu, da se ne zna da li posmatra ili drijema.

Tada majstor polako ispruži ruku i pravi prisiljen potez s pijunom za jedno polje pred kraljem, zato što je to završni potez u njegovoj šahovskoj karijeri. Prsti mu se neprimjetno tresu, no on je smiren. Opire se leđima preko naslona stolice, zažmiruje malo i misli. „Vjerojatno se nije prevario, trebao je imati takav potez, no ja ga nisam mogu naći. Umoran sam. Pokazat će analize.“ Odjednom mu je postalo jasno da mu je svejedno što će pokazati analize, da mu je svejedno što je i kako propustio, da mu je svejedno što i ovaj, posljednji put, neće zakoračiti u finale. Svejedno mu je. Nastupa vrijeme smirenosti.

Sjeća se pisma, otvara ga i čita. Žena mu piše o sasvim običnim radnjama, da se liječi, da je vrijeme kišovito. Ništa ne priča o novcima. Sigurno je uzela dječji doplatak (imaju dvoje djece) i stići će joj do kraja mjeseca. To je dobro.

Bijeli pravi svoj potez.

– Šah, – kaže majstor i nosi svoju damu na drugu stranu.

Dobro je što mu žena nije poželjela uspjeh u igri, sada bi to zvučalo ironično. Ona se ništa i ne razumije u šah, dosadno joj je kad on doma po cijele sate kisne nad pločom, bez da progovori s njom i riječ. A ima pravo htjeti razgovarati s njom o poslovima što ga interesiraju, htjeti je izvesti van barem u subotu, u šetnju ili u kino.

Bijeli sad ne čeka dugo.

– Šah, – ponovi majstor.

Ah, na drugoj mu strani piše kćer. Ona je već odrasla, ima četrnaest godina, i misli na dotjeravanje. Podsjeća ga da ne zaboravi vestu s narodnim vezom što joj je obećao. Majstor se smješka. Ne, neće zaboraviti. Štedio je od dnevnica, a dobit će i utješnu nagradu, i raspolagat će s dovoljno novaca da joj kupi lijep poklon, njoj i sinu. Misli mu naglo skrenu na drugo: moguće, ako ne bi podijelio te novce, ako ih dade za ojačavanje hrane, uspjeh će napraviti onaj nužni napor za osvajanje posljednjeg poena. No tu misao uvijek s mrštenjem, kao da mu se gadi, odbaci, čudeći se koliko je čovjek ponekad sebičan i što ne pomišlja i na svoje najbliže i najmilije!

Bijeli je izabrao mjesto svojeg kralja.

– Šah, – kaže majstor.

No to je posljednji šah što mu može dati. Bijeli se kralj već sigurno nalazi... Majstor misli još malo, a poslije tiho kaže: „Predajem“. Potpisuju zajednički

listove. Na demonstracijskoj ploči potpis: „Crni predaje“ visi baš na vratu njegove kračjice.

Majstor nije počeo analizu partije, kao što su to radili obično oni koji su izgubili, dokazujući pobjedniku kako je i odakle partija mogla uzeti drukčiji tok, u njihovoj dobiti, praveći to više kako bi smirili živce i da ne bi izgledali jako potreseni. On ustane odmah i pogleda u salu. Ipak postoji u njegovim očima jedan vlažan odsjaj što još nije uspio izbrisati primirenost. No to nitko nije zabilježio: publika ovdje gleda figure, a ne ljude.

На хрватски јазик превел Дарјан Хорват

Ins Kroatische übersetzt von Darjan Horvat

Na hrvatski jezik preveo Darjan Horvat

Blaže Koneski

Potez

Nakon nekoliko poteza mladi mu protivnik ponudi remi, ali majstor odmahnu glavom. Nije prihvatio ponudu, ne zato što je u izjednačenoj poziciji vidio nekakvu skrivenu prednost, već naprosto zato što samo s pola boda ništa ne bi postigao: ova mu je partija posljednja u polufinalnom turniru, i samo ako je dobije, samo ako večeras osvoji cio bod, može ući u finale državnog prvenstva. Treba mu još jedan mali korak pa da preskoči zadnju stepenicu.

A koliko mu je tek bila važna i potrebna ova pobjeda! Evo već se treću godinu trudi uzalud da pređe prag finala. U konkurenciji gotovo da i nije susretao nikoga od onih s kojima je počinjao svoju šahovsku karijeru. Neki su stekli svjetsku slavu, a neki se povukli ili se bave komentarisanjem tuđih partija po šahovskim rubrikama (to su šahovski kritičari). Da, evo jednog i na ovom turniru, ali samo kao sudije. Oni s kojima se sada susretao svi su mladići, neki gotovo dječaci, gimnazijalci, bezbrižni i nametljivi, ironični prema njemu jer ne može da prikrije slabost da se pravi važan, a oni ga pobjeđuju i ostavljaju iza sebe u šahovskoj trci, predstavnici jedne nove generacije.

Nikome ne bi rekao da ga je na trenutke hvatao istinski užas od zaostajanja. To je bio kod njega zapravo staro, ispitano osjećanje, taj užas, ali sada se budio nov motiv. Kao student je učestvovao u jednoj velikoj demonstraciji protiv režima. Budući da ga je iznenadila policija, našao se u prvim redovima onih koji su bježali, ali je bio slab i premoren pa je sve više zaostajao, nije razlikovao lica, gledao je samo kako bezbroj nogu prolazi, čuo kako nekako grubo odzvanja njegov korak, i on je sve više zaostajao i zaostajao. Brzina se tih noga u trku prenosi na njega kao strašna mora, budi se taj osjećaj užasa jer još malo pa će biti udaljen od ploče, sam i najvidljiviji u ovoj trci.

Nikome, rekosmo, ne bi povjerio koliko pati zbog toga što je zaostao. Ono što su drugi znali bilo je jasno samo po sebi – zato što teži izvjesnoj rehabilitaciji, što je sasvim prirodno i razumljivo. Posljednja dva puta mu nije uspjelo, našao se negdje pri dnu tabele, u donjem domu, što bi se reklo podrugljivo. Šahovski su izvještači, u kratkim rečenicama, konstatovali da ne može postići svoju formu, da počinje prilično dobro, ali se brzo umara, gubi dobijene pozicije i nema snage da izdrži do finiša. U tim je izvještajima sve bilo tačno pa nije mogao nikome ništa da zamjeri. Boljelo ga je nešto drugo: oni podsmješljivi pogledi mladih koje osjeća i iza svojih leđa, dok on beskrajno dugo razmišlja kako da se izvuče iz određene situacije iz koje ne postoji izlaz. Još su ga više boljele one opšte rasprave u šahovskom savezu, u kojima se ne spominje nijedno ime, ali se govori na primjer o tome da se titula šahovskog majstora ne treba

dodjeljivati doživotno, nego se mora u određenom razmaku dokazivati, zavisno od realnih uspjeha u turnirskim susretima, zato – ističe se – ima i takvih majstora za koje sticanje te titule označava i kraj njihovog razvitka. Majstorska titula nije isto što i grofovska titula.

Bio je svjestan koliko se sve to u velikoj mjeri odnosilo na njega. Uvijek je zamišljeno gledao, kao ilustracija takvih misli, jednu zgradu u kojoj figurira i njegovo ime, pokraj imena još nekoliko njegove nesretne subraće. Moguće je da ti hladno primaju udarac, odmahuju rukom, svejedno im je, ali on ne može da se pomiri, on pati, zato što šah za njega nije bio samo običan posao, kratkotrajan zanos mladosti, već poziv na koji su se svjesno upravljale sve njegove ne baš male ambicije. Šah je bio san njegovog životnog uspjeha.

Kao student je osvojio majstorsku titulu, ali zbog odgađanja iz dana u dan, nije položio sve ispite na pravu, iako je s druge strane imao urođenu naviku da uvijek bude dobar učenik. Jedno mu se drugo poprište tada činilo primamljivije u njegovom životu. Na prvi je pogled to poprište bilo malo skromno za neupućene, – šezdeset i četiri crno-bijelih polja na jednoj ploči koju možeš nositi pod rukom. Ali to je otvaralo put u jedan svijet čudesnih doživljaja, koji kao i stvaran svijet očekuje da čovjek uvijek iznova potvrđuje svoju snagu, ali ne traži to grubo i poslovno, već u zanesenom i blagorodnom poletu duha. Majstora nije uzbuđivalo što su pobjede u tom svijetu čista iluzija, zato što je znao da se, ako se dobro razmisli, na to svode i mnogi poslovi koji se čine važnim za život i kojima se posvećuje sve težnje ozbiljnih ljudi. Prihvatio je tumačenje, još uvijek nedovoljno osmišljeno, a opet pomalo opšteprihvaćeno, da je šah umjetnost, i ako mu se posvetiš, doživljavaš svu onu nasladu, ali i lomove koje sa sobom nosi služenje ponesenom duhu.

Ali treba istaći da se i ovdje s potrebom čistog duhovnog ispoljavanja u određenom vidu, povezuju različiti motivi, mnogo realniji, – san o ovozemaljskoj slavi koja otvara vrata lijepog, veselog i raznorodnog života. Prirodno je da su i u slučaju našeg majstora ti motivi odigrali važnu ulogu. Siromašni student, naviknut na svakodnevne mizerije, počeo je baš upravo kroz šah da osjeća blagodati života. Turniri se obično održavaju u ljetovalštima ili banjama, u lijepim mjestima koja iznenađuju svojom svježinom i dopadljivošću, kao i jednim koncentrisanim životnim obiljem, na koje i mladi šahovski izabranik nekako unutra i sam počinje da polaže pravo, iako mu dodir s njim osiguravaju tuđa sredstva. U turnirskoj hali, pred očima tihe publike, smišlja, sasvim odsutan od stvarnosti, svoje poteze ili pak odmjerenim korakom šetka između šahovskih stolova, promatrajući pozicije na drugim pločama, a izraz mu je usredsređen, produhovljen, i nekako sam od sebe dolazi osjećaj svoje važnosti te kao da slučajno pogleda u publiku kao da provjerava da li se taj njegov osjećaj sugestivno odnosi i na nju.

Po ljetovalštima, a naročito po banjama, mladi šahisti privlače i pozornost žena, uvijek spremnih da bodre talentovanu mladost. I naš se majstor iz tog

vremena sjeća nekoliko ljubavnih priča, od kojih je posljednja završila njegovom ženidbom. Lijepo je bilo to vrijeme! Mala šahovska arena mu je otvorila širok put u život, odvelo jednom i u inostranstvu, i već su mu se opipljivim činila maštanja o svjetskim turnirima i turnejama, o gostovanjima kod šahovskih snobova – brazilskih gospodara plantaža ili basnoslovno bogatih maharadža, u dvorcima u kojima lijepe žene, pokrivene samo prozirnim velom, izvijaju svoja tijela u plesovima kraj noćnog vodoskoka, a one crne oči im gore, sijaju.

Ali kako se poigrao život s tim njegovim snovima! Podstičući ga do krajnje mjere, uskrati mu snagu da ih ostvari, da im se bar približi. U četrdesetoj godini, nagnut nad ovim šutljivim figurama u provincijskom gradu, spoznaje da je istinska snaga njegove mašte bila u građenju lijepih snova o životu koji ga čeka, a ne u kreativnom rješavanju problema koja je postavljala nijema ploča sa šezdeset četiri polja. Jedan nesklad je nastao zbog toga, ožiljak na duši, pa mora sada da pati. Oslobodio se već snova iz mladosti, ali još se uvijek ne može pomiriti s jednim: da je gradio svoj život na pogrešnoj osnovi i da se ono u šta je utkao svoju izuzetnu talentovanost iscrpjelo u najskromnijem dometu koji se čak i ne ponavlja.

Došao je na ovaj turnir s čvrstom namjerom da se riješi nedoumice, nadajući se ipak potajno da nije još sve izgubljeno, da se može popraviti i da je njegova slabost samo prolazna. Zato se bacio svom snagom na igru. Za druge je to bila borba za rehabilitaciju, za njega – nešto dublje, obračun sa samim sobom, ocjena svoga životnog puta. I evo ga sad nad ovom pozicijom od koje mu zavisi da li će zabilježiti željeni uspjeh ili će opet ispasti, sada pred samim pragom, kao čovjek koji je dugo čekao u redu pred pozorišnom blagajnom, a ulaznice su planule upravo u trenutku kada je prilazio šalteru. Da li će uspjeti da još jednom odmjeri snage s onima koji su nekad počinjali zajedno s njim, ali koji su bili talentovaniji, izdržljiviji, srećniji i koji su ga ostavili daleko iza sebe?

Majstor dugo posmatra poziciju i jedan se zaključak najviše nameće – da je naime njegov mladi partner preuranio kada mu je prije nekoliko poteza ponudio remi. Njegovo se nestrpljenje lako objašnjava: u posljednjem ga redu dvorane čeka djevojka, obučena u crveno, do koje odlazi s vremena na vrijeme i šapuće joj nešto. Sigurno je smiruje zbog toga što ga još mora da čeka, a u sebi se plaši da mu ne propadne jedno lijepo veče pa bi bio trenutno najzadovoljniji da se dogovore za neriješeno. Majstor, zainteresovan i da psihološki prati partnera, zabilježio je sada ovo i u prvi mu se tren, baš kada je odbio ponudu, javi nada da se u toj nestrpljivosti protivnika rađa izvjestna šansa za njegovu pobjedu. Ali sada, nakon što su povukli nekoliko poteza, shvata da je pogrešno procijenio – pozicija mu nije nikako naklonjena, veliko je još pitanje da li će moći i da remizira. Već ga hvata tiho razočarenje pred nemilosrdnom istinom.

Pri sasvim redukovanom materijalu, u završnici sa damom, njegov je konj (igra crnim figurama) blokiran i sveden do jadne uloge pješaka za kojim se krije kralj, opasno ugrožen na H7, dok bijeli lovac može slobodno da se kreće. Pro-

tivnik ima prostor, a on je ukliješten i gotovo kompletno blokiran. Šta da igra? Izbor je nikakav, ostaje mu kao obični iznuden potez da pomakne pješaka za jedno polje ispred kralja, ali to je beskorisno odugovlačenje vremena koje ništa ne daje. Majstor, već prepušten sudbini, pruža ruku kako bi povukao taj potez, ali upravo u trenutku kada je trebalo da uzme figuru, pogled mu skliznu na drugu polovinu ploče te naglo zaustavi ruku.

Nešto ga iznenadi. Zar se može doista u jednoj ovakvoj situaciji da krije šansa koju bi stvorila samo problemska analiza? Ili ga oči varaju? Radi se o žrtvi jednog, možda i dva pješaka, od njih četiri koje ima crni. Tada protivnički lovac ostaje na sredini ploče, nezaštićen od svog pješaka. Poenta se ove kombinacije mora tražiti kasnije u potezu s crnom kraljicom, koju treba tako voditi da počne šahirati protivničkog kralja i osvojiti lovca.

Majstor se nalakti objema rukama na šahovski stočić i pogled mu počne da šara po figurama poput aviona u niskom letu iznad zgrada. Ali, zaboga, koliko se bezbrojnih varijanata otvara uvijek iz prvog poteza žrtvom pješaka! Kako da se sve one provuku kroz glavu, kako da se srede, da bi se napravio pravilan izbor pa da taj njegov genijalan potez ne ispadne jednostavno smiješnim, običnom očajničkom nepromišljenošću. A i vrijeme koje ima na raspolaganju je toliko kratko! Zadubljuje se u analizu varijanata. Stoji pred završnim potezom svoje šahovske karijere.

Dok razmišlja, jedan od demonstratora nosi mu pismo u običnoj plavoj koverti. Majstor pogleda samo jednim okom – od Marije, pomisli – i ostavi ga da leži na ivici stola. Nastoji da postigne potpunu koncentraciju, da maksimalno iskoristi već gotovo isteklo vrijeme. Analiza prvih nekoliko varijanata pokazuje da bijeli može naći dobar odgovor i lako parirati svim njegovim prijetnjama. To ga kopka, misli mu se na čas brkaju. Ali se pribra, sačeka da prođe vrućica pa mu ploča opet mirno izroni pred oči.

Rano je da stane, ima još toliko načina da riješi ovu poziciju, a nešto mu šapće da se među tim mnogobrojnim načinima krije samo jedan koji vodi pobjedi, i ga može i mora pronaći. Nesreća je samo što se ne nazire uvijek pravilan put, kao da ga izdaje stara intuicija, a pravilan se potez namjerno krije od njega, kao što se neposlušno dijete krije iza leđa druge djece na pauzi u školskom dvorištu. Mami ga: „Nađi me, nađi me!“ – pa se majstor ponovno napregne, nadlakti još niže na stolicu, skupi još više vjeđe pa traži li traži.

Ali istovremeno osjeća da se nešto hladi u njemu, hobotnica bezvoljnosti pruža svoje studene krake po njegovu tijelu. Zar je to bila samo fatamorgana, što mu se javlja u očaju u pustinji, to naslućivanje spasonosnog poteza? – pomišlja. Gdje je ako postoji? Nemoguće je da ga još ne vidi! Odjednom se uhvati u najobičnijoj samoobmani: pa on ponavlja zapravo neke od već proučenih varijanata, misleći da ide naprijed onda kada se vrti samo u krugu. „Ne budi

smiješan – kaže mu neki unutrašnji glas – nema nikakve šanse, a željeni potez je pogrešan potez, obična besmislica, glupost, nedostojna tebe.“

Majstor se ispravlja i zuri. Njegov se partner vrlo delikatno smješka. Publika je izgubila interesovanje za ovu partiju, ona prati igru na drugim pločama. Samo jedan starac sjedi preko puta u prvom redu, ali nije jasno da li posmatra ili drijema.

Tada majstor lagano ispruži ruku i povuče iznuden potez s pješakom za jedno polje ispred kralja, zato što je to završni potez u njegovoj šahovskoj karijeri. Prsti mu neprimjetno drhte, ali je miran. Opire se leđima na naslon stolice, žmuri malko i razmišlja. „Vjerovatno se nije prevario, trebalo je imati takav potez, ali ga nisam mogao da nađem. Umoran sam. Pokazaće analize.“ Odjednom postade jasno da mu je svejedno što će pokazati analize, da mu je svejedno šta je i kako je propustio, da mu je svejedno što i ovaj, posljednji put, neće ući u finale. Svejedno mu je. Dolazi vrijeme smiraja.

Prisjeća se pisma, otvara ga i čita. Žena mu piše o sasvim običnim stvarima, da se liječi, da je vrijeme kišovito. Ništa nema o novcu. Sigurno je uzela dječji dodatak (imaju dvoje djece) pa će joj doteći do kraja mjeseca. To je dobro.

Bijeli vuče svoj potez.

– Šah, – kaže majstor i prebacuje svoju damu na drugu stranu.

Dobro je što mu žena nije poželjela uspjeh u igri, sada bi to zvučalo ironično. Ona se i ne razumije u šah, dosadno joj je kad on kod kuće i cijele sate visi nad pločom a da ne progovori sa njom ni riječi. A ima pravo na razgovor sa njom o poslovima koji ga interesuju, na to da je izvede napolje bar subotom, u šetnju ili kino.

Bijeli sad ne čeka dugo.

– Šah, – ponovi majstor.

Ah, na drugoj mu strani piše kćerka. Ona je već odrasla, ima četrnaest godina, i misli na dotjerivanje. Podsjeća ga da ne zaboravi bluzu s narodnim vezom koju joj je obećao. Majstor se smješka. Ne, neće da zaboravi. Štedio je od dnevnica, a dobiće i utješnu nagradu pa će raspolagati sa dovoljno novca da joj kupi lijep poklon, njoj i sinu. Misli mu naglo skreću na drugo: možda, ako ne bi rasparčao taj novac, ako ga dadne na jačanje hrane, uspjeće da učini potreban napor da osvoji posljednji bod. Ali tu misao ubrzo, mršteći se kao da mu se gadi, odbacuje, čudeći se koliko je čovjek ponekad sebičan i koliko ne pomišlja i na svoje najbliže i najmilije!

Bijeli je izabrao mjesto za svog kralja.

– Šah, – kaže majstor.

Ali to je posljednji šah što može dati. Bijeli se kralj već na sigurnom nalazi... Majstor razmišlja još malo, a poslije će tiho: „Predajem“. Potpisuju zajed-

nički listove. Na demonstracionoj ploči natpis „Crni predaje“ se vješa baš na vrat njegove kraljice.

Majstor nije počeo analizu partije, kao što su to radili obično oni koji su izgubili, dokazujući pobjedniku kako je i odakle partija mogla imati drukčiji tok, u njihovoj dobijenoj poziciji, praveći to više kako bi smirili nerve i da ne bi izgledali jako potreseni. On usta odmah i pogleda na dvoranu. Ipak postoji u njegovim očima jedan vlažan odsjaj koji nije uspjela da izbriše pomirenost. Ali ga niko nije primijetio: publika ovdje prati figure, a ne ljude.

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Ins Serbische übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Пречек

Авионот од Истанбул тукушто пристигна. Патниците, само неколку на број, тргнаа накај чекалната. Млада руса жена, облечена во долг пушкав фустан, брза напред. Но во чекалната нема никого. Погледнува низ прозорец, излегува низ другата врата, нервозна е. „Дали воопшто го примиле телеграмот?“ Таа се врти, големите обетки, какви што сега пак се носат, како да подсвекнуваат. Усните ѝ се нападно карминисани. Убава е, и не е чудно што двајца црномазни и мазни млади луѓе (можеби персиски дипломати?) ѝ се испулуваат и ќе си зборнат притоа нешто на својот јазик.

Но еве стасува автобусот од градот. Младата жена се поткрева на прсти, мине со погледот по луѓето внатре. Тука се! Веќе во следниот миг таа се гушка.

— Мими, мила, — како да јуришаат на неа две жени, не толку млади како неа и не толку убави. Зад нив, подзинато, стои едно машко од десетина години. Чека што ќе стане.

— Влаго, ела поздрави се, душо, со тетка ти.

— Теткин, теткин, теткин, — го бацува во двата образа младата жена. Таа плаче, ја отвора чантичката од змиска кожа, вади шамиче и се брише.

— Немој, Мими, не плачи, — ја повлекува за лактот пониската од двете жени. Таа го има оној изглед на тврдост и сериозност на некои невидни созданија, изглед над кој на човека остро му се нажалува.

Сета група сега влегува во чекалната. На образите им се отиснати усни од руж, најјасно на машкото. Мими оди напред, со ситни пушкави чекори, успева да погледа лево-десно, учесница на ваков трогателен миг, но нејзиното чврсто носе се држи предателски, тоа не признава никаква виспреност. Седнуваат околу тркалезното масиче, на кое Мими ги опира своите бели-бели раце, разголени до лактот. Ноктите ѝ се јарко маникирани, носи златни гривни што сега одеднаш блеснуваат. Двете други жени се збираат во себе, исчекуваат.

— Боже, а јас се нервирам. Дали ќе дојдат? Дали ќе дојдат? Го примиле ли телеграмот?

— Како те чекавме, Мими, како те чекавме!

— А јас...

— Ти не пишуваш. Ти толку ретко ни се јавуваш. Другите добиваат писма и друго, а ти не се јавуваш да знаеме како си.

Така зборува повисоката жена, сепак строго и прекорно. Кожата на лицето ѝ е остра. Ако се загледа човек, видува дека цртите ѝ потсекаваат толку многу на Мими, но се останати како први недоволно прецизно изведени потези, недовршени до оној степен кога се јавува убавината. Некако сме свикнати уште од приказните, таа судбина да ја сврзуваме со постарите сестри. Во приказните тие се претставуваат и како зловни, а можеби е тоа земено од животот. И очите ѝ се сиви, како на Мими, но придобиваат една нијанса на јастребска острина.

– Мими, зошто дојде само за пет минути, – се смешува помалата жена. – Зошто не останеш барем еден ден? Не знаеме ни што да се прашаме.

– Не можам, не можам. Треба сега да оставам малку во Белград. Треба да ја видам мама.

Мими ја отвора пудриерата, гледа дека е нацрвена по образот, се колеба малку дали да се обрише, но пак остава така. На огледалцето одзади има слика во бледо розова светлина.

– Тој? – праша сестра ѝ.

Мими ѝ го подава огледалото.

– Колку побелел! Не беше толку бел.

– Па оттогаш има десет години.

– Боже, десет години не сме те виделе, Мими, – вели помалата жена тажно. – Многу ли е жешко во Техеран?

– Ах, како би сакала да се преселиме на друго место. Но таму го држи трговијата.

Мими ја клава пудриерата в чанта. Одеднаш му се свртува на машкото, го фаќа под брада, го гали:

– Теткин, теткин, мил, мил.

Машкото подголтнува, не да поцрвени а некако потемнува.

– Зошто си извалкан, зошто си нечист, теткин?

Детето молчи, но мајка му спомага:

– Мими, да си се сетела да му донесеш нешто, – вели таа божем благо прекорно, но испаѓа тврдо и смислувано.

Мими шири раце:

– Што да му донесам, мила, што?

– Ги знаеш децата, нам веќе како било.

– Ах, Веро... – вели Мими и ја гледа молбено.

Погледот на постарата сестра заплашува да мине во навреденост. Но сето тоа нема врска со речените зборови – глупости, глупости! – и сето тоа значи нешто друго. Сето тоа е само некакво присеќавање, воспоставување

на одамна загубен контакт, што буди едно чувство уште од детинството: помалата сестра е галена, постарата навредена, врти грб.

Другата жена чувствува потреба да ја заполни малата пауза:

— Оставете. — Но сетувајќи дека постарата сестра ја стрелнува само со крајче од окото, додава: — Си можела сепак, Мими, да му донесеш некоја играчка, барем од две илјади динари.

Таа открива физиономија на жалосно жапче и така покажува дека ова не е никакво тврдо становиште, а просто посочување на една можност.

— Две илјади динари, две илјади динари, — повторува Мими. — Што се две илјади динари? Јас сакам ако донесам да биде за сите нешто добро. Две илјади динари! Па треба да знаете: тој е добар, многу добар, но тој е трговец, води сметка. Па мили мои, јас можев да одам во Париз, што беше за мене да појдам сега во Париз! Но јас идам овде, јас постојано мислам за вас, сакам да ве видам, боже колку сакам понекогаш да ве видам!

Двете сестри се погледнуваат, но пред да се прелее нивниот поглед со иста благост, се смешува гласноговорникот што ги вика патниците да се вратат во авионот. Мими брзо станува, ја прибира чантата, очилата за сонце, и шушкаво тргнува напред.

Нејзиниот поглед само за миг ја фиксира оваа слика: на крајната масичка до излезот седи старица, од глава до петици закукулена во црно — да, тоа е бабата што одвај ја качија на авион во Истанбул. Таа седи превие-на, лицето ѝ е темна кожа, во сувата рака држи бастун. До неа, клекнати, иако има столови, двајца мажи со фесови почитително следат што им зборува. Ништо не се слуша, само тие потврдуваат нешто со главите како што дава старата такт со бастунот. Се чини како оваа древна старица да дошла ваму, со последни сили пред заповедта на смртта, да им предаде некаква порака, некаков завет ли или спасоносен совет, познат само нејзе, на овие луѓе од нејзина крв. Важни се за неа, се чини, баш овие неколку мига, ако би ги испуштила, ќе дојде лошото што треба да го предвари. Мими ја опфаќа на заминување таа слика и не мисли ништо за неа, само е потсвесно сигурна дека никогаш нема да биде онолку лошо стара.

Пред авионот персиските дипломати чекаат да влезе Мими прва, но таа долго се проштева, се целива и се качува последна пред да се затвори вратата. Постарата сестра сега просто липа, конвулзивно ѝ се тресат мршавите раменици. Малата жена ја теши, пријдувајќи и ту од едната ту од другата страна.

Мими оди во авионот до најгорното седиште. Им мавнува со рака од прозорчето. Моторите веќе бучат. По малку авионот се крева во пространото небо. Мими е уморна од патот. Зема карамела, се навалува на седиштето, замижува, тоне, ѝ си се чини самата во зајденоста како некоја мала пти-

ца што лета, лета, ѝ се уморуваат крилата, ѝ се уморуваат рамената, и негде пак ќе треба да се спушти за починка.

Конески, Блаже. ПРЕЧЕК. In: Конески, Блаже. ПРОЗА. Скопје: Култура, 1990. С. 25–28.

Doček

Avion iz Istambula tek što je stigao. Putnici, njih tek nekolicina, uputiše se prema čekaonici. Ona zàglēdā u prozorče, izlazi na druga vrata, nervozna je. „Da li su uopšte primili telegram?“. Vrpolji se, velike naušnice, kakve se sada upravo nose, kao da zveckaju. Usne napadno nakarminisane. Lijepa je pa nije ni čudo što je dvojica crnoputih i dotjeranih mladića (možda perzijski diplomati?) gutaju očima i zbore nešto na svome jeziku.

Ali evo stiže autobus iz grada. Mlada se žene prope na prste, baci pogled na ljude unutra. – Tu je. Već narednog trenutka ona se grli.

– Mimi, draga, – kao da jurišaju na nju dvije žene ne toliko mlade kao ona i ne tako lijepe. Iza njih, otvorenih usta, stoji dečko od desetak godina. Čeka da vidi šta će biti.

– Vlado, de pozdravi se, dušo, sa svojom tetkom.

– Tetkino, tetkino, tetkino – ljubi ga u oba obraza mlada žena. Ona plače, otvara torbicu od zmijske kože, vadi rupčić i briše se.

– Nemoj, Mimi, ne plači – vuče je za lakat ona nešto niža od ove dvije. Ta odaje utisak čvrstine i ozbiljnosti nekih nevidljivih stvorenja, utisak čovjeka koji izaziva jako sažaljenje.

Sva ta grupa sada ulazi u čekaonicu. Na obrazima im utisnut ruž za usne, najvidljivije kod muških. Mimi ide naprijed, sitnim bučnim koracima, uspijeva da pogleda lijevo-desno, ona – sudionik ovakvog dirljivog trenutka, ali se njen prćasti nosić drži izdajnički, on ne priznaje nikakvu visprenost.

Sjeda kraj tronošca na koji Mimi naslanja svoje bijele ruke, razgolićene do lakta. Nokti su joj napadno manikirani, nove zlatne ogrlice koje sada neobično sjaje. Druge se dvije žene sabiru u sebi iščekujući.

– Zaboga, a ja se nerviram. Da li će doći? Da li će doći? Da li su dobili telegram?

– Kako smo te poželjele, Mimi, kako smo te poželjele!

– A tek ja...

– Nisi pisala. Samo si se rijetko javljala. Ostali dobijaju pisma i druge stvari, a ti se ne javljaš da bar znamo kako si.

Tako govori povisoka žena, naizgled strogo i prijekorno. Koža joj je na licu gruba. Ako se čovjek zagleda, vidi da joj crte nalikuju u mnogome na Mimine, ali djeluju kao nedovoljno izvedeni potezi, nedovršeni do onog stepena kada

nastaje ljepota. Nekako smo već navikli još od bajki da ovakvu sudbinu povežemo sa starijim sestrama. U bajkama one se predstavljaju i kao zlobne, a možda je to uzeto iz života. I oči su joj sive, kao da liči na Mimi, ali imaju nijansu jastrepske oštrine.

– Mimi, zašto si došla samo na pet minuta – osmjehuje se mlađa? – Zašto ne ostaneš barem jedan dan? Ne znamo ni šta da te pitamo.

– Ne mogu, ne mogu. Treba da sada ostanem malo u Beogradu. Treba da vidim majku.

Mimi otvori pudericu, pogleda da li je obraze nacrvenila, malo se koleba da li da se obriše ili da pak ostane takva. Ali ogledalce pozadi daje sliku u blijedo ružičastoj svetlosti.

– On? – pita je sestra.

Mimi joj pruži ogledalo.

– Koliko je osijedio! Nije bio toliko sijed.

– Pa prošlo je deset godina.

– Zaboga, deset godina se nismo vidjele – veli mlađa tužno. – Je li strašno vruće u Teheranu?

– Ah, kako bih željela da se preselimo na drugo mjesto. Ali tamo ga drži trgovina.

Mimi stavi pudericu u tašnu. Neočekivano se okrenu dječaku, hvata ga ispod brade, mazi:

– Tetkino, tetkino, drago.

Dječak se suzdrža, ne da pocrvenje, već nekako potamni.

– Zašto si umazan, zašto nisi čist, tetkino?

Dijete ćuti, ali mu majka priskače:

– Mimi, da si se sjetila da mu doneseš bar nešto? – veli kobajagi prijekor-no, ali ispada tvrdo i smisleno.

Mimi širi ruke.

– Šta da mu donesem, mila? Šta?

– Znaš djecu, nama kako bude.

– Ah, Vero – veli Mima i gleda je molećivo.

Pogled starije sestre prijeti da pređe u uvredljivost. Ali to nema veze sa izrečenim riječima – gluposti, gluposti! – i sve to znači nešto drugo. Sve je to neko prisjećanje, uspostavljanje odavnog izgubljenog kontakta što budi osjećanje još od djetinjstva: mlađa sestra je razmažena, starija uvrijeđena, okreće leđa.

Druga žena osjeti potrebu da popuni malu pauzu:

– Pustite to.

Ali osjetivši da ju je starija sestra ošinula tek krajičkom oka, dodade:

– Mogla si bar, Mimi, da mu ipak doneseš neku igračku, barem od dvije hiljade dinara.

Ona odaje izgled žalosnog žapca i pokazuje kao da to nije nikakvo tvrdo stajalište, već jednostavno osjećaj jedne mogućnosti.

– Dvije hiljade dinara, dvije hiljade dinara – ponavlja Mimi. – Što su dvije hiljade dinara? Želim da ono što donesem bude za sve dobro. Dvije hiljade dinara! Pa treba da znate: on je dobar, veoma dobar, ali je trgovac, vodi računa o svakoj pari. Pa, drage moje, mogla sam da odem u Pariz, šta je meni predstavljalo da sada skoknem u Pariz! Ali ja dolazim ovdje, stalno mislim na vas, želim da vas vidim, bože, koliko želim da vas ponekad vidim!

Dvije sestre se zgledaše, ali prije nego što se njihov pogled preli u istu blagost, umiješa se razglas koji je pozivao putnike da se vrate u avion. Mimi brzo ustade, uze torbu, sunčane naočari i šušakajući pođe naprijed.

Njen je pogled samo za trenutak uhvatio ovaj prizor: za krajnjim stolićem sjedi starica, od glave do pete zamotana u crno – da, to bijaše baka koja je jedva uspjela da se ukrca na avion za Istambul. Ona sjedi presamićena, lice joj potamnijelo, u suvoj ruci štap. Do nje, klečeći, iako ima stolova, dva muškarca sa fesovima s poštovanjem prate šta im govori. Ništa se ne čuje, samo ovi potvrdno klimaju glavom u ritmu koji starica diktira štapom. Čini se da je stara starica došla ovamo, posljednjim naporom pred smrtnom zapoviješću, da im prenese neku poruku, neki zavjet ili spasonosni savjet, poznat samo njoj, ovim ljudima njene krvi. Važno je za nju, čini se, baš ovih nekoliko trenutaka, ako bi ih propustila, došlo bi zlo koje treba da se spriječi. Mimi u odlasku kompletira tu sliku i ne misli ništa o njoj, samo je podsvjesno sigurna da nikada neće biti toliko stara.

Ispred aviona persijski diplomati čekaju da uđe Mimi prva, ali ona dugo šetka, ljubi se i posljednja sjeda prije nego što se vrata zatvore. Starija sestra sada samo rida, grčevito tresući mršavim ramenima. Manja žena je tješi, prilazeći čas s jedne čas s druge strane.

Mima se upućuje u avion ka posljednjem sjedištu. Njima maše rukom kroz prozorčić. Motori već buče. Postepeno se avion penje put široka neba. Mimi je umorna od puta. Uzima karamelu, uvaljuje se u sjedište, zatvara oči, tone u slici da je zanesena kao neka mala ptica što leti, leti, da joj se zamaraju krila, zamaraju ramena pa treba da se negdje spusti kako bi počinula.

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Ins Serbische übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Встреча

Самолет из Стамбула только что прибыл. Пассажиры, всего несколько человек, направились в зал ожидания. Молодая русоволосая женщина в длинном шуршащем платье торопится, обгоняя других. Но в зале ожидания никого нет. Она смотрит в окно, выходит из здания аэропорта, нервничает. „Неужели они не получили телеграмму?“ Женщина вертит головой по сторонам, большие серьги, какие теперь носят, при этом позвякивают. Ее губы ярко накрашены. Она красива, и нет ничего странного в том, что двое чернявых прилизанных молодых людей (может быть, персидских дипломатов?) таращатся на нее, говоря при этом что-то на своем языке.

Но вот приходит автобус из города. Молодая женщина встает на цыпочки, глядя по очереди на пассажиров внутри. Вот они! Уже в следующую минуту она обнимается с ними.

— Мими, милая, — суетятся вокруг нее две женщины, не такие молодые как она и не такие красивые. За ними, раскрыв рот, стоит мальчик лет десяти. Ждет, что будет.

— Влаго, ну же, поздоровайся со своей тетей.

— Племянничек, — молодая женщина расцеловывает его в обе щеки. Она плачет, открывает сумку из змеиной кожи, вынимает платочек и утирает слезы.

— Не надо, Мими, не плачь, — берет ее за локоток одна из женщин, та, что пониже. У нее серьезное и жесткое выражение лица, какое обычно бывает у не слишком привлекательных созданий, то выражение, которое вызывает у окружающих острую к ним жалость. Вся группа теперь входит в зал ожидания. На щеках у них отпечатки помады, самые заметные — у мальчика. Мими гордо идет впереди мелкими шуршащими шажками, бросая взгляды то налево, то направо, ведь она героиня этого трогательного момента, но ее предательски курносый носик не признает никакой выпренности. Они садятся за круглый столик, Мими опирается об него своими белыми-пребелыми руками, обнаженными по локоть. Ногти у нее накрашены ярким лаком, на ней золотые поблескивающие браслеты. Две другие женщины, затаив дыхание, выжидающе смотрят на нее.

— Боже, а я-то нервничаю. Приедут? Не приедут? Получили ли телеграмму?

— Как мы тебя ждали, Мими, как ждали!

— А я...

— Ты не пишешь. Так редко звонишь. Другие и письма получают и все такое, а ты не звонишь, и мы даже не знаем, как ты.

Это говорит женщина, что повыше, говорит строго и с укором. Кожа у нее на лице грубая. Если на нее поглядеть пристальнее, видно, что она очень похожа на Мими, но черты ее лица будто остались набросками, нечетко проведенными линиями, они не завершены до той степени, когда появляется красота. Мы почему-то привыкли, еще со сказок, что быть такими — судьба старших сестер. В сказках они всегда злые, но, может быть, это имеет под собой реальное основание. Глаза у женщины серые, как у Мими, но есть в них еще какой-то оттенок ястребиной зоркости.

— Мими, а почему ты только на пять минут, — вмешивается женщина пониже. — Почему не останешься хоть на денек? Мы даже не знаем, что у тебя спросить.

— Не могу, не могу. Я должна ненадолго задержаться в Белграде. Надо маму повидать.

Мими открывает пудреницу, видит, что щеки у нее покраснелись, колеблется, не попудриться ли ей, но оставляет все как есть. На зеркальце сзади — фотография в бледно-розовых тонах.

— Это он? — спрашивает сестра.

Мими подает ей зеркальце.

— Как постарел! Раньше он таким седым не был.

— Да ведь с тех пор уже десять лет прошло.

— Боже, мы с тобой десять лет не виделись, Мими, — восклицает со вздохом женщина пониже. — Как у вас в Тегеране, очень жарко?

— Ах, как бы я хотела переселиться в другое место. Но у него там дело.

Мими кладет пудреницу обратно в сумку. Внезапно поворачивается к мальчику, берет его за подбородок, гладит по голове:

— Племянничек ты мой милый.

Мальчик сглатывает, чтобы не покраснеть, и мрачнеет.

— Что же ты такой чумазый, а? Почему ты такой грязнуля?

Ребенок молчит, и мать приходит к нему на помощь:

— Мими, ты бы хоть догадалась ему что-нибудь привезти, — говорит она, как бы мягко укоряя, но выходит у нее твердо и решительно.

Мими разводит руками.

— Что же я ему привезу, что?

— Ты же знаешь детей, привезла бы хоть что-нибудь.

— Ах, Вера..., — говорит Мими и умоляюще смотрит на нее.

Взгляд старшей сестры грозит стать обиженным. Но все это никак не связано со сказанными словами — глупости, глупости! — и все это означает нечто другое. Все это заставляет сестер вспомнить и снова испытать почти забытые чувства из детства: младшая сестра — любимица, старшая — обижена и дуетя.

Другая женщина чувствует потребность заполнить неловкую паузу:

— Да ладно вам. — Но, видя, что старшая сестра бросает на нее косой взгляд, добавляет: — Все-таки ты могла бы, Мими, привезти ему какую-нибудь игрушку, хотя бы за две тысячи динаров.

При этом на ее лягушечьей физиономии написано, что это вовсе не упрек, а лишь благое пожелание.

— Две тысячи динаров, две тысячи динаров, — повторяет Мими. — Что такое две тысячи динаров? Я считаю, если уж привозить, так что-нибудь серьезное. Две тысячи динаров! Если хотите знать, он хороший, очень хороший, но он деловой человек, знает счет деньгам. Я, милые вы мои, могла бы поехать в Париж, для меня ничего не стоит поехать сейчас в Париж! Но я еду сюда, я постоянно о вас думаю, хочу вас видеть, Боже, как я иной раз хочу вас увидеть!

Две сестры переглядываются, но прежде чем их взгляд успевает наполниться такой же благодатью, как у Мими, в разговор вмешивается громкоговоритель, который зовет пассажиров вернуться в самолет. Мими быстро встает, берет сумку, очки от солнца и, шурша, направляется вперед.

Ее взгляд всего лишь на мгновение фиксирует такую картину: за крайним от выхода столом сидит старуха, с головы до пят закутанная в черное — да, это та пожилая женщина, которая с таким трудом поднялась по трапу в Стамбуле. Она сидит, сторбившись, кожа на лице у нее темная, в сухой руке она держит палку. Рядом с ней стоят, склонившись, хотя есть незанятые стулья, двое мужчин в фесках и почтительно слушают, что она им говорит. Ничего не слышно, они лишь утвердительно качают головами, как будто старуха отбивает им такт палкой. Видно, что старуха добралась сюда из последних сил, чтобы перед смертью передать этим людям, людям своей крови, некий наказ, некую заповедь или спасительный совет, ведомый только ей. И поэтому нет для нее ничего важнее этих нескольких мгновений. Кажется, упусти она их, произошло бы что-то плохое, что только она одна могла предупредить. Мими, проходя мимо, видит эту сцену, но она не вызывает у нее никаких мыслей, кроме подсознательной уверенности, что она никогда не будет такой ужасающе старой.

Перед самолетом персидские дипломаты пропускают Мими вперед, но она долго прощается, целуется и заходит в самолет последней. Старшая сестра теперь просто рыдает, ее тощие плечи конвульсивно трясутся.

Женщина пониже утешает ее, подходя к ней то с одной, то с другой стороны.

Мими проходит по самолету до своего сиденья. Машет им рукой из окна. Моторы уже ревут. Постепенно самолет поднимается в огромное небо. Мими устала. Она берет карамельку, опускает спинку кресла, закрывает глаза, погружается в дремоту, и ей в полусне кажется, что она птичка, которая все летит, летит и летит, она устает, уже еле машет крыльями, и ей срочно необходимо где-нибудь опуститься, чтобы отдохнуть.

На руски јазик превеле Ана Марија Баља, Валерија Березина, Александра Вахрушева, Андриј Гумењук, Тамара Ерофеева, Софија Заболотнаја, Јана Зајцева, Анастасија Зубарева, Елена Иванова, Алина Костриченко, Марија Морозова, Спас Рангелов, Олга Савчиц, Софија Садовникова, Елена Ситникова, Анастасија Суханова, Бранко Тошовиќ, Тунде Хатала

Ins Russische übersetzt von Ana Marija Balja, Valerija Berezina, Tamara Erofeeva, Andrij Gumenjuk, Tunde Hatala, Anastasija Zubareva, Elena Ivanova, Alina Kostričenko, Marija Morozova, Spas Rangelov, Sofija Sadovnikova, Olga Savčic, Elena Sitnikova, Anastasija Suhanova, Branko Tošović, Aleksandra Vahruševa, Sofija Zabolotnaja, Jana Zajceva

Na ruski preveli Ana Marija Balja, Valerija Berezina, Aleksandra Vahruševa, Andrij Gumenjuk, Tamara Erofeeva, Sofija Zabolotnaja, Jana Zajceva, Anastasija Zubareva, Elena Ivanova, Alina Kostričenko, Marija Morozova, Spas Rangelov, Olga Savčic, Sofija Sadovnikova, Elena Sitnikova, Anastasija Suhanova, Branko Tošović, Tunde Hatal

Блаже Конески

Посрещане

Самолетът от Истанбул току-що пристигна. Пътниците, само няколко на брой, тръгнаха към чакалнята. Млада руса жена, облечена в дълга пушлякова пола, бърза напред. Но в чакалнята няма никого. Поглежда през прозореца, излиза през другата врата, нервна е. „Дали изобщо са получили телеграмата?“ Тя се върти, големите обици, които сега пак се носят, като че ли подрънкват. На устните си има крещящо червило. Красива е и не е изненадващо, че двама тъмнокожи и с гладка кожа млади мъже (може би персийски дипломати?) я гледат и при това говорят нещо на своя език.

Но ето че пристига автобусът от града. Младата жена се повдига на пръсти и гледа към хората вътре. Тук са! В следващия миг те вече се прегръщат.

– Мими, скъпа – бързат към нея две жени, които не са толкова млади и толкова красиви като нея. Зад тях, с отворена уста, стои момче на десетина години. Чака да види какво ще стане.

– Владо, скъпи, ела де и поздрави леля си.

– На леля, на леля, на леля – младата жена го целува по двете бузи. Тя плаче, отваря чантата си от змийска кожа, изважда кърпичка и се бърше.

– Недей, Мими, не плачи – дърпа я за лакътя по-ниската от двете жени. Тя има онова излъчване на твърдост и сериозност, типично за някои незабележими създания, външен вид, от който човек рязко се натъжава.

Цялата група влиза в чакалнята. По бузите им има отпечатащи от устни с червило, най-много на момчето. Мими върви напред с малки шумолящи крачки, успява да погледне наляво и надясно, участничка в такъв трогателен миг, но нейното чипо носле се държи предателски, то не признава никаква хитрост. Сядат около кръгла масичка, на която Мими опира своите бели ръце, голи до лакътя. Ноктите ѝ са ярко лакирани, носи златни гривни, които сега изведнъж проблясват. Двете други жени се съсредоточават, изчакват.

– Боже, а аз се нервирам. Дали ще дойдат? Дали ще дойдат? Получили ли са телеграмата?

– Как те чакахме, Мими, как те чакахме!

– А аз...

– Ти не пишеш. Ти толкова рядко се обаждаш. Другите получават писма и други неща, а ти не се обаждаш да знаем как си.

Така говори по-високата жена, все пак строго и укорително. Кожата на лицето ѝ е груба. Ако човек се загледа, вижда, че чертите ѝ толкова много напомнят на Мими, но са останали като първи недостатъчно прецизно направени опити, недовършени в оная степен, в която се появява красотата. Някак сме свикнали още от приказките тази съдба да я свързваме с по-големите сестри. В приказките те се представят и като злобни, а може би това е взето от живота. И очите ѝ са сиви като на Мими, но придобиват един нюанс на ястребова острота.

– Мими, защо дойде само за пет минути, – смее се по-младата жена. – Защо не останеш поне един ден? Не знаем какво да те питаме.

– Не мога, не мога. Сега трябва да остана малко в Белград. Трябва да видя мама.

Мими отваря пудриерата, вижда, че по бузата има червило, колебае се малко дали да се избърше, но все пак остава така. Отзад на огледалцето има снимка в бледо розова светлина.

– Това? – пита сестра ѝ.

Мими ѝ подава огледалото.

– Колко е побеляло! Не беше толкова бяло.

– От тогава минаха десет години.

– Боже, десет години не сме те виждали, Мими, – казва тъжно по-младата жена. – Много ли е топло в Техеран?

– Ах, как бих искала да се пренесем на друго място. Но там го задържа търговията.

Мими слага пудриерата в чантата. Изведнъж се обръща към момчето, хваща го под брадата и го гали:

– На леля, на леля, милото, милото.

Момчето преглъща, не почервява, а някак потъмнява.

– Защо си мръсен, защо не си чист, лелю? Детето мълчи, но майка му му помага:

– Мими, сети ли се да му донесеш нещо, – казва тя като че ли не укорително, но излиза твърдо и с умисъл.

Мими протяга ръце:

– Какво да му донеса, мила, какво?

– Знаеш ги децата, на нас както и да е.

– Ах, Веро... – казва Мими и я гледа умолително.

Погледът на по-старата сестра заплашва да мине в раздражение. Но всичко това няма нищо общо с изречените думи – глупости, глупости! – всичко това означава нещо друго. Всичко това е само някакво подсещане, възстановяване на отдавна загубен контакт, което буди едно чувство още от детството: по-малката сестра е галена, по-старата обидена, пренебрегната.

Другата жена чувства нужда да запълни малката пауза.

– Недейте. – Но усещайки, че по-старата сестра я стрелва само с крайчеца на окото, добавя: – Мими, все пак можеше да му донесеш някоя играчка, поне за две хиляди динара.

Тя прави физиономия на жално жабче и така показва, че това не е някакво твърдо становище, а просто посочване на една възможност.

– Две хиляди динара, две хиляди динара, – повтаря Мими. – Какво са две хиляди динара? Аз искам, ако донеса, да бъде за всички нещо добро. Две хиляди динара! Ами трябва да знаете: той е добър, много добър, но е търговец, прави сметка. Ами мили мои, аз можех да отида в Париж, какво значи за мене сега да отида в Париж! Но аз съм тук, аз постоянно мисля за вас, искам да ви видя, боже, колко искам понякога да ви видя!

Двете сестри се споглеждат, но преди техните погледи да прелеят от същата благост, се намесва високоговорителят, който вика пътниците да се върнат в самолета. Мими бързо става, прибира чантата, слънчевите очила и с шумолене тръгва напред.

Нейният поглед само за миг фиксира тази картина: на последната маса до изхода седи старица, облечена от главата до петите в черно – да, това е бабата, която едва качиха на самолет в Истанбул. Тя седи свита, лицето ѝ е потъмняло, в сухата си ръка държи бастун. До нея, клекнали, въпреки че има столове, двама мъже с фесове с уважение следят какво им говори. Нищо не се чува, само те потвърждават нещо с главите си така, како че старата дава такт с бастуна. Изглежда сякаш тази старица е дошла тук с последни сили преди заповедта на смъртта, за да предаде някакво съобщение, някакъв завет или спасителен съвет, познат само на нея, на тези хора от нейната кръв. За нея са важни, изглежда, точно тези няколко мига, ако ги изпусне, ще дойде лошото, което трябва да изпревари. Мими обхваща на заминаване тази картина и не мисли нищо за нея, само подсъзнателно е сигурна, че никога няма да бъде толкова стара.

Пред самолета персийските дипломати чакат Мими да влезе първа, но тя дълго се сбогува, целува се и се качва последна, преди да се затвори вратата. По-старата сестра сега просто ридае, слабите ѝ рамене конвулсивно треперят. Малката жена я утешава, приближавайки се ту от едната, ту от другата ѝ страна.

Мими отива в самолета до най-горната седалка. Маха им с ръка от прозорчето. Моторите вече бръмчат. По малко самолетът се издига в простор-

ното небе. Мими е уморена от пътя. Взима карамелен бонбон, обляга се на седалката, затваря очи, потъва и ѝ се струва, че тя самата е като малка птица в залеза, която лети, лети, уморяват ѝ се крилата, уморяват ѝ се рамената и някъде пак ще трябва да се спусне за почивка.

На бугарски јазик превела Петја Рогич

Ins Bulgarische übersetzt von Petya Rogić

Na bugarski jezik prevela Petja Rogić

Прочка

Таа година се погоди Прочка и Бајрам да паднат во еден ден. Вечерта спроти празникот е радосна, чиста, претпролетна. Кандилата на блиската џамија оцртуваат во првата замраченост светлив венец околу минарето.

Во сокачето уште се бркаат, со свонлива смеа, деца. Некои од нив се на налани, па под нивните нозе се огласува секој час целата клавијатура на нерамната калдрма. „Корилче, фати ме, Корилче, фати ме!“ – го подбидуваат потскокнувајќи како врапчиња детето што му е редот да брка. Тоа се шантра божем недоветно покрај сидот, а после одеднаш се фрла како мачка по нив и тие со пискотници се распрснуваат кој каде ќе втаса.

Ова дете го викаат Корилче, зашто само пред една година е дојдено в град и уште не ги износило кошулите со везен корил. Таквите деца уште за долго време, па и кога ќе се облечат сосем во градско, не можат да се ослободат од некаква селанска тронтавост, неизвештеност, и им служат за шега на граѓанчињата.

Веќе е добро смрачено. Некои мајки викаат од портите или од дворовите. Децата се збираат купче, провлекуваат напевно: сите дома на попара, дури мајка не окара, дури татко не запали цигара, и се растураат. Сокачето по нив веднаш замолчува.

Дворот во кој влегува Корилче е доста широк а куќата приземна, трошна, така што сосем потсетува на нивниот селски живот. Вратата десно е подотворена, отаде свети, но Корилче не смее ни да насре таму, не го пуштаат. Во таа соба лежи болна неговата помала сестричка, Ленче. Корилче одвај чека да оздрави таа веќе еднаш, да си играат пак заедно, зашто тој ја сака многу повеќе од другата сестра, Верка, што често дури ја кубе за коса.

Татко му е дома. Седи замислен на јастак и чури од лулето. Верка веќе заспала. Корилче го отвора долапот и вади отаде смачкан фес и книжна маска. „Тате, гледај, – вели тој – утре и јас ќе се преправам, Турчин“. „Добро, чедо“, – му одговара татко му.

Корилче ја чека нестрпливо Прочка. Тој уште не видел како ја празнуваат во градот, но доста беше што го слушаше од другите деца да си ја замислува во сета нејзина радосна необичност. Касапите се правеле мечки, со долги стапови, со клопотарци на појас, имало преправени на камила, имало зет и невеста, ама невестата пак машко. Последниве неколку дена децата на училиште само за тоа расправаа, се натпреваруваа во припомну-

вањето на лански случки од Прочка, а тој слушаше оцагорено и реши да учествува во празникот како сите.

Му тежи само што е татко му толку потемнет и замолчен. Тој негов татко имаше доста добар имот на село, но не можеше да се помири со животот во забатаченото Поле, продаде, ја купи оваа кука овде, едно нивче, за тутун, и отвори дуќан, брашнарница. За Корилчета дуќанот значеше едно разочарение: тој си мислеше дека во него ќе има шеќерчиња и петлиња на дрвце, а не можеше да разбере зошто треба дуќан за брашно, кога има амбари.

Отворањето на дуќанот во најтешката криза беше непромисленост што брзо доведе до својот разбран крај: по неколку месеци дуќанот фалира. Татко му уште не го затвораше, се врткаше таму, но дуќанот беше скоро празен. Цел ден, дури траеше првата есен, новопечениот трговец седеше надвор опчекорен на дрвена клупичка и играше дама.

По саботите идеа дома пазарции од село, некои роднини или кој било познат, колку да го врзе во дворот магарето, да не плаќа динар на ан. „Како му оди на Петрета трговијата?“ – ги прашаа тие жените. „Сполај богу, сполај богу“. Но селаните сомнително вртеа глава, така што дури и Корилче не можеше да го поднесува тој гест. Најпосле татко му го затвори дуќанот. Зимата се погоди долга и сурова. Тутунот слабо се плати. Детето му се поболи. А тој, без работа, ги јадеше парите оставени некогаш настрана.

Корилче вечера сам. Мајка му и баба му не дојдоа како обично од другата соба да стават синија. Што ли беа толку зафатени? Тој се спружи под покрив до сестра си Верка, се занесе во мисли за утрешниот ден и заспа.

Се разбуди ненадејно и многу рано. Уште е темно, само од другата соба слаба светлина проникнува низ подотворената врата. Но какви се овие гласови? Тој слуша отаде како некое придушено смеење, кикотење. „Сигурно Ленче оздравела, и сега Нена си игра со неа, ја скокотка по мешето“. Така си помислува тој и рипнува од јастак да ги изненади, да им се јави дека е буден. Но татко му е станат и го враќа од вратата: „Легни си, чедо, легни си“. – „Што е, тате?“ – „Ништо, ништо“. Тој си легнува и пак заспива.

Утрото на децата им кажуваат дека сестричето им умрело. Корилчета го праќаат да ја викне тетка Доста. Поднасува во другата соба: горат свеќи и мајка му тихо липа. Излегува.

Излегува во едно свежо сончево утро, како нарачано за еден ваков ден. Но тој сега знае дека не чини да мисли за преправање ни да се радува. Уште е доста рано, а по сокаците веќе се движат деца, празнично облечени, Турчињата со фесови извадени од калап и со нови долги панталони. „Еј, Корилче, ајде да одиме в чаршија“ – го вика некој, но тој и не се обспнува.

Тетка му Доста седи на другиот крај од градот, еве ја, таа ја мете портата. „Тетко, Ленче ни умре“ – ѝ соопштува Корилче. Тоа е прво нешто што го зборнува денеска и тоа звучи така плачно. „Леле до господа!“ -свикува како жегната тетка му и влегува брзо внатре. Корилче е просто устрашен од тој извик, што издава дека нешто тешко се случило, постојува малку и полека си тргнува надолу.

На ширината под куќата на тетка му поставен е рингишпил, шарен и привлечен, со коњчиња црни, бели, зелени, црвени. Тој не е донесен за Прочката, која си има поинакви забави, донесен е за Бајрамот. Корилчета сами нозете го водат таму. Влегува меѓу децата и гледа како се врти вртелешката, коњчињата се гонат а не можат да се стасаат, смешно се веат пискулите од фесовите, а над сето тоа јачи песна од чкриплив грамофон.

Децата што чекаат ред играат прескакулица, некои од нив се борат и се прпелаат веќе со новите алишта по земи. Сето тоа клопче од мали тела е толку раздвижено и шарено и толку весело осветлено од утринското сонце! „Корилче! Трчај дома да се преправиш, зошто ти го дадов фесот?“ Тоа е Уска, неговиот комшија. „Нема да се преправам – вели тихо Корилче и си ја поткаснува усната – сестра ми умре“. Уска останува за малку пред него подзинат, со изглед како да го разбира, а после веднаш го остава и се брка со другите деца.

Но што се чу сега: клопотарци! „Мечките!“ – му текнува на неког – и сета сурија одеднаш се стрчнува во улицата откај што допира звукот на свонците. Ширината опустува, остануваат само оние што се вртат на рингишпилот, и тие гледаат некако зависливо и нажалено дека не можат да рипнат, нестрпливи да запре вртењето и да се загнат по другарите. И Корилче трча со другите деца, но трча млако, да не се сеќава дали е тоа трчање или само позабрзано одење. Тој чувствува дека не смее да ѝ пушти на волја на онаа сила спотаена во неговите нозе, што просто моли да се одврзе, да зафучи, така што само лево и десно да папотат полите од палтото.

Мечките се облечени во кожи спуштени до петици. Носат образини нажитени со жолти мониистра, околу појасот големи клопотарци, како некои утички, а в раце стапишта со кучки. Тие ги запираат луѓето, ќе почнат да се тресат пред нив како мечка кога игра, ме молат, и не ги пуштаат дури не добијат динарче. Ќе се извртат и по децата и тогаш настанува едно пискање, бегање и пикање по порти. Но детскиот поток пак се прибира и тече неотстапно по мечките. Само Корилче изостанува, се колеба дали да тргне и тој по нив, се колеба само за час, зашто тој знае дека денешниот ден е тажен за нивната куќа.

По патот за дома Корилче среќава и други преправени. Некои не вреди ни да ги погледнеш: клале само мустаќи, брада, или облекле мариовски алишта. Некој наврел фустан, смачкана капела, и смешно се шатка со

големите колкови. Дечиштата се стрчнуваат, го пофаќаат, викаат: „Перничиња клал, перничиња клал!“ – и бегаат да не ги поткачи со издуднатиот чадор. Еве иде и еден поп со крстена вода. Како што е обичај, садот му го носи дете, а тој со левата рака место вангелие зел некој бозациски тефтер, а во десната мафта со кадилница и блошава: „Благословени да сте, чеда, од беловодичкиот свештеник“. Корилче одеднаш се насмева: кадилницата е од тенекиена кутија, а внатре место темјан чади сува лепешка. Тој се беше сосем заборавил, му дојде таа смеа така слободно и така ненадејно, што не можеше да ја запре. „Гревота е“, си помисли веднаш по тоа и пред погледот му се јави неговата мала сестричка, но таа беше жива, со отворени очи, и таа му се смешкаше, како да му вели: бате, бате. Корилче се прибра, но онаа горка замолченост од преѓеска како да беше разбиена и тој не може сега сосем да се врати во неа. Како да станало сега нешто друго дома и тој брза да види, можеби сето тоа не е толку лошо.

Дома излегуваат и влегуваат жени со црни шамии. Тихо е, не плаче никој. Поручекта идат да го кренат малото мртвечко сандаче. Мајката, сета избезумена, зајдена од липање, со пуштени нечеслани коси, ги граба Корилчета и Верка: „Елате, душички мои, елате да си ја видите цеца ви“. Капакот на сандачето е отворен, Ленче е облечена во белото фустанче, лежи како да спие. Корилче и сестра му писнуваат грапаво, заришнато, безнадежно, со детски загубен плач.

Вечерта фамилијата е собрана на јастакот. Едно мало суштество им го нема да бара прочка оваа вечер. Ламбичето на оцакот е со завртен фитиљ и одвај ги осветлува нивните лица. „Невесто, – вели старата мајка – донеси ја урката“. – „Мамо, зар сега да ги правиме тие адети?“ – „Стегни срце, за овие пилци еднаш е прочка во годината“.

Потоа старата врзува со конец јајце за урката, а децата седнуваат пред неа едно спроти друго. Таа го издига јајцето до висината на нивните усти и го залулува конецот: „ам Трајче – ам Верче“. Децата викаат како чавчиња, со слаб глас, невесело: ам, ам. Корилче сеќава дека баба му сака да го лапне тој јајцето, како и секоја година, и му го остава да виси мирно пред неговата уста, но нему нешто не му дава да го стори тоа. Верка е помала, си мисли, таа не разбира, можеби таа и ќе се израдува. Но Верка е скоро заспана, јајцето само ѝ свекнува од запчињата.

Дури јајцето се врти, погледот на Корилчета оди по лицата на големите. Лицето на старата е строго, сето како напукана земја. Татко му, кога ќе го сретне неговиот поглед, како да сака да му се насмевне, да му покаже дека сето си е како што било, дека еве пак сите тие учествуваат во играта. И Корилче неволно му се насмевнува, и се насмевнува и на мајка си, иако е таа толку отсутна, како задремана, и ништо не забележува. Ништо не забележува и намрштеното ламбиче.

Детето сега за првпат чувствува дека во душата може да настане една студена празнина, од допирот на нешто непознато, страшно и бесмислено, и дека треба да му помогнеме на човека да ја преболи својата болка.

Конески, Блаже. Прочка. In: Конески, Блаже. Проза. Скопје: Култура, 1990. С. 11–16.

Oproštenje

Te godine je padalo Oproštenje na isti dan kao i Bajram. Veče uoči praznika je veselo, čisto, pretproljetno. Kandilji na obližnjoj džamiji u mraku ocrtavaju u prvi sumrak svijetli vijenac oko minareta.

U sokačiću se ganjaju i sve odzvanja od dječijeg smijeha. Neka od njih su u nanulama pa se pod njihovim nogama svakog časa oglašava cijela klavijatura na neravnoj kaldrmi. „Korilče, uhvati me, Korilče, uhvati me!“ – izazivaju, poskakujući kao vrapci, ono dijete koje je bilo na redu da ih hvata. Ono tetura pored jednog zida, a zatim se odjednom baci kao mačka na njih koji se, uz vrišku, rasuše na sve strane.

Ovog dječaka zovu Korilče, jer je samo prije godinu dana doselio u grad i još uvijek nije iznosao košulje sa vezenom jakom. Takva se djeca dugo vremena, pa čak i kad se oblače primjereno gradu, ne mogu osloboditi te seljačke nezgrapnosti, neizvještačenosti i služe građanima kao predmet za ismijavanje.

Već se dobro smračilo. Neke majke zovu djecu sa ulaznih vrata ili iz dvorišta. Djeca se skupiše u jednu grupicu i započеше pjesmu: sada kući na poparu, da nas majka ne izgrdi, da tata cigaru ne zapali – te se tako i razidoše. Sokačić, nakon toga, utihnu.

Dvorište u koje ulazi Korilče je dosta široko, a kuća je trošna i prizemna tako da ga sasvim podsjeća na njegov život na selu. Vrata sa desne strane su odškrinuta i od tamo dopire svjetlo, ali Korilče ne smije ni da proviri tamo, ne dopuštaju mu. U toj sobi leži njegova bolesna sestrice, Lenče. Korilče jedva čeka da ona ozdravi pa da se igraju zajedno, jer je voli mnogo više negoli stariju sestru Verku, koja se često duri i čupa ga za kosu.

Otac mu je kod kuće. Sjedi zamišljen na dušeku i puši lulu. Verka je već zaspala. Korilče otvara ormarić i vadi otuda zgužvan fes i papirnu masku. „Tata, pogledaj – reče – i ja ću se sutra maskirati, u Turčina.“ „Dobro, dijete“ – odgovara mu otac.

Korilče nestrpljivo iščekuje Oproštenje. Još uvijek nije vidio kako se to slavi u gradu, no dosta je o tome slušao od druge djece da ga zamisli u svoj njegovoj radosnoj neobičnosti. Mesari su se prerusili u medvjede, sa dugim štapovima i sa zvonima na pojasu, neki su kao deve, a ima ih koji idu kao zet i mlada, a mlada je ustvari muškarac. Djeca u školi su posljednjih dana samo pričala o tome natjecajući se u prisjećanju na prošlogodišnja dešavanja na Oproštenje, a on je oduševljeno slušao i čvrsto odlučio da ove godine sudjeluje u prazniku kao i svi.

Teško mu je što mu je otac tako mrk i tih. On je imao prilično dobro imanje na selu, ali se nije mogao pomiriti sa životom u zabačenom Polju, prodade ga i kupi ovdje kuću, jednu njivicu za duhan i otvori prodavnicu brašna. Prodavnica je bila razočarenje za Korilčeta: on je mislio da će tu biti slatkiši i pjetlovi na drvetu i nije mu bilo jasno čemu prodavnica brašna kad postoje hambari.

Otvaranje prodavnice za vrijeme najgore krize je bilo nesmotreno i to brzo dođe do svog razumljivog kraja: nakon nekoliko mjeseci trgovina je propala. Njegov je otac nije zatvorio, motao se tamo, ali je ona uvijek bila skoro prazna. Po čitav dan, za rane jeseni, novopečeni trgovac sjedio je napolju opkoračivši klupicu i igrao dame.

Kupci sa sela bi subotom išli kući ili neki njihovi rođaci ili neko poznat samo da zavežu magarca da ne daju dinar za han. „Kako Petru ide trgovina“ – pitale su ga žene. „Hvala Bogu, hvala Bogu“. Ali seljani su sumnjivo vrtjeli glavom, tako da čak i Korilče nije mogao da podnese taj njihov gest. Na kraju je njegov otac zatvorio dućan. Zima je bila duga i surova. Duhan je bio slabo plaćen. Dijete mu se razbolilo. A bez posla, trošio je novac, koji je nekada ostavio na stranu.

Korilče večera sam. Majka i baka nisu ni došle iz druge sobe da postave sofru, kao što to inače rade. Što li su toliko zauzete? Zavuče se pod pokrivač do sestre Verke, sa mislima odluta u sutrašnji dan i polako utonu u san.

Probudio se je iznenada i veoma rano. Još uvijek je tamno, samo je kroz poluotvorena vrata dopiralo prigušeno svjetlo iz druge sobe. Ali, kakvi su ovo glasovi? Čuje odande kao neki prigušen smijeh, kikot. „Sigurno je Lenče ozdravila i sada se Nena igra s njom, golica je po trbuhu“.

To pomisli pa poskoči sa jastuka, da ih iznenadi, da im javi da je i on budan. Međutim, otac ga zaustavi i vrati sa vrata, riječima: „Lezi, čedo, lezi.“ – „Šta je, tata?“ – „Ništa, ništa.“ On leže i opet zaspa.

Ujutro rekoše djeci da im je umrla sestra. Korilča su poslali da pozove tetku Dostu. Proviri u drugu sobu, gore svijeće i majka tiho jeca. Izlazi.

Izlazi, a jutro je svježije i sunčano, kao naručeno za jedan ovakav dan. On, ipak sad zna da mu nije do maškara i radovanja. Još je dosta rano, a po sokacima već hodaju djeca u svečanoj odjeći. Turci, sa fesovima skinutim sa kalupa i dugim novim hlačama. „Hej, Korilče, idemo u čaršiju“ – pozvao ga je neko, ali on se ni ne osvrnu.

Tetka Dosta živi na drugom kraju grada, evo je mete dvorište. „Tetka, umrlo nam Lenče“ – reče Korilče. To su prve riječi koje je prozborio danas i zvučale su kao da plače. „O, Gospode“.

Uzviknu tetka i kao oparena, brzo uđe unutra. Korilče bi prestrašen tim uzvikom, koji kao da najavljuje nešto strašno, zastade malo pa se sporim hodom uputi za tetkom.

Na širokom prostoru pored tetkine kuće bio je postavljen ringišpil, šaren i privlačan sa crnim, bijelim, zelenim i crvenim konjićima. Kao da su ga zvali. Ringišpil nije bio dovezen zbog Oproštenja, već zbog Bajrama. Korilčeta noge same nose tamo. Uđe među djecu i vidje kako se vrti vrteška, kako konjići pokušavaju prestići jedan drugoga i ne uspijevaju u tome, smiješno poskaču resice na fesićima, a povrh svega odjekuje pjesma sa škripavog gramofona. Djeca koja čekaju da dođu na red se igraju preskakivanja, neki od njih se bore da dođu prije vremena na red i valjaju po zemlji u novoj odjeći. Cijelo to klupko malih stvorenja toliko je razmotano i šareno i toliko veselo obasjano jutarnjim suncem! „Korilče! Idi brzo doma da se prerušiš, zašto li sam ti dala fesić?“ To je Uska, njegova komšinica. „Neću se prerušavati – reče Korilče i stisnu usne – sestra mi je umrla“. Uska zastade pored njega, sa izrazom lica kao da sa njim susosjeća pa se daje u jurnjavu sa ostalom djecom.

No, odjedanput se čuše zvona! „Medvjedi“ – neko se dosjeti – i roj djece se sjuri na ulicu iz koje je dopirao zvuk zvona. Široki prostor osta prazan, tu su bili samo oni koji se vrte na ringišpilu, a i oni izgledaše pomalo otužno, vjerovatno su željeli da zaustave vrtuljak pa da se pridruže ostalima. Korilče potrča za ostalom djecom, ali onako, nevoljno tako da se ni ne sjeća da li je to bilo trčanje ili samo brže hodanje. Osjećao je da ne treba dati oduška onoj snazi koja je bila skrivena u njegovim nogama i koja jednostavno moli da izađe, da rukne tako se samo lijevo i desno mlataraju dijelovi kaputa.

Medvjedi su odjeveni u kože sve do peta. Nose maske ukrašene sa žutim perlama, oko struka velika zvona kao neki vjesnici, a u rukama toljage sa čahurama. Oni prekinuše ljude koji su počeli igrati kao kad medvjed zaigra te objasniše da će medvjedi zaigrati tek kad dobiju novac. Vrte se oko djece i onda tu nastaje cika, bježanje i tiskanje po kapiji. Ali potok djece se skuplja i teče kraj tih medvjeda. Samo Korilče zaostaje i premišlja se da li da ide za njima, premišlja se samo za čas jer zna da je danas tužan dan za njihovu kuću.

Na putu kući Korilče je sreo i druge koji su se maskirali. Neke se ne isplati ni pogledati: stavili bradu, brkove ili obukli Mariovsku odjeću. Neko je navukao haljinu, neuglednu kapu i smiješno mrda kukovima dok hoda. Djeca ga hvataju i viču: „Jastuke stavio, jastuke stavio!“ – i bježe da ih ne bi zakačio sa rasklopljenim kišobranom. U to dolazi pop sa vodicom za krštenje. Kao što je uobičajeno, posudicu mu nosi dijete, on u lijevoj ruci umjesto Jevanđelja nosi neke bozadžijske teftere, a sa desnom maše kadionicom i blošavom: „Blagoslovljeni da ste, djeco od strane bjelovodičkog svećenika“. Korilče se odjednom nasmija. Kadionica je od limene kutije, a unutra umjesto tamjana dimi se suha balaga. On je u potpunosti na sve zaboravio, jednostavno ga je napao smijeh, tako naglo, da ga nije mogao zaustaviti. „Grijeh je“, pomisli i odmah nakon toga mu na oči dođe njegova sestra, no sad je bila živa, otvorenih očiju i smješkaše mu se, kao da mu veli: bato, bato. Korilče se sabra, i vrati mu se gorka muka, kao

da je slomljen, a on joj se sada može ponovno prepustiti. Kako li je sad kod kuće? Pomisli, i ubrza da izvidi situaciju, možda i nije tako loše.

U kuću ulaze i izlaze žene s crnim maramama. Tiho je i nitko ne plače. Poslijepodne su donijeli mali mrtvački sanduk. Majka, izbezumljena, izgubljena od jecanja, sa nepočešljanom, puštenom kosom, grli Korilča i Verku. „Dodite, dušice moje, dodite da vidite svoju seku“. Poklopac na sandučiću je otvoren, Lenče je odjevena u bijelu haljinicu, leži kao da spava. Korilče i sestra plaču sa promuklim, beznadnim dječijim glasom.

Navečer je porodica sjedila na dušek. Jedno malo stvorenje neće im tražiti oprostjenje večeras. Fenjer na ognjištu sa zavrnutim fitiljem jedva im osvjetljava lica. „Nevjesta – kaže stara majka – donesi vreteno“. – „Mama, zar ćemo sad raditi te rituale“ – „Stisni srce, radi ovih pilića, Oproštenje je jednom godišnje“.

Onda starica zaveza koncem jaje za vreteno, a djeca sjedoše ispred nje, jedno nasuprot drugome. Ona podiže jaje do njihovih usta i zalela ga: „Am Trajče – am Verče“. Djeca povikaše kao čavke sa oslabljenim, tmurnim glasom: am, am. Korilče se sjeća da baka želi da on uhvati to jaje, kao i svake godine, zato i pušta da visi mirno ispred njegovih usta, ali mu nešto ne da da ga zgrabi. Verka je mlađa, misli, ne razumije, a možda će se i obradovati. Međutim, Verka je skoro zaspala, samo joj jaje zvonko udara o zubiće.

Dok se jaje vrti na vretenu. Korilčetov pogled luta po licima odraslih. Lice oca je strogo, sjetno kao napuknuta zemlja. Kad im se pogledi susretoše, otac kao da želi da se nasmije, da bez obzira šta je bilo, i oni sudjeluju u igri. I Korilče mu se nevoljno osmjehnu, osmjehnu se i majci koja je bila duhom odsutna, pospana i ništa ne primijeti. Ništa ne primjećuje ni namršteni fenjerčić. Dijete sada po prvi put osjeti da u duši može da nastane hladna praznina, od dodira sa nečim nepoznatim, strašnim i besmislenim i da treba pomoći da se preboli vlastita bol.

На бошњачки јазик превела Џенана Човић

Ins Bosnische übersetzt von Dženana Čović

Na bosanski jezik prevela Dženana Čović

Oproštenje

Te godine padoše u isti dan Oproštenje i Bajram. Veče uoči praznika je veselo, čisto, pretprolječno. Kandilji na obližnjoj džamiji ocrtavaju u prvi sumrak svijetli vijenac oko minareta.

U sokaku se još ganjaju, uz zvonki smijeh, djeca. Neka od njih imaju nanule pa im pod nogama odzvanja čitava klavijatura neravne kaldrme. „Korilče, uhvati me, Korilče, uhvati me!“ – izazivaju, skakućući kao vrapci, dijete čiji je red da hvata. Ono se tetura tobože kao ošamućeno pokraj zida, a zatim odjednom skače kao mačka na druge, koji se uz vrisak rasturaju.

Ovaj se dječak zove Korilče, jer se samo prije godinu dana doselio u grad i još uvijek nije iznosao košulje sa vezenom jakom. Takva se djeca dugo vremena, čak i kad se oblače gradski, ne mogu osloboditi te seljačke nezgrapnosti, neizvještačenosti i služe građanima kao predmet za podsmijeh.

Već se dobro smračilo. Neke majke pozivaju djecu sa ulaznih vrata ili iz dvorišta. Djeca se skupila u jednu grupicu i započinju pjesmu: sada kući na poparu, da nas majka ne izgrdi, da tata cigaru ne zapali – pa se tako i razidoše. Sokak, nakon toga, utihnu.

Dvorište u kome se nalazi Korilče dosta je široko, kuća prizemna, trošna, što ga potpuno podsjeća na njihov seoski život. Vrata sa desne strane su odškri-nuta, otuda dopire svjetlo, ali Korilče ne smije tamo ni da proviri, ne puštaju ga. Tu leži njegova bolesna mlađa sestra, Lenče. Korilče jedva čeka da ozdravi već jednom pa da se igraju zajedno, jer je voli mnogo više nego stariju sestru, Verku, koja se često duri i vuče ga za kosu.

Otac mu je kod kuće. Sjedi zamišljen na dušek u puši lulu. Verka je već zaspala. Korilče otvara ormarić i vadi otuda ofucan fes i papirnatu masku. „Tata, vidi, – reče – i ja ću se sutra prerusiti, u Turčina.“ „Dobro, dijete“ – odgovara mu otac.

Korilče nestrpljivo iščekuje Oproštenje. Još uvijek nije vidio kako se ono slavi u gradu, ali je bilo dovoljno to što je čuo od druge djece da ga zamisli u svoj njegovoj radosnoj neobičnosti. Mesari su se prerusili u medvjede, sa dugim štapovima i sa klepetaljkama za pojasom, neki su kao kamile, neki kao mlada i mladoženja, ali je mlada ustvari muško. Zadnjih dana djeca u školi samo su o tome govorila, takmičeći se u sjećanjima na lanjska zbivanja na Oproštenje, a on je slušao opčaran pa odlučio da učestvuje u prazniku kao svi.

Teško mu pada što je otac tako smrknut i ćutljiv. Ovaj njegov otac je imao dosta dobro imanje na selu, ali se nije mogao pomiriti sa životom u zabačenom

Polju pa ga proda, kupi ovu kuću ovdje, jednu njivicu za duvan, i otvori dućan, prodavnicu brašna. Za Korilčeta dućan je značilo jedno razočarenje: on je mislio da će u njemu biti slatkiša i lizala u obliku pjetlića na drvetu, a nije mogao da dokuči čemu prodavnica brašna ako postoje ambari.

Otvaranje prodavnice u najgoroj krizi bijaše nepromišljeno pa brzo dovede do svoga razumljivog kraja: nakon nekoliko mjeseci radnja propade. Otac je ne zatvori; vrzmao se po dućanu ali je bio gotovo prazan. Po čitav dan, za rane jeseni, novopečeni trgovac bi sjedio napolju i opkoračivši klupicu igrao dame.

Subotom bi dolazili u posjetu kupci iz sela, rodbina ili bilo ko od poznanika samo da privežu magarca u dvorištu i ne plaća noćenje. „Kako ide Petru trgovina“ — pitaju ga žene. „Dobro, hvala bogu, hvala Bogu“. Ali seljani su sumnjičavo vrtjeli glavom, tako da čak i Korilče nije mogao da podnese taj njegov gest. Na kraju otac zatvori dućan. Zima bijaše duga i ljuta. Duvan bješe slabo plaćen. Dijete se razbolje. A on, bez posla, trošio je novac odvojen nekoć za crne dane.

Korilče večera sam. Majka i baka nisu ni došle kao obično iz druge sobe da postave siniju. Što li su toliko zauzete? Uvuče se pod pokrivač do sestre Verke, odluta mislima o sutrašnjem danu i zaspao.

Probudi se iznenada i veoma rano. Posvuda mrak, samo iz druge sobe dopire slabo svjetlo kroz poluotvorena vrata. Kakvi su ovo glasovi? Čuje neko prigušeno smijanje, kikanje. „Sigurno je Lenče ozdravila i sada se Nena igra sa njom, škakilja je po trbuhu“. To mu je palo na pamet pa skoči sa dušeka da ih iznenadi, da vide da je budan. Međutim, otac ga zaustavi i vrati sa vrata, riječima: „Lezi, dijete, lezi.“ — „Što se dešava, tata?“ — „Ništa, ništa.“ On leže i opet zaspao.

Ujutro rekoše djeci da im je umrla sestra. Korilča su poslali da pozove tetku Dostu. Proviri u drugu sobu: gore svijetle i majka tiho jeca. Izlazi.

Izlazi u svježem sunčanom jutru, kao poručenom za jedan ovakav dan. Ali on sada zna da mu nije do maskiranja i radovanja. Još je prilično rano, a po sokacima već idu djeca, svečano obučena, Turci sa fesovima skinutim sa kalupa, i u novim dugim pantalonama. „Hej, Korilče, hajde da odemo u čaršiju“ — pozva ga neko, ali se on i ne osvrnu.

Tetka Dosta je stanovala na drugom kraju grada, evo je, mete kapiju. „Tetka, Lenče nam je umrla“ — javlja joj Korilče. To su prve riječi koje je prozborio danas i koje su zvučale plačljivo. „Jao meni do boga“ povika kao oparena tetka i brzo uđe unutra. Korilče bijaše baš preplašen tim uzvikom, koji je pokazivao da se nešto strašno desilo, zastade malo pa polako krenu za tetkom.

Na širokom prostoru pokraj tetkine kuće bio je postavljen ringišpil, šaren i privlačan, sa konjićima crnim, bijelim, zelenim i crvenim. Kao da ga je mamio. Nije bio dovezen radi Oproštenja, već radi Bajrama. Korilčeta noge same nose tamo. Uđe među djecu i vidje kako se okreće vrteška, kako konjići pokušavaju

da stignu jedan drugoga i ne uspijevaju u tome, smiješno se vijore resice na fesićima, a iznad svega toga odjekuje pjesma sa škripavog gramofona.

Djeca koja čekaju na red igraju se preskakalice, neki se gurkaju i valjaju već u novoj odjeći po zemlji. Čitavo to klupko sa malim stvorenjima toliko je razmotano i šareno i toliko veselo obasjano jutarnjim suncem! „Korilče! Trči kući po masku, zašto sam ti dala fesić?“ To je Uska, njegova komšinica. „Neću da se maskiram – veli Korilče i gricka usne – sestra mi je umrla“. Uska zastade malo kraj njega otvorenih usta, sa izrazom da ga razumije, a onda ga brzo ostavi i ode da se ganja sa ostalom djecom.

Ali šta se sada začu: klepetaljke! „Medvjedi“ – neko se dosjeti – i sva ta gomila se odjednom sruči niz ulicu odakle je dopirao zvuk zvona. Široki prostor opustje, ostaše samo oni koji su se vrtjeli na ringišpilu, a i ti su gledali nekako sa zavišću i žaljenjem što ne mogu da iskoče, nestrpljivi da prestane vrćenje i da pojure za drugovima. I Korilče je trčao za ostalom djecom, ali je trčao mlako tako da se ne sjeća da li je to bilo trčanje ili samo ubrzano hodanje. Osjećao je da ne treba dati oduška onoj snazi koja je bila skrivena u njegovim nogama i koja je jednostavno molila da izađe, da rukne tako da samo lijevo i desno mlataraju dijelovi kaputa.

Medvjedi su odjeveni u kože sve do peta. Nose maske ukrašene žutim perlama, oko struka velike klepetaljke, kao neke najavljiivače, a u rukama toljage sa čahurama. Oni začekuju ljude, koji počinju da se tresu pred njima kao kada igra medvjed, mumljaju, i ne puštaju ih sve dok ne dobiju paricu. Okrenu li se prema djeci, nastaje cika, bježanje i tiskanje po kapiji. Ali se dječija bujica stabilizuje i uporno prati medvjede. Samo Korilče zaostaje, dvoumi se da li da krene i on za njima, dvoumi se samo na trenutak zato što zna da je današnji danas tužan za njihovu kuću.

Na putu kući Korilče je susretao i druge koji su bili maskirani. Neke ne vrijedi ni pogledati: stavili samo brkove, bradu ili obukli mariovsku nošnju. Neko je navukao haljinu, iznošenu kapu i smiješno mrda kukovima dok hoda. Djeca se strčase, hvataju ga, viču: „Jastuke stavio, jastuke stavio!“ – i bježe da ih ne bi dokačio otvorenim kišobranom. Evo dolazi pop sa vodicom za krštenje. Kao što je običaj, posudu nosi dijete, a on u lijevoj ruci umjesto Jevanđelja uzeo neki bozadžijski tefter, a u desnoj maše kadionicom i blošavom: „Blagoslovljeni da ste, čeda, bjelovodičkog sveštenika“. Korilče se odjednom nasmija: kadionica je od limene kutije, a unutra umjesto timjana dimi se suva balega. On je bio sasvim sve zaboravio, jednostavno mu dođe da se smije tako slobodno i tako iznenada da se nije mogao zaustaviti. „Grijež je“, pomisli i odmah nakon toga izađe mu na oči njegova manja sestrice, ali živa, otvorenih očiju, sa osmijehom, kao da veli: bato, bato. Korilče se pribra, ali ona gorka utučenost samo od prije nekoliko trenutaka kao da bijaše razbijena pa nije mogao da joj se sada ponovo vrati. Kao da je postalo sada nešto drugačije kod kuće pa žuri da vidi da, možda, nije sve ni tako loše.

U kuću izlaze i ulaze žene sa crnim maramama. Tiho je, niko ne plače. Poslijepodne su došli da nose mali mrtvački sanduk. Majka, sva izbezumljena, izgubljena od plakanja, opuštene nepočesljane kose, grli Korilčeta i Verku. „Dodite, dušice moje, dodite da vidite mlađu sestru“. Poklopac na sandučiću je otvoren, Lenče je obučena u bijelu haljinicu, leži kao da spava. Korilče i sestra ridaju muklo, hrpavo, neutješno dječijim izgubljenim plačem.

Uveče se porodica skupila na dušek. Jedno malo stvorenje neće im večeras tražiti oprostjenje. Fenjer na ognjištu je sa zavrnutim fitiljem i jedva obasjava njihova lica. „Nevjesta – veli stara majka – donesi vreteno“. – „Majko, zar da sada vršimo te obrede?“ – „Stegni srce, za ove piliće, Oprostjenje je jednom u godini“.

Onda starica zaveza koncem jaje za vreteno, a djeca sjedoše ispred nje, jedno nasuprot drugog. Ona podiže jaje do visine njihovih usta i zaljulja ga: „Am Trajče – am Verče“. Djeca viču kao čavke slabim glasom, neveselo: am, am. Korilče se sjeća da baka voli da on uhvati to jaje, kao i svake godine, pa mu ga i pušta da visi mirno ispred njegovih usta, ali mu se nešto ne da da ga zgrabi. Verka je mlađa, razmišlja, ne razumije, a možda ona će se i obradovati. Ali Verka tek što je zaspala, jaje joj je samo odzvanjalo o zubiće.

Dok se jaje vrti na vretenu, Korilčetov pogled plovi po licima odraslih. Očevu lice je strogo, sjetno kao napukla zemlja. Otac, kada im se susretnu pogledi, kao da želi da se nasmije, da pokaže kako je sve kao i prije, pa evo ipak svi učestvuju u igri. I Korilče mu se nevoljno nasmije, osmijehne se i majci, koja nije toliko odsutna, koliko pospana pa ništa ne primjećuje. Ništa ne primjećuje i namršteni fenjer.

Dijete sada po prvi put osjeća da u duši može da nastane hladna praznina, od dodira sa nečim nepoznatim, strašnim i besmislenim i da treba pomoći čovjeku da preboli svoju boljku.

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Ins Serbische übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Блаже Конески

Разминување

Таа студена декемвриска вечер 1945 годииа под бледата светилка на аголот од Теразије и Балканска улица во Белград се покажа фигурата на еден млад слабичок човек, тргнат за на станица. Тој не беше облечен и обуен како за ваков студ износен штофен мантил и плитки чевли. Веќе чувствуваше студени иглички негде-годе по снагата.

Во десната рака тој го носеше своето патно куферче, а во левата, под мишка, еден пакет со книги. Беше дојден денеска по службена работа, и овие книги му ги дадоа како корисни и потребни да ги носи во Скопје. Добар дел од пакетот зафаќаше еден неподврзан егземплар на Хегеловата „Логика“.

Тој се упати надолу по Балканска, газејќи претпазливо по замрзнатиот тротоар. По малку сети леки чекори што го пристигнуваат. Од полумракот се покажа сосем млада девојка, веројатно гимназијалка, облечена, и таа како него, недоволно и скромно.

— Добровечер. Вие сигурно одите на станица?

— Да.

— Дајте да ви помогнам.

— Не, не — рече тој. — Зошто да се мачите? Можам сам.

— Дозволете, ве молам, мене ми е и така по пат. Тој ѝ го подаде пакетот и веќе зачекорија наспоредно. Му беше пријатно нејзиното присуство од десната страна. Меѓутоа, разговорот остана сосем скржав.

— Кај седите?

— На Сењак.

— О, има уште многу да одите по овој студ.

— Ништо, јас сум свикната.

Излетоа веќе на плоштадот пред станица. Тој помисли дека би било добро да ја задржи малку, да ја праша за најобични работи, да ја праша за нејзиното име. Можеби не е лошо да ги разменат адресите, можеби ќе почнат да се допишуваат. Но нагло се откажа од таа помисла, ѝ подаде рака, ѝ заблагодари, и секој отиде на своја страна.

Минеа години и носеа горчлив опит. Тој човек веќе одамна не е млад. Косата му е побелена. И чудно, таа мала случка сега сè почесто му се јавува во споменот, иако од неа поминало толку време. Загубена е остријата на

оцртите, заборавени зборовите и гласот, но затоа е сè поинтензивно кај него чувството дека од десната страна му оди, и како да го допира, едно драго суштество.

Има љубов во животот, си вели тој. Има согласност од која животот станува прост и без компликации, а полн со содржина. Има таква љубов што сака да ни помогне и, кога треба, да земе спремно на себе дел од нашата тежина. Таа прави да е младоста убава и полетна, а староста да иде како спокојно зреење. Има таква љубов, кој вели дека ја нема! Човек само треба да ја најде и да ја задржи, ако ја нашол. А што стори тој? Тој ја препозна кога веќе беше доцна. Тој ја одмина, тој ја приведе, тој ја загуби неповратно во онаа далечна декемвриска вечер. Опоро каење како со студени иглички ја пронижува сета негова душа поради свеста дека тој самиот ја изневерил сушноста на својот живот.

Веројатно е тоа обична негова самоизмама.

Конески, Блаже. РАЗМИНУВАЊЕ. In: Конески, Блаже. МАКЕДОНСКИОТ РАСКАЗ (ПРИЛОЗИ ЗА ИСТОРИЈАТА НА МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНОСТ). Приредил Веле Смилевски. Скопје: Македонска книга, 1990. С. 119–120.

Mimoilaženje

Te hladne decembarske večeri 1945. godine ispod blijede svjetiljke na uglu Terazija i Balkanske ulice u Beogradu ukaza se figura mladog slabunjavog čovjeka na putu prema stanici. On ne bijaše obučen niti obuven za ovakvu studen: iznošen štofani mantil i plitke cipele. Već je osjećao tu i tamo snagu ledenih iglica.

U desnoj ruci nosio je putni kofer, a u lijevoj, pod pazuhom, paket sa knjigama. Stigao je danas službeno, a knjige su mu uručene da ih, korisne i neophodne, odnese u Skopje. Dobar dio paketa činio je neuvezani primjerak Hegelove Logike.

On se uputi niz Balkansku, idući oprezno po zaleđenom trotoaru. Nešto kasnije osjeti lagane korake kako se približavaju. Iz polumraka se ukaza posve mlada djevojka, vjerovatno gimnazijalka, obučena kao i on, oskudno i skromno.

– Dobro več. Sigurno idete na stanicu?

– Da.

– Dajte da Vam pomognem.

– Ne, nemojte – reče on. – Zašto da se mučite? Mogu i sam.

– Dozvolite, molim Vas, i tako mi je usput. Pruži joj paket pa odmah uskladiše korake. Bijaše mu neprijatno njeno prisustvo desno od sebe. Međutim, razgovor ispade sasvim škrt.

– Gdje stanujete?

– Na Senjaku.

– Uh, imate još prilično po ovoj studeni.

– Nije to ništa, navikla sam.

Već bijahu na trgu ispred stanice. On pomisli kako bi bilo dobro da je malčice zadrži, da je upita za najobičnije stvari, da je upita za njeno ime. Možda ne bi bilo loše da razmijene adrese, možda da se počnu dopisivati. Ali naglo odusta od te pomisli, pruži joj ruku, zahvali se i svako krenu na svoju stranu.

Prošle su godine, noseći gorak ukus. Ovaj čovjek već odavno nije mlad. Kosa mu je posijedila. I začudo taj mali događaj sada mu je često padao na pamet, iako je od njega minulo toliko vremena. Nestala je oštrine kontura, zaboravljene su riječi i glas, ali je zato snažnije osjećao da kraj njega s desne strane ide i da ga dodiruje drago biće.

Postoji ljubav u životu – kaže on. Postoji koincidencija od koje život postaje običan i bez komplikacija, a pun sadržaja. Postoji ljubav koja želi da nam pomogne i, kad zatreba, spremno preuzme na se našu teškoću. Ona čini da mladost bude lijepa i poletna, a starost da teče poput mirnog sazrijevanja. Postoji ljubav, ko kaže da je nema! Čovjek samo treba da je nađe i zadrži je, ako ju je našao. A šta radi on? On ju je otkrio kada bijaše već kasno. On je odbi, on je previdje, on je izgubi nepovratno u onoj dalekoj decembarskoj večeri. Oporo kajanje poput studenih iglica prožimalo je njegovu dušu zbog saznanja da je on sam iznevjerio suštinu svog života.

Vjerovatno, ona je obična njegova samoobmana.

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Übersetzt ins Serbische von Branko Tošović

Preveo na srpski jezik Branko Tošović

Блаже Конески

Разминулись

Холодным декабрьским вечером 1945 года под тусклым светом фонаря на углу Теразие и Балканской улицы в Белграде показалась фигура худощавого молодого человека, направлявшегося к вокзалу. Он был одет и обут не по погоде, в поношенный плащ и полуботинки. Его тело уже покалывали ледяные иголки.

В правой руке он нес свой дорожный чемоданчик, а в левой, под мышкой, пакет с книгами. Он прибыл сюда сегодня по работе, и эти полезные и необходимые книги ему дали, чтобы он отвез их в Скопье. Большую часть пакета занимал переплетенный экземпляр „Логики“ Гегеля.

Он направился вниз по Балканской, осторожно ступая по обледеневшему тротуару. Вскоре он услышал позади легкие приближающиеся шаги. Из полумрака показалась совсем молодая девушка, вероятно, гимназистка, одетая, как и он, скромно и слишком легко.

— Добрый вечер. Вы, вероятно, идете на вокзал?

— Да.

— Давайте, я вам помогу.

— Нет, нет, — ответил он. — Зачем Вам утруждаться, я и сам могу.

— Позвольте, прошу Вас, мне и так по пути.

Он подал ей пакет, и они зашагали рядом. Ему было приятно ее присутствие с правой стороны. Между тем, разговор оставался совсем скудным.

— Где вы живете?

— На Сеньяке.

— О, вам еще далеко идти по этому холоду.

— Ничего, я привыкла.

Они вышли на привокзальную площадь. Он подумал, что было бы хорошо ее задержать ненадолго, расспросить о самых обычных вещах, узнать ее имя. Было бы неплохо обменяться адресами, может быть, они начнут переписываться. Но он поспешно отказался от этой мысли, подал ей руку, поблагодарил ее, и каждый пошел в свою сторону.

Миновали годы и принесли горький опыт. Тот человек давно уже немолод. Волосы его поседел. И странно, что та короткая встреча все чаще является в его воспоминаниях, хотя прошло немало времени. Очертания

стали размытыми, забылись слова и голос, но зато стало острее чувство, что справа от него идет, словно касаясь его, дорогое ему существо.

Есть любовь в жизни, говорит он себе. Есть гармония, от которой жизнь становится простой, понятной и исполненной смысла. Есть такая любовь, которая хочет помочь нам, и когда нужно, принять на себя часть наших тягот. Она делает так, что наша молодость становится прекрасной и легкой, а старость приходит как спокойное созревание. Есть такая любовь, кто сказал, что ее нет? Нужно только ее найти и удержать, если уж нашел. А что сделал он? Он узнал ее, только когда уже было поздно. Он упустил ее, не распознал, он потерял ее безвозвратно в тот далекий декабрьский вечер. Мучительное раскаяние ледяными иголками пронзало всю его душу, когда он осознавал, что сам изменил сути своей жизни.

А может быть, это просто (его) самообман.

На руски јазик превеле Ана Марија Балја, Валерија Березина, Александра Вахрушева, Андриј Гумењук, Тамара Ерофеева, Софија Заболотнаја, Јана Зајцева, Анастасија Зубарева, Елена Иванова, Алина Костриченко, Марија Морозова, Спас Рангелов, Олга Савчиц, Софија Садовникова, Елена Ситникова, Анастасија Суханова, Бранко Тошовиќ, Тунде Хатала

Ins Russische übersetzt von Ana Marija Balja, Valerija Berezina, Aleksandra Vahruševa, Andrij Gumenjuk, Tamara Erofeeva, Sofija Zabolotnaja, Jana Zajceva, Anastasija Zubareva, Elena Ivanova, Alina Kostričenko, Marija Morozova, Spas Rangelov, Olga Savčic, Sofija Sadovnikova, Elena Sitnikova, Anastasija Suhanova, Branko Tošović, Tunde Hatala

Na ruski jezik preveli Ana Marija Balja, Valerija Berezina, Aleksandra Vahruševa, Andrij Gumenjuk, Tamara Erofeeva, Sofija Zabolotnaja, Jana Zajceva, Anastasija Zubareva, Elena Ivanova, Alina Kostričenko, Marija Morozova, Spas Rangelov, Olga Savčic, Sofija Sadovnikova, Elena Sitnikova, Anastasija Suhanova, Branko Tošović, Tunde Hatala

Begegnung im Vorübergehen

An jenem kalten Dezemberabend des Jahres 1945 tauchte unter dem fahlen Schein der Laterne an der Ecke der Terazije und der Balkanska-Straße in Belgrad die Silhouette eines jungen, schwächtigen Mannes auf, der sich auf dem Weg zum Bahnhof befand. Er war für die Kälte nur unzureichend bekleidet und trug bloß einen abgetragenen Stoffmantel und flache Schuhe. Dort und da konnte er auf seinem Körper bereits beißende, kalte Nadelstiche vernehmen.

In seiner rechten Hand trug er seinen Reisekoffer und in der linken, unter den Arm geklemmt, ein Paket mit Büchern. Er war heute dienstlich eingetroffen, und diese Bücher hatte man ihm mitgegeben, weil man der Meinung war, dass sie in Skopje nützlich und notwendig wären. Einen guten Teil des Paketes bildete ein ungebundenes Exemplar von Hegels „Logik“.

Er ging die Balkanska-Straße hinab, wobei er sich auf dem gefrorenen Trottoir nur vorsichtig fortbewegte. Wenig später vernahm er hinter sich leichte Schritte, die sich ihm näherten. Im Halbdunkel konnte man ein junges Mädchen ausmachen, wahrscheinlich eine Gymnasiastin, das ebenso wie er nur unzureichend und bescheiden bekleidet war.

– Guten Abend. Sie gehen bestimmt zum Bahnhof?

– Ja.

– Lassen Sie mich Ihnen behilflich sein.

– Nein, nein – ließ er wissen. – Warum sollten Sie sich die Mühe antun? Ich schaffe es alleine.

– Erlauben Sie, ich bitte Sie, ich habe den gleichen Weg.

Er überreichte ihr das Paket, und sie gingen im Gleichschritt weiter. Es war ihm angenehm, dass sie sich an seiner rechten Seite befand. Ihr Gespräch fiel jedoch äußerst bescheiden aus.

– Wo wohnen Sie?

– Am Senjak.

– Oh, da haben Sie ja noch einen weiten Weg in dieser Kälte vor sich.

– Das macht nichts, daran bin ich gewöhnt.

Sie waren nun auf dem Bahnhofsvorplatz angekommen. Er dachte, es wäre gut, wenn er sie noch ein wenig zum Verweilen bewegen würde, damit er ihr alltägliche Fragen stellen und sie nach ihrem Namen fragen könne. VIELLE-

icht wäre es auch gut, gegenseitig die Adressen auszutauschen, vielleicht würden sie sich zu schreiben beginnen. Doch von diesem Vorhaben nahm er unvermittelt Abstand, reichte ihr die Hand, dankte ihr, und beide setzten ihren nunmehr getrennten Weg fort.

Die Jahre vergingen mit einem fahlen Beigeschmack. Der Mann war nunmehr bereits seit langer Zeit nicht mehr jung. Sein Haar war ergraut. Und sonderbarerweise dachte er immer öfter an diese kleine Begebenheit, obwohl sie schon so viele Jahre zurücklag. Die Schärfe der Konturen ging verloren, die Worte und die Stimme gerieten in Vergessenheit, aber dafür konnte er immer deutlicher den Eindruck vernehmen, dass an seiner rechten Seite ein liebes Wesen neben ihm herging und ihn berührte.

Es gibt die Liebe im Leben, sagte er sich. Es gibt eine Schnittstelle in Raum und Zeit, auf Grund derer das Leben gewöhnlich, frei von Komplikationen und voller Inhalt wird. Es gibt eine Liebe, die uns helfen möchte und die, wenn es notwendig ist, bereitwillig einen Teil unserer Last auf sich nimmt. Sie macht die Jugend schön und rastlos und lässt das Alter als allmähliches Reifen erscheinen. Es gibt eine Liebe, und wer sollte da schon sagen, dass es sie nicht gibt?! Der Mensch muss sie nur finden und sie dann, wenn er sie gefunden hat, festhalten. Doch was macht er stattdessen? Er erkennt sie erst dann, wenn es bereits zu spät ist. Er lehnt sie ab, er nimmt sie nicht wahr, er verliert sie unwiederbringlich an einem weit entfernten Dezemberabend. Eine bittere Reue, kalten Nadelstichen gleich, bemächtigte sich seiner ganzen Seele ob der Erkenntnis, dass er selbst das Wesentlichste in seinem Leben verpasst hatte.

Es ist dies wahrscheinlich sein gewöhnlicher Selbstbetrug.

На германски јазик превел Арно Вонисх
Ins Deutsche übersetzt von Arno Wonisch
Na njemački jezik preveo Arno Wonisch

Блаже Конески

Средба во рајот

При крајот на 1956 година за првпат пристигнав во Париз и останав неколку месеци, сè до мај идната година.

За малку тој град ќе ја скршеше мојата волја. Видов каде сум и што сум спрема таа чудесија градена и организирана со векови од еден голем народ. Ми се чинеше дека и крајната цел на еден голем народ е да создаде голем град со својствен изглед, својствена душа и физиономија.

Сепак најдов некоја опора во себе. Првото прибежиште ми беше полумрачната просторија на Институтот за славистика (ул. Мишле 9). Но таму ме чекаше мрачната прилика на стариот библиотекар, руски емигрант, господин Бутчик. Сув, кожа и коски, ќелав, намуртен како да се грчи од некоја тешка, постојано присутна болка, господин Бутчик беше далеку од родот на оние љубезни и пријатни библиотекари, секогаш готови да услужат, да поразговараат токму колку што треба и дури да му помогнат на читателот со свои совети. Не, господин Бутчик не ги привлекуваше своите гости, ами повеќе ги одбиваше. Особено сурово ги пречекуваше оние што доаѓаат првпат. Неговиот поглед ги мереше од глава до петици, полн со сомнение и со студ што крева морници. Можеби и тоа беше една од причините што господин Бутчик никогаш немаше многу читатели во својата полумрачна сала.

Но јас останав неколку месеци и, се чини, успешно ја издржав карантината. Јас сум по природа многу претпазлив спрема луѓе што ме држат во напнатост и многу внимавам да не ги повредам ниту со пренаглен гест, ниту со самосвесна интонација. Моето доста добро знаење на рускиот јазик и литература спомогна да се зближам полака-полека со господин Бутчик. Од ден на ден јас се чувствував сè послободно во неговото присуство, но сепак постојано се трудев да не ја нарушам со нешто, ами да ја градам натаму еднаш создадената хармонија.

Дека таа беше постигната, се виде кога господии Бутчик сам ми понуди да ја прочитам неговата библиографија на француски преводи од руската белетристика. Таа книшка беше полна со гнев, жолч извираше од неа. Господин Бутчик со право негодуваше дека Французите не само што малку преведуваат од руски, ами притоа се однесуваат дури светотатски спрема најголемите творби на рускиот дух. За илустрација на тоа во неговото дело беше репродуцирана насловната страна на преводот на „Ана Каренина“, на која хероината на Лав Толстој беше претставена скоро како шантанска дама. Какво неразбирање, какво ужасно искривување! Разбрав како и

зошто, капка по капка, се собирала горчина во овој човек, ништејќи ја неговата веселост, не оставајќи ни трага од осмев на неговото лице.

Кога му ја враќав книгата, тој дури со некаков трепет исчекуваше што ќе кажам. Беше многу задоволен кога му кажав дека, според мене им дал добра лекција на Французите. „Знаете како се искажа господин Жорж Миамел кога ја прочита?“ – си спомни пред мене господин Бутчик. – „Тој само трипати повтори: *Je proteste! Je proteste! Je proteste!*“

Дека јас и суровиот господин Бутчик многу сме се зближиле, почувствував кога требаше да си заминам од Париз. „Ете, – рече тој ќе се сретнат луѓе, ќе се спријателат, а потоа веднаш треба да се разделат“. Неговиот глас трепереше од возбуда, влага ги прелеа неговите сини очи.

Минаа некои дванаесет години и јас пак се најдов во Париз, во истиот Институт, каде што сега требаше да држам предавање. Малку надеж имаше дека ќе го видам господин Бутчик, којшто за мене остана незаборавен, но со кого не одржував никакви контакти по разделбата. А тој сепак ме пречека речиси на влезната врата. По поздравувањето и првите разменети зборови, ми рече: „Јас сум повеќе години во пензија и не доаѓам овде, уште помалку на овие предавања“. „Сега дојдов само за да Ве видам Вас“. „Не ми се верува дека ние уште еднаш ќе се сретнеме во животот и затоа сакам да Ви пренесам една многу важна порака“. „Кога ќе дојдете во рајот, за да не скитате многу и да не губите време барајќи ме, знајте дека јас Ве чекам веднаш до влезот од десната страна“.

Го пишувам ова и ми се чини дека господин Бутчик ме гледа одозгора од некое небеско прозорче. Иако тоа не му беше својствено, тој сега се поднасмева и како да ми вели: „Да, местото е закажано, а јас од секидневниот рајски билтен беспогрешно ќе дознаам во кој час Вие ќе пристигнете овде“. „Јас и тука работам во библиотеката“.

Конески, Блаже. СРЕДБА ВО РАЈОТ. In: Конески, Блаже. ПРОЗА. Скопје: Култура, 1990. С. 179–181.

Blaže Koneski

Susret u raju

Pred kraj 1956. godine prvi put doputovah u Pariz i ostadoh nekoliko mjeseci, sve do maja naredne godine.

Malo je trebalo da mi ovaj grad ubije svaku volju. Spoznah ko sam i šta sam u odnosu na ta čudesa građena i uređivana vijekovima od strane jednog velikog naroda. Činilo mi se da je i krajnji cilj velikog naroda da stvori veliki grad sa osobenim izgledom, svojstvenom dušom i fizionomijom.

Ipak nađoh neki oslonac u sebi. Prvo mi utočište bijaše polumračna prostorija Instituta za slavistiku (ul. Mišle 9). Ali tamo me čekaše mračna prilika staroga bibliotekara, ruskog emigranta, gospodina Butčika. Isušen, kost i koža, ćelav, namršten kao da se grči od neke teške, stalno prisutne boljke, gospodin Butčik bijaše daleko od one vrste ljubaznih i prijatnih bibliotekara uvijek spremnih da usluže, da porazgovaraju samo onoliko koliko treba i da čak pomognu čitaocu svojim savjetima. Ne, gospodin Butčik nije privlačio svoje goste niti ih je odbijao. Posebno bi surovo dočekivao one što bi prvi put došli. Njegov bi ih pogled mjerio od glave do pete, pun sumnjičavosti i hladnoće od kojih bi se koža ježila. Možda ovo bijaše jedan od razloga što gospodin Butčik nikada nije imao mnogo čitalaca u svojoj poluosvijetljenoj sobi.

Ali ostadoh nekoliko mjeseci pa mi se učini da sam prošao karantin. Ja sam po prirodi veoma oprezan u odnosu na ljude koji me drže u napetosti i maksimalno nastojim da ih ne povrijedim ni suviše naglim gestom, ni samo-svojom intonacijom. Moje prilično dobro poznavanje ruskog jezika i književnosti pomoglo je da se zbližim malo-pomalo sa gospodinom Butčikom. Iz dana u dan osjećao sam se slobodnije u njegovom prisustvu, ali sam ipak nastojao da ničim ne narušim niti da ponovo stvaram već stvorenu harmoniju.

To da je bila stvorena vidjelo se kada mi sam gospodin Butčik ponudi da pročitam njegovu bibliografiju francuskih prevoda ruske beletristike. Ova knjiga bijaše puna gnjeva, žuč se iz nje izlivala. Gospodin Butčik je s pravom negodovao zbog toga što Francuzi ne samo što malo prevode sa ruskog nego pri tome čak u krivom svjetlu predstavljaju najveće tekovine ruskoga duha. Kao ilustraciju toga u njegovom djelu bijaše prenesena naslovna strana prevoda Ane Karenjine, na kojoj je junakinja Lava Tolstoja predstavljena kao dama slabog morala. Kakvo nerazumijevanje, kakvo užasno iskrivljavanje! Dokućih kako se i zašto, kap po kap, skupljala gorčina u ovome čovjeku, ubijajući njegovu veselost, ne ostavljajući ni traga od osmijeha na njegovom licu.

Kada bih mu vratio knjigu, on bi čak uz drhtaj očekivao šta ću kazati. Bijaše veoma zadovoljan kada mu rekoh da je, po mome, očitao bukvicu Francuzima. „Znate kako se izrazio gospodin Žorž Miamel kada ju je pročitao?“ – sjeti se preda mnom gospodin Butčik. – „On je samo tri puta ponovio: Je proteste! Je proteste! Je proteste!“.

Da sam se sa gospodinom Butčikom veoma sprijateljio, osjetio sam kada je trebalo da otputujem iz Pariza. – „Eto, reče – sretnoš se sa ljudima, sprijateljši, a onda treba da se zauvijek rastaneš“. Glas mu bijaše drhtav, suze zališe njegove oči.

Prođe nekih dvanaest godina i ja se ponovo nadoh u Parizu, u istom Institutu, gdje je trebalo da održim predavanje. Nada bijaše mala da ću vidjeti gospodina Butčika, koji je za mene ostao u neizbrisivom sjećanju, ali sa kojim nisam održavao nikakve kontakte nakon što smo se rastali. A on me ipak dočeka, može se reći, na ulaznim vratima. Nakon pozdrava i prvih razmijenjenih riječi kaza mi: „Već duži niz godina sam u penziji i ovamo ne svraćam, samo koji put na ova predavanja“. „Sada sam došao samo da Vas vidim“. „Ne vjerujem da ćemo se uopšte nekad sresti u životu pa bih sada htio da Vam prenesem vrlo važnu poruku“. „Kada stignete u raj, da mnogo ne lutate i da ne gubite vrijeme tražeći me, znajte da ću Vas čekati odmah na ulazu s desne strane“.

Pišem ovo pa mi se čini da me gospodin Butčik gleda odozgo sa nekog nebeskog prozora. Iako ovo ne bijaše njemu svojstveno, on se sada osmjehuje i kao da mi govori: „Da, mjesto je rezervisano, a ja ću iz svakodnevnog rajskog biltena nepogrešivo saznati u kome ćete trenutku ovamo stići“. „Ja i ovdje radim u biblioteci“.

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Ins Serbische übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Блаже Конески

Встреча в раю

В конце 1956 года я впервые прибыл в Париж и остался там на несколько месяцев, до мая следующего года.

Этот город чуть ли не сломал мою волю. Я видел, где я и что я по сравнению с этим чудом, спланированным и построенным за века одним большим народом. Мне казалось, что конечная цель этого народа — создать большой город со своим образом, собственной душой и лицом.

Однако я нашел в себе силы. Первым моим прибежищем стало полутемное помещение Института славистики (ул. Мишеле, 9). Но там меня ждал мрачный вид старого библиотекаря, русского эмигранта, господина Бутчика. Сухой, кожа да кости, лысый, нахмуренный, как будто его терзает какая-то печаль, постоянная боль, господин Бутчик был не похож на тех любезных и приятных библиотекарей, которые всегда готовы услужить, поговорить столько, сколько нужно, и даже помочь читателю своими советами. Нет, господин Бутчик не привлекал своих гостей, а скорее отталкивал. Особенно сурово встречал он тех, кто приезжал в первый раз. Он с головы до пят мерил их взглядом, полным недоверия и холода, вызывающего мурашки. Может быть, это и было одной из причин, почему у господина Бутчика никогда не было много читателей в его полутемном зале.

Но я пробыл там несколько месяцев и, кажется, успешно прошел испытание. Я по природе очень осмотрителен с людьми, которые меня держат в напряжении, и очень осторожен, потому что не хочу обидеть их резким жестом или вызывающей интонацией. Мое достаточно хорошее знание русского языка и литературы помогло мне постепенно сблизиться с господином Бутчиком. День ото дня я чувствовал себя все свободнее в его присутствии, но все-таки старался ничем не нарушить созданную гармонию, а, напротив, выстраивать ее дальше.

То, что она была достигнута, стало видно, когда господин Бутчик сам предложил мне прочитать его библиографию (обзор) французских переводов русской художественной литературы (беллетристики). Эта книжка была полна гнева, желчь исходила из нее. Господин Бутчик был прав, когда негодовал, что французы не только мало переводят с русского, но даже кощунственно относятся к величайшим произведениям русского духа. В качестве примера в его работе была представлена обложка перевода „Анны Карениной“, на котором героиня Льва Толстого была изображена скорее как женщина легкого поведения. Какое непонимание, какое ужасное иска-

жение! Мне стало ясно, как и почему в этом человеке капля по капле собиралась горечь, убивая в нем радость, не оставляя ни следа улыбки на его лице.

Когда я возвращал книгу, он даже с неким трепетом ожидал, что я ему скажу. Он был очень доволен, когда я сказал, что, по моему мнению, он преподавал французам хороший урок. „Знаете, как выразился господин Жорж Миамель, когда прочитал эту книгу?“ – вспомнил господин Бутчик. – „Он только повторил трижды: Je proteste! Je proteste! Je proteste!“

То, что мы с суровым господином Бутчиком так сблизились, я почувствовал только тогда, когда надо было уезжать из Парижа. „Вот, – говорил он, – встретятся люди, подружатся, а тут уже нужно расставаться“. Его голос дрожал от волнения, голубые глаза наполнились слезами.

Прошло лет двенадцать, и я снова оказался в Париже, в том же институте, где в этот раз должен был читать лекции. У меня была слабая надежда увидеть господина Бутчика, которого я до сих пор не забыл, хотя и не поддерживал с ним никакой связи с тех пор, как мы расстались. Между тем, он меня ожидал, можно сказать, на пороге. После первых слов приветствия он сказал: „Я уже долгое время на пенсии и не появляюсь здесь, и уж тем более на таких лекциях“. „И сейчас я пришел, только чтобы увидеть вас“. „Мне не верится, что мы еще когда-нибудь в этой жизни встретимся, и поэтому я хочу сообщить вам кое-что важное“. „Когда вы окажетесь в раю, чтобы не блуждать и не терять время в поисках меня, знайте, что я вас буду ждать у входа с правой стороны“.

Я пишу это, и мне кажется, что господин Бутчик смотрит на меня сверху из какого-нибудь небесного окошка. И хотя это было ему несвойственно, сейчас он улыбается и словно говорит мне: „Да, место уже приготовлено, а я из ежедневного райского бюллетеня (формуляра) безошибочно узнаю, в какой час вы здесь окажетесь“. „Я и здесь работаю в библиотеке“.

На руски јазик превеле Ана Марија Баља, Валерија Березина, Александра Вахрушева, Андриј Гумењук, Тамара Ерофеева, Софија Заболотнаја, Јана Зајцева, Анастасија Зубарева, Елена Иванова, Алина Костриченко, Марија Морозова, Спас Рангелов, Олга Савчиц, Софија Садовникова, Елена Ситникова, Анастасија Суханова, Бранко Тошовиќ, Тунде Хатала

Ins Russische übersetzt von Ana Marija Balja, Valerija Berezina, Tamara Erofeeva, Andrij Gumenjuk, Tunde Hatala, Anastasija Zubareva, Elena Ivanova, Alina Kostričenko, Marija Morozova, Spas Rangelov, Sofija Sadovnikova, Olga Savčić, Elena Sitnikova, Anastasija Suhanova, Branko Tošović, Aleksandra Vahruševa, Sofija Zabolotnaja, Jana Zajceva

Na ruski jezik preveli Ana Marija Balja, Valerija Berezina, Tamara Erofeeva, Andrij Gumenjuk, Tunde Hatala, Anastasija Zubareva, Elena Ivanova, Alina Kostričenko, Marija Morozova, Spas Rangelov, Sofija Sadovnikova, Olga Savčic, Elena Sitnikova, Anastasija Suhanova, Branko Tošović, Aleksandra Vahruševa, Sofija Zabolotnaja, Jana Zajceva

Treffen im Paradies

Gegen Ende des Jahres 1956 traf ich das erste Mal in Paris ein und blieb einige Monate, bis zum Mai des Folgejahres.

Beinahe hätte diese Stadt meinen Willen gebrochen. Ich sah, wo ich war und was ich war im Vergleich zu all den im Laufe von Jahrhunderten von einem Volk errichteten und behüteten Wundern. Es schien mir, dass das letztendliche Ziel eines großen Volkes darin lag, eine große Stadt mit einem besonderen Antlitz, einer besonderen Seele und einem besonderen Stil zu begründen.

Dennoch konnte ich eine Stütze in mir finden. Mein erster Zufluchtsort war der halbdunkle Raum des Instituts für Slawistik (in der rue Michelet 9). Dort jedoch erwartete mich das finstere Wesen des alten Bibliothekars, ein russischer Emigrant namens Butčik. Hager, Haut und Knochen, kahlköpfig und mürrisch, als ob er unaufhörlich an einem großen Schmerz leiden würde, unterschied sich Herr Butčik deutlich von der Sorte der freundlichen und angenehmen Bibliothekare, die stets zu helfen bereit sind, genau soviel wie notwendig sprechen und dem Leser sogar mit ihren Ratschlägen zur Seite stehen. Herr Butčik jedoch stieß seine Gäste eher ab als dass er sie anzog. Besonders griesgrämig begegnete er all jenen Gästen, die das erste Mal kamen. Von Kopf bis Fuß maß er sie mit seinem Blick voller Misstrauen und Kälte, die erschauern ließ. Vielleicht war auch das einer der Gründe, warum Herr Butčik nie viele Leser in seinem halbdunklen Saal hatte.

Ich blieb aber einige Monate, und es schien mir, das Eis zum Schmelzen gebracht zu haben. Von Natur aus bin ich sehr vorsichtig gegenüber Menschen, die mich in Spannung versetzen, und ich achte sehr darauf, sie nicht zu verletzen, weder mit einer unbedachten Geste noch mit einer selbstgefälligen Ausdrucksweise. Meine guten Kenntnisse der russischen Sprache und Literatur halfen mir dabei, Schritt für Schritt an Herrn Butčik heranzugelangen. Von Tag zu Tag fühlte ich mich in seiner Gegenwart freier, doch gab ich mir dabei stets die Mühe, die eben erlangte Harmonie durch nichts zu zerstören und sodann wieder neu aufbauen zu müssen.

Dass eine solche geschaffen worden war, konnte man zu dem Zeitpunkt erkennen, als mir Herr Butčik anbot, seine Bibliographie französischer Übersetzungen russischer Belletristik durchzulesen. Dieses Büchlein strotzte vor Wut, die nur so aus ihm hervorzuquellen schien. Herr Butčik war zurecht darüber erbost, dass die Franzosen nicht nur wenig aus dem Russischen über-

setzten, sondern die größten Errungenschaften des russischen Geistes zudem auch noch in schiefem Lichte zeigten. Als Illustration dessen befand sich in seinem Buch eine Reproduktion der Titelseite der Übersetzung von Anna Karenina, auf der die Heldin von Lew Tolstoi als Dame zweifelhafter Moral dargestellt wurde. Was für ein Nichtverstehen, was für eine schreckliche Verzerrung! Ich verstand, warum sich, Schritt für Schritt, soviel Bitterkeit in diesem Menschen angesammelt hatte, die jede Fröhlichkeit zum Erliegen gebracht hatte und keinen Platz für ein Lächeln auf seinem Antlitz ließ.

Als ich ihm das Buch zurückgab, wartete er nun sogar mit einer gewissen Anspannung auf meine Meinung. Er war sehr zufrieden, als ich ihm sagte, dass er, in meinen Augen, den Franzosen die Leviten gelesen hätte. „Wissen Sie, wie sich Georges Miamel ausgedrückt hat, nachdem er es gelesen hatte?“ – erinnerte sich Herr Butčik in meiner Anwesenheit. – „Er wiederholte nur dreimal: Je proteste! Je proteste! Je proteste!“

Dass sich Herrn Butčik und ich sehr nahe gekommen waren, erkannte ich, als ich Paris verlassen musste. „Nun – sagte er –, man trifft Menschen, freundet sich an, und dann muss man sich auf einmal trennen“. Seine Stimme zitterte, Tränen erfüllten seine Augen.

Es vergingen gut zwölf Jahre, als ich wieder nach Paris kam, ins gleiche Institut, wo ich einen Vortrag halten sollte. Die Hoffnung, Herrn Butčik zu sehen, der sich unauslöschlich in meinem Gedächtnis festgesetzt hatte, mit dem ich aber nach unserer Trennung keinerlei Kontakte mehr unterhalten hatte, war gering. Doch er wartete, man könnte sagen, bereits beim Eingangstor auf mich. Nach der Begrüßung und den ersten gewechselten Worten sagte er zu mir: „Ich bin schon seit vielen Jahren in Pension und komme nicht mehr hierher und wenn, dann nur zu solchen Vorträgen“. „Jetzt bin ich nur deshalb gekommen, um Sie zu sehen“. „Ich glaube nicht, dass wir uns im Leben noch einmal begegnen werden, weshalb ich Ihnen eine sehr wichtige Botschaft mitgeben möchte“. „Wenn Sie im Paradies eintreffen, brauchen Sie nicht allzu sehr umherzuirren und bei der Suche nach mir Zeit zu verlieren, denn wissen Sie, ich werde Sie gleich auf der rechten Seite des Eingangs erwarten“.

Wenn ich dies nun schreibe, scheint mir, dass mir Herr Butčik von einem Himmelsfenster herab zusieht. Obwohl es für ihn nicht typisch war, so dürfte er jetzt wohl lächeln und mir sagen wollen: „Ja, der Platz ist reserviert, und ich werde aus dem Paradiesbulletin eindeutig erfahren, wann Sie hier eintreffen“. „Ich arbeite auch hier in der Bibliothek“.

На германски јазик превел Арно Вонисш

Ins Deutsche übersetzt von Arno Wonisch

Na njemački jezik preveo Arno Wonisch

Блаже Конески

Тихиот Дон

Еден пролетен ден 1950 година, мала група, ние двајца наставници и неколку студенти, на дијалектолошка екскурзија во Кратовско, пристигнахме во Лесновскиот манастир. Тука останавме и да преноќеваме.

Го паметам добро будењето другото утро. Во одајата беше влегол веќе богат сноп утринска сончевина. Слухот го изненадуваат крици на пауни во дворот и некакво свечкање по калдрмата, како да влечка некој железно. Погледнав, веќе станат, низ прозорецот. Долу се движи по своја работа јуродивиот Дончо, целиот изврзан со синцири што се влечат по земи и сингараат. Облечен селски, во бечви, тој с целиот парталав, така што се чини дека не шевовите, ами уште само синцирите ја крепат неговата облека. Дончо очевидно продолжува една стара локална традиција. Тој е и единствениот овдешен човек во овој манастир. Другите двајца се Руси.

Уште во Злетово или Пробиштип разбравме дека игуменот, Виталиј, бил во Русија коњички офицер. Вчера добро се запознавме и го научивме неговиот ред. Веќе во години, побелен, тој се држи прав како пушка, како што е висок и виток, и само во одот неусетно ја повлекува десната нога. Тоа е последица од рана задобиена во борба со црвените. Мнозина руски емигранти, како него, се беа прибрале по нашите манастири и го завршуваа така својот животен пат. Сум чул една верзија, но тоа не е за верување, дека дури и страшниот Нестор Махно, водачот на анархистичките банди во Украина, го окончал овојот живот под монашко име во некој манастир во Црна Гора.

На Виталиј му прислужува Павел. Се чини како да му е тој истиот посилен од Русија и има токму такво држење, пристапувајќи му во полунаклон на својот господар. Павел е мирско лице, носи чизми и качкет. По некој добро установен нивни ред, тој му принесува во послужавник одвреме навреме чаша ракија и чаша вода. Поради тоа Виталиј е постојано продуктивно замајан. Тој не зборува смерно кано калуѓер, тој командува отсечно. Дончо и Павел се последните остатоци од неговата чета.

Под негова власт, но секако не и по негова вина, манастирот доживува тешки денови. Источната порта е урната и конаците од таа страна почнале да се рушат. Бурјан расте на самото кубе.

Во црквата останале уште неколку книги од оние до дваесет товари, колку што пред сто години пресметувал да имало во Лесново Јордан Хаџи Константинов Цинот. Сепак тие претставуваат некаков интерес. Мене ми

запна окото за еден манастирски економски тефтер и за „Чудеса пресвјатија Богородици“ од Јоаким Крчовски.

Поведов преговори со Виталиј да ни ги отстапи за нашата семинарска библиотека. Тој се тегавеше малку, но се согласи, откако му ветив дека за замена ќе му испратам една голема и интересна книга на руски јазик.

За среќа имав дома еднотомник на „Тихиот Дон“ и ведкаш по враќањето му го пратив на Виталиј, не се секавам сега како, по пошта или, веројатно, по човек.

Бев изненаден кога по извесно време ми пристигна од него поштенска картичка, пишувана на руски јазик. „Ви благодарам многу за книгата“, ми пишуваше Виталиј. „Читам, и час се смеам, час плачам“. „Сè што е таму раскажано е сушта вистина“. „Па јас самиот сум бил таму!“

Кој знае, и помислив, дали Шолохов воопшто некогаш добил ваков суд од некој од своите читатели заправо од некој од своите можни јунаци.

Кога по повеќе години отидов повторно во Лесново, Виталиј и неговата придружба не беа веќе меѓу живите. Нè пречека една жена што ги држеше клучовите. Црквата беше реставрирана, кубето препокриено, урнатините на источната страна расчистени. Жената ни кажа во доверба дека оние што ја поправале црквата ископале злато, го скриле, си отишле брго-брго и оттогаш поштук им нема. И ова е една од легендите што постојано се обновуваат околу манастирите. Не сум сигурен дали тогаш прашав каде е погребан Виталиј. Претполагам дека е на селските гробишта, зашто во манастирскиот двор не забележав гроб. Ако не стигнам јас, нека се распраша за тоа некој друг место мене. А ако некогаш случајно се најде во Лесново еднотомникот на „Тихиот Дон“, ќе се знае кога и како стигнал таму.

Конески, Блаже. Тихиот Дон. In: Конески, Блаже. Проза. Скопје: Култура, 1990. С. 170–172.

Blaže Koneski

Tihi Don

Jednog proljećnog dana 1950. godine nevelika grupa, nas dva nastavnika i nekoliko studenata, učesnika terenskog dijalektološkog istraživanja u Kratovskom, dođosmo u Lesnovski manastir. Tu ostadosmo i prenoćismo.

Dobro mi se urezalo u sjećanje buđenje narednog jutra. U odaje se već bijaše uvukao bogat snop jutarnjeg sunca. Začuh iznenada krike pauna u dvorištu i nekakvo zvečkanje po kaldrmi, kao da neko vuče željezo. Pridigavši se pogledah kroz prozor. Dolje je išao svojim poslom jurodivi Dončo, sav omotan lance, koji su se vukli po zemlji i zvečali. Seoski obučen, u čakširama, sav u ritama, činilo se da njegovu odjeću ne drže šavovi, nego lanci. Dončo očigledno nastavlja staru mjesnu tradiciju. On je i jedini ovdašnji čovjek u ovome manastiru. Druga dvojica su Rusi.

Već u Zletovu ili Probištipu shvatismo da je iguman, Vitalij, bio u Rusiji konjički oficir. Juče smo ga dobro upoznali i naučili njegov kućni red. Već u godinama, posijedio, držao se pravo kao vita jela, onako visok i vitak, i samo je u hodanju neprimjetno vukao desnu nogu. Bila je to posljedica rane zadobijene u bici sa crvenim. Mnoštvo ruskih emigranata, kao on, našla je svoje utočište po našim manastirima i tako završila životni put. Čuo sam jednu verziju, ali u nju se ne treba pouzdati, da je čak i strašni Nestor Mahno, vođa anarhističkih bandi u Ukrajini, završio svoj život pod monaškim imenom u nekom manastiru Crne Gore.

Na službi kod Vitalija nalazi se Pavel. Izgleda kao da mu je to onaj isti posilni iz Rusije jer se poluklanjajući upravo tako drži kada prilazi svome gospodaru. Pavel je mirjanin, nosi čizme i kačket. Prema nekom njihovom dobro utvrđenom redu ovaj mu donosi na tacni s vremena na vrijeme čašu raki-je i čašu vode. Zbog toga Vitalij je stalno odsutan u mislima. On ne govori poput kaluđera, on komanduje odsječno. Dončo i Pavel su posljednji ostaci njegove čete.

Pod njegovom upravom, ali svakako ne i njegovom krivicom, manastir preživljava teške dane. Istočna kapija je ruševna, a prostorije za konak sa te strane počele su da se propadaju. Korov raste na samoj kupoli.

U crkvi je ostalo tek nekoliko knjiga od onih dvadeset tovara koliko je prije sto godina evidentirao u Lesnovu Jordan Hadži Konstantinov Džinot. Ipak one predstavljaju određeni interes. Za oko mi je zapeo manastirski knjigovodstveni tefter i Čudesa presvijetle Bogorodice Joakima Krčkovskog.

Počeh da pregovaram sa Vitalijem da mi ih ustupi za našu seminarsku biblioteku. Malo se nećkao, ali pristade kada obećah da ću mu kao nadoknadu poslati jednu veliku i interesantnu knjigu na ruskom jeziku.

Srećom imao sam kod kuće jednotomnik Tihog Dona i odmah po povratku poslah ga Vitaliju, ne sjećam se sada kako, poštom ili po jednom čovjeku.

Izenadih se kad kroz izvjesno vrijeme dobih od njega poštansku kartu napisanu na ruskom jeziku. „Mnogo Vam se zahvaljujem na knjizi“, pisao je Vitalij. „Čitam pa se čas smijem, čas plačem“. „Sve što je tamo rečeno predstavlja suštu istinu“. „Jer lično sam bio tamo“.

Ko zna, pade mi napamet, da li je Šolohov uopšte ikad dobio takav sud od nekog svoga čitaoca, zapravo od jednog od svojih mogućih junaka.

Kada se nakon dosta godina uputih ponovo u Lesново, Vitalij i njegova družina ne bihaju više među živima. Sačekala nas je jedna žena sa ključevima u rukama. Crkva bijaše obnovljena, kupola ponovo pokrivena, ruševine na istočnoj strani očišćene. Žena nam reče u povjerenju da su oni što su popravili crkvu iskopali zlato, sakrili ga i nabrzinu otišli te od tada o njima ni traga ni glasa. I ovo je jedna od legendi što se stalno ispreda oko manastira. Nisam siguran da li tada upitah gdje je sahranjen Vitalij. Pretpostavljao sam na seoskom groblju zato što u manastirskom dvorištu nisam humku zapazio. Ne budem li imao prilike, neka se o tome neko drugi raspita. Ali ako se jednom slučajno nađe u Lesnovу jednotomnik Tihi Don, znaće se kada se i kako se tu našao.

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Ins Serbische übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Блаже Конески

Тихий Дон

Весенним днем 1950-го года небольшая группа, мы – двое преподавателей, и несколько студентов, участники диалектологической экспедиции в Кратовский район, прибыли в Лесновский монастырь. Там мы и остановились переночевать.

Я хорошо помню, как проснулся следующим утром. В комнату уже проник широкий сноп утренних лучей. Слух удивляли крики павлинов во дворе и звяканье по мостовой, как будто кто-то тащит что-то железное. Поднявшись, я выглянул из окна. Внизу направляется по своим делам юродивый Дончо, весь обмотанный цепями, которые волочатся по земле и гремят. По-деревенски одетый, в бечви, (портках), в лохмотьях, так что кажется, будто уже не швы, а только цепи удерживают его одежду. Дончо, очевидно, хранитель старой местной традиции. Он же и единственный здешний человек в этом монастыре. Двое других – русские.

Еще в Злетове или Пробиштипе выяснилось, что игумен Виталий был в России офицером кавалерии. Вчера мы с ним близко познакомились и узнали его порядки. Уже в годах, поседевший, он держится прямо, как штык, высокий и стройный, и только при ходьбе незаметно прихрамывает на правую ногу. Это последствия раны, полученной в сражении с красными. Многие русские эмигранты, как и он, нашли себе приют по нашим монастырям и так завершили свой жизненный путь. Я слышал одну версию, но ей вряд ли можно верить, что даже страшный Нестор Махно, предводитель анархистских банд на Украине, окончил свою жизнь под монашеским именем в каком-то черногорском монастыре.

Виталию прислуживает Павел. Кажется, что это все тот же его денщик из России, и держится он именно так, подходя к своему господину с легким полупоклоном. Павел мирянин, носит сапоги и фуражку. По некоторым уже устоявшимся правилам, он время от времени подаёт господину на подносе рюмку ракии и стакан воды. Поэтому Виталий всё время одухотворенно затуманен. Говорит не смиренно, как монах, а отрывисто командует. Дончо и Павел – последние, кто остался из его роты.

Под его управлением, но, конечно, не по его вине, монастырь переживает тяжёлые дни. Восточные ворота разрушены, жилые постройки ветшают. Бурьян растет прямо на куполе.

В церкви осталось всего несколько книг от тех двадцати тюков, которые сто лет назад насчитал в Лесново Йордан Константинов Джинот. Впрочем,

и они представляют некоторый интерес. Мое внимание привлекли монастырская хозяйственная книга и „Чудеса Пресвятой Богородицы“ Йоакима Крчовского.

Я завел переговоры с Виталием, чтобы он уступил их нашей семинарской библиотеке. Он немного поупрямился, но согласился, когда я пообещал ему взамен прислать большую интересную книгу на русском языке.

К счастью, у меня дома оказался однотомник „Тихого Дона“, и сразу по возвращении я отправил его Виталию, сейчас уже не помню как, по почте или, скорее всего, с оказией.

Я был удивлён, когда через некоторое время мне пришла от него почтовая карточка, написанная по-русски. „Глубокая благодарность Вам за книгу“, – писал мне Виталий. – „Читаю и то смеюсь, то плачу“. „Всё, что там рассказано, – сущая правда“. „Да я и сам был там!“

Кто знает, подумал я, получал ли Шолохов когда-нибудь такой отклик от кого-либо из своих читателей, в сущности, от одного из своих возможных героев.

Когда спустя несколько лет я повторно приехал в Лесново, Виталия и его сослуживцев уже не было в живых. Нас встретила женщина, у которой хранились ключи. Церковь была отреставрирована, купол крыт заново, развалины на восточной стороне расчищены. Женщина по секрету рассказала нам, что те, кто реставрировал церковь, откопали там золото, спрятали его, поспешно скрылись, и с тех пор от них ни слуху ни духу. И это одна из тех легенд, которые постоянно витают вокруг монастырей. Я не уверен, спросил ли я тогда, где погребен Виталий. Полагаю, что на сельском кладбище, потому что на монастырском дворе я не заметил могилы. Если я не успею, пусть кто-нибудь другой разузнает об этом вместо меня. А если же когда-нибудь найдется в Лесново однотомник „Тихого Дона“, будет понятно, когда и как он туда попал.

На руски јазик превеле Марија Баља, Валерија Березина, Александра Вахрушева, Андриј Гумењук, Тамара Ерофеева, Софија Заболотнаја, Јана Зајцева, Анастасија Зубарева, Елена Иванова, Алина Костриченко, Марија Морозова, Спас Рангелов, Олга Савчиц, Софија Садовникова, Елена Ситникова, Анастасија Суханова, Бранко Тошовиќ, Тунде Хатала

Ins Russische Übersetzt von Ana Marija Balja, Valerija Berezina, Tamara Erofeeva, Andrij Gumenjuk, Tunde Hatala, Anastasija Zubareva, Elena Ivanova, Alina Kostričenko, Marija Morozova, Spas Rangelov, Sofija Sadovnikova, Olga Savčic, Elena Sitnikova, Anastasija Suhanova, Branko Tošović, Aleksandra Vahruševa, Sofija Zabolotnaja, Jana Zajceva

Na ruski jezik preveli Ana Marija Balja, Valerija Berezina, Tamara Erofeeva, Andrij Gumenjuk, Tunde Hatala, Anastasija Zubareva, Elena Ivanova, Alina Kostričenko, Marija Morozova, Spas Rangelov, Sofija Sadovnikova, Olga Savčic, Elena Sitnikova, Anastasija Suhanova, Branko Tošović, Aleksandra Vahruševa, Sofija Zabolotnaja, Jana Zajceva

Der stille Don

Eines Frühjahrstages im Jahre 1950 traf eine kleine Gruppe, bestehend aus uns zwei Lehrern und einigen Studenten, auf einer dialektologischen Exkursion im Raume Kratovo im Kloster Lesново ein. Wir blieben dort über Nacht.

An das Aufwachen am nächsten Morgen kann ich mich gut erinnern. Ins Zimmer fiel bereits ein starker Strahl der Morgensonne. Auf einmal vernahm ich ein Schreien der Pfaue im Hof und ein Klirren auf dem Kopfsteinpflaster, ganz so als ob jemand Eisen auf dem Boden dahin schleifen würde. Ich erhob mich und blickte aus dem Fenster. Unten ging der wunderliche Donscho seiner Arbeit nach, der in Ketten gefesselt diese auf der Erde dahin zog und so das Klirren verursachte. Mit bäuerlicher Kleidung, in Pluderhosen und zerlumpt hatte es den Anschein, als ob seine Kleidung nicht durch Nähte, sondern durch die Ketten zusammengehalten werden würde. Offensichtlich ging Donscho einer alten regionalen Tradition nach. Er war der einzige Einheimische in diesem Kloster. Die anderen beiden waren Russen.

Bereits in Zletovo oder Probištip hatten wir erfahren, dass der Kloostervorsteher Vitali in Russland ein Kavallerieoffizier gewesen war. Gestern hatten wir ihn näher kennen gelernt und die Klosterordnung erfahren. Er war bereits fortgeschrittenen Alters, hatte graues Haar, hielt sich, der er ohnehin großgewachsen und schlank war, aufrecht wie eine schlanke Tanne, und nur beim Gehen zog er kaum merkbar sein rechtes Bein nach. Es waren dies die Folgen einer Verwundung, die er im Kampf gegen die Rotgardisten erlitten hatte. Wie auch zahlreiche andere russische Emigranten hatte er in einem unserer Klöster seinen Zufluchtsort gefunden, an dem er seinen Lebensweg zu Ende ging. Einmal habe ich die allerdings nicht sehr wahrscheinliche Geschichte gehört, wonach auch der furchteinflößende Nestor Machno, der Anführer der anarchistischen Banden in der Ukraine, sein Leben unter einem Mönchsamen in einem Kloster in Montenegro beschlossen hätte.

Bei Vitali steht Pavel im Dienst. Es hat den Anschein, als ob auch er aus Russland geflohen sei, weil er ein unterwürfiges Verhalten an den Tag legt und in halbgebeugter Haltung vor seinen Vorgesetzten hintritt. Pavel ist ein friedfertiger Mensch, er trägt Stiefel und eine Mütze. Entsprechend einer ihrer fest verankerten Regeln bringt Pavel von Zeit zu Zeit Vitali ein Tablett mit einem Glas Schnaps und einem Glas Wasser. Aus diesem Grund wirkt Vitali stets etwas verloren. Er spricht nicht wie ein Mönch, sondern erteilt kurze Kommandos. Donscho und Pavel sind die letzten Reste seiner Herde.

Unter seiner Ägide, aber zweifellos nicht auf Grund seiner Schuld, durchlebt das Kloster harte Zeiten. Das Osttor liegt in Trümmern, und die Herbergszimmern auf dieser Seite beginnen zu verfallen. Auf der Kuppel wächst Unkraut.

In der Kirche sind von den einstmals zwanzig von Jordan Hadschi Konstantinov Džinot in Lesnovo herausgegebenen Büchern nur mehr einige wenige übrig. Diese sind aber dennoch von Interesse. Mein Blick fiel auf eine kleine klösterliche Buchhaltungsbroschüre und auf das Buch „Die Wunder der heiligen Gottesmutter“ von Joakim Krčovski.

Ich sprach mit Vitali darüber, ob er uns diese Bücher nicht für unsere Seminarsbibliothek zur Verfügung stellen könne. Er wog etwas ab und stimmte schließlich zu, nachdem ich ihm versprochen hatte, dass ich ihm als Gegenleistung ein großes und interessantes Buch in russischer Sprache zuschicken würde.

Zum Glück hatte ich zu Hause noch ein einbändiges Exemplar des Romans „Der stille Don“, das ich sogleich nach der Heimkehr an Vitali sandte, wobei ich aber nicht mehr weiß, ob das per Post über einen Boten geschah.

Ich war überrascht, als ich einige Zeit später von ihm eine Postkarte in russischer Sprache erhielt. „Ich danke Ihnen vielmals für das Buch“, schrieb Vitali. „Ich lese es und muss manchmal lachen, manchmal weinen“. „Alles, was darin geschrieben steht, ist die reine Wahrheit“. „Ich war immerhin selbst dort!“

Wer weiß, dachte ich mir, ob Scholochow jemals ein solches Urteil von einem seiner Leser oder sogar von einem seiner potentiellen Helden erhalten hat.

Als ich nach vielen Jahren wieder nach Lesnovo kam, waren Vitali und seine Gefolgsleute nicht mehr am Leben. Uns erwartete eine Frau mit einem Schlüsselbund in den Händen. Die Kirche war restauriert worden, die Kuppel neu gedeckt und die Trümmer auf der Ostseite beseitigt. Im Vertrauen ließ uns die Frau wissen, dass diejenigen, die die Kirche renoviert hatten, Gold gefunden und ausgegraben hatten, es versteckt und sich eilends davon gemacht hatten und heute jede Spur von ihnen fehle. Auch das ist eine der Legenden, die stets über Klöster berichtet werden. Ich bin mir nicht sicher, ob ich damals fragte, wo sich das Grab von Vitali befand. Ich nehme an, dass es auf dem Dorffriedhof liegt, weil ich im Kloster kein Grab erkennen konnte. Sollte ich nicht mehr in der Lage dazu sein, möge sich jemand anderer darüber erkundigen. Wenn man jedoch eines Tages in Lesnovo eine einbändige Ausgabe des Romans „Der stille Don“ findet, dann wird man wissen, wann und wie diese dorthin gelangte.

На германски јазик превел Арно Вонис

Ins Deutsche übersetzt von Arno Wonisch

Na njemački jezik preveo Arno Wonisch

Блаже Конески

Чевли

Бев петокласник, „питомец“ во еден државен интернат. Носев уште куски панталони, донесени од дома, иако ми следуваше интернатска униформа. Да зборуваме право, за долги не бев ни дораснат: останав малечок не по годините, кусо петле, и тоа претставуваше за мене извор на тешки душевни страдања, за кои нема овде да расправам, дека не ми е ни сега мило да си ги спомнувам.

Но ако моите алишта ме служеа таа година доста добро, чевлите ме изневерија, баш во првата пролет, која се погоди врнежлива. Ѓонот се излижа, се скина, и дупката на десниот чевел особено брзо се ширеше. Моја кривица беше што не се јавив веднаш кај воспитачот, да барам да ми се поправат чевлите. Така, во колебање дали да му речам или не, помина можеби цел месец.

Но од друга страна, имаше и оправдание за мојата нерешителност: воспитачот, професорот по филозофија, до која уште не бев стигнал, одеше важно, со крената руменолика глава, и јас — на кого тој досега одвај да погледнал — требаше одеднаш да му пристапам, да трчам да го привтасам во ходникот, да го пречекувам како случајно на скали или, о боже мој!, да му одам нарочно за тоа в канцеларија. За мене тоа беше тешко и затоа одлагав.

Мојата колебливост се потстакнуваше и од тоа што сепак имаше денови кога не чувствував скоро никаква потреба од чевли: оние убави мартовски денови, јасно сончеви, кога децата првпат се собуваат боси и трчајќи го сеќаваат слаткиот скокот од влажникавата пролетна земја по голите табани. Тогаш ми идеше и мене да ги фрлам чевлите и да ја решам просто сета работа.

Во тие јасни пролетни дни, на поручек, нашиот скаутски вод „Елен“, составен од седум души, се упатуваше на практична обука в поле. Уште од вратата на интернатот водот се постројуваше во колона по еден и тргаше тржествено напред. На челото газеше нашиот водник Бане. Самиот висок, добро развиен, тој имаше зошто да се држи гордо: беше стегнат во нова скаутска униформа, земена на послуга некаде од градот, на колкот му тупкаше скаутски нож, а в рака носеше троаглесто знаменце со извезен елен — амблем на нашиот вод.

Но со неговото великолепие сè и свршуваше. Тој беше само како убаво премачкана фасада на несреќно зглобено здание, готово секој час да се рас-

падне. И навистина, ние што одевме по него повеќе личевме на распердупена гускина тајфа, која тукушто се кубала со некое друго јато, отколку на спретната, секогаш спремна, скаутска младеж. На некого му расцветал лактот, на некого панталоните, некој е целиот засален, а општиот наш парталав изглед покажуваше дека пред интернатската управа стои за решавање еден комплексен проблем на преоблекување и преобување, во кој моите чевли се вклучуваат само како ситна подробност, а тоа, се разбира, како и секогаш во такви случаи, ја усложнуваше работата. Управата своеобразно располагаше со буџетот, за што сведочеа и отворените пијанки во домаќинството, и најмногу да се грижеше да ги намира донекаде постарите ученици, додека нас, подмладокот, не оставаше да се помачиме малце. Инаку, управата гледаше да го задоволи интернатскиот народ повеќе со својата демократичност отколку со прибавување на земни блага: таа не водеше никаква сметка за куќниот ред, не поставуваше никакви ограничувања нити во однос на врските со надворешниот свет, така што и водот „Елен“ се движеше по свое наоѓање – кога сакаше и каде сакаше, само ако дозволуваат атмосферските услови.

Често гледаш во тие пролетни дни – излегува малата колона од интернатската врата, свива покрај градските гробишта и за малку ете ја во слободниот простор на полето. Не може да се рече дека таа се одликува со сериозна устременост и дисциплина. Како што често пареата во зимскиот воз допира само до првиот вагон, така и оној волев флуид на нашиот предводник го опфаќа само првиот скаут зад него. Грнецот, кој има навик да ја ниша во одот целата горна половина на телото како да колва зрна со долгиот шилест нос. Не е чудо, како што е прилежен во учењето, тој и сега да си ги припомнува неправилните француски глаголи, и заправо оттука да се објаснува неговата усредсреденост. Зад него дисциплината нагло попушта, се руши. Се прават прво закачки и потфрлања, некои дури и за сметка на самиот водник, некои доста успели, така што и Грнецот се потсмева; после се преминува кон дела, кон клавање сопка или слично, та водникот, што инаку великодушно мине преку шегите на своја сметка, мора да се сврти и да се кара: „Ајде доста! Ние скаути ли сме или што, мајку му!“

Така беше во јасните пролетни дни. Дождливите пак, немилосрдно, ме потсетуваа дека треба да решам едно прашање што не е симнато од дневниот ред и кога немам нужда да мислам за него, – а тоа е прашањето за моите чевли. Се налагаше тоа тогаш решително, и покажуваше дека се поврзува по еден или друг начин со ред други странични работи и појави, уродувајќи со последици таму каде што не можев да ги предвидувам.

Имав навик, веќе тврдо закоренет во мене, – одејќи по тротоарот, секогаш со десната нога да попаѓам на линиите со кои е испресечено циментото. Му се потчинував на тоа по повела на некој неминовен ритам заложен во моето раздвижено суштество, и ако само малку ја нарушев правилноста,

поради расејаност или поради каква било моментна пречка, го чувствував тоа како непростима грешка, и ми идеше да се вратам назад да си ги приберам нишките на своето одење. Но сега, во врнежливите дни, тие линии на тротоарот се полнеа со вода, а баш мојата десна нога беше обосена толку, што скоро целиот преден дел од гоноот отпадна. Настапи, значи, време кога требаше да страдам заради својот сосем невин обичај. Зашто, колку да бев сега принуден, под силата на околностите, да го ломам првичниот ритам на своето одење, тој сепак понекогаш потсвесно ќе ми се наложеше, и тогаш мојот десен чевел очајнички ќе закркореше како неук пливач што голтнал во реката матна вода.

Со пролетта настапуваше период на бескрајно чалкање на крпењача низ големиот интернатски двор. По ручекот за час ќе се изделеа две противнички страни и играта почнуваше, за да заврши често дури предвечер. Јас бев ревносен учесник во неа и во мојата екипа го земав секогаш местото на десен халф. Сега требаше да преминам лево, зашто левиот чевел сепак подобро ме служеше. Но маката беше во друго. Порано ми ја доделуваа понекогаш честа да бијам пенали, со кои нашите игри обилуваа, а бидејќи ги изведував доста вешто, можев да постигнам и јас гол и тоа ми причинуваше, се разбира, посебно задоволство. Тој избор на пуцач на пенали не паѓаше на мене случајно. Тој стануваше во моменти на обесно настроение, кога е важно не само да се надигра противникот, ами и да се напука. Тогаш, ако се случеше пенал, нашите викаа: „Остајте, остајте, малиот нека им го збиери!“ И ако го пресечеше крпењачата просторот меѓу двата каме-на што го обележуваа голот, настануваше вистинско ликување. Сега, меѓутоа, самиот требаше да се откажам од пеналите: не можев да примам на себе одговорност да шутирам со такви чевли.

Сето ова просто ме тераше да говорам веќе еднаш со воспитачот, зашто одлагањето стануваше невозможно и беше неразбрано. На два-трипати се поткомив решително да му пристапам. Го свршував побрзо ручекот и чекав пред трпезаријата да го запрам кога ќе излегува. Но тој идеше со онаа крената глава, а јас уште пред да зборнам ја чувствував сета несигурност на својот глас, како веќе да си го слушам: јас се плашев од онаа наша проклета интонација што се танчи опасно при крајот, па ќе излезе некако смешно, плачно, питачки, кога ќе му речам: „господине!“ И така јас го пропуштав господинот само со неодреден, загубен поглед. Јас не бев приготвен за вакви моменти, порано немав потреба од вакво молење.

Сепак, да не се разбере криво, личната гордост немаше во тоа којзнае каков удел, а прашање е дали и воопшто имаше. Имено, јас не се снебивав да го навратувам меѓу другарите почесто зборот на моите чевли, било да се жалев, било пак – што порадо го чинев – да правев смешки за своја сметка. Така, на пример, ги запознавав со онаа техника на прстите што си ја бев изработил за владеење со десниот чевел. Откако отпадна сосем предниот

дел на пенцето, кожата од згорнината почна да се збира и да ми ја открива ногата. Требаше здраво да се заузда таа уста и главната улога во тоа му се падна на мојот десен палец, којшто мораше да биде секогаш буден и да ја опрана кожата, да ја укротува, да не зине. Тој се претвори во еден вид кукачка или подобро – малецко чеканче што на секој чекор ја ковеше со по едно клинче кожата за земја.

Покажувајќи им го сето тоа на другарите, јас се надевав потајно дека ќе го побудам некого од нив, поголем, поснаодлив, поблизок до воспитачот, да се заинтересира за мојот случај и можеби да ми помогне. Се надевав дека ќе најдам барем и друг што треба сега да ги поправа чевлите, па јас да му се придружам како помал брат, да се јавиме заедно, и така покрај него, без да излегувам на прв план, да ја свршам и јас својата работа. И навистина, оваа моја сметка не ме изневери; јас го бев избрал правилниот пат да дојдам до чевли.

Оној, зад плеките на кого требаше да се движам, беше Бане, водникот на скаутскиот вод „Елен“. За моја среќа, и нему во истото време му попустиле чевлите, па требаше да бара поправка, ако не може веќе да добие и нови. За него тоа не беше тешко, зашто знаеше како да се постави, беше решителен и продорен. Јас дури сега почнував да ја признавам за себе правата цена на неговата личност, и ништо од порано – ниту она големо залагање да ни ја предаде скаутската теорија, ниту вештината да ги примени тие знаења на самиот терен – не можеа да го закрепат во мои очи неговиот авторитет така, како оваа согласност да ме води кај воспитачот, пред кого сам не се решував да стапам. Сега ми идеше по малце криво и незгодно поради сите оние злобни шеги за сметка на водникот, што баш јас често си ги позволявав, кога се точкаше водот во колона. Истовремено ме поразуваеше неговата великодушна доброта: тој мене преку сето, иако заправо во ништо не сум му нужен. Не бев сигурен, за себе лично, дали и јас би бил способен во слична прилика да постапам како него.

Кога појдовме заедно во канцеларијата на воспитачот и кога Бане му објасни зошто сме дошле, тој прво се намршти, а после ни рече да ги кренеме нозете. Моите боси, извалкани прсти, што збунето се покажаа под кожата на десниот чевел, го налутуја воспитачот: „Ти бре, што си чекал ти досега? Место да ги дадеш навреме да ти се поправат, ти чекаш да изгнијат. Ајде поправај ги сега. Сега треба нови, а како може секоја година нови? Божем оваа држава е крава молзница!“ Јас молчев поцрвенет. Место мене се јави Бане: „Господине, тој уште не добил нови чевли“. – „Да, не го гледам јас дека цел ден кошка топка низ двор“, рече воспитачот, иако беше права забелешката на Банета. Воспитачот ги запиша нашите имиња и ни рече да се јавиме по неколку дена, кога ќе дојде мајсторот да ни земе мера.

Тие денови стана една мала случка што придонесе, мислам, да се измени настроението на воспитачот во моја полза. Тој беше во гимназијата одго-

ворен по работата на литературната дружина и надзирател на ученичкиот лист „Пошет“ што излегуваше повремено на два табака. Во првиот број на листот при дното на уводната страница, под линија, како што е тоа уобичаено во некои медицински лексикони за народ, беше курзивно напечатена оваа максима со негови иницијали: „Солидните темели на нашата културна заедница се само позитивните принципи на Христовата етика, а неразоримата платина на врвот на нејзиниот громобран е само јакиот морален карактер на нејзините слободни синови“. Ми произведуваше таа впечаток на нешто длабоко, сериозно, до смислата на кое мојот ум уште не може да проникне. Таа единствена реченица, веројатно единствена и во вистинската смисла, излезна од неговото перо, беше доста точна да му придаде во моите очи на својот автор ореол на мислител.

И така, баш во тие денови, решителни за моите чевли, јас истапав пред литературната дружина првпат со една песна, нојна по настроение, во која сека од четирите строфи завршуваше со рефренот: „Оздола идат сејмени“. Песната беше неочекувано добро, дури восторжено, примена од критиците во литературната дружина, што инаку несомнено повеќе уживаа да срежат некоја жалосна творба на духот, да ја исмеат заедно со нејзиниот творец, отколку да ѝ признаат какво да е достоинство. Вечерта воспитачот ме запре во ходникот, ме чепна со прст преку носот и ми рече: „Добро е, мали. Твојата песна може да се печати, и тоа не само во нашиот лист“. Јас немав време да ја почувствувам во моментот сета гордост од ова признание — таа ќе настапи попосле — зашто брзав, и не мислејќи да исфрлам како без душа: „Господине, уште не дојде мајсторот за чевлите“. — „Аа, се присети тој, ќе дојде утре“. Јас останав утешен и задоволен. Првпат тогаш узнав дека и поезијата, штом веќе човек нема посилено оружје, може да послужи за пробивање во животот.

На другиот поручек навистина дојде мајсторот, и јас и Бане слеговме да ни земе мера. Но мера за нови чевли ми зеде само мене, а на Банета му кажа дека неговите чевли ќе одат на поправка. „Како така, мене воспитачот ми рече дека треба да добијам нови“, — се побуни тој. „А мене пак ми рече вака“, одговори мајсторот. „Ајде, земај мера, ништо не те кошта, а јас ќе видам со нив“. Бане беше врвен и намрштен. Јас молчев и чувствував некаква кривица дека можеби заради мене, за кого се заложил, тој ги губи своите нови чевли. Сепак немаше зошто да бидам незадоволен. Чевлите ќе ми втасаа токму за велигденскиот распуст, а јас веќе бев канет да гостувам тогаш кај Миќо на село. Работата се сврши токму навреме.

Но познато е какви непријатни последици може понекогаш да донесе одлагањето. Така стана и со мене, а кривицата за тоа ја носам само јас, зашто цел месец од ден на ден се ломев дали да се пријавам за тие чевли. Последицата беше од чисто срдечно естетство, па затоа, поради мојата тврдост, за другите и остана незабележена.

Во почетокот на летното полугодие ни дојде нова наставничка по немски јазик, млада, тукушто завршила. Идеше в клас цврсто стегната во мазна црвена кецела, особено светната по обемот на колковите. Кога се движеше, како да ѝ крчкаше по безброј зглопчиња целата снага.

Никој од учениците не криеше колку му ја разгорува таа младата фантазија. Криев само јас, но затоа во себе одгледував едно убаво, сладосно-горко чувство, што се потсилуваше од нејзината појава. И кога Мико, со кого седев заедно во првата клупа, ќе почнеше да прави непристојни движења зад неа штом таа ќе помине меѓу клупите, јас не ги обелував забите како другите ученици, ами страшно одвратна ми се чинеше таа постапка. Со целото свое држење јас сакав да ѝ покажам на младата наставничка дека има и добри деца на овој свет и дека затоа не треба да се отчајува. Му се предадов сиот на нејзиниот предмет, францускиот го запоставив, и таа беше првата причина што попосле, на матурата, бев еден од ретките што се определија да полагаат немски јазик.

Во своите мечтаења си замислував дека сè еден ден ќе добијам заслужена награда за своето благородство. Каква точно, не знаев ни самиот, но секако нешто што ќе ја оправда мерата на мојата љубов. И навистина јас придобивав веќе извесни знаци на наклоност од нејзината страна, доволни да се замислам како јунак на една убава сказна што си тече и си тече.

Младата наставничка понекогаш ќе се загледаше преку прозорецот, од каде што назираа гранки и низ нив сино небо, и како да се загубуваше сета отсутна за миг, – на усните ќе ѝ се јави една толку лека и толку занесена усмевка, што мене просто ме принудува да ја следам и внатрешно да учествувам во неа. Но еве таа ја врти главата и го пренесува својот поглед и својата усмевка на мене, ме опфаќа сиот да не знам просто што да правам дури се слизга тој поглед по мојата скромна појава. Најдобро би било и јас да ѝ се насмевам, да ѝ покажам дека ја разбираам, но место тоа јас ги спуштам очите и – о ужас! – гледам дека место мене ѝ се смешка некој друг, и тоа е мојот десен чевел. Се смешка тој сосем поинаку отколку што би сакал јас, сосем неизвесно од мојот чувствен живот, и се смешка за своја сметка, шеретски и дури безобразно. Подзинал како дете што се зајапало под маса.

Грчевито ја собирам ногата. Но веќе е доцна и дури неумесно. Можеби баш тоа непремислено движење ја потстакна неа да се засмее и, место да премине преку сето со молчење – како што би очекувал од неа – да ми рече пред целиот клас: „Ти треба да ги пратиш овие чевли в музеј“. Јас потстанувам, како што му прилега на ученик кога одговара, и велам само: „Сега ми се прават чевли“. – „Да, сега за Велигден ќе го потковам – дофрла Мико – и ќе го носам на село на пасење“. Целиот клас се смее, и јас се потсмевам, зашто е тоа сега најпаметно, а и зашто уште не сум заправо ни свесен

колку тешки душевни самокамшикувања ми претстојат заради остриот спомен на овој миг.

Нема кого да кривам. Крив сум самиот јас. Зошто толку одлагав, зошто покажав таква нерешителност на карактерот и не ги барав порано тие чевли, на кои имав полно право? Да ги добиев вчера, да ги добиев макар денеска пред тргање на школо, јас ќе го предварев овој удар што не лесно се залечува, немаше печат на катадневна потсмешливост да се одбележи на оној убав лик што го носев во себе. Тој удар засекуваше преку една искрена љубов.

Чевлите ги добив, како што беше и предвидено, пред самиот велигденски распуст. Беа нови, светнати чевли, во кои можеше да се види човек како во огледало. Без мана. Зар на нови чевли ќе им бара некој мана! Ме радуваше дека заедно со мене доби нови чевли и Бане. Тој успеал пак да го пресврти воспитачот и јас сега немаше зошто да се чувствувам виновен пред него. Можев слободно да тргнам на село кај Мико и да се починам неколку дена.

Се качивме со Мико без карти на возот што на велја сабота беше преполнет и се прошверцувавме до втората станица. Оттука до селото имаше да одиме уште доста пешки. Мико ме запознаваше со месноста. Ене онде, под багремчињата – кажуваше тој – гледал некого со една жена. Тој беше нестрплив да ја види својата Гица, најубава девојка во селото, а мене ми вети дека таму ќе ми најде непременно љубовница, ако ништо друго – ќе ми нареди работа со некоја од своите братучеди. Мико носеше долги панталони, беше некако неубаво издолжен, како глиста, и целата негова физика не влеваше многу верба во она што го прикажуваше, но јас – кусопанталонест – го гледав сепак со извесен респект. Каква ќе биде таа моја проектирана вистинска љубов, не можев да си претставам, или сосем сматно си претставував, но бев внатрешно уверен дека сепак тоа на село станува полесно и попросто отколку во градот. Пристигнавме кога веќе добро се смрачуваше.

Утрото на Велигден требаше да се уверам дека моите чевли сè уште не се симнати од дневниот ред. Мајка му на Мико, кога ни принесе да се обуваме, забележи: „Се чудам, дете, како ти дале олку големи чевли, како групчиња. Тие не се за твоите нозе, тие се правени како за некој поголем“. – „Не, реков јас, добро ми стојат“. – „Пусто добро, не гледаш, Мико има поголема нога од тебе, а чевлите му се помали од твоите. Туку кога не сте при татко и мајка, така ќе ви земаат мера“.

Овие зборови на старата сосем не ѝ требаа – што ја засегаа неа најпосле моите чевли? – а мене сепак ме онерасположија. Се спремав да одам со Мико на средсело и сега одеднаш треба таму да мислам дека чевлите ми стојат грдо, а тоа значи да не се чувствувам сигурен од самиот свој темел. Да, чевлите ми беа комотни, тоа го гледав и самиот, но тоа ми беше нешто

сосем приежливо, не ми пречеше, па ми е непријатно дека на другите луѓе им паѓа в очи. Старата дури се лути на оние што ми земале мера.

На средсело ги видов братучеди му на Миќо, но најмногу од сите ми се допадна Гица. Јас веднаш решив со себе, само ако можам, да му ја преотмам на Миќо, а на ниедна од другите ни око да не свртувам. Мојата љубов не можеше да се управи спрема секого, па макар колку тој да жедува, таа си бараше предмет достоин за својот занес и тоа беше нејзино свештено право, пред кое паѓаше секоја предрасуда.

Меѓутоа поминаа неколку дена, а никако не ми се удаде случај да пристапам кон остварувањето на својата намера. Впрочем, ми се чини дека и Миќо сè уште остануваше со желбата да ја сретне еднаш насамо својата љубима, и тоа ми даде можност да го преценам колку тежи како противник, зашто веќе се уверував во тоа што си го помислував и порано, дека и неговата љубов е една убава перспектива.

По неколку дена братучеди му ја доведоа Гица во дворот кај Миќо. Сигурно имаше во тоа негов прст. Дворот беше како мала ливадичка и се спушташе зад куќата благо кон јазот. Јас и Миќо седевме на трева. Доаѓањето на девојките, поточно речено на Гица, зашто само таа на двајцата ни беше во умот, не потстакна сосем природно кон натпревар, кој повеќе да се истакне, служејќи си еден за другиот како мерка за споредба.

Прво тоа одеше со зборови, но се чини дека и двајцата не се чувствувавме многу јаки во љубовната дијалектика, и затоа наскоро преминавме кон нешто понагледно, кон премерување на своите физички сили. Иако за глава покус од Миќо, јас бев спечен и жилав и знаев многу вешто да се служам со борењето со сопки, та Миќо за час се најде испружен на земја. Гица и двете братучеди, на Миќо го посматраа стоејќи понастрана призорот што се повторуваше, на мое ликување, уште неколкупати со истиот крај.

Миќо веќе вриеше, тој стана од земи, потскокнуваше на едната нога, а другата ја влечеше офкајќи и, лут, се спреми дури да намавне на мене, но сепак се здржа и се задоволи само со карање: „Будала! Не гледаш оти ме изгази со тие твои чевлишта. Гледајте колкави му се — им се сврти тој на девојките — и ајде човек да се бори, кога гази со нив како со копита“. Тој ги покажуваше злобно моите чевли што сега одеднаш испливуваа од тревата како чунови на езеро.

Што можев да правам? Дали можев да му одговорам на Миќо за една ваква смислена нискост? Да, тој ме удираше смислено во мојата Ахилова пета, во моите чевли, и јас можев само виновно да се усмевнувам, како да велама — оставете го, а самиот навистина почнував да чувствувам дека чевлите ми тежат. Се тешев малце со тоа што Гица носи опинчиња, малечки, подвиткани на врвот, и што можеби не се разбира многу во чевлите.

Кај Мико дома немаа боја, не можев пак да си ги светнам чевлите, и забележав дека со нив станува некоја необична промена. Таа толку ме изненади, што ми остана само надежта дека нема да ја сети никој друг. Но се излагав. Промената ја забележа пак старата. Беше таа некако сожालително настроена спрема мене, не знам зошто, и ме гледаше како што се гледа сираче. — „Па твоите чевли не биле нови“ — рече едно утро кога ми ги подаваше. — „Знам“, — одговорив кратко и ја погледнав така молбено, да не продолжува, да го остави разговорот за тоа. Но таа не само што не запре, ами почна со некакво испитувачко задоволство да ги загледува моите чевли, од сите страни, прво едниот па другиот. — „Еве, гледаш, ова ремче овде е од друга боја, од жолта кожа, еве и ова овде. Тие само биле светнати како нови.“ Јас потврдував со глава, молчев.

Да, јас бев прелаган. Целото мое суштество се свиваше од таа измама, јас колев страшно одмазда, но знаев дека таа ќе остане само во мене. Бев слаб.

Распустот се сврши и јас се вратив во интернатот. Штом го сретнав Банета, некаква остра интуиција, иако не можев да бидам сигурен, ми потскажа да го прашам: „А вие така — ми ги подметнавте твоите стари чевли!“ Но тоа го изговорив не со револт, не како оптужба, го изговорив со еден тон на итрец, што само се правел на будала, се преправал дека не гледа како сакаат да го насамарат другите, ги остава да чинат што намислиле, а в душа надмошно им се потсемева, и еве со презир го погледнува предметот за кој се плетеле замки — новите чевли на нозете на Банета.

Како што се гледа, овој тон и на Банета добро му дојде, зашто тој сигурно си помислуваше дека ќе биде непријатно да се откачува поинаку од мене, ако ми текне да правам сцена. Тој сега ми кажа дека не е крив и дека така наредил воспитачот, а нему му рекле да си ја гледа работата. И навистина, што беше тој крив? Зар тој по своја волја ми се спротивстави во борбата за чевлите? Не, тој дури сакаше да ми помогне и јас не можам да му го заборавам тоа. Една друга волја го поставила во положба, да паѓа и на него сенка од подлоста што е починета.

Во свеста ми се јавуваше руменеликата глава на воспитачот, сè така самоуверено исправена пред мојот поглед, под знакот на онаа курзивна максима од гимназискиот лист, — а мене сурово ми се свиваше тупаницата и ми се чинеше дека стискам во неа нож. Јас не можев да разберам кому и зошто му било потребно сето тоа плетење на тајни конци зад мојот грб. Кому и зошто му било нужно да ги светнува оние стари чевли, крпени со разнобојни парчиња, за да побуди во мене илузија дека ми се даваат како нов велигденски подарок. Зар не можеле да ми ги дадат просто старите Банев чевли, отворено, без никаква измама, и јас ќе ги примев, зашто морав да ги примам, и ќе ги носев како што ги носам сега, но немаше да ја

носам и оваа безмилосна навреда. Зар се плашеле од мене? А што им можев јас, што им можам сега!

Јас се одвлечкав полека во училната, се потпрев со рацете на колена и тажно ги гледав големите чевли на моите нозе, што влегоа во мојот живот како некои живи суштества, сведочејќи ми за студената пресметливост на светот што ќе го газам со нив.

Конески, Блаже. Чевли. In: Конески, Блаже. Проза. Скопје: Култура, 1990. С. 43–55.

Cipele

Bio sam učenik petog razreda, „pitomac“ u jednom državnom internatu. Još uvijek sam nosio kratke pantalone, donesene od kuće, mada mi je sljedovala internatska uniforma. Da budemo iskreni, za druge nisam bio ni izrastao: ostao sam sitan ne po godinama, oroz mali, što je predstavljalo za mene izvor teških duševnih patnji, o kojima ovdje ne govorim, jer mi ni sada nije milo da ih spominjem.

Ali ako me je moja odeća služila te godine prilično dobro, cipele me iznevjeriše, baš prvog proljeća, koje ispade kišovito. Don se izlizao, utanjio pa se rupa na desnoj cipeli jako brzo širila. Moja krivica je bila u tome što se nisam odmah javio vaspitaču, da tražim da se poprave cipele. Tako, u dvoumljenju da li da mu kažem ili ne prođe valjda cio mjesec.

Ali, s druge strane, postojalo je i opravdanje za moju neodlučnost: vaspitač, profesor filozofije, do koje uopšte nisam dorastao, išao je pun sebe, uzdignute rumenkaste glave, i ja – koga jedva da bi do sada pogledao – trebalo je da mu odjednom priđem, da trčkaram za njim kako bih ga uhvatio na hodniku, da ga kao slučajno zatičem na stepenicama, zaboga!, da mu samo radi toga idem u kancelariju. Za mene je to bilo teško i zato sam odugovlačio.

Moja je kolebljivost podsticana i time što je ipak bilo dana kada nisam osjećao gotovo nikakvu potrebu za cipelama: onih lijepih martovskih dana, vedrih sunčanih, kada su djeca prvi put bosonoga i trčeci osjećaju slatko strujanje natopljene proljećne zemlje po golim tabanima. Tada mi je došlo da bacim cipele i da riješim jednostavno svu tu stvar.

Tih vedrih prolećnih dana, poslije podne, naš izviđački vod „Jelen“, sastavljen od sedam duša, uputio se na praktičnu obuku u polje. Još se od vrata internata vod postrojio u kolonu jedan po jedan i kretao svečano naprijed. Na čelu je gazio naš vodnik Bane. Onako visok, dobro razvijen, imao je zašto da se diči: bijaše utegnuto u novoj izviđačkoj uniformi, iznajmljenoj odnekud u gradu, na kuku mu je tupkao izviđački nož, a u ruci je nosio trouglastu zastavicu sa izvezenim jelenom – amblemom našega voda.

Ali se sve njegova veličina na tome i završavala. Izgledao je samo kao lije-po dotjerana fasada nesrećno uzglobljene zgrade, koja se svakog trena može da razvali. I doista, mi koji smo išli za njim više smo ličili na razbijenu gušću družinu, koja se tek što tučila sa nekom drugom družinom, nego na utegnute, uvijek spremne, izviđače. Nekome je rascvjetao lakat, nekome su rascvjetale pantalone, a neko je sav umazan, a naša opšta ofucanost je pokazivala da pred

internatskom upravom predstoji rješavanje kompleksnog problema obnove odjeće i obuće, u čemu moje cipele dolaze samo kao sitni detalj, a on je, razumije se, kao i uvijek u takvim slučajevima, komplikovao stvar. Uprava je samostalno na svoj način raspolagala budžetom, što potvrđuju i otvorene pijanke u gazdinstvu, i najviše se brinula da donekle podmiri starije učenike dok su nas, podmladak, ostavljali da se malčice pomučimo. Inače, uprava je gledala da zadovolji internatski živalj više svojom demokračičnošću nego nabavkom zemaljskih blaga: nije vodila nikakvog računa o kućnom redu, nije pravila nikakva ograničenja i u odnosu na veze sa spoljašnjim svijetom tako da se i vod „Jelen“ kretao po sopstvenom nahodanju – kada je htio i kuda je htio, samo ukoliko su to dozvoljavale atmosferske prilike.

Često naviru iz sjećanja ti prolećni dani – izlazi omanja kolona iz internatskih vrata, skreće pored gradskog groblja i još malo pa je evo na slobodnom prostoru u polju. Ne može se reći da se odlikuje ozbiljnim namjerama i disciplinom. Kao što često para u zimskom vozu dopire samo do prvog vagona, tako i onaj voljni fluid našeg predvodnika zahvata samo prvog izviđača iza njega, Grneca, koji ima naviku da se u hodu gega cijelom gornjom polovinom tijela kao da kljuca zrno dugim šiljastim nosom. Nije čudo da se, kao marljiv učenik, i sada sjeća nepravilnih francuskih glagola i upravo se time objašnjava njegova usredsređenost. Iza njega disciplina naglo popušta, ruši se. Prvo dolazi do bocanja i dobacivanja, neka čak i na račun samoga vodnika, neka prilično uspješna tako da se i Grnec nasmije; poslije se prelazi na radnje tipa podmetanja noge ili slično, pa se vodnik, koji inače velikodušno prelazi preko šala na svoj račun, mora da okrene i prodere: „A sada dosta! Jesmo li izviđači ili nešto drugo, majku mu!“

Tako bijaše za vedrih proljećnih dana. Kišoviti su me, nemilo, podsjećali na to da treba da riješim pitanje koje nije skinuto sa dnevnog reda i kada nije bilo potrebe da mislim o njemu – a to je pitanje mojih cipela. Ono se nametalo tada snažno i pokazivalo da je povezano na ovaj ili onaj način sa nizom drugih poslova i pojava na mjestu, izaivajući posljedice tamo gdje ne možemo da ih predvidimo.

Imao sam naviku, već tvrdo u sebi ukorijenjenu, – da kada idem trotoarom, uvijek desnom nogom stajem na liniju kojom je ispresijecan cemenat. Tome sam se potčinjavao po naredbi nekog neminovnog ritma utemeljenog u mome razdvojenom biću, pa ako bih samo malčice narušio pravilnost, zbog rasijanosti ili zbog neke trenutačne smetnje, doživljavao sam to kao neoprostivu grešku te bi mi dolazilo da se vratim nazad da sastavim konce svoga hoda. Ali su sada, za kišovitih dana, te linije na trotoaru pune vode, a baš moja desna noga je obosila toliko da je gotovo čitav prednji dio donja otpao. Došlo je, dakle, vrijeme kada treba da trpim zbog svog bezazlenog običaja. Jer koliko god da sam bio sada primoran da, sticajem okolnosti, narušavam primarni ritam svo-

ga hoda, on mi je ipak ponekad podsvjesno zapovijedao pa je tada moja desna cipela očajnički krkljala kao neuki plivač koji se nagutao u rijeci mutne vode.

S proljeća je dolazio period beskrajnog ganjanja krpenjače po velikom internatskom dvorištu. Nakon ručka za čas se izdvoje dvije suparničke strane pa igra počne da bi se završila često čak predveče. Bio sam revnosni učesnik u njoj i u svojoj ekipi zauzimao mjesno desnog halfa. Sada je trebalo da se prebacim nalijevo, za šta me je lijeva cipela ipak prilično dobro služila. Ali je nevolja bila u drugome. Ranije su mi davali ponekad da tučem penale, kojima je naša igra obilovala, a budući da sam ih izvodio prilično vješto, mogao sam da postignem i gol, pa mi je to pričinjalo, razumije se, posebno zadovoljstvo. Taj izbor izvođača penala nije padoo slučajno na me. Do toga je dolazilo u trenucima obijesnog raspoloženja kada je važno ne samo da se nadigra protivnik nego i da se naljuti. Tada, ako dolazi do penala, naši vuču: „Pustite, pustite, neka im mali zabiberi!“ I ako presiječe krpenjača prostor između dva kamena koji označavaju gol, nastaje istinsko slavlje. Sada, međutim, treba da odustanem od penala: ne mogu da preuzmem na sebe odgovornost da šutiram takvom cipelom.

Sve me ovo naprosto tjeralo da sa vaspitačem obavim već jednom razgovor, čije dalje odlaganje nije bilo moguće i bijaše nerazumljivo. Dva-tri puta odlučno riješih da mu pridem. Završih brzo ručak i počeh da čekam pred trpezarijom da ga zateknem kada izađe. Ali on je išao dignute glave, a ja sam još prije što ću prozboriti osjećao svu nesigurnost svoga glasa, koji kao da još slušam: bojao sam se one naše proklete intonacije koja se tanji opasno pri kraju pa će da ispadne nekako smiješno, plačno, prosjački, kada ću mu reći: „gospodine!“ I tako sam propustio gospodina samo uz neodređen, izgubljen pogled. Nisam bio pripremljen za takve trenutke, ranije nisam imao potrebu za ovakvo moljaka-nje.

Ipak, da se ne shvati pogrešno, lični ponos nije imao bogzna kakav udio, a pitanje je da li je uopšte i imao. Zapravo, nisam se ustručavao da među drugovima skrenem razgovor na moje cipele, bilo da sam se žalio, bilo da sam – što sam radije činio – pravio šalu na svoj račun. Tako, na primjer, upoznao sam ih sa onom tehnikom upravljanja prstima koju sam bio razradio da bih vladao desnom cipelom. Otkako je otpao sasvim prednji dio **potplate**, koža sa gornje strane počne da se bora i da mi otkriva nogu. Bilo je potrebno da se trajno začepi ta usta i glavna uloga za to pade na moj desni prst, koji je morao da bude stalno budan i da pokrije kožu, da je spriječi da ne zine. On se pretvorio u jedan oblik kuke ili još bolje – maleckog čekića koji je pri svakom koraku prikivao jednim ekserčićem kožu za zemlju.

Pokazujući sve to drugarima nadao sam se potajno da ću podstaći nekog od njih, viših, snalažljivijih, bližih vaspitaču, da se zainteresuje za moj slučaj i možda da mi pomogne. Nadao sam se da ću naći barem i druga koji treba da popravlja cipele pa da mu se pridružim kao mlađi brat, da se javimo zajedno, i da tako uz njega, bez isticanja u prvi plan, obavim i ja svoj posao. I zaista, ova

me moja računica nije iznevjerila; bio sam izabrao ispravan put da dođem do cipela.

Onaj iza čijih je leđa trebalo da djelujem bješe Bane, vodnik izviđačkog voda „Jelen“. Na moju sreću, njemu se u isto vrijeme popuštale cipele pa je trebalo da traži popravku ako ne može već da dobije i nove. Za njega to nije bilo teško, jer je znao kako da se postavi, bio je odlučan i prodoran. Ja sam čak sada počeo da priznajem u sebi pravu cijenu njegove ličnosti i ništa odranije – ni ono veliko zalaganje da mi prenese izviđačku teoriju, ni umijeće da primijeni ta znanja na samome terenu – nije moglo da učvrsti u mojim očima njegov autoritet tako kao ova spremnost da me vodi vaspitaču pred koga se nisam usuđivao da izađem. Sada mi bijaše malčice krivo i nezgodno zbog svih onih zlobnih šala na vodnikov račun, koje sam baš ja sebi dozvoljavao kada bi se vod kretao u koloni. Istovremeno me je poražavala njegova velikodušna dobrota: prelazi preko svega, iako mu zapravo ni za šta nisam potreban. Nisam bio siguran, za sebe lično, da li sam i ja bio sposoban da u sličnoj prilici postupam kao on.

Kada dođosmo zajedno do kancelarije, i kada Bane objasni zašto smo došli, vaspitač se prvo namršti, a onda reče da dignemo noge. Moji bosi, prljavi prsti, koji su zbunjeno virili ispod kože na desnoj cipeli, razljutiše vaspitača: „Pa bre, šta si čekao do sada? Umjesto da ih daš na vrijeme da se poprave, ti čekaš da strunu. Hajde ih sada popravi. Sada su potrebne nove, a kako je moguće svake godine nove? Kao da je ova država krava muzara!“ Čutke sam pocrvenio. Umjesto mene javi se Bane: „Gospodine, on uopšte nije dobio nove cipele“. – „Da, ja ne gledam da li po čitav dan udara loptu po dvorištu“, reče vaspitač, iako bijaše prava adresa Bane. Vaspitač je zabilježio naša imena i rekao da se javimo za nekoliko dana, kada će doći majstor da uzme mjeru.

Tih se dana desi mali događaj koji je doprinio, mislim, promjeni raspoloženja vaspitača u moju korist. On je bio u gimnaziji odgovoran za rad književne sekcije i nadgledao je đачki list „Polet“, koji je povremeno izlazio na dva tabaka. U prvome broju lista pri dnu uvodne strane, ispod linije, kao što je to uobičajeno u nekim medicinskim priručnicima za narod, bijaše kurzivom odštampana ova maksima sa njegovim inicijalima: „Solidni temelji naše kulturne zajednice su samo pozitivni principi Hristove etike, a nesalomljiva platina vrha njenog gromobrana je samo jak moralni karakter njenih slobodnih sinova“. Ona mi je odavala utisak nečeg dubokog, ozbiljnog, u čiji smisao moja pamet još nije mogla da dokuči. Ova jedinstvena rečenica, vjerovatno jedinstvena i u pravom smislu, izašla je ispod njegovog pera, bila je prilično tačna pa je u mojim očima autor dobio oreol mislioca.

I tako, baš tih dana, odlučujućih za moje cipele, nastupio sam pred književnom sekcijom prvi put sa jednom pjesmom, noćnom po raspoloženju, u kojoj se svaka strofa od ukupno četiri završavala refrenom: „Odozdo idu sejmeni“. Pjesma bijaše neočekivano dobro, čak s oduševljenjem, prihvaćena od strane kritičara u književnoj sekciji, koji inače bez sumnje više uživaju da sasijeku

neku žalosnu tvorevine duha, da je ismiju zajedno sa njenim autorom, nego da joj priznaju neku vrijednost. Te večeri vaspitač me zaustavi u hodniku, povuče prstom po nosu i reče: „Dobro je, mali. Tvoja pjesma može da se štampa, i to ne samo u našem listu“. Nisam imao vremena da osjetim u trenutku sav ponos zbog ovog priznanja – on će doći nešto kasnije – zato što sam žurio i bez razmišljanja istresao sve kao bez duše: „Gospodine, još nije došao obuçar.“ – „Aa, sjeti se ovaj, doći će sutra“. Ostao sam utješeno i zadovoljan. Prvi put tada spoznah da i poezija, ukoliko već čovjek nema jače oružje, može da posluži za prodor u život.

Drugo poslijepodne dosta dođe majstor i ja sa Banetom odosmo da nam uzme mjeru. Ali mjeru za nove cipele uze samo za mene, a Banetu reče da će njegove cipele ići na popravku. „Kako tako, vaspitač mi je kazao da treba da dobijem nove“ – pobuni se ovaj. „A meni je rekao ovako“, odgovori majstor. „Hajde da izmjerimo, ništa te ne košta, a ja ću da vidim sa njim“. Bane bijaše crven i namršten. Čutao sam i osjećao neku krivicu da, možda, zbog mene, za koga se založio, gubi svoje nove cipele. Ipak nisam imao zašto da budem nezadovoljan. Cipele će stići baš za uskrasni raspust, a ja sam već naumio da odem u goste tada kod Mića na selo. Stvar je završena baš na vrijeme.

Ali poznato je kakve neprijatne posljedice može ponekad da izazove odlaganje. Tako je bilo i sa mnom, a krivicu za to snosim samo ja zato što sam se čitav mjesec iz dana u dan lomio da li da se prijavim za te cipele. Posljedica bijaše **čisti esetizam** od srca pa stoga, zbog moje tvrdoće, za druge i osta ne primijećen.

Na početku letnjeg polugodišta došla je nova nastavnica njemačkog jezika, mlada, tek završila. Išla je u razred čvrsto utegnuta u glatkoj crvenoj kecelji, koja je na poseban način strukirana po kukovima. Kada se kretala, kao da joj je od siline krckao bezbroj zglobova.

Niko od učenika nije krio koliko im se raspaljuje mladalačka fantazija. Krio sam samo ja, ali sam zato u sebi gajio jedno divno, sladostrasno-gorko osjećanje koje je pojačavala njena pojava. I kada Mićo, sa kojim sam sjedio zajedno u prvoj klupi, počeo da pravi nepristojne radnje iza nje kada bi ona prošla između klupa, nisam bjelasao zubima kao drugi učenici, jer su mi se strašno odvratni činili ti postupci. Cijelim svojim držanjem želio sam da pokažem mladodnoj nastavnici da ima i dobre djece na ovome svijetu i da zato ne treba da očajava. Sav sam se predao njenome predmetu, francuski zapostavio, i to je bio prvi razlog što sam kasnije, na maturi, bio jedan od rijetkih koji se opredijelio da polaže njemački jezik.

U svojim maštanjima zamišljao sam da ću svakako jednoga dana da dobijem zasluženu nagradu za svoju plemenitost. Kakvu tačno nisam ni sam znao, ali svakako nešto što će da opravda veličinu moje ljubavi. I zaista dobijao sam

već izvjesne znakove naklonosti sa njene strane, dovoljne da zamislim sebe kao junaka jedne divne bajke koja traje i traje.

Mlada nastavnica bi se ponekad zagledala kroz prozor odakle su se nazirale grane i kroz njih nebo, pa kao da se gubila sva odsutna na trenutak, – na usnama bi joj se pojavio tako lagan i tako zanesen osmijeh da me je jednostavno nagonio da ga pratim i da u sebi učestvujem u njemu. Ali evo ona okreće glavu i prebacuje svoj pogled i svoj osmijeh na mene, pokriva me cijelog da ne znam jednostavno šta da radim dok ne sklizne taj pogled sa moje skromne pojave. Najbolje bi bilo da joj se i ja nasmijem, da joj pokažem da je razumijem, ali umjesto toga obaram oči i – kakav užas! – gledam kako joj se umjesto mene osmjehuje neko drugi, a taj je moja desna cipela. Smješka se ona sasvim drugačije nego što bih želio, sasvim ne znajući moj čulni život, i osmjehuje se na svoj račun, šeretski i čak bezobrazno. Zinula kao dijete koje se zagledalo ispod stola.

Grčevito skupljam noge. Ali već je kasno i čak neumjesno. Možda je baš taj nepromišljeni pokret potače da se nasmije i, umjesto da pređe preko svega ćutanjem – kao što bih očekivao od nje – reče mi pred čitavim razredom: „Treba da ispratiš ove cipele u muzej“. Pridigoh se, kao što dolikuje učeniku koji odgovara, i rekoh samo: „Sada mi se prave cipele“. – „Da, sada na Uskrs ćemo ga potkovati – dobaci Mićo – pa ćemo da ga vodimo na selo na ispašu“. Čitav se razred smije, i ja se smješkam, zato što je to najpametnije, a i zato što još nisam zapravo ni svjestan kolika mi teška duševna samobičevanja prestoje zbog bolnog sjećanja na ovaj trenutak.

Nema koga da okrivljujem. Kriv sam sâm. Zašto sam toliko odlagao, zašto sam ispoljio takvu neodlučnost karaktera i nisam tražio ranije te cipele na koje sam imao puno pravo? Da sam ih dobio juče, da sam ih dobio barem danas pred odlazak u školu, izbjegao bih ovaj udarac što se lako ne liječi, ne bi se trag svakodnevnog podsmijehivanja odrazio na onome lijepom liku što sam nosio u sebi. Taj je udarac napravio rez na jednoj iskrenoj ljubavi.

Cipele sam dobio, kao što je i bilo predviđeno, pred sam uskršnji raspust. Bile su nove, sjajne cipele, u kojima može da se vidi čovjek kao u ogledalu. Bez mane. Zar će na novim cipelama neko da traži manu! Radovalo me je da je zajedno sa mnom dobio nove cipele i Bane. On je ipak uspio da obrlati vaspitača i sada nemam radi čega da se osjećam krivim pred njim. Mogu slobodno da odem na selo kod Mića i da se odmorim nekoliko dana.

Ušli smo sa Mićom bez karti u voz koji je na Veliku subotu bio dupke pun i prošvercovali se do druge stanice. Odatle do sela je trebalo da idemo još dosta pješice. Mićo me upoznao sa okolinom. Eno ondje, pod bagremovima – govorio je – posmatrao sam jednog sa ženom. Bio je nestrpljiv da vidi svoju Gicu, najljepšu djevojku u selu, i meni obeća da će tamo da mi nađe obavezno ljubav, ako ništa drugo – srediće stvar sa nekim od svojih rođaka. Mićo je nosio duge pantalone, bijaše nekako ružno izdužen, kao glista, i čitava njegova pojava nije uli-

vala povjerenje u ono što je kazivao, ali sam ga ja – kratkopantalonaš – posmatrao sa izvjesnim respektom. Kakva će biti ta moja projektovana istinska ljubav, nisam mogao da zamislim, ili sam je sasvim maglovito zamišljao, ali sam bio u sebi uvjeren da do toga dolazi na selu ipak lakše i jednostavnije nego u gradu. Stigosmo kada se već dobro smračilo.

Ujutro na Uskrs trebalo je da se uvjerim da moje cipele još uvijek nisu skinute sa dnevnog reda. Mićina majka, kada nam je donijela da se obujemo, prozbori: „Čudi me, dijete, kako su ti dali ovako velike cipele kao grob. One nisu za tvoje noge, kao da su pravljene za nekog povećeg“. – „Ne, rekoh, dobro mi stoje“. – „Kako dobro, zar ne vidiš, Mićo ima veću nogu od tebe, a cipele su mu manje od tvojih. Samo kada niste sa ocem i majkom, takvu vam mjeru mogu uzimati“.

Ove riječi stare nisu joj bile nimalo potrebne – što se nje tiču u krajnjem slučaju moje cipele? – a meni su pokvarile raspoloženje. Spremam se da odem sa Mićom u središte sela i sada odjednom treba tamo da razmišljam da li mi cipele stoje ružno, a to znači da se ne osjećam sigurnim od samoga svoga temelja. Da, cipele su mi bile komotne, to sam vidio i sam, ali to mi je bilo sasvim prihvatljivo, nije mi smetalo, pa mi je neprijatno da drugim ljudima zapadaju u oči. Stara se čak ljuti na one koji su mi uzeli mjeru.

Na sredini sela vidio sam Mićine rođake, ali mi se od svih najviše svidjela Gica. Odmah sam odlučio u sebi, samo ako mogu, da je otmem u Mića, pa ni na nijednu drugu oko da bacim. Predmet moje ljubavi ne može da bude svako, pa makar postojala žudnja, ona je tražila predmet dostojan svoga zanosa i to bijaše njeno sveto pravo pred kojim je padala svaka predrasuda.

Međutim, prođe nekoliko dana a nikako da mi se pruži prilika da pristupim ostvarenju svoje namjere. Uostalom, činilo mi se da je i Mićo još uvijek imao želju da sretne jednom nasamo svoju voljenu, i to mi dade mogućnost da ocijenim koliko je težak kao protivnik, jer sam se već uvjerio u ono što sam mislio i ranije, da i njegova ljubav ima lijepu perspektivu.

Nakon nekoliko dani rođaci su doveli Gicu u dvorište kod Miće. Sigurno je u to umiješan njegov prst. Dvorište, poput male livade, spuštalo se iza kuća blago prema kanalu. Ja i Mićo smo sjedjeli na travi. Dolazak djevojaka, tačnije Gice, jer nama dvojici samo ona bijaše na pameti, nije podstakao sasvim prirodno nadmetanje koliko isticanje, pri čemu smo služili jedan drugome kao mjera za poređenje.

Prvo se krenulo sa riječima, ali se činilo da se oba nisu osjećali jakim u ljubavnoj dijalektici pa su zato uskoro prešli na nešto konkretnije, na odmjeravanje svoje fizičke snage. Iako za glavu manji od Mića, onako kržljiv i žilav znao sam dosta vješto da se služim podapinjanjem pa se Mićo za tren nađe opružen na zemlji. Gica i dvojica Mićinih rođaka su gledali stojeći po strani prizor koji se ponavljao, na moje likovanje, još nekoliko puta sa istim krajem.

Miće je već kiptio, digao se sa zemlje, poskočio na jednoj nozi, a drugu vukao ječući, i, ljut, naumio čak da zamahne na me, ali se ipak suzdrža i zadovolji samo prijekorom: „Budalo! Zar ne vidiš da si me izgazio tim tvojim cipele-tinama. Pogledajte kolike su mu – okrenu se djevojkama – pa ti hajde da se boriš kada gazi njima kao sa kopitama“. Pokazivao je zlobno moje cipele koje sada odjednom isplivaše iz trave kao čamci na jezeru.

Šta sam mogao da uradim? Da li sam mogao da odgovorim Miću na ovakvu namjernu gadost? Da, on me je udario namjerno u moju Ahilovu petu, u moje cipele pa sam mogao samo kao krivac da se smješkam, kao da kažem – pustite ga, a sâm sam uistinu počeo da osjećam da mi cipele imaju težinu. Tješio sam se malko time što Gica nosi opanke, malecne, podvijene u vrhu i da se možda ne razumije mnogo u cipele.

Kod Miće u kući nema laštila, nisam mogao da naglancam cipele, i primijetih da na njima dolazi do neke neobične promjene. To me je tako iznenadilo da mi je ostala samo nada da je niko neće primijetiti. Ali izađe na vidjelo. Promjenu je zapazila stara. Bila je nekako sažaljivo raspoložena prema meni, ne znam zašto, te me gledala kao što gleda siročić. – „Pa tvoje cipele nisu nove“ – reče jednog jutra kada mi ih je davala. – „Znam“ – odgovorih kratko i pogledah je tako molećivo da ne nastavlja, da ostavi razgovor o tome. Ali ona ne samo da nije stala nego je počela nekim ispitivačkim zadovoljstvom da zagleda u moje cipele, sa svih strana, prvo jednu pa drugu. – „Evo, vidiš, ovo recimo ovdje je druge boje, od žute je kože, evo i ovo ovdje. One su bile samo uglancane kao nove.“ Potvrđivao sam glavom, ćuteći.

Da, bio sam prevaren. Cijelo moje biće se grčilo od te obmane, kovao sam strašnu osvetu, ali sam znao da će ona ostati samo u meni. Bio sam slabašan.

Raspust se završi i ja se vratih u internat. Kada sam sreo Baneta, neka jaka intuicija, iako nisam mogao da budem siguran, došapnula mi je da ga pitam: „A vi tako – podmetnuste mi tvoje stare cipele!“ Ali to nisam izgovorio sa revoltom, kao optužbu, izgovorio sam tonom prepredenjaka koji se samo pravio da je budala, da se pretvara da ne gleda kako vole da ga nasamare drugi, da ih ostavlja neka rade šta su naumili, a u duši im se nadmoćno podsmijava i evo sa prezirom posmatra predmet oko koga su su plele zamke – nove cipele na Banetovim nogama.

Kako se pokazalo, ovaj ton i Banetu dobro dođe, jer je sigurno pomišljao da će biti neprijatno da me se trsi na drugi način ako mi padne na pamet da napravim scenu. On mi je sada kazao da nije kriv i da je tako naredio vaspitač, a njemu su rekli da gleda svoj posao. I zaista, što je on bio kriv? Zar mi se svojom voljom usprotivio u borbi za cipele? Ne, on je čak želio da mi pomogne i ne mogu da da mu to zaboravim. Jedna druga volja ga je dovela u položaj da padne i na njega sjenka podlosti koja je učinjena.

U svijesti mi se javljala rumenkasta glava vaspitača, sva nekako samouvjereno ispravljena pred mojim pogledom pod znakom one kurzivne maksime iz gimnazijskog lista, – a meni se snažno stezala pesnica pa mi se činilo da stiskam u njoj nož. Ne mogu da shvatim kome i zašto bi bilo potrebno sve to pletenje tajnih konaca na račun moje grbače. Kome je i zašto bilo potrebno da glanca one stare cipele, krpljene raznobojnim komadima, da budi u meni iluziju kako mi se daje kao novi uskrsi poklon. Zar nisu mogli da mi daju obične stare Banove cipele, otvoreno, bez bilo kakve prevare, i ja bih ih uzeo, jer sam morao da ih uzmem, i nosio bih ih kao što ih nosim sada, ali ne da trpim i ovu nemilosrdnu uvredu. Zar su me se plašili? A što im ja mogu, šta im mogu sada!

Izvukao sam se lagano u učionicu, oslonio rukama na koljena i tužno posmatrao velike cipele na svojim nogama koje su ušle u moj život kao neka živa bića, svjedočeći o hladnom kalkulisanju svijeta sa kojim mi je dalje.

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Ins Serbische Übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Л и р и к
L y r i k

Блаже Конески

О тешкото!

О тешкото! Сурли штом диво ќе писнат,
штом тапан ќе грмне со подземен екот —
во градиве зошто жал лута ме стиска,
во очиве зошто навирува река
и зошто ми иде да плачам ко дете,
да превијам раце, да прекријам лик —
та гризам јас усни, стегам срце клето,
да не пушти вик.

О тешкото! Старци излегуват еве,
на чело им мисла, во очи им влага
и првиот чекор по меката трева
е мирен и бавен, со здржана тага.
Но'рзнува тапан и писок се крева
и молнија светнува во секој глед,
и напред се пушта, се стрелка, се слева
стегнатиот ред.

До старците момци се фаќаат скокум;
не издржа срце — сив сокол во клетка,
не издржа пламен жив потулен в око,
не издржа младост што сака да летне!
Се залула оро! Се заврте земја,
и чиниш — се корне стресениот век,
и околу трпнат ридиштата темни
и враќаат ек.

И божем се врасло кипнатово оро
со исконска сила за земјава наша
и во него шуми на реките зборот,

и во него рика див ветер и страшен
и во него шепнат узреани житја
и вечерен мирис се разлива тих,
и земјата дише во пролетна ситост
со запален здив.

И душата, чиниш, на родот мој мачен
во тешково оро се уткала сета —
век по век што трупал сè попуст и мрачен
од крвава болка, од робија клета,
век по век што нижел од корава мисла
за радосна челада, за слободен свет,
од песна — за љубов што гине со пискот
ко жерав во лет.

О тешкото! Кога во молк да те гледам,
на очиве магла ми напаѓа сура,
и одеднаш — в бескрај се растега редот
и ридја се губат в пустелија шура —
и еве кај иде од маглата матна
сè сенка до сенка, сè еден до друг —
во бескрајно оро син оди по татка,
по деда си — внук.

Времињата мрачни се нивното поле,
и нивната свирка — на прангите свекот,
а главите им се наведени доле,
и покроце врват — сè чекор по чекор.
О времиња, што ве в мрак родот мој минал,
кој збор ќе ми најде за вашата стрв?!
Кој збор ќе ми најде за ужасот зинат
над пустош и крв?!

Кој број ќе ми каже на лутите рани,
на пламнати ноќи, на пеплишта пусти,

кој на срце болки ќе изреди збрани,
и на очи солзи, и клетви на усти.
О тешкото! Синџир ти беше на робја,
од калеша моми и невести ред,
со врзани раце во плен што ги погна
насилникот клет.

О тешкото! Синџир ти беше на робја,
дур не стана народ во листена гора,
се' дури со јадот од векови собран
не поведе бујно, бунтовничко оро!
Се залула танец низ крвје и огон,
и повик се зачу и грмеж во чад -
те разнесе сегде бунтовната нога
по родниот кат.

О тешкото! Сега по нашите села
во слобода првпат штом оро ќе сретам,
зар чудно е – солза да потече врела,
зар чудно е – жалба јас в срце да сетам?!
Од вековно ропство, мој народе, идеш
но носиш ти в срце дар златен и пој.
Пченицата твоја триж плодна ќе биде,
и животот твој!

Конески, Блаже. Тешкото. In: Конески, Блаже. ПОЕЗИЈА, книга прва, том 1. Критичко издание во редакција на Милан Ѓурчинов. Скопје: МАНУ, 2011. С. 35–37.

Blaže Koneski

O teškoto!

O teškoto!¹ Zurle kada divlje vrisnu,
kada doboš grmne sa podzemnim ehom –
u grudima otkud stisak ljute muke,
u očima zašto naviru rijeke,
i zašto mi se plače kao djetetu,
da sklopim ruke, da sakrijem lik –
pa da grizem usne, stegnem srce kletu,
da ne pusti krik.

O teškoto! Starci izlaze nam evo,
na čelu im misli, oči cackle vlagom,
i prvi im korak po mekanoj travi,
miran i lagan, s prigušenom tugom.
Al', udari doboš i piska se diže,
i munja sijevnu kroza njihov gled,
i naprijed se probija, slazi, stiže
utegnuti red.

Do staraca momci se skokom hvataju;
ne izdrža srce – soko u kavezu,
ne izdrža plamen živ skriven u oku,
ne izdrža mladost u želji da leti!
Kolo se zaljulja! Zemlja se zavrtje,
i k'o da stresnu korijena vijek,
a okolo trpe tamni bregovi,
i vraćaju jek.

¹ Bukv. teško oro (makedonsko narodno kolo).

I kao da je uraslo vrelo oro
s iskonskom snagom u ovu zemlju našu
i u njemu žubori rijeka govor,
i u njemu duva divlji vjetar strašni
i u njemu šapće sazorjelo žito
i večernji miris širi li se tih,
i zemlja diše u proljećnoj sitosti
s vatrenim dahom.

I dušu, izgleda, grude moje mučne
u teškom oru utkali svu tu –
vijekova niske zaludne i mračne
taj krvavi bol, tu robiju kletu,
vijek po vijek što se nizaše od tvrde misli
o radosnom, o slobodnom svijetu,
od pjesme – za ljubav što gasne uz vrisak
k'o ždral u letu.

O teškoto! Kada te u múku gledam,
na oči mi pada neka magla sura,
i odjednom – u beskraj se rasteže red
i brda nestaju u pustoši šturoj
i evo ga ide od te magle mutne
sve sjena do sjene, ruka uz ruku,
u beskraju ora sin ide do oca,
a djed – unuku.

Vremena ta mračna njihovo su polje,
i njihova svirka – okov je što zveckaa,
i glave im vise oborene dolje,
i oprezno idu – sve korak po korak.
O vremena, što u mraku rod moj minu,
Gdje li je riječ za vašu lakomost?
Gdje li je riječ za taj užasa zijev
na pustoš i krv?!

Ko li će mi reći sve te ljute rane,
plamenitih noći i zgarišta pusta,
na srce izredat' boli sakupljene,
i u oku suze i kletve sa usta?
O teškoto! Lanac ti bješe na roblju,
od rasnih moma i nevjesta splet,
s vezanim rukama što posla u plijen
nasilnika klet.

O teškoto! Lanac ti bješe na roblju,
dok narod ne usta u prolistaloj gori,
sve dok jad vjekovni što poče da mori
ne povede bujno, pobunjeno oro!
Zaljulja se kolo kroza krv i oganj,
i povik se začu i tutanj zagudi –
te posvud raznese buntovnička noga
po rodnoj grudi.

O teškoto! Sada kada naša sela
prvi put u slobodi oro vide,
zar je čudno – da mi sklizne suza vrela,
zar je čudno – da tuge srca lede?!
Od vjekovnog ropstva, moj narode, bježiš
al' nosiš u srcu zlatni dar i poj.
Pšenica tvoja triput će bit' plodnija
k'o i život tvoj!

На српски јатик превел Бранко Тошовић
Ins Deutsche übersetzt von Branko Tošović
Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Blaže Koneski

O teškoto!

O Teškoto! Zurle kada bijesno ciknu,
kada tupan grmne s podzemnim ehom –
u grudima zašto me steže duboka tuga,
u očima zašto naviruje rijeka,
i zašto mi ide da plačem k'o dijete,
da sklopim ruke, da pokrijem lice –
da grizem usne, stisnem srce kletu,
da ne pusti krika.

O Teškoto! Starci izlaze evo,
na čelu im misli, u očima suze,
i prvi korak po mekanoj travi,
je miran i lagano, sa zadržanom tugom.
No, udari tupan i vrisak se diže,
i munja bljesne u svakom pogledu,
i naprijed se spušta, se probija i slijeva,
stegnuti red.

Skakajući momci se fataju do staraca;
nije izdržalo srce – siv sokol u kavezu,
nije izdržao živ plamen skriven u oku,
nije izdržala mladost što želi da poletne!
Oro se zaigra! Zemlja se zadrhti,
i čini se – iskorijeni se potresani vijek,
i okolo tamna brda drhte,
i vraćaju eho.

I kao da se uraslo kipeće oro
s iskonskom silom u ovu našu zemlju
i u njemu šume rijekama govore,

i u njemu puše divlji i strašan vjetar
i u njemu šapuće zrelo žito
i večernji miris se razlijeva tih,
i zemlja diše u proljetnoj zasićenost
sa zapaljenim disanjem.

I duša, čini se, na moj mučeni rod,
u teškom oru se cijela utkala –
vijek po vijek što se nagomilalo sve pusto i
mračno
od krvave boli, od robije klete,
vijek po vijek što se nizilo od učvršćene misli
za radosnu čeljad, za slobodan svijet,
od pjesme – za ljubav koja gine s vriskom
k'o žerav u letu.

O Teškoto! Kada te gledam u miru,
sura magla mi napada oči,
i odjednom – u beskraj se rastegne red
i brda se gube u skromnoj pustinji
i evo će ide od mutne magle
sve sjenka do sjenke, sve jedan do drugog,
u beskrajnom oru sin ide po oca,
po dedu si – unuk.

Mračna vremena su njihovo polje,
i njihova svirka – je okov zvek,
i glave su im spuštene nadolje,
i oprezno se pomiču – sve korak po korak.
O vremena, što vas u mraku rod moj
prošao,
ko će mi naći riječ za vašu lakomost?
Ko će mi naći riječ za zinutu grozotu
nad pustoš i krv?!

Ko će mi kazati broj vrelih rana,
plamenitih noći, zgarišta pustih,
ko će izredati na srce bolove sabrane,
i u očima suze, i kletve na ustima?
O Teškoto! Lanac si bio u robiji,
od rasnih đevojaka i reda mladih.
sa vezanim rukama u plenu što su se isprljale
nasiljena kletva.

O Teškoto! Lanac si bio u robiji,
dok narod nije ustao na olišćenu goru,
sve dok se jad sabrao vijekovima
nije počelo bujno, pobunjeničko oro!
Zaljuljao Tanec niz krvlje i oganj,
i krik i grm su se čuli kroz dim-
te ih je svuđe raznijela pobunjenička noga
po rodnom kraju.

O Teškoto! Sada po našim selama
kad budem prvi put u slobodi sretnuo oro,
zar je čudno – da mi poteče vrela suza,
zar je čudno – tugu u srcu da osjećam?!
Od vjekovnog ropstva, moj narode, ideš
noносиш u srcu zlatni dar i poj.
Pšenica tvoja tripud će biti plodnija
tako i život tvoj!

На црногорски јазик превела Белма Цоковић
Ins Montenegrinische übersetzt von Belma Coković
Na crnogorski jezik prevela Belma Coković

Blaže Koneski

Oh Teškoto!¹

Wenn die Oboen wild zu jaulen beginnen,
wenn die Trommel gemeinsam mit dem Echo des Bodens donnert –
wieso erfasst mich in der Brust eine tiefe Trauer,
weshalb entspringt meinen Augen ein Fluss,
und ich beginne zu weinen wie ein Kind,
meine Hände zu falten, mein Gesicht zu verbergen,
meine Lippen zusammenzubeißen, mein unglückliches Herz
zusammenzupressen,
damit es keinen Schrei von sich lässt.

Oh Teškoto! Die Alten schreiten heraus,
mit der Stirn voller Gedanken, mit tränenden Augen,
und ihr erster Schritt auf dem weichen Gras
ist ruhig und langsam, mit zurückgehaltener Trauer.
Die Trommel schlägt, Geschrei erhebt sich,
ein Blitz erscheint in jedem Antlitz,
und nach vorne senkt, durchstößt und verteilt sich
die zusammengedrückte Reihe.

Springend fangen die Jungen die Alten an den Händen;
das Herz hält es nicht aus – wie ein silberner Falke im Käfig,
die lodernde Flamme versteckt im Auge erträgt es nicht,
genauso wie die auch die Jugend, die fortfliegen möchte!
Der Reigen beginnt zu tanzen! Die Erde beginnt zu beben,
und es scheint – das erschütterte Jahrhundert gerät aus seinen Fugen,
und in der Umgebung vibrieren die dunkeln Berge,

¹ Teškoto ist eine Art des Oro (volkstümlicher Reigen), der aus Nordwestmazedonien stammt und hauptsächlich bei der Verabschiedung der Auswanderer (печалбари) getanzt wurde. Dieser Tanz gilt unter den Volkstänzen als äußerst schwierig.

und bringen das Echo zurück.

Und so als ob der kochende Reigen verwachsen wäre
mit der Urgewalt unseres Landes
und in ihm sprechen die Wälder mit den Flüssen
es bläst ein wilder und unheimlicher Wind
es flüstert das reife Getreide
und der abendliche Geruch zerläuft leise,
die Erde atmet frühlingshaft gesättigt
mit entbranntem Atem.

Es scheint, als hätte sich die Seele meines gequälten Volkes
in den schwierigen Reigen eingesponnen –
jahrhundertlang haben sich angehäuft Leere und
Dunkelheit
ein blutiger Schmerz, die verfluchte Sklaverei,
jahrhundertlang ist der harte Gedanke gekreist,
um freudvolle Kinder, um eine freie Menschheit,
um ein Lied – um die Liebe, die mit Geschrei dahinwelkt
wie ein Blauschimmel im Flug.

Oh Teškoto! Wenn ich dich in Ruhe betrachte,
befällt mir dichter Nebel die Augen,
und auf einmal – zieht sich die Reihe in die Unendlichkeit
die Berge verlieren sich in der kärglichen Wildnis
und schau, was geht vom trüben Nebel aus
ein Schatten neben dem andern, ein Mann neben dem andern,
im unendlichen Reigen begibt sich der Sohn zum Vater,
der Enkel zum Großvater.

Dunkle Zeiten beschreiben ihr Leben,
und ihre Klänge – das Gekirre der Fesseln,
ihre Köpfe nach unten gesenkt,
und vorsichtig schreiten sie – Schritt für Schritt.
Oh ihr Zeiten, in denen mein Volk euch in der Dunkelheit

durchquert hat,
welches Wort findet sich für eure Gier?
Welches Wort findet sich für eure lechzende Grausamkeit
nach Verwüstung und Blut?!
Wer klärt mich über die Zahl der offenen Wunden auf,
über die lodernden Nächte, die wüsten Brandstellen,
wer zählt die angesammelt Schmerzen im Herz,
die Tränen in den Augen und die Flüche auf den Lippen?

Oh du Teškoto! Du warst die Kette in unserer Gefangenschaft,
aus rassigen Mädchen und Reihen von Jungen.
Mit gebundenen Händen, in Gefangenschaft verkommen,
zu einem gewaltsamen Fluch.

Oh du Teškoto! Die Kette warst du in Gefangenschaft,
bis das Volk sich aufmachte zu den bewaldeten Gipfeln,
so lange hatte sich das Elend jahrhundertlang aufgestaut
ehe der wilde, aufrührerische Reigen nicht begann!
Tanec² beginnt in Blut und Feuer zu schwingen,
und Geschrei und Donner hörte man durch den Rauch –
es begab sich der aufrührerische Fuß
auf sein Heimatgebiet.

Oh Teškoto! Jetzt, wenn ich in unseren Dörfern
das erste Mal in Freiheit den Reigen antreffen werde,
so ist es ungewöhnlich – dass mir eine heiße Träne gerinnt,
und ist es ungewöhnlich – dass ich Trauer in meinem Herzen empfinde?!
Aus der jahrelangen Sklaverei, mein Volk, weichst du fort
und trägst im Herzen ein Geschenk und goldenen Gesang.
Dein Weizen wird dreimal so fruchtbar sein
und ebenso dein Leben!

² Bei Tanec handelt sich um ein professionelles nationales Folklore-Ensemble, das mit seinen nationalen und internationalen Auftritten die makedonische Kultur präsentiert.

На германски јазик превела Белма Цоковиќ

Ins Deutsche übersetzt von Belma Coković

Na njemački jezik prevela Belma Coković

Ес е и
Essays
Есеји

Блаже Конески

За откривањето на песна

Повеќе пати сум говорел за откривањето на песната, за тоа дека песната повеќе ја откриваме отколку што ја пишуваме. Имам впечаток дека на оваа тема никогаш не сум бил разбран како што треба. Веројатно изразот „откривање на песната“ се сфаќал како ништо повеќе од уште еден пример за емфатичен говор.

Меѓутоа, за мене лично сето почна од едно реално доживување, од еден вид чувствена сензација. По извонредно лесната импровизација на некои текстови („Тешкото“, „Стерна“ и др.) одеднаш бев обземен од чувство дека јас песната заправо не ја пишувам, ами ја откривам. Веднаш се јави во мене мислата дека не е можно да сум јас првиот што доживеал таква сензација и, потоа, дека целата појава бара рационално објаснение.

Прилично време следев при лектирата искажувања на поети и други уметници што би можеле да произлезат од слична визија. Имав намера да напишам статија на таа тема. Но статијата остана ненапишана, а моите експерпти се загубија некаде во меѓу времето. Се сеќавам дека многу илустративни формулации за тоа што го барав сретнав кај Жерар Нервал и Шарл Пеге. Можеби до истото доживување нè доближуваат и зборовите на Микеланџело дека тој ги правел своите скулптури така што од каменот го отфрлал тоа што е непотребно.

Впрочем, новата лектира секогаш носеше нешто да го потсили моето првобитно уверение. Како силна поткрепа ми идат сега импресиите на Надежда Мандељштам, која имала можност да ги следи постапките на својот сопруг, големиот поет Осип Мандељштам, во текот на создавањето на песните. „Некако стекнав впечаток – вели таа – дека песните суштествуваат уште пред да бидат запишани. (Осип никогаш не велеше дека стиховите ги „напишал“. Прво ги „составуваше“, а потоа ги „запишуваше“). Целиот процес на поетското создавање се состои од напорот да се улови и забележи хармонична и смислена целост што веќе суштествува и која однекаде се преточува во зборот“.

Јас сакав да најдам рационално објаснение за појавата. Самото тоа покажува дека ни најмалку не сум бил инспириран од Платоновата теорија за светот на идеите, за да постулирам некаков свет на песните, каде што тие чекаат да бидат откриен, при ризик за секако несовершенство што го носи човечкото откривање.

Затоа и своето откривање на песната јас требаше да го објаснам со еден посебно изострен слух кај поетите за она што се случува во речевата дејност на колективот, којшто, заедно со нив, ги памети старите песни, но приготвува со секој ден материјал за новите. Тешко е и да се претстави, а камоли да се прикаже, сложеноста на една таква јазикотворечка лабораторија. Од комбинирањето на идеите, од вкрстувањето на содржините се оди до ситни подробности во поврзувањето на фонетскиот и лексичкиот материјал, – сето тоа сообразно со потребата за искажување на колективот и авторот во дадено време, која во еден миг како до фокус доведува до откривањето на песната. Јас сфаќам дека изразот „откривање на песната“ може да сугерира намалување на улогата на поетот – креатор, спрема романтичарската претстава создадена за него. Меѓутоа, помислете само колку се комплицирани патиштата, и колку раце во различни фази од процесот помагале, за да се дојде до еден таков обичен производ каков што е едно шамиче. Зар може создавањето на песната да се замисли како помалку сложен процес? Јас нејќам со тоа да ја откажам примарната улога на авторот во самиот чин на откривање, ако сакате на создавање на песната, јас сакам само да укажам на некои претходни состојби без кои не би се дошло до еден таков чин, под кој подразбираме креација на значајна поезија, а не артистичка експозиција.

Во прилог на ваквото размислување одеше неоспорниот факт дека песни од извесни жанрови, мислиме пак – значајни песни, не се јавуваат по желбата на поетот, ами имаат свои моменти на раѓање, што се определуваат од ред фактори во поширока општественоисториска смисла. Таков е случајот со т.н. патриотска поезија, како впрочем и со други видови на изразито општествено ангажираната поезија. Ако се пропуштат споменатите моменти, пропуштено е откривањето на песната, и мала е надежта дека во некој друг иден момент тој пропуст ќе се репарира.

Јас сум самиот свесен дека денеска не можам да напишам еден текст како „Тешкото“ иако сега ја владеам поетската вештина секако повеќе отколку во 1946 година. Целата атмосфера тогаш погодуваше да се јави таква македонска песна. Лесно ќе се препознаат во неа општите настроенија, па и некои дневни идеи и лозинки.

Забележав, дека во руската поезија ќе се чека од „Бородино“ на Лермонтов до „Дванаесетте“ на Блок како до друг таков врв. Бев уверен дека во самиот колектив не само што се подготвува онаа нова плима што ќе бара неотстапно соодветна експресија, ами се подготвува како по делчиња и оној јазичен материјал што ќе ѝ даде неповторлива сила на таа експресија. Може да се направи претпоставка, дека една пипава експерсија на рускиот писмен фонд од првите децении на минатиот век ќе ни открие како се создавале во колективот елементите на исказот што ќе прозвучат моќно во „Бородино“ и дека со истата постапка, само пренесена на ново време, би се

добиле податоци за една значајна компонента во генезата на „Дванаесетте“. Не треба ни да спомнуваме од каква важност е притоа, покрај пишувањето збор и секидневната говорна стихија, за која големите поети имаат осетлив слух.

Го споменавме Микеланџело. Една многу обична постапка во современата скулптура нè доближува до нашата идеја. Често современите скулптори земаат некоја природна форма, корен од дрво и др., и со интервенција што дозволува да ја препознаваме лесно таа првобитна форма – создаваат скулптура или, да се изразиме на свој јазик, ја откриваат во неа скулптурата. Познато е дека на аналоген начин настануваат не ретко и песни. Некоја изрека, ненадејно поврзување на зборовите во конкретна животна ситуација, рудиментарен податок обележан со емоционален набој, со еден збор – некоја природна форма послужува како основа на песната. Како при откопувањето – се појавува прво дел од предметот, а потоа внимателно се одгрнува земјата околу, дури не биде тој сосем откриен. Нека ми биде дозволено, како типичен пример за тоа што го опишувам да ми послужи мојата песна „Пред годишнината на татковата смрт“. Зборовите на Мајката во тој текст, тажаленката, се речиси дословен цитат од едно искажување во животот. Но, иако се тие во почетокот само првобитна природна форма, тие и како такви претставуваат нуклеус на песната. Сето друго е авторски коментар, што треба да го истакне уметничкиот потенцијал на тој исказ, барајќи му рамки што ќе го одделат од нивото на рудиментарен податок, како што опковот, со рамките што ги наоѓа, треба да го истакне блесокот на бесценетиот камен. Кога размислува човек, излегува дека можеби откривањето на песната во добра мера значи издигање на еден рудиментарен податок, но со потенцијален емоционален набој, до повисоко ниво, до поетското рамниште, кое се достига преку споменатиот авторски, поетски коментар.

На крајот, следува да заклучиме дека чувствената сензација за која стануваше збор останува сама за себе феномен што ќе ја интересира психологијата на творештвото, но дека рационалната интерпретација на тој феномен нè води во областа на заемодејството на факторите за кои стана збор во претходниот дел, трите фактори на традицијата, колективот и авторот. Без да бидеме толку смели да претендираме дека нашата претпоставка придонесува за објаснување на генезата на сите поетски текстови, ние ќе бидеме толку скромни, за да кажеме со сигурност дека таа навистина ја објаснува генезата на многу песни.

Конески, Блаже. За откривањето на песната. In: Послание. Избор и предговор: Матеја Матевски. Битола 2008: Микена. С. 341–344. [Македонска книжевност, кн. 15]

Blaže Koneski

Otkrivanje pjesme

Više puta sam govorio o otkrivanju pjesme, o tome da pjesmu otkrivamo još prije nego što je počnemo pisati. Imam utisak da ovu temu nikad nisam razmotrio koliko je to potrebno. Vjerovatno je izraz „otkrivanje pjesme“ tretiran kao nešto veće od primjera emfatičkog govora.

Međutim, za mene lično sve započinje od jednog realnog doživljaja, jednog oblika osjećajne senzacije. Nakon izvanredno lake improvizacije nekih tekstova („Teškoto“, „Sterna“ i dr.) odjednom sam bio obuzet osjećajem da pjesmu zapravo ne pišem, nego je otkrivam. U tom trenutku mi se javila misao da sam možda prvi koji je doživio takvu senzaciju i da, zatim, čitava pojava traži racionalno tumačenje.

Prilično dugo sam pratio građu sa izjavama pjesnika i drugih umjetnika koje bi mogle proizilaziti iz slične vizije. Imao sam namjeru da napišem rad na tu temu. Ali članak je ostao nenapisan, a moji izvodi su se u međuvremenu negdje izgubili. Sjećam se da sam mnoge ilustrativne formulacije za ono što sam tražio nalazio kod Žerara Nerval i Šarla Pegija. Možda su istom doživljaju bliske riječi Mikelandela da je on stvarao svoje skulpture tako što je od kamena odbacivao ono što je nepotrebno.

Uostalom, nova lektira uvijek je nosila nešto što je jačalo moje prvobitno uvjerenje. Kao snažnu potvrdu padaju mi na pamet impresije Nadežde Mandeljštam, koja je imala mogućnost da prati postupke svoga supruga, velikog pjesnika Osipa Mandeljštama, tokom nastajanja pjesama. „Nekako sa dobija utisak – kaže – da pjesme postoje prije nego što su zapisane. (Osip nikada nije govorio da je stihove ‘napisao’. Prvo ih je ‘sastavljao’, a potom ‘zapisivao’). Čitav proces poetskog stvaranja se sastoji od nastojanja da se ulovi i zabilježi harmonična i smislena cjelina koja već postoji i koja se odnekud pretvara u riječ.“

Želim da nađem racionalno objašnjenje pojave. Samo to pokazuje da ni najmanje nisam inspirisan Platonovom teorijom o svijetu ideja kako bih postulirao nekakav svijet pjesnika u kome čeka na otkrivanje, uz rizik da se pojave svakojaka nesavršenstva koje nosi ljudsko otkrivanje.

Zato je i svoje otkrivanje pjesme trebalo da objasnim jednim posebno izoštranim sluhom kod pjesnika za ono što se dešava u govornoj aktivnosti kolektiva, koji, zajedno sa njima, pamti stare pjesme, ali priprema svaki dan građu za nove. Teško je i da se predstavi, a kamoli prikaže, složenost jedne takve jezikotvorne laboratorije. Od kombinovanje ideja, od ukrštanje sadržaja ide se do sitnih detalja u povezivanju fonetskog i leksičkog materijala, – sve je to u skladu

sa potrebom za izražavanjem kolektiva i autora u dato vrijeme koja u jedan tren kao do fokusa vodi otkrivanju pjesme. Razumijem da izraz „otkrivanje pjesme“ može da sugeriše umanjivanje uloge pjesnika – kreatora, u odnosu na romantičarsku predstavu stvorenu o njemu. Međutim, zamislite samo koliko su komplikovani putevi i koliko su ruke u različitim fazama procesa pomagali da se dođe do jednog takvog običnog proizvoda kakav je maramica. Zar može da se stvaranje pjesme zamisli kao manje složen proces? Time neću da negiram primarnu ulogu autora u samom činu otkrivanja, ako hoćete stvaranje pjesme, želim samo da ukažem na neka prethodna stanja bez kojih ne bi došlo do jednog takvog čina, pod kojim podrazumijevamo kreaciju značajne poezije, a ne artistsčku egzibiciju.

U prilog ovakvom razmišljanju je neosporna činjenica da pjesme određenih žanrova, mislimo zapravo – značajne pjesme, ne nastaju po pjesnikovoj želji, ali imaju svoje momente rađanja, što se determiniše nizom faktora sa širim opšteistorijskim smislom. Takav je slučaj sa npr. patriotskom poezijom, kao i uostalom sa drugim vidovima izrazito društvene angažovane poezije. Ako se izostave spomenuti momenti, izostavljeno je otkrivanje pjesme, i slaba je nada da će neki drugi momenat to izostavljanje nadoknaditi.

Sam sam svjestan da danas ne mogu da napišem tekst kao što je to „Teškoto“, iako sada vladam poetskom vještinom svakako bolje nego 1946. godine. Čitava atmosfera je tada pogodovala da se pojavi takva makedonska pjesma. Lako će se prepoznati u njoj opšta raspoloženja pa i neke dnevne ideje i lozinke.

Zabilježio sam da će se u ruskoj poeziji čekati od Ljermontovljevog „Borodina“ na Blokovu „Dvanaesticu“ kao na drugi takav vrh. Bio sam uvjeren da se u samom kolektivu ne samo priprema ona nova plima koja će uporno da traži odgovarajuću ekspresiju već se priprema kao po dijelovima i ona jezička građa koja će da dadne neponovljivu snagu te ekspresije. Može da se iznese pretpostavka da će nam jedna suptilna ekscepcija ruskog pismenog fonda od prvih decenija prošlog vijeka otkriti kako su se stvarali u kolektivu elementi iskaza koji će snažno prozvučati u „Borodinu“ i kako se istim postupkom, samo prenesenim u naše doba, dobijaju podaci za jednu značajnu komponentu u genezi „Dvanaestice“. Ne treba ni da spominjemo od kakve je važnosti pri tome, osim pisane riječi, i svakodnevna govorna stihija, za koju veliki pjesnici imaju osjetljiv sluh.

Spomenuli smo Mikelandela. Jedan veoma običan postupak u savremenoj skulpturi blizak je našoj ideji. Često savremeni skulptori uzimaju neku prirodnu formu, korijen drveta i dr., te intervencijom koja dozvoljava da prepoznamo lako tu prvobitnu formu – stvaraju skulpture ili, da se izrazimo svojim jezikom, otkrivaju u njoj skulpturu. Poznato je da na sličan način nastaju često i pjesme. Neka izreka, neočekivani sklopovi riječi u konkretnoj životnoj situaciji, rudimentarni podatak markiran emocionalnim nabojem, jednom riječju – neka prirodna forma služi kao osnova za pjesmu. Kao pri otkopavanju – prvo se poja-

vljuje dio predmeta, a zatim se pažljivo razgrće zemlja okolo sve dok on ne bude sasvim otkriven. Neka mi se dozvoli da kao tipičan primjer onog što opisujem poslužim moja pjesma „Uoči očeve godišnjice smrti“. Majčine riječi u tome tekstu, tužbalica, gotovo su doslovni citat jednog iskaza u životu. Ali, iako su one na početku samo prvobitna prirodna forma, one kao takvi predmeti predstavljaju nukleus za pjesnika. Sve drugo je autorski komentar koji treba da istakne umjetnički potencijal tog iskaza, izvor okvira koji će ga odvajati od njihovog rudimentarnog podatka, kao što okov, sa ramovima u kojima se nalazi, treba da istakne sjaj dragocjenog kamena. Kad čovjek razmisli, proizilazi da možda otkrivanje pjesme u dobroj mjeri znači izdizanje jednog rudimentarnog podatka, ali sa potencijalnim emocionalnim nabojem, na viši nivo, na poetski nivo, do koga se dolazi preko spomenutog autorskog, poetskog komentara.

Na kraju, možemo da zaključimo da čuvstvena senzacija o kojoj je bilo riječi ostaje sama za sebe fenomen za koji će se interesovati psihologija stvaralaštva, ali da nas racionalna interpretacija ovog fenomena vodi u oblast interakcije faktora o kojima je bilo govora u prethodnom dijelu, triju faktora – tradicije, kolektiva i autora. Bez želje da budemo toliko smjeli i da pretendujemo na to da naša pretpostavka doprinese tumačenju geneze svih poetskih tekstova bićemo samo skromni da kažemo da zasigurno ona zaista objašnjava genezu mnogih pjesama.

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Ins Serbische Übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Блаже Конески

За традицијата и иновациите

Јас сум роден во едно село близу до градот Прилеп во централна Македонија, во средина што уште живееше под сугестијата на оралната поезија и на старите преданија. Легендите, што подоцна ќе најдат обработка и во некои мои текстови, јас не сум ги запознавал од книги, ами сум ги слушал од старите во својата селска кука, во првото детство, така што и до денеска ме полазува некоја гроза по коскиве кога ќе се сетам со каков торжествен глас тие ги кажувале и со какви многузначителни гестови го придружувале кажувањето. Уште оттогаш преминала во мене Стерна, страшната подземна вода.

Тука се воспоставува веќе, во еден индивидуален опит, интимна врска со традицијата, и тоа во еден период кога процесот на модернизацијата и нашата средина ја упатуваше неизбежно кон други начини на изразување, оддалечувајќи ја од наследството на уметнички обработениот збор во рамките на оралната поезија. Отаде произлегува и едно големо уважение кон оние безимени творци што во своеобразен израз ги предавале старите мотиви во оралната традиција, за да дојдат тие сè до нас. Јас сум ги користел тие мотиви во своите песни „Болен Дојчин“, „Одземање на силата“, „Стерна“, „Марковиот Манастир“ и др. Се разбира, со тоа сум нашол начин да ја искажам својата животна филозофија, своите дилеми, своите возбуди и огорченија. Јас вршев иновација, ги вклопував старите пораки во современ израз и ги варирав по начин што му одговара на интересот на современиот човек. Меѓутоа, јас за сето време бев уверен дека по длабочината на сфаќањето на проблемите, во филозофска смисла, по ништо не ги надминувам своите претходници кои на истите тие мотиви им дале израз соодветен на својата епоха. Сакам да кажам само толку дека тие биле свесни за подлабокиот слој на својата уметничка порака и за проблемите па човековата егзистенција од кои таа поникнува, колку што сме свесни и ние, современите поети. Во тоа се изразува моето големо уважение спрема нив. Во процесот на иновација една погодност произлегува за поетот што по ваков начин може да ги чувствува традиционалните мотиви. Бидејќи се тие веќе присутни во свеста на колективот, авторот преку нив стапува полесно во врска со својот аудиториум, наоѓа спонтан одглас во него, а едновременно на самиот колектив му дава можност да одмери во колкав обем и со каков успех е извршена иновацијата.

Во конкретни историски ситуации може да се оценува односот спрема традицијата и обновувањето и на потесниот план на изразот. Таков е слу-

чајот со современата македонска поезија која не така одамна почна да се одделува од својата, условно да ја наречеме, фолклорна фаза, во која сè уште беше многу тесно поврзана со изразот на македонската народна поезија. Бидејќи традиционалниот орален поетски јазик се разликува по ред особености од современиот македонски јазик, во споменатата фаза многу од тие особености, иако не сите, се репродуцирани и во македонската уметничка поезија. Кога во својата книга за јазикот на македонската народна поезија вршев, од ваква гледна точка, анализа на текстовите на еден од родоначалниците на современата македонска поезија, Кочо Рацин (1908–1943), можев да констатирам дека во нив уште дејствува еден животен, иако редуциран, модел на традиционалниот поетски јазик. Натамошниот развиток доведе до користење само на одделни елементи од традиционалниот поетски израз, тогаш кога се сакало да се постигне со нив некоја специјална стилска цел. Забележуваме постапност во трансформацијата на поетскиот јазик во моментот на одделување на современата уметничка поезија од народната орална поетска традиција.

Овие опсервации ми дадоа можност да предложам посебен модел при објаснувањето на појавите сврзани со традицијата и подновувањето, во кое се вклучуваат, како три страни на еден триаголник, овие фактори: традицијата, колективот и авторот. Иако е оваа шема изградена врз изучувањето на контактите на планот на изразот, таа може лесно да се прошири и на другите планови и да послужи, се надевам, ефикасно за појасно прикажување на односите меѓу традицијата и обновувањето. Имено, иновациите ги внесува авторот со санкција на колективот (се претполага дека тие настануваат и во самиот колектив), при постојано сооднесување на тие два фактора со факторот на традицијата. Не може да се мине и без таа санкција, зашто традицијата е жива и во колективот, како и во самиот автор. Еден текст што не ја одразува оваа закономерност, односно во кој не нашле извесна рамнотежа споменатите фактори, може да претставува интересен експеримент, може да претендира на модерност во буквалната смисла на она што се вика мода, но тој текст нема да биде уметничка реализација.

Во врска со сето ова, како податок лично за себе, ќе кажам дека меѓу моите текстови има малку такви што се сврзуваат по метафорика и метрика, и воопшто по изразните својства, со македонската народна поезија, т.е. што се пишувани, по обичното велење, во духот на народната поезија. Уште од самите почетоци јас сум обраќал поголемо внимание на говорниот јазик и сум барал за него простор во стихот. Сепак често самиот си се замислувам како човек што тукушто го напуштил брегот на оралната поетска традиција. Во тоа уверение ме затврдува улогата на импровизацијата во моето пишување, која не е мала. Сето ова го кажувам без зазор од симплификаторите, на кои може да им се чини лесно да ме наречат традиционалист.

Современ поет може да се биде на различни начини и по различни патишта. Треба само секој да си го изнајде својот сопствен пат.

Конески, Блаже. ЗА ТРАДИЦИЈАТА И ИНОВАЦИИТЕ. In: Конески, Блаже. ПОСЛАНИЕ. Избор и предговор: Матеја Матевски. Битола, 2008: Микена. С. 338–340. [Македонска книжевност, кн. 15]

Blaže Koneski

O tradiciji i inovaciji

Rođen sam u jednom selu u blizini grada Prilepa u centralnoj Makedoniji, u sredini koja je još uvijek živjela pod dojmom usmene poezije i starih predanja. Legende, koje će poslije naći obadu i u nekim mojim tekstovima, nisam upoznao iz knjiga, nego sam ih slušao od starih u svojoj seoskoj kući, u ranom djetinjstvu, tako da mi do dan danas prolazi kroz kosti neka jeza kada se sjetim kakvim su svečanim glasom one kazivale i kakvim su višeznačnim gestama pratile kazivanje. Već je otada u meni bila Sterna, opasna, podzemna voda.

Tu se već uspostavila u jednom individualnom pokušaju intimna veza sa tradicijom i to u jednom periodu kada se proces modernizacije i naše sredine neizbježno usmjeravao prema drugim načinima izražavanja, udaljujući se od nasljedstva umjetnički obrađene riječi u okviru usmene poezije. Otada dolazi i veliko poštovanje prema onim bezimenim stvaraocima koji su na osebujan način prenosili stare motive u usmenoj tradiciji da bi sve one došle do nas. Te sam motive koristio u svojim pjesmama „Bolan Dojčin“, „Otimanje na silu“, „Sterna“, „Markov Manastir“ itd. Naravno, time sam našao način da iskažem svoju životnu filozofiju, svoje dileme, svoje uzbuđenje i ogorčenje. Unosio sam inovacije, uklopljavao sam stare poruke u savremeni izraz i njima varirao na način koji odgovara interesovanju savremenog čovjeka. Međutim, čitavo vrijeme bio sam uvjeren da po dubini shvatanja problema, u filozofskom smislu, ni u čemu ne nadilazim svoje prethodnike koji su istim tim motivima dali izraz svojstven njihovoj eposi. Želim da kažem samo toliko da su oni bili svjesni dubine sloja svoje umjetničke poruke i problema ljudske egzistencije od koje ona potiče, kao što smo svjesni i mi, savremeni pjesnici. U tome se izražava moje veliko poštovanje prema njima. U procesu inoviranja pjesnik se nalazi u pogodnoj poziciji time što na ovakav način može da osjeća tradicionalne motive. Pošto su oni već prisutni u svijesti kolektiva, autor preko njih stupa lakše u odnos sa svojom auditorijom, nalaži spontani odjek u njemu, a istovremeno samom kolektivnu daje mogućnost da odmjeri u kome obimu i sa kakvim uspjehom je izvršena inovacija.

U konkretnim istorijskim situacijama može da se ocjenjuje odnos prema tradiciji i obnavljanje i tješnji plan izraza. Takav je slučaj sa savremenom makedonskom poezijom koja se ne tako davno počela da odvaja, uslovno da kažemo, od folklorne faze, u kojoj je sve već bilo veoma tijesno povezano sa izrazom makedonske narodne poezije. Budući da se tradicionalni usmeni poetski jezik razlikuje nizom osobnosti od savremenog makedonskog jezika, u spo-

menutoj fazi mnoge te osobenosti, iako ne sve, reprodukovane su i u makedonsku umjetničku prozu. Kada sam u svojoj knjizi o jeziku makedonske narodne poezije vršio, sa takve tačke gledišta, analizu tekstova jednog od rodonačelnika savremene makedonske poezije, Koča Racina (1908–1943), mogao sam konstatovati da u njima već djeluje jedan životni, iako redukovani, model tradicionalnog poetskog jezika. Naredni razvitak je doveo do korišćenja samo pojedinih elemenata tradicionalnog poetskog izraza, onda kada se željelo postići njima neki posebni stilski cilj. Zapažamo postupnost u transformaciji poetskog jezika u trenutku odvajanja savremene umjetničke poezije od narodne usmene poetske tradicije.

Ove opservacije su mi dale mogućnosti da predložim poseban model za objašnjavanje pojava vezanih za tradiciju i obnavljanje, u koje spadaju, kao tri strane jednog trougaonika, ovi faktori: tradicija, kolektiv i autor. Iako je data shema nastala u proučavanju kontakata na planu izraza, ona može lako da se proširi i na druge planove i da posluži, nadam se, efikasno za jasnije prikazivanje odnosa između tradicije i obnavljanja. Upravo inovacije autor unosi uz saglasnost kolektiva (pretpostavlja se da one nastaju i u samom kolektivu), uz stalnu interakciju tih dvaju faktora sa faktorom tradicije. Ne može da se zaobiđe bez te saglasnosti, zašto je tradicija živa i u kolektivu, kao i u samome autoru. Tekst koji ne odražava ovu zakonomjernost, odnosno u kojoj nije nađena ravnoteža između spomenutih faktora, može da predstavlja interesantan eksperiment, može da pretenduje na modernost u bukvalnom smislu onoga što se naziva moda, ali taj tekst ne može da bude umjetnička realizacije.

U odnosu na sve ovo, kao podatak lično za sebe, reći ću da među mojim tekstovima ima malo onih koji se povezuju po metaforici i metrici, i uopšte po izražajnim svojstvima, sa makedonskom narodnom poezijom, tj. da su pisani, kao obično kazivanje, u duhu narodne poezije. Već od samih početaka obraćao sam veliku pažnju govornom jeziku i tražio za njega prostor u stihovima. Ipak često se sam zamislim kao čovjek koji tek što je napustio obalu poetske tradicije. U tom uvjerenju me učvršćuje uloga improvizacije u mom pisanju, koja nije mala. Sve ovo govorim bez straha od simplifikatora kojima se može učiniti lako da me nazovu tradicionalistom. Savremeni pjesnik može da bude na različit način i na različitim putevima. Treba da svako nađe svoj vlastiti put.

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Ins Serbische Übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Блаже Конески

Еден опит

Секој автор, и тогаш кога не е наклонет кон обопштување, располага со извесни, да ги наречеме, работни погледи за својата уметничка постапка и за својата уметност, или просто речено за својот занает. Самиот јас сум имал можност да се искажувам и писмено за некои прашања од теоретски интерес, но поводите за тоа биле повеќе случајни, – се работеше обично за интервјуа, – и сето тоа носи спорадичен карактер. Со поголемо внимание сум можел да го обработам само прашањето за контактот со оралната поезија во периодот на зародување на една современа поезија (каков што е случајот со македонската) во својата книга „Јазикот на македонската народна поезија“. Меѓутоа, и тие опсервации се ограничуваат, како што се гледа, на еден отсек.

Сега, кога за тоа се јавува потреба, чувствувам колку би ми било тешко, своите размислувања за поезијата да ги прикажам во еден строен систем. Затоа и овој текст нема да се одликува со карактер на чисто теоретско излагање, ами до голема мера тој ќе пренесува само импресии од мојот индивидуален опит и ќе претставува повеќе коментар кон една поезија и кон една авторска биографија. Тој се состои од делови, од кои секој за себе може да се земе како посебна целост.

[...]

Конески, Блаже. За ОТКРИВАЊЕТО НА ПЕСНАТА. In: Конески, Блаже. ПОСЛАНИЕ. Избор и предговор: Матеја Матевски. Битола, 2008: Микена. С. 337. [Македонска книжевност, кн. 15]

Blaže Koneski

Jedan pokušaj

Svaki autor, čak i kada nije naklonjen uopštavanju, raspolaže određenim, da ih nazovemo, radnim pogledima na svoje umjetničke postupke i na svoju umjetnost, ili jednostavno kazano svoj zanat. Sam imao sam mogućnost da se iskažem i pismeno o nekim pitanjima teoretskih interesa, ali povodi za to su bili slučajni, – obično za intervju, – i to usputnog karaktera. S popriličnom pažnjom sam mogao da obradim samo pitanje kontakta s usmenom poezijom u periodu nastajanja savremene poezije (kao što je slučaj sa makedonskim) u svojoj knjizi „Jezik makedonske narodne poezije“. Međutim, i opservacija je ograničena, kao što se vidi na jedan dio. Sada, kada se javi potreba, osjećam koliko bi mi bilo teško, da svoja razmišljanja o poeziji prikažem u izgrađenom sistemu. Zato i ovaj tekst nema karakter čistog teoretskog izlaganja, ali se u velikoj mjeri prenose samo impresije koje su nastale na osnovi mog individualnog iskustva i predstavljaju više komentar uz poeziju i uz autorsku biografiju. To se sastoji od dijelova, od koji svaki za sebe može da se uzme kao posebna cjelina.

[...]

На српски јазик превела Биљана Абadžић

Ins Serbische übersetzt von Biljana Abadžić

Na srpski jezik prevela Biljana Abadžić

Blaže Koneski

Jedan pokušaj

Svaki autor, čak i onda kada nije naklonjen uopštavanju, raspolaže određenim, da ih nazovemo, radnim pogledima na svoje umjetničke postupke i na svoju umjetnost, ili jednostavno kazano svoj zanat. Sam sam imao mogućnost da se izjasnim i pismeno o nekim pitanjima koja predstavljaju interes teoretskog karaktera, ali povodi za bili su više slučajni, – obično se radilo o intervjuima, – i sve je to bilo sporadičnog karaktera. Sa velikom pažnjom sam mogao da obradim samo pitanje kontakta s usmenom poezijom u periodu rađanja savremene poezije (kao što je slučaj sa makedonskim) u svojoj knjizi „Jezik makedonske narodne poezije“. Međutim, i te opservacije se svode, kao što se vidi, na jedan segmenat.

Sada, kada za to postoji potreba, osjećam koliko bi mi bilo teško da svoja razmišljanja o poeziji prikažem u konzistentnom sistemu. Stoga i ovaj tekst nema karakter čisto teoretskog izlaganja, ali će u velikoj mjeri prenositi samo impresije moga individualnog iskustva i predstavljati više komentar uz jednu poeziju i uz autorsku biografiju. On se sastoji od dijelova, od koji svaki za sebe može da se uzme kao posebna cjelina.

[...]

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Ins Deutsche übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Блаже Конески

Минијатура

Ја бележам по сеќавање малата песна на Константин Миладинов „Желање“, надевајќи се дека не правам големи грешки:

*Која ќе доиде при мене,
Која ќе седне до мене?
Така си велеш кајна ден.*

*Ја која дојде у мене,
Как ќе излезе пред неа?
Да не би дошла никоја!*

Какво чувство за симетрија! Во првите три стиха се поставува едно прашање, потсилено со повторување. Во преостанатите три стиха се поставува друго прашање, сосем опречно, како настроението да се свртува наопаку. Ми се биди слика на лебед што плива неусетно во малечко езерце меѓу ивите во паркот. Во водата го следи одразот на неговиот лик, по контраст. Не случајно ми се јавува пред очи таков призор. Лебедот, со неговиот повиен врат, можеме да го замислиме како жив прашалник.

Во подробностите малиот текст открива интересни спреги и созвучја. Во рамките на тросложна *сџанка* имаме три варијации: *при мене, до мене, у мене*. Се менува само првиот слог, но тој претставува предлог. Кога варира по значење од прашално до чисто временско и се содржи во *никоја*, за да биде во него и негирано. Со *ишака* е, како обратна слика, созвучно ката. Трите форми на глаголот *дојде* се гласовно толку различни што не оставаат впечаток на монотонија.

22. 04. 1988

Конески, Блаже. МИНИЈАТУРА. In: Конески, Блаже: СОБРАНА ЛИРИКА ВО ТРИ КНИГИ, кн. втора. Скопје: Табернакул, 2002. С. 76. [Циклус „Дневник од Нишка Бања“, прво издание на Дневник од Нишка Бања 1988]

Blaže Koneski

Minijatura

Ja bilježim po sjećanju kratku pjesmu Konstantina Miladinovog „Želja“, nadajući se da ne pravim velike greške:

*Kada ćeš doći kod mene?
Kada ćeš sjesti do mene?
Tako sam sebi govorio svaki dan.*

*Ona kada dođe meni,
Kako ću izaći pred nju?
Da ne bi došla nikada!*

Koji osjećaj za simetriju! U prva tri stiha ponavlja se pitanje, pojačano ponavljanjem. U preostala tri stiha ponavlja se drugo pitanje, sasvim oprečno, kako da se raspoloženje okrene naopako. U meni se budi slika labuda što pliva neprimjetno u malom jezercu među vrbama u parku. U vodi ga prati odraz njegovog lika, sa kontrastom. Nije slučajno da mi se pred očima javlja takav prizor. Labuda, sa njegovim savijenim vratom, možemo da zamislimo kao živog upitnika. U detaljima mali tekst otkriva interesantnu cjelinu i sklad. U okviru trosložne stanke, imamo tri varijante: *kod mene, do mene, u mene*. Mijenja se samo prvi slog, ali on predstavlja prijedlog.

На бошњачки јазик превела Ријана Трешњић

Ins Bosnische übersetzt von Rijana Trešnjić

Na bosanski jezik prevela Rijana Trešnjić

Blaže Koneski

Minijatura

Bilježim po sjećanju kratku pjesmu Konstantina Miladinovog „Želja“, nadajući se da ne pravim velike greške:

*Kada ćeš doći kod mene?
Kada ćeš sjesti kraj mene?
Tako sam sebi zborio svaki dan.*

*Kada ona dođe do mene,
Kako ću izaći preda nju?
Da ne bi došla nikada!*

Kakav osjećaj za simetriju! U prva se tri stiha postavlja pitanje, pojačano ponavljanjem. U preostala tri stiha postavlja se drugo pitanje, sasvim suprotno, kao da se raspoloženje okreće naopako. U meni se budi slika labuda koji pliva neprimjetno u malom jezercu između vrba u parku. U vodi ga prati odraz njegovog lika, sa kontrastom. Nije mi slučajno javio takav prizor. Labuda, sa njegovim povijenim vratom, možemo da zamislimo kao živi upitnik.

U detaljima mali tekst otkriva interesantne spojeve i zvučanja. U okviru trosložne stanke imamo tri varijacije: *kod mene, kraj mene, do mene*. Mijenja se samo prvi slog, ali on predstavlja prijedlog. *Kada* varira po značenju od upitnog do čisto vremenskog i sadržano je u *nikada*, da bi u njemu bilo i negirano. Sa takvim je, kao obrnuta slika, sazvučno *svaki*. Tri oblika glagola *doći* su glasovno toliko različiti da ne ostavljaju utisak monotonije.

22. IV 1988.

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Ins Deutsche übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Блаже Конески

Иво Андриќ

За Иво Андриќ најмногу сум слушал од Хамза Хумо којшто го знаел уште од младоста. Тој разговор се зодеше пред многу години во Опатија. Седевме на верандата на една крчма горе во градот. Долу се прелеваше морето во многу нијанси под сонцето што клонеше кон заод.

За жал Хамза беше веќе толку беспомошно штрб што тешко можеше да му се разбере тоа што го кажуваше. Единствено што сигурно го сфатив беше дека Андриќ е страшно затворен човек и дека таков бил уште во раната младост. Така сум сега јас упатен на своите сопствени впечатоци и сеќавања.

Андриќа го сретнав првпат негде во 1945 година, кога тој го водеше Иницијативниот одбор за организирање на Сојузот на писателите на Југославија. Некои мои помлади пријатели во Белград ми поставија еднаш прашање како се држел Андриќ во тие денови. Сфатив дека прашањето не е добронамерно и дека тие радо би дознале за некои сервилни постапки на Андриќа со оглед на смената на власта. Не можев да го задоволам нивното очекување и одговорив дека многу добро го паметам господственото држење на Андриќа. Се сеќавам дека еден од оние што му бараа закачки на Андриќа беше Вељко Петровиќ. Така тој расправаше дека една група наши писатели биле во Мадрид пред војната во времето кога Андриќ таму вршел должност на амбасадор. Побарале прием кај него, но им одговориле дека амбасадорот е зафатен со важна и неодложна работа. „Отидовме во Прадо – расправаше чичко Вељко – и што ќе видиме? Нашиот зафатен амбасадор шета под рака со една убава Шпањолка!“

Не требаше многу да чекам па и јас самиот да се уверам колку е Андриќ затворен човек. Пролетта 1946 година и јас бев вклучен во составот на една голема културна делегација што го посети Советскиот Сојуз. Бев најмлад и најнеугледен член на таа репрезентативна група, во која влегуваа повеќе видни личности, меѓу нив и Андриќ. Делегацијата ја водеше Родољуб Чолаковиќ.

Како што сум кажувал и по друг повод, во февруари таа година го бев напишал „Тешкото“. Го напишав едно претпладне во едно сопче во белградскиот хотел „Касина“. Како сега да ми е пред очи листот и оние букви на него пишувани со обичен писец и со мастило мураќип. Бев уверен дека сум создал значаен текст. Листот го пресвиткав и го носев постојано во внатрешниот џеб од палтото.

Зар е чудно што не можев да го совладам искушението и што го замолив Андриќа да ја прочита мојата песна која дотогаш никој не ја беше читал? Се наоѓав секој ден во близината на еден голем писател и ми се чинеше дека не треба да ја испуштам шансата. Андриќ откажа со еден таков краток и отсечен гест што јас и не успеав да се навредам, ами веднаш сфатив дека самиот сум постапил непромислено. И до денеска ја паметам таа кратка, повеќе нема сцена. По доцна, веќе опитен, сè повеќе го оправдував Андриќа, зашто и мене се почесто ми се случуваше да ги одбивам почетниците што го бараа моето мислење за своите творби. Треба да признавам дека тоа е многу здодевна работа, особено ако младите автори не се толку разумни колку што бев јас на нивни години.

Од Москва за Ленинград патуваме ноќе во спален вагон во возот „Стрела!“. Во купето со Андриќ, на горното легло, беше Феѓа. Јас го делев купето со Вања Радауш којшто единствено мене можеше да ме поднесува, а со сите други се токмеше да се тепа, дури и со Чолаковиќ. Утрото Андриќ изјавува: „Блазе си му на Феѓа, како што легна, така заспа, како јагне“. А Феѓа ми кажува мене во доверба: „Бога ми, го жалам оној Андриќ. Се разбудив ноќта, гледам – долу гори светлото. Тој седи на креветот, ги наврел влечките на боси нозе, ја опрел брадата на лактот, гледа некаде пред себе, и толку е тажен, толку е тажен, косата да ти се крене!“

Идната, 1947 година, Андриќ настапи во Скопје со предавања. Во ресторанот на некогашниот хотел „Македонија“, Јован Бошковски му ја подари на Андриќа својата тукушто излезна книшка „Растрел“, прва македонска збирка раскази. „Многу е танка“, рече притоа како засрамен Јован. А Андриќ одговори: „Ако е добра, доста е дебела. Ако не чини, премногу е дебела“.

Во стариот театар Андриќ одржа тогаш предавање за своите впечатоци од посетата на Сталинград. На публиката ѝ го претстави чичко Павле Шатев. „Другари и другарки, – рече приближно тој – вечерва е пред нас славниот писател Иво Андрич. Ве молам да по ислушаме со внимание предавањето на другарот Андрич“. По предавањето Шатев искажа благодарност. „Му благодарам многу на другарот Андрич за убавото предавање и се надевам дека ќе имаме можност да го чуеме и другпат“. Кога подоцна се потсекававме на таа смешна случка, Андриќ забележа дека секоја слава има свои граници.

Повеќе пати сум се среќавал потоа со Андриќа, но главно на состаноци во Сојузот на писателите, по кои понекогаш друштвото остануваше во Клубот на ручек или вечера. Андриќ раскажуваше многу интересно, без да се истакнува и налага пред другите. Беше мајстор на анегдотата. Тоа беа, реков, среќавања како патем Еден единствен пат сум му правел друштво подолго време, во текот на десетина дена. Беше тоа на Блед 1964 година, непосредно по конгресот на ПЕН.

Се случи и двајцата да останеме на одмор. Секоја вечер излегувавме на прошетка по патеката што меѓу нивите и ливадите води до ресторанот над Савица. Ќе поседевме тука извесно време, во таа чудесна опстановка, а после пак се враќавме назад во Блед по истите сталки.

Андриќ велеше дека тој дошол на конгресот само за да го види Пабло Неруда. Инаку и не помислил да доаѓа. Сметаше дека Неруда е најголемиот поет на нашиот век.

Еднаш во разговорот реков дека мојата мајка дома просто оди по мене да ја гаси светлоста што јас ја оставам да гори и дека тоа ми пречи зашто ме потсеќава на сиромаштијата. Андриќ прекорно забележа: „Кога сите ние би правеле како Вашата мајка оваа земја би цутела“.

Него го вознемируваше тоа што сегде наоколу се правеа раскошни куќи. „Се прашам – велеше – кој ќе го плаќа ова и од каде идат тие средства?“

Една вечер, на враќањето од ресторанот, почна да ми кажува за својот писателски опит: „Кога јас ги објавив своите први раскази, мнозина се чудеа и ми велеа: па што правиш ти, што си се повлекол во таа босанска провинција, какви се тие теми, какви се тие примитивни јунаци? Зар така се пишува модерно? Гледај го Црњански, гледај го Растко Петровиќ. – И немојте да мислите дека јас не се согласував со нив. Јас сметах дека се тие во право. Но јас не можев да пишувам поинаку. После требаше да се издржат триесет години“.

За академиите Андриќ забележа: „Кога бев надвор, си мислев дека за среќа има едно тихо место, каде што спокојно луѓето си ја вршат својата сериозна работа. Кога влегов во Академијата, видов дека тоа е најголемо змиско гнездо.“

Не можам да премолчам дека еднаш Андриќ ми даде голема поддршка. Тоа беше на пленумот на Сојузот на писателите на Југославија во Љубљана, на кој се подготвуваше Титоградскиот конгрес. Мандатот требаше да премине во Сараево, а за нов претседател се предвидуваеше Меша Селимовиќ. Се јавуваше отпор и јас настојував да ги разuverам опонентите. „Да го послушаме нашиот претседател! – ме поткрепи Андриќ – Тој е опитен човек“.

Затворениот Иво Андриќ, секогаш готов да ја повлече дистанцата спрема другите, само еднаш сум го видел да се возбуди и да реагира со повишен тон. Тоа беше во кабинетот на претседателот на Српската академија, во паузата на една седница, на која дојде до израз тоа дека има луѓе што нерадо прифаќаа некои нужни културни акции на општојугословенски план. „Сетете се како е да останеш без татковина“, – му се обрати дури зацрвенет Андриќ на еден од нив. – „Тоа е исто како да останеш без кров над глава!“

Конески, Блаже. Иво Андрик. In: Конески, Блаже. Проза. Скопје: Култура, 1990. С. 242–246.

Blaže Koneski

Ivo Andrić

O Ivu Andriću sam najviše slušao od Hamze Huma, koji ga je poznavao još od mladosti. Do razgovora je došlo prije mnogo godina u Opatiji. Sjedili smo na verandi jedne kafane gore u gradu. Dolje se prelijevalo more u bezbroj nijansi pod suncem koje je zalazilo.

Nažalost, Hamza je bio toliko krezav da se teško moglo razabrati šta je govorio. Jedino što sam zasigurno shvatio je to da je Andrić strašno zatvoren čovjek i da je takav bio još u ranoj mladosti. Stoga sam sada upućen na svoje vlastite utiske i sjećanja.

Andrića sam sreo prvi put negdje 1945. godine, kada je vodio Inicijativni odbor za formiranje Saveza pisaca Jugoslavije. Neki moji mlađi prijatelji u Beogradu postavili su mi pitanje kako se držao Andrić tih dana. Shvatio sam da pitanje nije bilo dobronamjerno i da bi oni rado da saznaju neke servilne Andrićeve postupke u pogledu smjene vlasti. Nisam mogao da zadovoljim njihovu znatiželju pa odgovorih da se veoma dobro sjećam Andrićevog gospodskog držanja. U pamćenje mi se urezalo da je jedan od onih koji su tražili začkoljice u odnosu na Andrića bio Veljko Petrović. I tako je on iznio da je grupa naših mladih pisaca bila u Madridu prije rata u vrijeme kada je Andrić tamo vršio dužnost ambasadora. Tražili su prijem kod njega, ali im je odgovoreno da je ambasador zauzet važnim i neodložnim poslovima. „Otišli smo do Prada – kazivao je čika Veljko – i šta da vidiš? Naš ti zauzeti ambasador šeta pod ruku sa jednom lijepom Špankinjom!“

Nije trebalo mnogo da čekam pa da se i sam uvjerim koliko je Andrić zatvoren čovjek. U proljeće 1946. godine bio sam uključen u sastav velike kulturne delegacije koja je posjetila Sovjetski Savez. Bio sam najmlađi i najneugledniji član te reprezentativne grupe, u koju su ulazili uglavnom viđenije ličnosti, među njima i Andrić. Delegaciju je predvodio Rodoljub Čolaković.

Kao što sam pričao i drugim povodom, u februaru te godine napisao sam „Teškoto“. Napisao jedno prijedopne u sobici beogradskog hotela „Kasina“. Kao da mi je i sada pred očima list i ona slova pisana običnim percem i mastilom muraćipom. Bio sam uvjeren da sam stvorio značajan tekst. List sam presavio i stalno ga nosio u unutrašnjem džepu kaputa.

Zar je čudno da ne mogu da savladam iskušenje i da zamolim Andrića da pročita moju pjesmu koju do tada niko nije čitao? Nalazio sam se svaki dan u blizini jednog velikog pisca pa mi se činilo da ne treba da propustim šansu.

Andrić je odbio takvim kratkim i odsječnim pokretom da nisam uspio ni da se uvrijedim, ali sam odmah shvatio da sam sam postupio nepromišljeno. I do danas se sjećam te kratke, više nijeme scene. Kasnije sam, već iskusan, često opravdavao Andrića, jer se i meni šesto dešavalo da odbijam početnike koji traže moje mišljenje o svojim tvorevinama. Treba da priznam da je to veoma dosadna rabota, posebno ako mladi autori nisu toliko razumni koliko sam bio ja u njihovim godinama.

Od Moskve do Lenjingrada putovali smo noću u spavaćim kolima vozom „Strijela!“. U kupeu sa Andrićem, na gornjem ležaju, bio je Feđa. Ja sam dijelio kupe sa Vanjom Radaušom, koji je jedino sa mene mogao, a svi drugi su se **sređivali i nadmetali**, čak i sa Čolakovićem. Ujutro Andrić izjavi: „Blago ti je Feđi, kako legao, tako i zaspao, kao jagnje“. A Feđa reče u povjerenju: „Bogami, žalim onog Andrića. Probudio se noću, gledam – dolje gori svjetlo. On sjedi na krevetu, natakao papuče na bosa noge, podlaktio se, zuri negdje ispred sebe i toliko je tužan da ti se kosa diže!“

Naredne, 1947. godine, Andrić je nastupio u Skopju sa predavanjem. U restoranu nekadašnjeg hotela „Makedonija“ Jovan Boškovski je poklonio Andriću svoju svježe izdatu knjižicu „Strijeljanje“, prvu makedonsku zbirku priča. „Mnogo je tanka“, reče pritom kao sramežljivo Jovan. A Andrić odgovori: „Ako je dobra, dosta je debela. Ako ne вреди, previše je debela.“

U starom pozorištu Andrić je tada održao predavanje o svojim utiscima tokom posjete Staljingradu. Publici ga je predstavio čika Pavle Šatev. „Drugarice i drugovi, – reče približno – večeras je pred nama slavni pisac Ivo Andrić. Molim vas da pažljivo poslušamo predavanje druga Andrića“. Nakon predavanja Šatev je izrazio zahvalnost. „Veoma se zahvaljujem drugu Andriću na lijepom predavanju i nadam se da ćemo imati prilike da ga čujemo i drugi put“. Kada smo se kasnije sjećali te smiješne scene, Andrić je isticao da svaka slava ima svoje granice.

Više puta sam se potom susretao sa Andrićem, uglavnom na sastancima Saveza pisaca, nakon kojih bi ponekad društvo ostalo u Klubu na ručku ili večeri. Andrić je vrlo interesantno pričao, bez želje da se istakne pred drugim ili da im se nametne. Bio je majstor u pričanju anegdota. To su bila, rekoh, sjećanja koja pamtim. Jedan jedini put sam mu pravio društvo duže vrijeme, tokom desetak dana. Bilo je to na Bledu 1964. godine, neposredno uoči kongresa PEN-a.

Desilo se da nas dvojica ostanemo na odmoru. Svake smo večeri izlazili u šetnju po stazi koja između njiva i livada vodi do restorana na Savici. Sjeli bismo tu izvjesno vrijeme, u tom čudesnom ambijentu, a onda se vraćali nazad u Bled istim putem.

Andrić je govorio da je došao na kongres samo da vidi Pabla Nerudu. Inače, nije ni pomišljao da dođe. Smatrao je da je Neruda najveći pjesnik našeg doba.

Jednom u razgovoru spomenuh da moja majka jednostavno ide iza mene kako bi gasila svjetla koja ostavljam upaljena i da mi to smeta jer me podsjeća na siromaštvo. Andrić prijekorno dodade. „Kada bismo se svi ponašali kao Vaša majka, ova bi zemlja cvetala“.

Bio je uznemiren time što se svugdje unaokolo prave raskošne kuće. „Pitam se – kaže – ko to plaća i odakle dolaze ta sredstva?“

Jedne večeri, na povratku u restoran, počeo da priča o svome spisateljskom iskustvu: „Kada sam objavio prve svoje priče, mnogi su se čudili i govorili mi: pa šta to radiš, ti koji si se povukao u tu bosansku provinciju, kakve su ti to teme, kakvi primitivni junaci? Vidi Crnjanskog, vidi Rastka Petrovića. – I nemojte misliti da sa ja ne slažem sa njima. Smatram da su oni u prvu. Ja ne mogu da pišem drugačije. Poslije je trebalo da se izdrži trideset godina“.

O akademikima je govorio: „Kada sam bio vani, mislio sam da na sreću ima tiho mesto gde spokojno ljudi obavljaju svoje ozbiljne poslove. Kada sam ušao u Akademiju, video sam da je to najveće zmijsko gnezdo.“

Ne mogu da prećutim da mi je jednom Andrić dao veliku podršku. To je bilo na plenumu Saveza pisaca Jugoslavije u Ljubljani, na kojoj je pripreman Titogradski kongres. Mandat je trebalo da pređe u Sarajevo, a da novi predsjednik bude Meša Selimović. Izbio je otpor pa sam nastojao da razuvjerim opONENTE. „Da poslušamo našeg predsjednika! – podrža me Andrić – To je iskusen čovek“.

Zatvoreni Ivo Andrić, uvijek je bio spreman da napravi distancu prema drugim, samo jednom sam ga vidio da se uzbudio i da reaguje povišenim tonom. Bilo je to u kabinetu predsjednika Srpske akademije, u pauzi jedne sjednice na kojoj se govorilo o tome da postoje ljudi koji se nerado prihvataju nekih neophodnih kulturnih akcija na opštejugoslovenskom planu. „Setite se kako je da ostanesh bez otadžbine“, – obratio se čak crven Andrić jednom od njih. – „To je isto kao da ostanesh bez krova nad glavom!“

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Ins Deutsche übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Блаже Конески

Вино

Добро запаметив кога во Загреб ми рекоа дека во мојата диета може да се вклучи и една чаша бело вино. Но при тој оброк треба да се откажам од лебот.

Откако сум овде, јас секоја вечер се откажувам од лебот. Кафаната во хотелот е пријатна, со поглед кон паркот и од другата страна, кон полето. Ме успокојува самото тоа што седам на кафанска маса. Си нарачувам кафе без шеќер, кисела вода и една чаша бело вино. Пијам полека, ги гледам луѓето што постојано влегуваат и излегуваат, слушам одломки од нивните разговори.

Виното го оставам за на крајот. Прво, така да речам, само го лизнувам, да го сетам со сиот јазик неговиот вкус. Ме радува што е трпко и кисело. Ме радува неговиот златест блесок. Најпосле со една голтка ја допивам чашата до дното, како да не е моето пиење ограничено, како да можам да пијам дури душа сака, дури не сетам топла влага не само во грлото, ами и во жилите. Тогаш сфаќам дека овој момент е многу важен за мене, дека уште само тој сега ме сврзува со нишка среќа за животот.

16.04.1988

Конески, Блаже. Вино. In: Конески, Блаже. ПРОЗА. Скопје: Култура, 1990. С. 297.

Blaže Koneski

Vino

Dobro sam zapamtio kada mi je u Zagrebu liječnik rekao da se u moj spisak može uvrstiti i jedna čaša bijelog vina. Ali pri tom jelu treba da se odreknem hljeba. Otkako sam ovdje, ja se svako veče odričem hljeba. Kafana u hotelu je prijatna, s pogledom na park, a sa druge strane na njivu. Smiruje me samo to što sjedim za kafanskim stolom. Naručujem kafu bez šećera. Kiselu vodu i jednu čašu bijelog vina. Pijem polako, gledam ljude koji stalno ulaze i izlaze, slušam odlomke njihovih razgovora. Vino ostavljam za kraj. Prvo, tako da kažem, samo ga ližem da osjetim cijelim jezikom njegov ukus. Raduje me što je trpko i kiselo. Raduje me njegov zlatni bljesak. Naposljetku, sa posljednim gutljajem ispijam čašu do dna jer moje pijenje nije ograničeno, jer mogu da pijem koliko duša želi, dok ne osjetim toliku vlagu ne samo u grlu, već i u žilama. Tada shvatam da je ovaj trenutak mnogo važan za mene, da još uvijek sve to me veže koncem sreće za život.

16. 04. 1988

На бошњачки јазик превела Ријана Трешњић

Ins Bosnische übersetzt von Rijana Trešnjić

Na bosanski jezik Prevela Rijana Trešnjić

Blaže Koneski

Vino

Dobro sam zapamtio kada mi u Zagrebu rekoše da se u moju dijetu može da uključi i čaša bijelog vina. Ali uz obrok treba da se odrekнем hljeba.

Otkako sam ovdje svako večе izbjegavam hljeb. Kafana je u hotelu priyatna, s pogledom na park, a s druge strane na polje. Tješi me samo to što sjedim za kafanskim stolom. Naručujem kafu bez šećera, mineralnu vodu i čašu bijelog vina. Pijem lagano, gledam ljude koji stalno ulaze i izlaze, slušam odlomke njihovih razgovora.

Vino ostavljam za kraj. Prvo, tako da kažem, samo ga liznem kako bih osjetio cijelim jezikom njegov ukus. Raduje me što je trpkо i kiselo. Raduje me njegov zlaćani odsjaj. Napokon, jednim gutljajem dopijam čašu do dna kao da nije moje konzumiranje pića ograničeno, kao da mogu da pijem koliko mi duša želi, sve dok ne osjetim toplu vlagu ne samo u grlu već i u žilama. Tada shvatam da je ovaj trenutak veoma važan za mene, da me samo on sada veže niću sreće za život.

16. 04. 1988

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Ins Deutsche Übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Прилози
Beilagen
Prilozi

Приказни
Märchen
Bajke

Мајсторот што го турнал оцакот (Mk)

Еден мајстор му направил оцак на некој човек. На завршување, вечерта, оцакот почнал да се навалува и да паѓа. Мајсторот го потпрел со плеките за да не падне. Арно ама, плитарите биле тешки, па мајсторот видел дека оцакот ќе падне, бидејќи го направил накриво. Тогаш почнал да вика по стопанот:

– Еј, господине, еве, го направив оцакот, дојди да ми платиш, зашто ќе го турнам ако не дојдеш на покривот.

– Добро мајсторе, ќе ти платам, слези долу, ќе ти платам и натплатам.

– Не, овде донеси ми ги парите, или ќе го турнам оцакот – одговорил мајсторот.

Стопанот го молел, го колнел, арно ама мајсторот никако не се согласувал да слезе долу од покривот. Кога забележал дека не може да го додржи оцакот, се поиставил, па тој паднал. Кога тоа го забележал стопанот, му извикал на мајсторот:

– Море, зошто го турна оцакот, бре мајсторе, добро да не видиш!?

– Нели ти велев да ги донесеш парите овде – му рекол налутено мајсторот на стопанот. – Јас го правев оцакот, јас го турнав! – додал мајсторот.

Понекогаш лагата го скрива срамот. Самиот мајстор така се пофалил пред другите мајстори, признавајќи им дека се послужил со лага, измамувајќи го стопанот.

Majstor koji je srušio odžak (Sr)

Jedan majstor napravi odžak nekom čoveku. Na završetku, uveče, odžak poče da se krivi i pada. Majstor ga podupre plećima da se ne uruši. Al' ne lezi vraže, cigle behu teške, pa majstor shvati da će odžak pasti, budući da ga je napravio nakrivo. Tada poče da doziva gazdu:

– Ej, domaćine, evo napravih odžak, dođi da mi platiš inače ću da ga srušim ako ne dođeš na krov. – Dobro, majstore, platiću, siđi dole, daću i dodaću. – Ne, ovde mi donesi ili ću srušiti odžak – odgovori majstor.

Gazda kune i preklinje, al' ne lezi vraže, majstor nikako da se složi i siđe sa krova. Kada uvide da ne može da zadrži odžak, skloni se, pa odžak pade. Kada to gazda primeti, razdere se na majstora:

– More, što gurnu odžak, bre majstore, dabogda dobra ne video!

– Zar ti ne rekoh da doneseš pare ovde – reče ljutito majstor gazdi. – Ja sam ga napravio, ja ima i da ga srušim!

Ponekad laž skriva sramotu. Sam se majstor tako pohvali pred drugim majstorima, priznavši im da se poslužio lažju, prevarivši gazdu.

На српски јазик превели Емина Јовић и Милица Перић

Ins Serbische übersetzt von Emina Jović und Milica Perić

Na srpski jezik prevele Emina Jović i Milica Perić

Majstor koji je srušio dimnjak (Sr)

Jedan majstor napravi dimnjak nekome čovjeku. Kada bi gotov, dimnjak poče da se krivi i naginje. Majstor ga podupre leđima da se ne sruši. Ali ne lezi vraže, cigle teške pa majstor skonta da će dimnjak da padne, budući da ga je ozidao nakrivo. Tada poče da doziva gazdu:

– Ej, domaćine, evo dimnjak je gotov, dođi da platiš inače ću da ga srušim ako se ne popneš na krov.

– Dobro, majstore, platiću, sidi dolje, daću i dodaću.

– Ne, ovamo donesi ili ću srušiti dimnjak – odgovori majstor.

Gazda kune i preklinje, ali ne lezi vraže, majstor nikako da pristane da siđe sa krova. Kada je shvatio da nije u stanju da zadrži dimnjak, odmaknu se i dimnjak se sruši. Kada to gazda vidje, izdreči se na majstora:

– More, što gurnu dimnjak, bre majstore, nikad dobra ne vidio!

– Zar ti ne rekoh da doneseš pare ovamo – reče ljutito majstor gazdi. – Ja sam ga napravio, ja ima i da ga srušim!

Ponekad laž krije sramotu. Sam se majstor tako pohvalio pred drugim majstorima, priznavši da se poslužio lažju, namagarčivši gazdu.

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Ins Serbische übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Majstor koji je srušio odžak (Hr)

Jedan majstor napravi odžak nekom čoveku. Na završetku, uveče, odžak poče da se krivi i pada. Majstor ga podupre plećima da se ne uruši. Al' ne lezi vraže, cigle behu teške, pa majstor shvati da će odžak pasti, budući da ga je napravio nakrivo. Tada poče da doziva gazdu:

– Ej, domaćine, evo napravih odžak, dođi da mi platiš inače ću da ga srušim ako ne dođeš na krov. – Dobro, majstore, platiću, sidi dole, daću i dodaću. – Ne, ovde mi donesi ili ću srušiti odžak – odgovori majstor.

Gazda kune i preklinje, al' ne lezi vraže, majstor nikako da se složi da side sa krova. Kada primeti da ne može da zadrži odžak, skloni se, pa odžak pade. Kada to gazda primeti, razdere se na majstora:

– More, što gurnu odžak, bre majstore, dabogda dobra ne video!

– Zar ti ne rekoh da doneseš pare ovde – reče ljutito majstor gazdi. – Ja sam ga napravio, ja ima i da ga srušim!

Ponekad laž skriva sramotu. Sam se majstor tako pohvali pred drugim majstorima, priznavši im da se poslužio lažju, prevarivši gazdu.

На хрватски јазик превел Дарјан Хорват

Ins Kroatische übersetzt von Darjan Horvat

Na hrvatski jezik preveo Darjan Horvat

Der Meister, der den Kamin zum Einstürzen brachte (De)

Ein Meister fertigte einmal für jemanden einen Kamin. Als die Arbeit beendet war, am Abend, begann der Kamin sich zu neigen und zu fallen. Der Meister bewahrte ihn gerade noch mit den Schultern vor dem Einsturz. Doch es half nichts, die Ziegel waren schwer, und der Meister begriff, dass der Kamin einstürzen werde, weil er ihn schief gebaut hatte. Da begann er nach dem Hausherrn zu rufen:

He, Hausherr, sieh, dein Kamin ist fertig, komm herauf zu mir, um mich zu bezahlen. Ich bringe ihn sonst nämlich zum Einstürzen, wenn du nicht aufs Dach kommst.

Gut, Meister, ich werde dich bezahlen, steig herunter, ich gebe dir das Geld und lege noch etwas drauf.

Nein, bring es herauf zu mir oder ich bringe den Kamin zum Einstürzen – antwortete der Meister.

Der Hausherr bekniete und verfluchte ihn, doch es half alles nichts, der Meister war einfach nicht dazu zu bewegen, vom Dach zu steigen. Als er merkte, dass er den Kamin nicht länger halten konnte, duckte er sich weg und der Kamin stürzte ein. Als der Hausherr das sah, brüllte er den Meister aus Leibeskräften an:

Verflucht, was stößt du den Kamin um, he Meister, geht's dir noch gut?!

Habe ich dir etwa nicht gesagt, du sollst das Geld heraufbringen – sagte der Meister zornig zum Hausherrn. – Ich habe ihn erbaut, ich kann ihn auch zum Einstürzen bringen! – fügte der Meister hinzu.

Manchmal überdeckt eine Lüge die Schande. Der Meister selbst brüstete sich vor anderen Meistern damit, wobei er ihnen gegenüber zugab, dass er mit-hilfe einer Lüge, den Hausherrn übertölpelt hatte.

На германски јазик превел Паул Грубер

Ins Deutsche übersetzt von von Paul Gruber

Na njemački jezik preveo Paul Gruber

Продавачот на семки (Mk)

Некој селанец отишол на пазар да продава семки од тиква.

Застанал и почнал да вика:

– Ајде народе! Продавам семки од тиква. Кој нема да купи – пишман ќе биде, а кој ќе купи – ум ќе му дојде!

Еден муштерија дошол и купил чавче семки. Ги изел семките и отишол малку понатаму. Си помислил: „А бре, чекај, тој мене ме излажа!“ Се вратил назад кај продавачот и му рекол:

– А бре, семкар, ти ме излажа. За толку пари, ќе си купев тиква и од неа ќе извадев десет пати повеќе семки отколку ти што ми продаде!

– Нели слушна, пријателе, кога викав дека кој ќе купи од овие семки ум ќе му дојде. И ете, тебе веднаш ти дојде умот. Зошто не помисли пред да ги купиш семките? Ете, откако си купи семки, ти дојде умот!

Тогаш купувачот му рекол:

– Алал да ти е: од една страна, ме измами, а од друга, ми даде ум да знам што да купувам!

Prodavac semenki (Sr)

Neki seljanin otide na pazar da prodaje semenke od tikve. Zastade i poče da viče:

– Navali narode! Prodajem semenke! Ko ne kupi, kajaće se, a ko kupi, opametiće se!

Jedna mušterija dođe i kupi čašicu semenki. Pojede semenke i malo se udalji. Pomisli: „A, bre, čekaj, slagao me je!“ Vрати se назад kod prodavca i reče mu:

– A, bre, majstore, slagao si me. Za toliko para bih kupio tikvu i iz nje izvadio deset puta više semenki nego što si mi ti prodao!

– Zar nisi čuo, prijatelju, kada sam vikao da će se opametiti onaj ko bude kupio semenke? I evo, ti se dozva pameti. Zašto nisi razmislio pre nego što si ih kupio? Eto, otkako si ih kupio, opametio si se!

Tada mu kupac reče:

– Alal vera! S jedne strane me prevари, a s druge me uputi šta zaista treba da kupujem.

Prodavač košpica (Sr)

Neki seljak ode na pijacu da prodaje tikvene košpice. Zastade i poče da se dere:

– Navali narode! Prodajem košpice! Ko ne kupi, kajaće se, a ko kupi, opametiće se!

Jedan mušterija priđe i kupi lončić košpica. Pojede ih pa se zeru odmaknu. Pomisli: „A, bre, čekaj, prevari me!“ Vрати se nazad prodavaču i reče:

– Pa, dobro, majstore, ti me prevari. Za toliko para kupio bih tikvu i iz nje izvadio deset puta više košpica nego što si mi prodao!

– Zar nisi čuo, prijatelju, kada sam se derao da će se opametiti onaj ko kupi košpice? I evo, ti se dozvao pameti. Zašto nisi mućnuo glavom prije nego si ih kupio? Eto, otkako si ih kupio, došao si pameti!

Na to kupac reče:

– Alal ti vjera! S jedne me strane namami, a s druge opameti kako treba da se trguje.

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Ins Serbische übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Prodavac sjemenki (Hr)

Neki seljanin otide na pazar da prodaje semenke od tikve. Zastade i poče da viče:

– Navali narode! Prodajem semenke! Ko ne kupi, kajaće se, a ko kupi, opametiće se!

Jedna mušterija dođe i kupi čašicu sjemenki. Pojede semenke i malo se udalji. Pomisli: „A, bre, čekaj, slagao me je!“ Vрати se nazad kod prodavca i reče mu:

– A, bre, majstore, slagao si me. Za toliko para bih kupio tikvu i iz nje izvadio deset puta više sjemenki nego što si mi ti prodao!

– Zar nisi čuo, prijatelju, kada sam vikao da će se opametiti onaj ko bude kupio semenke? I evo, ti se dozva pameti. Zašto nisi razmislio pre nego što si ih kupio? Eto, otkako si ih kupio, opametio si se!

Tada mu kupac reče:

– Alal vera! S jedne strane me prevari, a s druge me uputi šta zaista treba da kupujem.

На хрватски јазик превел Дарјан Хорват
Ins Kroatische von übersetzt Darjan Horvat
Na hrvatski jezik prevelo Darjan Horvat

Der Kürbiskernhändler (De)

Ein Bauer ging auf den Marktplatz, um Kürbiskerne zu verkaufen. Er stellte sich hin und begann zu schreien:

Nur herbei mit euch, Leute! Ich verkaufe Kerne! Wer nicht kauft, wird es bereuen, wer aber kauft, wird klug davon!

Ein Kunde trat hin und kaufte ein kleines Glas Kerne. Er aß die Kerne auf und entfernte sich ein wenig. Da dachte er: „Aber hallo, der hat mich betrogen!“ Er kehrte zum Händler zurück und sagte zu ihm:

Aber hallo, Meister, du hast mich betrogen. Um das Geld hätte ich einen ganzen Kürbis kaufen und zehn Mal so viele Kerne herausholen können, als du mir verkauft hast!

Lieber Freund, hast du etwa nicht zugehört, als ich rief, wer diese Kerne kauft, wird klug werden? Da sieh nur, wie klug du geworden bist. Was hast du denn nicht nachgedacht, bevor du sie gekauft hast? Na eben, seit du sie gekauft hast, bist du klüger geworden!

Da sagte der Käufer zu ihm:

Alle Achtung! Einerseits hast du mich übers Ohr gehauen, andererseits aber hast du mich gelehrt, was ich tatsächlich kaufen soll.

На германски јазик превел Паул Грубер
Ins Deutsche übersetzt von Paul Gruber
Na njemački jezik preveo Paul Gruber

Старата вражда меѓу кучето и зајакот (Мк)

Госпо коа ги создал сите ѕверои, ги создал да се милуваат помеѓу себе и да си живеат браќки на земјата, а не да се јадат, еден друг да се пизмат и да се гонат, да е кабил очите да си извадат помеѓу себе, како што си ги вадат.

Во тоа време песо и зајакот многу си живеале, веќе како некој браќа, а пак сега неќат еден други да се видат; ем барем да било за нешто, ајде де, ами за едни пусти чорапи што ги носел песо во тоа време, за тоа се скарале и се запизмиле, и до век ќе се пизмат.

Еве за ошто ти било. Песо си бил обуен со чорапи, а зајакот си бил бос. Лели му завидел зајакот на песо оти тој да носи чорапи, а тој да оди бос, пресапил еден есапца го излажи и да му ги земи. Отворил муабет зајакот за кој поеќе може да трча. Зајакот рекол:

— Јас можам да трчам поеќе од тебе.

Песо рекол:

— Јас поеќе можам.

И дошла работата да се обидуваат кој може поеќе да трчат, и се стокмиле двата еден до други, та прснале да бегат до некое место кај што си определиле, и песо побрго дошол на нишано, а зајакот многу поназад беше останал.

— Е виде оти јас поеќе трчам, бре зајакот — му рекол песо — ајде опни пак одовде назад да трчаме ако сакаш да видиш оти јас сум посилен во трчање, а не ти.

— Е, знам во што ти е силата, силата ти е во чорапите, оти нека не ти се чорапите, да видиш оти не можеш со мене да трчаш — му рече.

— Е, ај ќе ги собувам чорапите, бре зајакот, и без чорапи да трчаме — му рече.

— Ај собуј ги, ама јас да ги обувам чорапите, та тогај да трчаме, ако ме втасаш, ашколсун ќе ти речам! — му рекол зајакот.

— Еве да ги собувам, бре кафпе, и обуј ги ти, та ќе видиш оти па ја ќе те наттрчам.

— Собуј ги де — му рекол зајакот.

И ги собул песо, та ги обул зајакот, и се стокмиле да трчаат, пак до нишано.

Трчајќи, пак песо наттрчал и зајакот останал поназад, та ватил песо да му се смеи и да му се шегува оти не можел.

„Али шега ќе ми се биеш, бре песу крастав – си рекол само со себе – чекај да видиш дали ќе ги видиш со очи чорапите.“ И наместо да трча на нишано кај што беше застанал песо, тој ти вати напреку и му се подбил шега на песо:

– Наааа, ал бабам чорапи кај да ги најдиш, да си ги земиш!

Така му рекол зајакото и му помавал со рака, та трештил да беге настрана. Коа виде неправда сиромашкиот пес оти го изигра зајакото со чорапите, туку му се пушти по него да го ваќа и да му ги зема чорапите.

– Ах, анасана, али вака ти мене ќе ми праиш? Чекай ти, курво букурешка, да видиш што ќе патиш, само ако те клаам в рака, та крвта ќе ми ти ја локам јас тебе и после чорапите ќе ти ги земам!

Така му се повали песо и трешти по зајакото да го ваќа.

Зајакото бегаше, песо трчаше и вали му се. Зајакото бегаше, песо вали му се, и тамам ќе го привтасаше да го чапни, зајакото ќе му кршнети и така го мачи цел ден да не може да го вати, та дури се стемни.

И откако се стемни, зајакото избега многу далеку и се скри да не може да го најде. Откога се раздени утрото, му тргна по труда песо на зајакото да го бара, чунки чорапите му биле дента прани со гирит сапун, та кај што беше газил зајакото по росната трева, сè остануваало од миризбата на сапуно и го душел песо, па го нашол. Арно ама не би кабил да го вати, да му ги земи чорапите и да си ги има и да си ги носи и ден-денеска, ами му останаа у зајакото да си ги носи и ден-денеска. Кој не верува нека му ги види нозете на песо и ќе види оти му се боси, а од зајакото обуени.

Е, арно, било какобило во тоа време, треба да ја остае таа пизма песо и да не му ги бара чорапите на зајакото, чунки поминаа сума године, арно ама и ден-денеска кај да го види, сè ќе трча по него и ќе вика по него:

– Чорапите предај ми ги, оти ако те ватам, крвта ќе ми ти ја локнам!

Едно ќе го види зајакото песо и ќе му го чуе гласо, на да му ги собуе чорапите и да куртулиса од тоа пусто бркање од песо, ами ќе трешти да беге и да му кршка, само и само да не му ги дава чорапите.

Ама и песо инаетчија, а пак зајакото уште поинаетчија: глава дава, ама од инато не се остаа.

– Е олан, за едно рало чорапи што бидува, дај ми ги и крши му глаата, смири го, да не те гони дури до века – вака рече еден чоек што слушаше коа мисе прикажуваше ова нешто во една берберица од пријателот ми Коста.

Запишано од Марко Цепенков

Staro neprijateljstvo između psa i zeca (Sr)

Kada Gospod stvori sve zveri, dade im da se vole međusobno i da žive bratski na zemlji, a ne da se glože, jedan drugog da mrze i da se gone, da vade oči jedni drugima, kao što sada čine.

U to vreme pas i zec su lepo živeli, kao braća, a sada ne žele jedan drugog da vide; da je bar bilo zbog nečega, ajde de, ali zbog jednih pustih čarapa što ih je pas u to vreme nosio, zbog toga su se posvađali i zamrzeli i večno će se mrzeti.

Evo zašto. Pas je nosio čarape, a zec je bio bos. Pošto je zec zavideo psu, jer ovaj nosi čarape, a on hoda bos, smislio je način na koji može da ga prevari i da mu ih uzme. Zec započe razgovor o tome ko može brže da trči. Zec reče:

– Mogu da trčim brže od tebe.

Pas reče:

– Ja mogu brže.

I dođe vreme da se pokaže ko može brže da trči, te stadoše jedan do drugog i počеше da trče do dogovorenog mesta. I pas brže stiže do cilja, a zec prilično zaostade.

– E, jesi li video da brže trčim, bre, zeče – reče mu pas – hajde zapni, pa da trčimo nazad, ako želiš da se uveriš da sam bolji u trčanju od tebe.

– E, znam u čemu ti je snaga, snaga ti je u čarapama, jer da nemaš čarapa, video bi da ne možeš sa mnom da se trkaš – reče mu.

– Izuj ih, pa da ih ja obujem, da tada trčimo, ako me prestigneš aferim ću ti reći! – reče mu zec.

– Evo da ih izujem, bre zeče, i obuj ih ti pa da vidiš da ću te opet pobediti.

– De, izuj ih – reče mu zec.

I pas ih izu, a zec obu, pa se spremiše da opet trče do cilja.

Trčeći, opet ga pas prestiže, a zec ostade nazad, te stade da ga zadirkuje što nije uspeo.

„Još ćeš me i zadirkivati, šugavi psu“ reče sebi „čekaj da vidiš da li ćeš ikad više videti svoje čarape.“ I umesto da trči prema dogovorenom mestu, gde je pas već čekao, on uhvati prečicu i tako namagarči psa.

– Na, gde god ih nađeš, uzmi ih!

Tako mu reče zec i mahnmu rukom, pa jurnu na stranu. Kada jadan pas vide nepravdu jer ga izigra zec sa čarapama, smesta krenu da ga uhvati i da mu uzme čarape. – Ah, do đavola, ti ćeš meni ovako? Čekaj ti, kurvo bukureška, da vidiš kako ćeš da patiš, samo ako mi dopadneš šaka, krvi ću ti se napiti i još ću i čarape da ti uzmem!

Tako mu se pohvali pas i jurnu da ga uhvati.

Zec beži, pas trči i hvali mu se. Zec beži, pas mu se hvali i taman da ga ščepa, zec mu izmiče i tako ga je mučio celi dan dok se nije smrklo. A kada se smračilo, zec pobeže daleko i sakri se da ga ovaj ne nađe.

A kad svanu, pas pođe da traži zeca po tragovima, budući da su mu čarape danas bile oprane mirišljivim sapunom, pa gde je zec gazio po rosnoj travi, ostajao je miris sapuna koji je pas njušio, te ga je tako našao. Dobro, ali ne beše kadar da ga uhvati, da mu uzme čarape, da ih ima i da ih nosi i dan-danas, pa one ostadoše kod zeca da ih on nosi i dan-danas. Ko ne veruje, neka pogleda psu noge i videće da su bose, a da su zečeve obuvane.

E, dobro, bilo kako bilo, sad pas treba da se okane mržnje i da ne traži čarape od zeca, budući da je prošlo mnogo godina, ali i dan-danas gde god bi ga video, trčao bi za njim i vikao:

– Predaj mi čarape, jer ako te uhvatim, krvi ću ti se napiti!

Čim zec vidi psa i čuje mu glas, umesto da skine čarape i da se spasi od te puste jurnjave s psom, on se da u beg samo da mu ne bi dao čarape.

Ali i pas inadžija, a zec pak još veći: glavu daje, ali od inata ne odustaje.

– E, dosta, samo zbog para čarapa šta biva, daj mu ih i da ti ga oči više ne vide, smiri ga, da te ne juri večno – ovako reče jedan čovek koji je slušao kada su mi pričali ove stvari u berbernici mog prijatelja Koste.

На српски јазик превели Емина Јовић и Милица Перић

Ins Serbische übersetzt von Emina Jović und Milica Perić

Na srpski jezik prevele Emina Jović i Milica Perić

Staro neprijateljstvo između psa i zeca (Sr)

Kada je Gospod stvorio sve zvijeri, dade im da se vole međusobno i da žive bratski na zemlji, a ne da se glože, jedan drugog da mrze i da se ganjaju, da vade oči jedni drugima, kao što sada čine.

U to vrijeme pas i zec su lijepo živjeli, kao braća, a sada ne žele jedan drugog da vide; da je bar zbog nečega, neka đavo nosi, ali zbog običnih čarapa koje je pas tada nosio posvađali su se i zamrzjeli pa će vječno mrzjeti.

Evo zašto. Pas je imao čarape, a zec bio bos. Pošto je zec zavidio psu, jer ovaj nosi čarape, a on hoda bos, smislio je način kako da ga prevari i da mu ih otme. Zec započe razgovor o tome ko može brže da trči. Zec reče:

– Mogu da trčim brže od tebe.

Pas reče:

– Ja mogu brže.

I dođe vrijeme da se vidi ko može brže da trči, stadoše jedan kraj drugog i počese da trče do ugovorenog mjesta. I pas prije stiže do cilja, a zec prilično zaоста.

– E, jesi li vidio da brže trčim, bre, zeče, – reče mu pas – hajde ako si kadar da trčimo nazad, želiš li se uvjeriti da sam bolji u trčanju od tebe.

– E, znam u čemu ti je snaga, snaga ti je u čarapama, jer da nemaš čarapa, vidio bi ti da ne možeš sa mnom da izađeš na kraj – reče.

– Izuj se, pa da ja obujem čarape, da tada trčimo, ako me prestigneš, afe-rim ću ti reći! – kaza mu zec.

– Evo izuću se, bre zeče, a ti ih obuj pa da vidiš da ću te opet pobijediti.

– De, izuj ih – reče zec.

I pas se izu, a zec navuče čarape, pa se spremiše da trče opet do cilja.

Trčeci, opet ga pas prestiže, a zec zaosta, te stade da ga zadirkuje što nije uspio.

„Još ćeš me i zadirkivati, šugavi psu“ reče sebi „sad ćeš da vidiš da li ćeš ikad više vidjeti svoje čarape.“ I umjesto da trči prema ugovorenom mjestu, gdje je pas već čekao, dočepa se prečice i tako namagarči psa.

– Evo, gdje god ih nađeš, uzmi ih!

Tako reče zec i odmahnu rukom, pa jurnu u stranu. Kada jadni pas vidje nepravdu, jer ga pređe zec u čarapama, smjesta krenu da ga uhvati i da mu otme čarape.

– Ah, do đavola, ti ćeš meni tako? Čekaj, kurvo bukureška, da vidiš svoga boga, samo ako mi dopadneš šaka, krvi ću ti se napiti i još čarape uzeti!

Tako mu se pohvali pas i jurnu da ga hvata.

Zec bježi, pas trči i hvali mu se. Zec bježi, pas se hvali i taman da ga ščepa, zec klisne i tako ga je mučio cijeli dan dok se nije smrklo. A kada se smračilo, zec daleko odmače i sakri se da ga ovaj ne nađe.

Čim svanu, pas pođe da traži zeca po tragovima, budući da su mu čarape danas bile oprane mirišljivim sapunom, pa gdje bi god zec gazio po rosnoj travi, ostajao bi miris sapuna koji bi pas njušio, te ga tako otkrivao. Dobro, ali ne bješe u stanju da ga uhvati, da mu uzme čarape, da ih zadrži i nosi još i dan-danas, pa one ostadoše kod zeca da ih on nosi i dan-danas. Ko ne vjeruje, neka pogleda psu noge i vidjeće da su bose, a da su zečeve obuvene.

E, dobro, bilo kako bilo, sad pas treba da se okani mržnje i da ne traži čarape od zeca, budući da je prošlo mnogo godina, ali i dan-danas gdje god bi ga vidio, trčao bi za njim i vikao:

– Vрати mi čarape, jer ako te uhvatim, krvi ću ti se napiti!

Čim zec vidi psa i čuje mu glas, umjesto da izuje čarape i da se spasi od te puste jurnjave s psom, on nagari u bijeg samo da ne bi dao čarape.

Ali pas je inadžija, a zec još veći: glavu daje, ali od inata ne odustaje.

– Eto tako, zbog para čarapa šta se dešava, daj mu ih pa da ga oči tvoje više ne vide, smiri ga da te ne juri vječno – ovako reče čovjek koji je slušao kada su mi pričali ove stvari u berbernici mog prijatelja Koste.

На српски јазик (ијекавски) превел Бранко Тошовић

Ins Serbische (Ijekawisch) übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik (ijekavski) preveo Branko Tošović

Staro neprijateljstvo između psa i zeca (Hr)

Kada Gospod stvori sve zveri, dade im da se vole međusobno i da žive bratski na zemlji, a ne da se glože, jedan drugog da mrze i da se gone, da vade oči jedni drugima, kao što sada čine.

U to vreme pas i zec su lepo živeli, kao braća, a sada ne žele jedan drugog da vide; da je bar bilo zbog nečega, ajde de, ali zbog jednih pustih čarapa što ih je pas u to vreme nosio, zbog toga su se posvađali i zamrzeli i vечно će se mrzeti.

Evo zašto. Pas je nosio čarape, a zec je bio bos. Pošto je zec zavideo psu, jer ovaj nosi čarape, a on hoda bos, smislio je način na koji može da ga prevari i da mu ih uzme. Zec započe razgovor o tome ko može više da trči. Zec reče:

– Mogu da trčim više od tebe.

Pas reče:

– Ja mogu više.

I dođe vreme da se pokaže ko može duže da trči, te stadoše jedan do drugog i počеше da trče do dogovorenog mesta. I pas brže stiže do cilja, a zec prilično zaostade.

– E, jesi li video da brže trčim, bre, zeče – reče mu pas – hajde zapni, pa da trčimo nazad, ako želiš da se uveriš da sam bolji u trčanju od tebe.

– E, znam u čemu ti je snaga, snaga ti je u čarapama, jer da nemaš čarapa, video bi da ne možeš sa mnom da trčiš – reče mu.

– Izuj ih, pa da ih obujem, da tada trčimo, ako me prestigneš aferim ću ti reći! – reče mu zec.

– Evo da ih izujem, bre zeče, i obuj ih ti pa da vidiš da ću te opet pobediti.

– De, izuj ih – reče mu zec.

I pas ih izu, a zec obu, pa se spremiše da trče opet do cilja.

Trčeći, opet ga pas prestiže, a zec ostade nazad, te stade da ga zadirkuje što nije uspeo.

„Još ćeš me i zadirkivati, šugavi psu“ reče sebi „čekaj da vidiš da li ćeš ikad više videti svoje čarape.“ I umesto da trči prema dogovorenom mestu, gde je pas već čekao, on uhvati prečicu i tako namagarči psa.

– Na, gde god ih nađeš, uzmi ih!

Tako mu reče zec i mahnu mu rukom, pa jurnu na stranu. Kada jedan pas vide nepravdu jer ga izigra zec sa čarapama, smesta krenu da ga uhvati i da mu uzme čarape. – Ah, do đavola, ti ćeš meni ovako? Čekaj ti, kurvo bukureška, da vidiš kako ćeš da patiš, samo ako mi dopadneš šaka, krvi ću ti se napiti i još ću i čarape da ti uzmem!

Tako mu se pohvali pas i jurnu da ga uhvati.

Zec beži, pas trči i hvali mu se. Zec beži, pas mu se hvali i taman da ga ščepa, zec mu izmiče i tako ga je mučio celi dan dok se nije smrklo. A kada se smračilo, zec pobeže daleko i sakri se da ga ovaj ne nađe.

A kad svanu, pas pođe da traži zeca po tragovima, budući da su mu čarape danas bile oprane mirišljavim sapunom, pa gde je zec gazio po rosnoj travi, ostajao je miris sapuna koji je pas njušio, te ga je tako našao. Dobro, ali ne beše kadar da ga uhvati, da mu uzme čarape, da ih ima i da ih nosi i dan-danas, pa one ostadoše kod zeca da ih on nosi i dan-danas. Ko ne veruje, neka pogleda psu noge i videće da su bose, a da su zečeve obuvane.

E, dobro, bilo kako bilo, sad pas treba da se okane mržnje i da ne traži čarape od zeca, budući da je prošlo mnogo godina, ali i dan-danas gde god bi ga video, trčao bi za njim i vikao:

– Predaj mi čarape, jer ako te uhvatim, krvi ću ti se napiti!

Čim zec vidi psa i čuje mu glas, umesto da skine čarape i da se spasi od te puste jurnjave s psom, on se da u beg samo da mu ne bi dao čarape.

Ali i pas inadžija, a zec pak još veći: glavu daje, ali od inata ne odustaje.

– E, dosta, samo zbog para čarapa šta biva, daj mu ih i da ti ga oči više ne vide, smiri ga, da te ne juri večno – ovako reče jedan čovek koji je slušao kada su mi pričali ove stvari u berbernici mog prijatelja Koste.

На хрватски јазик превел Дарјан Хорват

Ins Kroatische übersetzt von Darjan Horvat

Na hrvatski jezik preveo Darjan Horvat

Die alte Feindschaft zwischen Hund und Hase (De)

Als der Herr die wilden Tiere schuf, richtete er es ein, dass sie sich gegenseitig lieben und brüderlich auf der Erde zusammenleben, nicht aber, dass sie

sich zerfleischen, einander hassen, jagen und die Augen ausreißen, wie sie es heute tun.

Zu dieser Zeit lebten Hund und Hase sorglos, wie Brüder, doch heute können sie einander nicht ansehen; gäbe es doch wenigstens einen ordentlichen Grund, ja dann, aber wegen banaler Strümpfe, die der Hund zu jener Zeit trug, derentwegen haben sie sich überworfen, begannen sie einander zu hassen und werden sich bis in alle Ewigkeit hassen.

Hier also, wie es dazu kam.

Der Hund trug Strümpfe, der Hase aber war barfüßig. Da der Hase den Hund darum beneidete, dass dieser Strümpfe trug, während er barfuß lief, heckte er einen Plan aus, wie er ihn übertölpeln und sie ihm wegnehmen könne. Der Hase begann laut darüber nachzudenken, wer besser laufen könne. Er sagte:

Ich kann besser laufen als du.

Der Hund sagte:

Ich laufe besser.

Und da war es an der Zeit herauszufinden, wer weiter laufen könne und so standen sie einer neben dem anderen und begannen, zum vereinbarten Punkt zu laufen. Der Hund erreichte das Ziel schneller, der Hase dagegen lag recht weit zurück.

Na, hast du gesehen, dass ich schneller laufe, na, Hase – sagte der Hund zu ihm – komm, gib dir einen Ruck, dann laufen wir zurück, falls du dich davon überzeugen willst, dass ich besser im Laufen bin als du.

Na, ich weiß, worin deine Kraft liegt, die Kraft liegt in deinen Strümpfen, denn hättest du keine Strümpfe, würdest du sehen, dass du nicht mit mir mithalten kannst – antwortete der ihm.

Zieh sie aus, lass mich sie anziehen und dann laufen wir, wenn du mich überholst, applaudiere ich dir – sagte der Hase zu ihm.

Gut, dann ziehe ich sie aus, mein lieber Hase, und zieh du sie an, dann wirst du schon sehen, dass ich dich wieder besiegen werde.

Los, zieh sie aus – sagte der Hase zu ihm.

Da zog der Hund sie aus, der Hase zog sie an und dann machten sie sich bereit, erneut zum Ziel zu laufen.

Beim Lauf überholte der Hund ihn aufs Neue und der Hase fiel zurück, da blieb der Hund stehen, um den Hasen zu hänseln, weil er wieder nicht gewonnen hatte.

Jetzt lachst du mich auch noch aus, du räudiger Hund – sagte der sich – warte nur, wirst schon sehen, ob du deine Strümpfe je wiedersehen wirst.

Und anstatt zur vereinbarten Stelle zu laufen, wo der Hund bereits wartete, schlug er querfeldein und haute den Hund so übers Ohr.

Tja, wo immer du sie auch findest, nimm sie dir!

So sagte der Hase zu ihm und winkte mit der Hand, bevor er davonstürmte. Als der arme Hund die Gemeinheit, dass der Hase ihn nämlich mit den Strümpfen übertölpelt hatte, sah, setzte er ihm auf der Stelle nach, um ihn zu fassen und ihm die Strümpfe abzunehmen. – Ah, zum Teufel, so kommst du mir? Warte nur, du Bukarester Dirne, wirst schon noch sehen, wie du leidest, wenn ich dich nur in die Finger krieg, mit deinem Blut werde ich meinen Durst stillen und die Strümpfe werde ich dir auch noch wegnehmen!

So prahlte der Hund und stürmt hinter ihm her, ihn zu fassen.

Der Hase flüchtete, der Hund rannte hinterher und schwang große Reden. Der Hase flüchtete, der Hund prahlte und gerade als er nach ihm schnappte, schlug der Hase einen Haken und so foppte er ihn den lieben langen Tag, bis es dämmerte. Als es aber dunkel geworden war, rannte der Hase weit weg und versteckte sich, damit ihn der Hund nicht finden konnte.

Bei Tagesanbruch aber machte sich der Hund daran, den Spuren des Hasen zu folgen, denn da seine Strümpfe mit parfümierter Seife gewaschen worden waren und der Hase heute durch das taufrische Gras stapfte, blieb der Geruch der Seife zurück, den der Hund witterte und ihn so aufspürte. Nun gut, aber in der Lage, ihn zu fassen, ihm die Strümpfe abzunehmen, sie sich überzustreifen und auch heutzutage zu tragen, war er nicht und so behielt sie der Hase, so dass er sie auch heute noch trägt. Wer das nicht glaubt, soll ruhig dem Hund auf die Pfoten schauen, dann wird er sehen, dass sie bloß sind, während die des Hasen Strümpfe kleiden.

Ach, nun gut, ganz gleich, was vor so langer Zeit geschehen, jetzt müsste der Hund sich dem Hass entsagen und nicht mehr die Strümpfe vom Hasen einfordern, schließlich sind viele Jahre vergangen, aber noch heute rennt er ihm, wo auch immer er ihn erblickt, hinterher und ruft:

Gib mir meine Strümpfe, denn wenn ich dich zu fassen kriege, werde ich meinen Durst mit deinem Blut stillen!

Sobald der Hase den Hund erblickt und seine Stimme hört, ergreift er, anstatt die Strümpfe auszuziehen und sich von dieser öden Hetzjagd mit dem Hund zu erlösen, die Flucht, nur um nicht die Strümpfe an ihn abtreten zu müssen.

Zwar ist auch der Hund ein Dickschädel, der Hase aber ist ein noch viel größerer: lieber würde er den Kopf verlieren, als klein beizugeben.

He, es reicht, dass nur wegen ein paar Strümpfen etwas geschieht, gib sie ihm, auf dass er dir nicht mehr unter die Augen komme, beruhige ihn, auf dass

er dich nicht bis in alle Ewigkeit jage – so sprach einer, der zugehört hatte, als man mir diese Dinge im Barbierladen meines Freundes Kosta erzählte.

На германски јазик превел Паул Грубер

Ins Deutsche übersetzt von Paul Gruber

Na njemački jezik preveo Paul Gruber

Царската ќерка и екимо (Mk)

Една царска ќерка боледуала од некоа мисла што имала. Сите царски екими ја ватиле да ја лекуваат и никој лек не беше нашол. Од ден на ден се полошо се чинела и на лице гинела. Чул еден стар еким што бил забораен од светот поради староста што ја имал, никој не беше го викал.

– Ја чекај – рекол сам со себе – да појдам кај царската ќерка, да ја видам што болес имат и да ја оздравам.

Пошол и се преставил пред царската ќерка. Откога ја испрашал заради болеста од секаде што је и што ја боли, го нашол лекот.

– Мнозина екими – му рекол старио еким – те лекувале и билки ти давале и пак не те оздравеле, ќерко; јас без билки ќе те оздравам, да ме паметуаш и да велиш Бог да го прости старио еким што ме оздраве без билка.

– Оф, бре дедо – му рекла нажалено царската ќерка – ако можеш да ме оздравееш, јас ќе му речам на татка тебе да те клаит прв еким на столнината и голем бакшиш ќе ти даам.

Откоа чул екимо тие зборои, отишол при куменцијата и напраил еден позлатен прстен со муур озгора. На мууро беше пишал вака: „Се што било – поминало, и се што ќе биди – ќе поминит“. И го донесол екимо прстено и је клал на прсто.

– Еве ти го леко, царска девојко – је рекол екимот – секој саат и секој ден, кога ќе ти дојдит лошата мисла што ти го мачит срцето, ќе го пееш муурот и ќе го поразмислиш тоа што ќе го пееш. Така ако го пееш и размислиш, до четириесет дни ќе оздравееш, бездруго те уверуам и со глава моја ти се такуам: ако не оздравееш, да ми ја пресечите.

За вистина, царската ќерка беше оздравеала, побрго од четириесетте дни, од болеста што ја имала во мислата. Таа оздравела и екимо на голема чес беа го клале.

Careva kći i hećim (Sr)

Bila jednom careva kći koju je mučila neka misao. Svi carski hećimi uzeše da je leče, ali niko joj leka ne nađe. Iz dana u dan bilo joj je sve lošije i sve je više venula. Čuo za to jedan stari hećim, koga su svi zbog njegove starosti zaboravili i koga niko nije zvao...

– Čekaj – reče sebi – da pođem carevoj kćeri, da vidim od čega boluje i da je izlečim.

Pođe i predstavi se carevoj kćeri. Čim ju je ispitao šta je muči, našao joj je lek.

– Mnogi hećimi – reče stari hećim – lečiše te, bilje ti davaše, pa te ipak ne izlečiše, kćeri; izlečiću te bez bilja, da me pamtiš i veliš Bog da prosti starog hećima koji me izleči bez bilja.

– O, bre, deda – tužno mu reče careva kći – ako možeš da me izlečiš, reći ću ocu da te učini prvim hećimom carstva i bogato ću te nagraditi.

Kada hećim začu te reći, ode kod kujundžije i napravi pozlaćen prsten sa pečatom odozgo. Na pečatu beše napisano: „Sve što beše – prođe, a što će biti – proći će“. I hećim donese prsten i stavi joj ga na prst.

– Evo ti leka, carska devojko – reče hećim – svaki sat i svaki dan kada te obuzme loša misao što ti srce mori, otpevaćeš reči sa pečata i porazmislićeš o tome što pevaš. Ako tako budeš pevala i razmišljala, ozdravićeš za manje od četrdeset dana, uveravam te i glavom se zaklinjem: evo glava s ramena, ako ne ozdraviš.

Uistinu, careva kći ozdravi i pre četrdeset dana od misli koja ju je morila. Ona ozdravi, a hećim bi za svoje zasluge carski nagrađen.

На српски јазик превеле Емина Јовић и Милица Перић

Ins Serbische übersetzt von Emina Jović und Milica Perić

Na srpski jezik prevele Emina Jović i Milica Perić

Careva kćerka i hećim (Sr)

Bila jednom careva kćerka koju je mučila neka misao. Svi carski hećimi stadoše da je liječe, ali melema ne nadoše. Iz dana u dan bješe joj je sve lošije pa je sve više venula. Čuo za to jedan stari hećim, koga su svi zbog njegove starosti zaboravili i kome se niko nije obraćao...

– Čekaj – reče sebi – da pođem carevoj kćerki, da vidim od čega boluje i da je izliječim.

Pođe i predstavi se carevoj kćerki. Čim je doznao šta je muči, nađe joj lijek.

– Mnogi hećimi – reče stari hećim – liječili su te, trave ti propisivali pa te ipak ne izliječiše, kćeri; izliječiću te bez trava, da me pamtiš i veliš Bog da prosti starog hećima koji me izliječi bez trava.

– O, bre, djede, – tužno mu reče careva kćerka – ako možeš da me izliječiš, reći ću ocu da te učini prvim hećimom carstva i bogato ću te nagraditi.

Kada hećim začu te riječi, ode kod kujundžije i napravi pozlaćen prsten sa pečatom na njemu. Na pečatu bijaše napisano: „Sve što dođe to će i prođe, a sve što će biti to će i proći“. I hećim donese prsten i nataknu joj na prst.

– Evo lijeka, carska djevojko – reče hećim – svaki sat i svaki dan kada te obuzmu loše misli što ti srce more, ponavaljaj riječi sa pečata i misli na to šta

ponavljajš. Ako tako budeš ponavljala i mislila na to, ozdravićeš za manje od četrdeset dana, uvjeravam te i glavom se kunem: evo glava s ramena, ako ne ozdraviš.

Zaista, careva kćerka ozdravi i prije četrdeset dana od misli koja ju je morila. Ona ozdravi, a hećim bi za svoje zasluge carski nagrađen.

На српски јазик превел Бранко Тошовић

Ins Serbische übersetzt von Branko Tošović

Na srpski jezik preveo Branko Tošović

Careva kći i hećim (Hr)

Bila jednom careva kći koju je mučila neka misao. Svi carski hećimi uzeše da je leče, ali niko joj leka ne nađe. Iz dana u dan bilo joj je sve lošije i sve je više venula. Čuo za to jedan stari hećim, koga su svi zbog njegove starosti zaboravili i koga niko nije zvao...

– Čekaj – reče sebi – da pođem carevoj kćeri, da vidim od čega boluje i da je izlečim.

Pođe i predstavi se carevoj kćeri. Čim ju je ispitao šta je muči, našao joj je lek.

– Mnogi hećimi – reče stari hećim – lečiše te, bilje ti davaše, pa te ipak ne izlečiše, kćeri; izlečiću te bez bilja, da me pamtiš i veliš Bog da prosti starog hećima koji me izleči bez bilja.

– O, bre, deda – tužno mu reče careva kći – ako možeš da me izlečiš, reći ću ocu da te učini prvim hećimom carstva i bogato ću te nagraditi.

Kada hećim začu te reči, ode kod kujundžije i napravi pozlaćen prsten sa pečatom odozgo. Na pečatu beše napisano: „Sve što beše – prođe, a što će biti – proći će“. I hećim donese prsten i stavi joj ga na prst.

– Evo ti leka, carska devojkо – reče hećim – svaki sat i svaki dan kada te obuzme loša misao što ti srce mori, otpevaćeš reči sa pečata i porazmislićeš o tome što pevaš. Ako tako budeš pevala i razmišljala, ozdravićeš za manje od četrdeset dana, uveravam te i glavom se zaklinjem: evo glava s ramena, ako ne ozdraviš.

Uistinu, careva kći ozdravi i pre četrdeset dana od misli koja ju je morila. Ona ozdravi, a hećim bi za svoje zasluge carski nagrađen.

На хрватски јазик превел Дарјан Хорват

Ins Kroatische übersetzt von Darjan Horvat

Na hrvatski jezik preveo Darjan Horvat

Des Kaisers Tochter und der Arzt (De)

Es war einmal eines Kaisers Tochter, die ein Gedanke quälte. Alle Ärzte des Kaisers schickten sich an, sie zu heilen, doch keiner fand das geeignete Mittel. Mit jedem Tag ging es ihr schlechter und zusehends ermattete sie. Davon hörte ein alter Arzt, den man aufgrund seines Alters vergessen und den niemand gerufen hatte...

Warte – sagte er sich – ich werde zur Tochter des Kaisers gehen, um zu sehen, woran sie leidet und sie heilen.

Er machte sich auf den Weg und stellte sich der Tochter des Kaisers vor. Kaum hatte er sich bei ihr erkundigt, was sie quälte, fand er das geeignete Mittel.

Viele Ärzte – sagte der alte Arzt – haben dich behandelt, gaben dir verschiedene Kräuter und doch haben sie dich nicht geheilt, liebes Kind; ich werde dich ohne Kräuter heilen, auf dass du dich an mich erinnerst und sagst, Gott sei dem alten Arzt gnädig, der mich ohne Kräuter geheilt.

Oh, hör, alter Mann – antwortete des Kaisers Tochter traurig – wenn du mich zu heilen vermagst, sage ich meinem Vater, er soll dich zum ersten Arzt des Kaiserreichs ernennen und ich werde dich reich beschenken.

Als der Arzt diese Worte vernommen, ging er zum Schmied und ließ einen vergoldeten Siegelring fertigen, auf dessen Siegel geschrieben stand: „Alles, was gewesen – es ist vergangen, und was sein wird – es wird vergehen“. Und der Arzt brachte den Ring und steckte ihn ihr an den Finger.

Hier ist dein Mittel, liebe Tochter des Kaisers – sagte der Arzt – zu jeder Stunde und an jedem Tag, an dem der schlechte Gedanke, der dein Herz plagt, Besitz von dir ergreift, wirst du die Worte auf dem Siegel singen und über das, was du singst, nachsinnen. Wenn du so singst und sinnst, wirst du in weniger als vierzehn Tagen genesen, das verspreche ich dir und halte meinen Kopf dafür hin: sieh, den Kopf von meinen Schultern, solltest du nicht genesen.

Wahrlich, des Kaisers Tochter genas noch bevor die vierzehn Tage um gewesen von dem Gedanken, der sie plagte. Sie genas, der Arzt wiederum wurde für seine Dienste kaiserlich belohnt.

На германски јазик превел Паул Грубер

Ins Deutsche übersetzt von Paul Gruber

Na njemački jezik preveo Paul Gruber

Извори
Quellen
Izvor

Македонски народни приказни. Собрал Иван Котев. Скопје: Просветно дело, 2007. 289 с.

Македонски хумористични народни приказни. Избор, редакција и поговор Томе Саздов. Скопје: Просветно дело, 2004. 29 с.

Цепенков: Цепенков, Марко. *Македонски народни приказни*. Св. 1–5. Приредил Кирил Пенушлински. Скопје: Матица македонска, 2009. Св. 1: 432; 2: 399, 3: 365, 4: 412, 5: 366 с.

Волкот и јагнето како јазична и уметничка опозиција¹

Во рефератот се разгледуваат зборовите волк и јагне како јазична и уметничка опозиција (*lupus* – *agnus*). Во првиот дел се толкуваат лексемите волк и *овца/јајне* во рамките на 1. лексиката и како две зборообразувачки гнезда, 2. фразеологијата и 3. паремиологијата, а во вториот се истражува функционирањето на парот *волк – јајне* во уметничките текстови, одделено и заедно. Во центарот на анализата се наоѓаат народните и уметничките (авторските) приказни на македонски и на другите словенски јазици. Познато е дека во приказните за животни и во басните како јунаци најчесто се јавуваат волкот, лисицата, мечката, зајакот, песот, арсланот и дека волкот, заедно со јагнето, е актер во многу фолклорни текстови. Обата лика се алегорични и типизирани. Бидејќи волкот за јагнето претставува постојана опасност, тие образуваат категорички пар штеточинец – жртва.

1. Јазикот е, најкратко речено, систем на односи, од кои едни се реализирани, а други остануваат само како потенцијал. Во дадениот систем се издвојува една корелација што е битна, па и доминантна: бинарната. Во неа постојат два типа на интеракција: во едната се манифестира идентичност (=) и блискост ($\approx$), а во втората различност ($\neq$). Најизразитиот претставник на првиот тип е синонимијата, а на вториот антонимијата. Последната го проникнува не само целиот јазик, туку и животот, бидејќи постојат голем број мисловни процеси и поимски категории што се базирани на спротивност. Самиот живот е, како и јазикот, систем на антиномија затоа што живееме во и со неа, со неа мислиме и се изразуваме. Сето тоа беше причина како предмет на нашата анализа да земеме еден контраст што е формално од животинскиот свет, а во суштина од човековиот. Оваа опозиција е поимски хомогена (се спротивставуваат два различни феномена: штетникот (А) и неговата жртва (В), но е квантитативно различна, бидејќи е А хетероген, уникатен (*волк*), а В е повеќечлен и како жртва доаѓаат неколку можности: хиперонимот *овца* и хипонимите *овца*, *овчурипка*, *овчурка* (хип.), *јајне*, *јајненце*, *јајнуле*. Ако сепак се излезе од оваа опозиција, како А можат да бидат и другите животни, во прв ред *мечкаџи*, *змијаџи*, *лавот* итн., а како В *јареџо*, *јаренцеџо*, *јарулеџо*, *јарчеџо* и др. Така, на пример, во една

¹ Реферат прочитан на XL Меѓународна научна конференција во Охрид 29. 6. 2013 [Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје].

приказна на Леонардо да Винчи наспроти *јајне* не се наоѓа волк, туку лав, а кај Езоп жртва не е *јајнеишо*, туку *јареишо*.

3. Во оваа анализа нас нè интересираат три прашања: (а) кој систем лексеми се користи за именување на опозициските членови овоплотени во штетникот волк и во жртвата овца, (б) какви се колокацискиот и идиоматскиот систем развиени околу **А** и околу **В**, (в) како се прикажува уметнички општата опозиција *шџеишник* – *жрџива* и како се конкретизира таа двојка со *волкоџи* – *овцаџи* [*јајнеишо*, *овен*, *брав* ('овен').

4. Зборот волк во македонскиот јазик има три значења, од кои е едно-то неутрално, второто негативно, а третото позитивно.² Неутралното се однесува на ознака за посебни видови сверови – 'диво животно од фамилијата на кучињата'. Ова значење добива негативната обоеност во прецизирањето – дека се работи за 'крволочно животно'. Неутрална е квалификацијата: животно со сивкасто крзно, кое во текот на зимата лови во глутница (џорог). Позитивното значење доаѓа само како пренесено на ознака за човек искусен во некоја област, професија – во синтагмата морски волк, *сџар волк*. Во идиомите зборот волк добива негативна конотација: волк во *јајне-иша* *кожа*, *џлаген* како волк, *која беше волкоџи* куче [*џес*!...: 'никогаш'.

Што се однесува на пословиците, волк во нив има двојна вредност: а) неутрална, т. е. немаркирана – *Ние за волкоџи* (зборуваме), а *волкоџи* на *враџи*. И *волкоџи* *сиџи* и *овциџи* на *број*. б) негативна, т. е. маркирана – *Волкоџи* *влакноџи* *џо* менува ама *кудџи* не ја менува. *Волкоџи* *глакаџи* (ја менува), а *џабиеџи* не *џо* менува. *Волкоџи* *глакаџи* (ја менува), а *кудаџи* не ја менуваџи. *Волкоџи* и од *броениџи* *овци* јаде. *Му џи* *осџавил* *овциџи* на *волкоџи* *да џи* *варди*. *Волкоџи* *џасџрма* не чува. За *волк* *џасџрма* не *џреба*. *Волкоџи* *џасџрма* не *џреба* *да чува*, а *ми* *кај* *да* *си* *најди*, *џамо* *да* *си* *јадиџи*. *Која* *овца* *се* *дели* *од* *сџадоџи*, *волкоџи* *ја* *јаде*. *Волкоџи* *да* *џе* *јаде* (магична изрека што се користи како одбрана од лоши сили – вампир, причиниште, сениште и сл.). *Јади*, не *јади* – *волко*. *Кој* *од*, *оди* *куче* (или *волче*), *сџаменџиолче*. *Сераџаволче* *од* *волк*. На *волк* *му* *е* *дебел* *враџиџи* *зашџи* *сам* *си* *ја* *врџи* *рабоџи* – 1. за да успее човек во нешто, сам треба си да ја врџи работата, да се потпре на себе, 2. подобро човек сам ќе си ја заврџи работата, и ќе биде посигурен дека е завршена и дека добро е завршена (Велковска 2008: 117). *Зашџи* *му* *е* *на* *волкоџи* *дебел* *враџиџи*? (*Зашџи* *сам* *си* *ја* *врџи* *рабоџи* – *џа*!) – Речник 1994/II: 77.

Зборообразувачкото гнездо на волк не е големо – има седум елементи: волк, волчица, волче, дем. волчко, волчишџе, аугм. волчешки, волчи.

² Може исто така да се наведе и четврта категорија: позитивно и негативно (во различни контексти).

5. Зборот *овца* исто така се дефинира неутрално, позитивно и негативно. Неутрално кога се зборува за вид: 'домашно животно, преживар', позитивно – кога се укажува на корист од неа: 'што дава волна, млеко и 'месо', а негативно кога се користи иронично во преносното значење 'лице што е многу мирно, кротко, наивно'. Идиоматски, *овца* доаѓа или во неутралното или во негативното значење: а) неутралното *Од една овца две кожи сака* 'наеднаш сака да направи две работи', б) негативното *црна овца* (во белошто *сѝаго*) '1. тој што се изделува од групата, што се разликува по лошо од другите, 2. тој што има лош карактер, лошо однесување': *Му ѝ осѝавил овциѝе на волкоѝ да ѝ варди*. 'даде нешто на чување кај неког што не е способен за тоа'. *Волкоѝ и од броениѝе овци јаде*. 'тој што краде, краде сѝ'. *Која овца се дели од сѝагоѝо, волкоѝ ја јаде*. 'тој што се дели од другите, ќе настрада'. *Кој се ѝрави овца, волкоѝ ја јаде*. 'тој што е многу добар, лошо ќе помине, ќе настрада'. *Не ми/му/ѝи... се сиѝе овци на број. Ако си овца, секој ќе ѝе сѝрижи* 'ако си глупав, секој ќе те искористува'. Постои и таква дефиниција, поточно игра со дефиницијата: *Овци* – животни од кои се добива млеко, месо, волна и глас на избори (Волците зулумѝари-www).

Идиомите со *овца* имаат, исто така, негативна конотација: *заблудена овца* – тој што е во заблуда; измамен (Велковска 2008: 248), тој што тргнал по лош пат, заблуден (Толковен речник 2003: 445), *црна овца* / во белошто *сѝаго* – 1. тој што се изделува од групата, што се разликува по лошо од другите, 2. тој што има лош карактер, лошо однесување (Толковен речник 2003: 445). Постојат неколку примери на пословици во кои се реализира парот *волкоѝ – овцаѝа*, при што настанува класичната опозиција *ш т е т - н и к – ж р т в а*: *И волкоѝ сиѝ и овциѝе на број. Волкоѝ и од броениѝе овци јаде*. – 'тој што краде сѝ' (Толковен речник 2003: 445). *Му ѝ осѝавил овциѝе на волкоѝ да ѝ варди*. – даде нешто на чување кај неког што не е способен за тоа (Велковска 2008: 248), даде нешто на чување кај неког што не е способен за тоа (Толковен речник 2003: 445). *Која овца се дели од сѝагоѝо, волкоѝ ја јаде...* – тој што се дели од другите, ќе настрада (Велковска 2008: 249), тој што се дели од другите, ќе настрада (Толковен речник 2003: 445). *Кој се ѝрави овца, волк ѝо јаде*. – тој што е многу добар, лошо ќе помине, ќе настрада (Толковен речник 2003: 445).

Кога *овца* доаѓа самостојно (за рамките на опозицијата со *волк*), тогаш се искажува *не до с т а т о к*, кога посебно се потенцира дека една овца (т. е. лице) не е во состојба да направи нешто сама: *Со една овца бачило не бидува*. – се вели за нешто што треба да го има во голем број, а единката буквално не значи ништо (Велковска 2008: 248). *Од една овца две кожи сака да извади*. – многу е алчен (Велковска 2008: 248), наеднаш сака да направи две работи (Толковен речник 2003: 445). Во другите случаи се изразува негативното значење: *Не му се сиѝе овци на број. Ако си овца, секој ќе ѝе сѝрижи*. 'Ако си глупав, секој ќе те искористува' (Толковен реч-

ник 2003: 445). *Ако бидеш овца, секој ќе те стѝрижиѝ. Заедно не сме ѝаселе овци*. – се вели кога се сака да се понижи некој со неговото ниско потекло (Велковска 2008: 249).

Зборообразувачкото гнездо на *овца* е двократно поголемо од она кај волк (односот е 15: 7): *овчар*: на ѝаѝѝникоѝ ѝаѝѝоѝ, на *овчароѝ сѝаѝаѝоѝ* – секој со својата работа (Толковен речник 2003: 445), *овчарка*, 1. жена-овчар, 2. сопруга на овчар, овчарин, нар. поез. в. *овчар*, *овчарлак*, *разѝовчарсѝѝво*, *овчарник* – просторија, место каде што се чуваат овци (Толковен речник 2003: 445), *овчаров* – што му припаѓа на овчарот, *овчарски* – што се однесува на овчар и овчарство, што му припаѓа на овчар, *овчарсѝѝво* – 1. како занимање, 2. како стопанска гранка, одгледување на овци како стопанска гранка, *овчарува* – се занимава со овчарство, работи како овчар, *овчарче*, *овчариња* – дем. и хип. од *овчар*, *овчи*, *овчки* – придавка, 1. што е добиен од овца, 2. како: Мирисаше на *овчо*, *овчишка*, *овчица* – дем. од овца, фиг. кроток, покорен, стрплив човек, *овчи* – придавка, *овчуринка* – хип. од овца, стадо од дваесет-триесет овчуринки, *овчурка*. Од *јаѝне* се образувани: *јаѝнешко* ‘месо од јагне’, *јаѝни* ‘раѓа јагне’, *јаѝнило* ‘период кога се јагнат овците’, *јаѝнење*, *јаѝнешки*.³

6. Мотивот заснован на конфронтацијата меѓу волкот и јагнето (*lupus* и *agnus*) се јавува во приказни уште во античкото време. До нас дошле имињата на некои од древните автори, првенствено на Езоп и Федро. Приказната Волкот и Јагнето од Езоп настанала со текот на времето од приказните на речиси сите народи, затоа таа неретко добива национална маркираност од типот *индиска народна ѝприказна*. Федро (околу 15 година пред нашата ера – околу 50 година од нашата ера) и Езоп фактички го создале приказничниот шаблон за опозицијата *волк – јаѝне*. Волкот е штетник, насилник, ненаситник, похотник, разбојник, а јагнето е симбол на кроткост, невиност, плашливост.

Во руската литература првата стиховна варијанта на античката приказна Волкот и Јагнето ја направил А. И. Кривов. Неговото мото гласи: тој што е посилен (*волкоѝ*) секогаш му е крив на тој што е послаб (*јаѝнето*). Мотото во преводот со латински јазик од Н. И. Шатјорников го има обликот: *Оваа басна ја напишав за ѝѝоа дека оние ѝѝѝо се невини бараѝѝ ѝѝѝѝѝ да ѝѝ обвинаѝѝ*. ‘Вот эту басну написал я про того, | Кто гнет безвинных, повод выдумавши сам’ (Шатерников-www). Тој пишува:

Сюжеты, действительно, у Эзопа и у Крылова очень похожи. Волк, встретив на берегу Ягненка, ищет повод, чтобы съесть его. Вначале он пытается обвинить Ягненка во всех несуществующих грехах, но вскоре, устав от объяснений, попросту съедает его. На этом и заканчивается схожесть басен. А чем же они

³ Постои и израз *Езерѝѝѝѝ ѝрави јаѝниња* ‘се белее, се пени кога има бранови’.

отличаются? Прежде всего тем, что герои басни И. А. Крылова больше похожи на людей. Крыловский Волк голоден, он „рыскает“ в поисках добычи, пытается придать своему разбою „законный вид и толк“, возмущенно кричит, грозит „сорвать“ голову Ягненку, волочет в темный лес. Волк у Эзопа просто „ищет подходящий момент“, чтобы съесть Ягненка. Глаголы, которыми характеризует действия Волка древнегреческий баснописец, очень нейтральны: „увидел“, „сказал“, „заметил“, „съел“.

Ягненок Крылова слабее и беззащитнее эзоповского. Почтительное обращение Ягненка к Волку: „Светлость... Светлейший Волк“, – только выдает страх и беспомощность бедняги.

В финале басен тоже есть отличия. Волк Эзопа говорит Ягненку: „Как бы ты ни оправдывался, я тебя все равно съем“. А крыловский Волк еще пытается найти объяснение своему поступку: „Ты виноват уж тем, что хочется мне кушать“. Авторы приходят к одинаковым выводам, но у Эзопа он имеет характер рассуждения: „Справедливая защита не имеет силы для тех, кто намерился нанести обиду“, у Крылова же он краткий, легко запоминающийся: „У сильного всегда бессильный виноват“ (Басня Волк и Ягненок-www).

Своја верзија има и Л. Н. Толстој (Волк и ягненок), и таа не се разликува многу од изворната приказна. Несовпаѓањата се ситни, на пр. кај Федро во преводот на руски од Н. И. Шатјорников во дијалозите не се користи вокативниот облик, а кај Толстој се појавува „Ах, волк, как я могу тебе воду мутить“. „Да, я, волк, и не родился еще прошлым летом“ (Шатерников-www).

7. Нашата анализа укажува на тоа дека во однос на општата количина на приказните парот *волкоџ – јајнеџо/овцаџа* не се јавува толку често и во народните, и во авторските приказни. Така, во Зборникот на приказни од А. Н. Афанасјев (Сборник сказок А. Н. Афанасьева) од 170 само една има ги во насловот дадените зборови (ОВЦА, ЛИСА И ВОЛК), во осум се појавува само *волк* – како единствено лице (Волк, Волк-дурень), во двојката (Листичка-сестричка и волк, Напуганный медведь и волки, Свинья и волк, Волк и коза) или во триаголник (ОВЦА, ЛИСА И ВОЛК, Сказка об Иване Ивановиче, жар-птице и сером волке). – Афанасьев 1982. Во самиот текст *волкоџ* доаѓа во пет приказни: Лиса – повитуха, Звери в яме, Лиса и рак, Кот и лиса, Козьма скоробогатый). Во однос на авторските приказни, во зборникот на браќата Јакоб и Вилхелм Карл Грим, кој се состои од 121 приказна, ни една во насловот го нема парот *волкоџ – јајнеџо (овца)*, и само во две приказни се јавува *волкоџ* – ВОКЛОТ И СЕДУМТЕ ЈАРИЊА, ВОЛК И СЕМЕРО КОЗЛЯТ – DER WOLF UND DIE SIEBEN JUNGEN GEISLEIN, ВОКЛОТ И ЛИСИЦАТА, ВОЛК И ЛИСА – DER WOLF UND DER FUCHS (Грим 1983). Во четири текста на браќата Грим еден од јунаците е волкот: ЦРВЕНКАПА, КРАСНАЯ ШАПОЧКА – ROTHKÄPPCHEN, СТАРЫЙ СУЛТАН – DER ALTE SULTAN, ФРИДЕР КАТЕРЛИЗХЕН – DER FRIEDER UND DAS KATHERLIESCHEN, КОРОЛЕК И МЕДВЕДЬ – DER ZAUNKÖNIG UND DER BÄR. Во зборникот од Ханс Кристијан Андерсен во насловите воопште не се споменува дадената двојка

волкоџ – *јајнеџо* (овца) – Андерсен 1990. Во приказните на руските писатели што ги анализираваме исто така не постои посочениот пар – А. С. Пушкин (Пушкин 2013) – 6 приказни; само во приказната У лукоморја се споменува *волкоџ*, Д. Н. Мамин-Сибирјак (Мамин-Сибирјак 2012) – 11; во Сказка про храброго зайца *волкоџ* е еден од главните јунаци, освен фалба-цијата Зајак – Заяц. Кај другите писатели двојката *волкоџ* – *јајнеџо* (овца) сосема ја нема – и во насловите и во текстовите: К. Г. Паустовски (Паустовский 2012) – 3, Иосиф Бродски (Бродский 2013) – 15 (песни за деца), В. П. Катаев (Катаев 2011) – 6. Тоа се однесува и на текстовите на Лена Арден, Ольга Фадеева, Владимир Благов, Гая Серев, Екатерина Бурмистрова, Алексеј Олейников, Јулија Иванова, Ольга Камелинс (Современные писатели детям 2012), Владимир Одоевски, Сергеј Аксаков, Антоний Погорелски, Всеволод Гаршин, Павел Бажов, Андреј Платонов, Максим Горки, Аркадиј Гайдар, Борис Заходер (Сказки русских писателей 2008). Во филозофските приказни на Н. И. Козлов исто така не постојат дадените јунаци (Козлов 1996). Може да се претпостави дека е слична ситуацијата и во авторските приказни на другите руски писатели (Л. Н. Толстој, А. Н. Толстој, Самуил Маршак, Корнеј Чуковски, Хармс и др.), а исто така и на странските (Леонардо да Винчи и др.). Што се однесува на современиот жанр приказна-роман, тука може да се спомене делото на Кетрин Ласки Осаменница: Волките од земја Далек-Далек – Одинокка: Волки из страны Далек-Далек, во која главниот лик е мајка-волчица во дивата земја во рамките на кралството ГаХуул (Ласки 2012). Во Приказни за возрасни – Сказки для взрослых о женах исто така не постои *волк* и *јајнеок* (овца) во насловот (Сказки о женах 2009) – 8.

8. Што се однесува на македонските приказни, нашата анализа на петтомната збирка на македонски народни приказни што ја составил Марко К. Цепенков (Цепенков 2009), „најплоден собирач на приказни во Европа во XIX век“ (Кирил Пенушлиски: Цепенков 2009/1: 7), го покажува следново. Од 807 приказни, преданија и кажувања само пет имаат во насловот некои член на опозицијата *волк* – *јајне/овца*. Во нив волкот се сврзува со мечката, лисицата, штркот, чакалот, камилата: Мечката, волкот, лисицата и штркот (Цепенков 2009/1), Волкот и чакалот (Цепенков 2009/1), Волкот, лисицата и камилата (Цепенков 2009/1), Волкот (Цепенков 2009/1), Волкот и магарето (Цепенков 2009/1), Волкот, овчарот и пците (Цепенков 2009/1). Само во една од нив парот го образуваат *волкоџ* – *бравоџ* (два брава) – Волкот. Освен тоа, во книгата на Кирил Пенушлински МАЛЕШЕВСКИ ФОЛКЛОР (Пенушлински 2005) најдовме единствено две приказни (од 60) со насловите: ЛЕСИЦАТА И В’КО, СЕЛСКИ ДОГОВОР СО В’К.

Како што се гледа, никаде во насловите не фигурираат *овца* или *јајне*, но тие се јавуваат во самиот текст на приказна. Во текстот **ВОЛКОТ** се опи-

шува како два брава го надмудриле волкот, што сакал веднаш да ги изеде (Ха, сеја, **брави**, ќе ве јадам). Еден од нив замолил:

[...] *шуку знаиш што ќе ти молиме? Засеја барем еднио да не јадиш, оџи дваџа сме ти многу; едниот од нас нека ти оџаниш са уџре оџо џојеке дни сеџ од колбаси, што рекле луѓето* (Цепенков 2009/1: 32).

Овде се конкретизира:

ти ќе сџаниш онде на рамница и ние ќе џојдџиме од сџоџина чекори скраја, еднио одгесно а друџо одлевои ќе се заџниме силно да џрчаме кај шебе: кој џобрџо ќе дојди до шебе, џој да оџаниш са уџре да џо јадиш, а кој ќе оџаниш џоџосле, сеја да си џо изееш (Цепенков 2009/1: 33).

Волкот се согласил, а бравите

[...] *едниот од еднаџа, а друџот од друџаџа и веднаш, која се усилиле, џа коа ти се сџрчале, колко да можаџи и не можаџи, џа која џо бунале дваџа со роџи-џе в лабиниџе, на месџо џо оџаиле со џоџојна друша* (Цепенков 2009/1: 33).

На сличен начин и во слична ситуација волкот го измамиле *маскаџа*, *маџарето*, *свиџаџа* и „*кумата лиса*“.

Потоа волкот се покајал што веднаш не ја изел жртвата („Ах, јас сиромав и будала што сум бил“, „Еве сеја кај ќе умрем од џлаг“ – Цепенков 2009/1: 37) и извел ваков заклучок:

Денеска најди – јади; кај не најди – не јад; за волк џасџрма не џреба (Цепенков 2009/1: 37).

И така, во оваа приказна волкот е претставен како глупаво суштество, кое можат да го измамат сите животни, притоа и многу послаби од него.

Во приказната Мечката, волкот, лисицата и штркот волкот настапува, така да кажеме, демагошки, затоа што ја прекорува мечката (која му се обратила за помош, бидејќи ѝ запрела во грлото една коска), која изела некое бедно магаре.

Ама ти, мори меџо, да јадиш маџаре, која џимаџаџболка киселички и круџи заџорничџи да си јадиш и да не се крџаџи како касџ селџиџи? Ама чекај да ти џрашам, мори куџра меџо, ами коа џо најде маџарето, веднаш џо изеде, али џолека, џојека? (Цепенков 2009/1: 13).

Во приказната Волкот и Чакалот волкот го советува чакалот да престане да ја јаде тревата:

„Што да живееш џокрај месо и да џасиш џреџа! Е, море будала [...]"

[...] *ти и јас џреба да јаџиме месо* (Цепенков 2009/1: 19).

и предлага му да премине на месото, а потоа му покажува како треба да лови.

Волкот во приказната Волко, лисицата и камилата манифестира едно негативно својство: нечесност – кога тој и лисицата нашле една зобница со леб, волкот неправедно почнал да го дели. Во тоа се вмешала камилата,

која го зела целиот леб, а на волкот и на лисицата им преостанале само трошки.

Во приказната **Волкот** и **МАГАРЕТО**, како и во приказната **Волкот**, нашиот јунак е измамен и од животното што симболизира слабоумност – од магарето. Кога волкот рекол:

Лејни, бре мајаре [...] ојти ќе јадам! (Цепенков 2009/1: 38),

магарето го надитрило со предлогот да седне на седлото, бидејќи неговиот стопан го поканил во селото да биде кум на свадба. Кога влегле во селото, селаните го натепале. Волкот, како и во претходната приказна, се каел поради својата наивност и глупост:

Ами ни шајко било нунко, ни ѝак јас не бидам. Волк ѝасѝрма не ѝреба да чуа, ами кај да си најди, шамо да си јадиѝ (Цепенков 2009/1: 39).

Меѓутоа, во приказната **Волкот**, овчарот и ПЦИТЕ крвожедното животното успеало со своето лукавство да го надмудри овчарот и да му го исколе цело-то стадо. Тој, имено, цело едно лето не можел да пристапи кон овците поради кучињата и му предложил да ја прекинат војната и да бидат вистински комшии ако тој ги повлече своите кучиња, што овчарот и го направи. Приказната се завршува со поуката:

Ејо у волк колку вера има. Волко глакаѝа ја менуваѝ, а чудѝа не ја менуваѝ (Цепенков 2009/1: 39).

И во приказните **ЛЕСИЦАТА** и **В'КО**, СЕЛСКИ ДОГОВОР СО **В'К** наоѓаме слично претставување на волкот. Во првата, поради наивност и глупост, го намагарчила лисицата, а во втората тој е полукав затоа што го нарушува договорот со селото *да може ока и ѝол на ден месо да си најде и да си јаде* (Пенушлински 2005: 288). Волк го прекршил договор, така што ги изел кобилата и ждребето. Тоа го оправдал вака:

Ами [...] јас смеѝрам ојти не сам ѝоѝазил доѝоворо. Ка сѝрејнах кобилаѝа сос ждребеѝо, немах време да се врашчам ѝо канѝар, фанах куѝура: кобилаѝа една ока, ждребеѝо ѝолока! Па си е ока и ѝол! (Пенушлински 2005: 288):

Само во збирката **МАКЕДОНСКИ ХУМОРИСТИЧНИ НАРОДНИ ПРИКАЗНИ** најдовме приказна со парот *волк – јаѝне*, која гласи **СЕЛАНЕЦОТ**, **ВОЛКОТ** и **ЈАГНЕТО** (Мак. хумор. нар. приказни 2004: 24–26). Во неа се говори како во едно планинско село во Мариово се наметнал еден волк и често доаѓал во трлото на еден селанец и му давел по две-три овци секој ден. За да го реши проблемот, селанецот направил една длабока дупка и ја покрил со гранки и лисје. Во дупката ставил едно јагне, кое блее преку ноќта и така го повикувало нападниот волк. Тој згазнал на гранките и пропаднал. Веднаш дотрчал селанецот, зел да ги поднаместува гранките за да не му избега волкот, но и тој се лизнал и паднал во јамата. Јагнето од страв почнало да блее. Селанецот му се умилкувал на волкот, велејќи:

Нема џука бе-е! Се знае јосйодиной волк којо ќе изеде (Мак. хумор. нар. приказни 2004: 26).

Во оваа збирка постои и приказна за волкот и лисицата (ЛИСИЦАТА и ВОЛКОТ), кои се побратимиле и се договориле заедно да си живеат и да се грижат за својата прехрана. Еднаш тие се спечалиле некој куп мед и си го скриле во некоја дупка надвор од дувлото. Лисицата го изела ситот заеднички мед, а *будала волче не можел никако да ја насеџи* (Мак. хумор. нар. приказни 2004: 24–34).

Во анализираните приказни се користи, условно кажано, животински дипломатски речник.

Обраќањето на волкот до другите животни-соперници, и обратно, е мошне интимно и пристожно. Мечката, на пример, му се обраќа на волкот: *брајше волчко*, а волкот нејзе: *меџомори, мори куџра меџо* (МЕЧКАТА, ВОЛКОТ, ЛИСИЦАТА И ШТРКОТ).

Другите примери: волкот го прашува чакалот: *бре ѝријашелче в ѝоле, – ѝријашеле, – ѝријашелче, – бре ѝријашелче* (ВОЛКОТ И ЧАКАЛОТ), волкот ѝ се обраќа на лисицата: *мори лисо* (ВОЛКО, ЛИСИЦАТА И КАМИЛАТА), кума *лисo* (ВОЛКОТ, ЛЕЦИСАТА И В'КО), волкот ѝкажуванасвињата: *мори свињo* (ВОЛКОТ), волкот му зборува на магарето: *бре маџаре* (ВОЛКОТ И МАГАРЕТО), волкот му вели на овчарот: *бре овчарко* (ВОЛКОТ, ОВЧАРОТ И ПЦИТЕ), лисицата му зборува на волкот: *волчко*, – кумче *волче* (ВОЛКОТ), кумo *волчо*, – кумчо *в'чо*, – кумчо *волчо* (ЛЕЦИСАТА И В'КО), бравите го нарекуваат волкот: *вочко* (ВОЛКОТ), свиња го ословува волкот со: *бре волчко* (ВОЛКОТ), магарето ја воспоставува комуникацијата со: *бре кумче волче* (ВОЛКОТ И МАГАРЕТО), во дијалогот на овчарот забележуваме: *бре волку*, – *бре волчко*, *бре волчку* (ВОЛКОТ, ОВЧАРОТ И ПЦИТЕ).

9. Постојат три основни линии во позиционирање и толкување на волкот и на јагнето. Што се однесува на **волкот**, една линија би можела да се нарече федровско-езоповска (штетничката), втората спасувачката (волк-спасител), а третата шчедринска (оправдувачката, егзистенцијалната, биолошката). За рамките на приказна постои и четвртата линија: волк-самотник или како Блаже Конески именува: *волк-самак*, што опишува и нобеловецот Херман Хесе во својот роман СТЕПСКИОТ ВОЛК (DER STEPPENWOLF), преведен на македонски јазик од Емилија Бојковска.

Во првата позиција (федровско-езоповска) волкот е класичен штетник, насилник. Оваа позиција е доминантна во приказни од мнозина народи.

Во втората позиција волкот е спасител. Тука имаме многу мало примери. Најизразени е руската народна сказна Принцот Иван, жар-птицата и сивиот волк. Во тој текст волкот не е штетник, туку спасител на принцот Иван. И не само тоа: тој во некои моменти се кае за своите постапки: – *Жал ми е што јо расџрав џвојој коњ*. и бара начин како да го компензира тоа,

да се оддолжи: *Јавни ме мене и кажи каде да ти и носам и зошито*. Во оваа приказна волкот не само што може да се кае, туку и може да теши за тоа што принцот Иван не го послушал волкот, та имал непријатности: – *Добро, нишито!* – *ѿ уиџишл волкоѿ!* Поради сето тоа волкот му станал пријател на принцот Иван, што тој го и експлицира: а) – *Ах, сив волку, ах, мој ѿријаѿше-ле!*, б) *Послушај ме, граѿи ѿријаѿшеле, сви волку!* Иван призна дека волкот многу му помагал: *Мноѿу добрини ми наѿрави [...]* И самиот волк тоа го потврдил: – *Е, ѿа, ѿринцу Иване, ти служев верно и чесно*. Кога видел дека принцот Иван лежел мртов, волкот сакал да му помогне, да го оживее, но не знаел како да го стори тоа. Волкот се сетил на мртвата и живата вода, па го испрскал Ивана со мртвата вода и неговото тело се споило, потоа го испрскал со живата вода и принцот Иван станал. Волкот тогаш рекол: – *Да, ѿринцу Иване, да не бев јас’ ти вечно ќе сѿиеше*.⁴

Во третата линија (на Салтиков-Шчедрин, оправдувачката, егзистенцијалната, биолошката) волкот е нужно зло и за себе и за другите, кој во ретки моменти може да покаже милост. Во приказната Бедниот волк (Бедный волк) писателот наоѓа единаесет причини за да го оправда волк како живот суштество: 1. Волкот е суров не поради својата волја, туку поради тоа што не може да јаде ништо друго освен месо. 2. Да живее, тој мора да убива, со друг збор: тој мора тоа да прави. 3. Нему не му е лесно: него никој не го сака. 4. Зошто е тој виновен ако на друг начин не може да живее? 5. Зар не сфаќа дека со својот живот им нанесува штета на другите животи? 6. Тој не може да се кае. 7. Тој не може да ветува. 8. Тој не може да преживее без убиство и разбојништво. 9. Тој не може ни рака да крене на себе. 10. Тој сам ништо не може да стори: ни да го промени поредокот на живот, ни да се убие. 11. Тој живее како во сон и ќе умира како во сон. Во дијалог со волкот мечката признава: ако е предвидено волкот да живее на светот, значи дека има право и да се прехранува. Кога е во прашање последното, писателот се потпира на Леонардо да Винчи и на неговиот лав.

10. Првата линија што е поврзана со јагнето во основа е исто така федровско-езоповска: тоа е невино, незаштитено суштество и лесен плен за волкот.

Втората линија („јагнешката“) е андриќевска: тој е, колку што ние познато, прв во светската литература кој што комплексно ја претставил суштинската страна во однос штетник – жртва: дека и најнезаштитеното, најневиното суштество во контакт со крвникот има можност да се избори за живот ако се спротивстави на необичен начин и најде оригинално средство да го парализира. Другата битна специфичност на Андиќевата оригинална

⁴ Волк-спасител постои и во легенди (напр. Ромул и Рем).

линија е волшебното средство: тоа не ништо од она што го наоѓаме во бајките од најразличен вид и што претставува жанровски шаблон (од типот мртва вода, жива вода, волшебен предмет, трансформација и сл.). Тоа е играта. Јагнето Аска, издвоена во шума од своето стадо, се спасува во средбата со волкот така што починува да танцува.⁵

Приказната на Иво Андриќ Аска и волкот (понатаму А и В) се разликува од сите што ги знаеме затоа што во нејзиниот наслов се наоѓа конкретно име и затоа што редот на зборовите е инаков: прво *јагнето*, а потоа *волкот*. Во литературата ова дело жанровски се определува како расказ (*prigovijetka, novela*), а понекогаш како басна (*basna*). Текстот е напишан во 1960 година, а во 1961 авторот ја добил Нобеловата награда. Во приказната се зборува дека во еден овчи свет живеела овцата Аја со ќерката Аска, која почнала да го покажува својот куд (да пасе самостојно и подалеку од другите), поради што мајка ѝ ја опоменува за опасностите што демнат во краевите каде што живеат крвожедни волци. Но Аска не ја послушала и еден есенски ден, кога ја завршила со одличен успех првата година на балетското училиште, влегла премногу далеку во шумата и се нашла лице в лице со страшниот волк. За да се спаси, почнала да игра. За сите други тоа било *игра со смртта*, а за Аска *игра за животи*. Благодарение на тоа, Аска успеала да го зашемети волкот и да добие време за овчарите да ја најдат и да ја спасат. Тие го убиле волкот, а Аска станала првенка во балетот на Стрми Ливади, танчарка со светски глас и умрела во длабока старост.

Волшебно средство во приказната Аска и волкот тоа не е некаков конкретен предмет, туку уметничка постапка. Таа има допирни точки со четвртото средство од Владимир Проп – со квалитетот, во дадениот случај со дарба да се најде необичен излез во необична ситуација. Разликата меѓу волшебното средство во Аска и волкот и во волшебната приказна се состои и во тоа што во текстот на Андриќ волшебното средство не се предава непосредно од некој, на пример, во форма на награда (од типот старец подарува коњ), на него не се покажува (од типот старица покажува даб под кој се наоѓа летачки кораб), не се прави (да речеме чамец), не се продава и не се купува, случајно не му е достапно на херојот, не е за пиење ни за јадење, не се краде, никој сам не му се нуди на херојот (од типот единствено самото животното може да ги предложи своите услуги на херојот). Оваа авторска приказна и волшебната приказна единствено ги зближува средството што изненадено се појавува само од себе (од типот скала за качување на планина).

За жртвата што беа неочекувани чудни моменти, некаде меѓу смртниот ужас, во кој веќе беше пошониот, и незамисливиот, крвав и конечен факт што се крие зад зборот –

⁵В. исто така филм ТАНЦ СО ВОЛЦИТЕ (DANCE WITH WOLFS) со глумица Кевин Костнер. Тукај е и Грк Зорба.

смрт. На веќе премрената Аска тоа ѝ оставаше малку време и онаму каде што мислеше дека веќе то нема и не може да то има, но толку малку што тоа одвај личеше на време. Тоа ѝ даде и сила за движење, но тоа не беше движење за одбрана, бидејќи за нејо не беше способна. Последното движење можеше да биде само – иџра (Аска и волкот, пасус 12).

Знаењето изневери, училиштето веќе не знае да ѝ каже ништо повеќе, а треба да се живее и, за да се живее, – да се иџра (Аска и волкот, пасус 14).

Знаеше само едно: дека живее и дека ќе живее додека иџра и колку подобро иџра. И иџраше. Тоа веќе не беше иџра, туку чудо (Аска и волкот, пасус 20).

На тој начин, во приказната Аска и волкот се појавува неживо волшебно средство кое не се сретнува во волшебната приказна – танецот. Херојот разбира дека единствено средство за спас може да биде само она што за штетникот е неочекувано, она што ќе го маѓепса. Спасот е само во едно – во играње, во танцување.

Тоа ѝ даде и сила за движење, но тоа не беше движење за одбрана, бидејќи за нејо не беше способна. Последното движење можеше да биде само – иџра (Аска и волкот, пасус 12).

Аска сфаќа дека само едно волшебно средство може да ја спаси – тоа е танцувањето.

Нејзиното знаење добро послужи, но сега и нему му дојде крајот. Знаењето изневери, училиштето веќе не знае да ѝ каже ништо повеќе, а треба да се живее и, за да се живее, – да се иџра (Аска и волкот, пасус 14).

Писателот подробно опишува како се развивала играта со волкот, играта за живот. Аска се спомнува на она што го учела во балетското училиште и таа го користи она што ѝ останало во сеќавање и што можела да го примени во таква шок ситуација. При тоа таа ги надминува своите знаења, сили и можности. Писателот подробно опишува како се случувало сето тоа. И кај читателот се создава впечаток дека тој седи во театар и гледа вистински балет што се игра во шума, во која танцува чиста и тенка, брза и лесна, како пердув Аска.

Андриќ користи два поима многу карактеристични за народната приказна – тоа се волшепството и чудото: играта на Аска писателот ја карактеризира како волшебни движења во нивното совршенство и разновидност.

Аска не мислеше ништо. Само извлекуваше од својто мало тело, кое беше истикаено од чисти сокови на живојна радост, а осудено на неминовна и нейсредна смрт, неочекувана сила и неверојатна вештина и разновидност на движењата. Знаеше само едно: дека живее и дека ќе живее додека иџра и колку подобро иџра. И иџраше (Аска и волкот, пасус 20).

И потоа следува зборот чудо.

Тоа веќе не беше иџра, туку чудо (Аска и волкот, пасус 20).

Тука авторот ја воведува во нарација и втората гледна точка – волчата. За грабливецот тоа бил „смешен и глупав, но вистински презабавен танец

каков што од раѓање не виделе волчите очи“ (Аска и волкот, пасус 18). Тој го гледал играњето на Аска како маѓепсан.

Одејќи така месечарски, не ледајќи каде стигнува и не давајќи си веќе сметка за правецот во кој оди, волкот непрестайно си повторуваше со умот: „Крвта и месото од ова шилежје никога не ми тнаат. Можам да го расчеречам во секој момент, кога да посакам. Туку да се изналедам чудо. Да го видам уште ова движење, ја уште ова...“ (Аска и волкот, пасус 22).

Необичното волшебено средство што го избрала Аска го фатил неподготвен волкот, кој не знаел што да прави во таа необична ситуација.

И сè така, уште ова, ја уште ова, а секогаш беше навистина ново и возбудило и вдишуваше следно, уште повозбудливо. Се нижеа, една по друга, шумски чистини и самрачни влажни ходници под букиите, посли со суви лисја (Аска и волкот, пасус 23).

Аска ја продолжила играта, знаејќи дека тоа е единствено средство кое може да ја спаси.

Сега малечката Аска чувствуваше во себе сè живо, а сите нивни сили ѝ уште беа за да продолжи само еден, својот живот ишто веќе го имаше преторено (Аска и волкот, пасус 24).

Кога ќе ѝ се сторише дека волкот се прибира и се присетува кој е и што е, така ја засилуваше брзината и смелоста на својата игра. Преку кутинашките стебла изведуваше необични скокови кои го тираа волкот на смеење и на ново восхишување и предизвикуваа во неа желба да се повтори. Скукаше на навалениите буки и на она жарниче од мов ишто ѝ покрива, стоејќи само на задните нозе, правеше од себе бела, весела вршелешка ишто ѝ заслепува очите на ледачот. Пошла, исправена само на предните нозе, претрчувааше со ситни и сè побрзи чекори преку некоја рамна и сè уште зелена површина меѓу дрвјата. Кога ќе најдеше на отворена стирмина, се сидушаше лавечки, имитирајќи смела скијачка, низ падењата од мазни суви лисја, но шолку брзо како кога некој ќе помине со палетир брилијантно „лисано“ преку клавијатурата: фууу-и! (Аска и волкот, пасус 25).

А волкот продолжил да го гледа тој чудесен танец.

А волкот се суриваше по неа колку ишто може побрзо само да не зауби од вид нешто од игра. Сидушешковторувашесомотдека, порано или подоцна, крвта и месото на ова шилежје никога не му тнаат, само да ја види сосем и докрај неговата игра, но штоа го повторуваше секојпат се покрајко и послабо, зашто играаа зајемаше се повеќе место во неа и поистнуваше сè друго (Аска и волкот, пасус 25).

Опишувањето на маѓепсаниот волк (неговото чудење и восхит и „дотогаш непознатото чувство“) го наоѓаме во низа пасуси:

Така – ново чудо! – и чудењето на волкот сè повеќе се претвораше во восхит, нешто сосем непознато во волчешкиот род, зашто кога волците би можеле да се восхишуваат на што и да е на светов, тие не би биле она што се. А штоа непознато чувствено на восхит шолку го обесвети волкот што оваа заубена овчичка, мртва од ситав од смртта, го влечеше по себе како да го води на невидлива, но цврста врвца, врзана за невидлива алка ишто му е пропната низ мукаата (Аска и волкот, пасус 21).

И се ішака, уиіше ова, іа уиіше ова, а секоє беіше навистііна ново и возбудииво и веішуваше следно, уиіше іовозбудииво. Се нижеа, една іо друіа, шумски чистііни и самрачни влажні ходили іод букиіше, іослани со суви лісіа (АСКА И ВОЛКОТ, пасус 23).

В половокружильном прыжке перескакивала она через поваленные стволы и заставляла волка замирать, ожидая с третьим новю прыжка (Аска и волкот, пасус 25).

Одејки така месечарски, не гледајќи каде стигнува и не давајќи си веќе сметка за правецот во кој оди, волкот нејпрестайно си повторуваше со умот: „Крвта и месото од ова шилење никогаш не ми тнаат. Можам да го расчерекам во секој момент, кога да посакам. Туку да се изнагледам чудо. Да го видам уште ова движење, ја уште ова...“ (Аска и волкот, пасус 25).

Ова игра на границата од животот и смртта ја прекинал истрел на еден овчар во моментот кога Аска се приближила кон првите дрвја на влезот од шумата, а волкот се нашел на отворено.

Во Аска и волкот тешката задача се разликува од постојните волшебни приказни со тоа што таа не е надворешна (херојот не добива тешка задача од друго лице), туку внатрешна: херојот сам си задава тешка задача – да се спаси од волкот без ничија помош. Со оглед на тоа дека станува збор за борба на живот и смрт во приказната на Андиќ мотивот на смртта паралелно со мотивот на танецот и уметноста е доминантен.

Најголемата разлика меѓу оваа авторска сказна и волшебната приказна се состои во тоа (1) што во АСКА и ВОЛКОТ силно се манифестира индивидуалното сфаќање на животот и особено на уметноста, (2) што Андриќ повеќекратно прави обопштување, генерализација од филозофски карактер типични за него како и отворено изразен психологизам (продлабочена претстава за преживувањата на лицата). Размислувањата на писателот се однесуваат на девет теми, од кои три се допирни со уметноста.

УМЕТНОСТ

Пайтои на уметноста е воопшто неизвесен, мамливи и тешок, а ираша е најтешка и најмамлива од сите уметности, дури озлогласена и ојасна работа (АСКА и ВОЛКОТ, пасус 4).

Балет

А и прајда е најблагородна од сите веештини, единствена кај која се служиме исклучително со своето родено илео (АСКА И ВОЛКОТ, пасус 6).

Танец

Знаењето изневери, училиштето веќе не знае да ѝ каже ништо повеќе, а треба да се живее и, за да се живее, — да се игра (АСКА И ВОЛКОТ, илуст. 14).

Знаеш само едно: дека живее и дека ќе живее додека игра и колку подобро игра (АСКА И ВОЛКОТ, пасус 20).

Силата на уметноста и волјата

И денес, после толку години, се игра тој нејзин прочуен балет во кој уметноста и волјата за оштор го победуваат секое зло па и самата смрт (АСКА и ВОЛКОТ, пасус 41).

Неисцрпните сили на човекот

Ние не ни знаеме колкава сила и какви можности крие во себе секое живо суштество. Не ни прејчувствуваме што сè знаеме. Постоиме и не снемума, без да дознаеме што сè сме можеле да бидеме и да сториме. Тоа се открива само во големи и исклучителни моменти како што се овие во кои Аска ја игра играа за својот веќе заубен живот (АСКА и ВОЛКОТ, пасус 25).

Немање желба да зборува за најсветлото и најтешкото

Самата Аска никогаш не зборуваше за својата средба со својот ниту за својата игра во шумата. Зашто никој не сака да зборува за најголемиот и најтешкиот работи во својот живот (АСКА и ВОЛКОТ, пасус 38).

Другите случаи се поврзани со родителите, со феноменот на смртта и кудта на грабљивецот.

Однос на мајката кон своето дете

Не би можело да се рече дека Аја беше рамнодушна спрема замрктите и озбруваната на овците и овците во трлото и на пасиштата, но мајката го сака своето дете толку многу за да ги засака покрај неј и оние нејови особини што во душата не ги одбрува (АСКА и ВОЛКОТ, пасус 6).

Смртта

Но смртта се наоѓаше пред неа, невидлива, а насекаде, прозна и неверојатна во својата прозопција (АСКА и ВОЛКОТ, пасус 10).

За жртвата што беа неочекувани чудни моменти, некаде меѓу смртниот ужас, во кој веќе беше тојоната, и незамисливост, крвав и конечен факт што се крие зад зборот – смрт (АСКА и ВОЛКОТ, пасус 12).

Волците

Така – ново чудо! – и чудењето на волкот сè повеќе се прејвораше во восхит, нешто сосем непознато во волчешкиот род, зашто кога волците би можеле да се восхитуваат на што и да е на светов, тие не би биле она што се (АСКА и ВОЛКОТ, пасус 21).

11. Заклучок. Зборот волк во македонскиот јазик има три значења, од кои е едното неутрално, второто негативно, а третото позитивно. Зборот овца исто така се дефинира. Мотивот заснован на конфронтацијата меѓу волкот и јагнето се јавува во приказни уште во античкото време. Анализата укажува на тоа дека парот волкот – јагнето/овцата не се јавува толку често и во народните, и во авторските приказни. Што се однесува на македонските приказни, од 807 приказни, преданија и кажувања само пет имаат во насловот некои член на опозицијата волк – јагнето/овца. Никаде во насловите не фигурираат овца или јагнето, но тие се јавуваат во самиот текст на приказна. Постојат три основни линии во позиционирање и толкување на волкот и на јагнето. Што се однесува на волкот, една линија е федров-

ско-езоповска (штетничката), втората спасувачката (волк-спасител), а третата шчедринска (оправдувачката, егзистенцијалната, биолошката). За рамките на приказна постои и четвртата линија: волк-самотник или како Блаже Конески именува: *волк-самак*. Првата линија што е поврзана со јагнето во основа е исто така федровско-езоповска: тоа е невино, незаштитено суштество и лесен плен за волкот. Втората линија („јагнешката“) е андриќевска: тој е, колку што ние познато, прв во светската литература кој што комплексно ја претставил суштинската страна во однос штетник – жртва: дека и најнезаштитеното суштество во контакт со крвникот има можност да се избори за живот ако се спротивстави на необичен начин: со играта.

Литература

- Короткова 2008^a: Короткова, Л. Д. *Ономасџическое ѓросџрансџво русских народных и авџорских сказок*. Орлов: Орловский гос. ун-т.
- Короткова 2008^b: Короткова, Л. Д. *Авџорская дидакџическая сказка как средсџво духовно-нравсџвенноџо воспитџания дейџей дошкольноџо возраста*. Москва: АҚД.
- Муллер 2006: Муллер, Лилия А. *Авџорская сказка: философско-анџропологиџеские смыслы*. Саратов: АҚД. [Московский государственный университет].
- Прокопиев 1997: Прокопиев, Александар. *Паџувањџџа на сказнаџџа*. Скопје: Магор. 173 с.
- Пропп 1928: Пропп, В. [Я.] *Морфологиџа сказки*. Ленинград: Academia. 152 с.
- Пропп 1946: Пропп, В. [Я.] *Исџорические корни волшебной сказки*. Ленинград: Изд-во ЛГУ. 340 с.

Речници

- Велковска 2008²: Велковска, Снежана. *Македонска фразеологиџа со мал фразеолошки речник*. Скопје.
- Речник 1994: *Речник на македонскиџџ јазик со срџскохрваџски џџолкувања*. Том 1–2. Скопје: Детска радост.
- Толковен речник 2003: *Толковен речник на македонскиџџ јазик*. Том 1–3. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“.

Извори

а) Македонски приказни

Волците зулумџари-www: *Кројкиџе овци и волциџе зулумџари*. In: <http://brif.mk/rakurs/kolumna-krotki-ovci-i-volcite-zulumkjarjari>. Состојба 21. 6. 2013.

Волшебни сказни 2004: *Волшебни сказни на балканскиџе народи*. Избор Томе Саздов. Скопје: Просветно дело. 96 с.

Мак. нар. приказни 2007: *Македонски народни џриказни*. Собрал Иван Котев. Скопје: Просветно дело. 289 с.

Мак. хумор. нар. приказни 2004: *Македонски хуморисџични народни џриказни*. Избор, редакџија и поговор Томе Саздов. Скопје: Просветно дело. 29 с.

Пенушлински 2005: Пенушлински, Кирил. *Македонски фолклор*. Скопје: Матица македонска. 526 с.

Прокопиев 2013: Прокопиев, Александар. *Човечулец (бајки од левиоџи џеј)*. Скопје: Магор. 141 с.

Родари 2004: Родари, Џани. *Приказни џо џелефон*. Скопје: Просветно дело. 100 с.

Снежана и др. сказни 2004: Браќата Грим. *Снежана и друџи сказни*. Избор, превод и адаптација Сдравко Корвезироски. Скопје: Просветно дело. 80 с.

Урошевиќ 2011²: Урошевиќ, Влада. *Невестџаџа на змејоџи: Роман/бајка*. Скопје: Магор. 197 с.

Цепенков 2009: Цепенков, Марко. *Македонски народни џриказни*. Св. 1–5. Приредил Кирил Пенушлински. Скопје: Матица македонска. Св. 1: 432; 2: 399, 3: 365, 4: 412, 5: 366 с.

Чуковски 2004: Чуковски, К. И. *Докџор Офлоби*. Превод од руски Глигор Поповски. Скопје: Просветно дело. 105 с.

б) Другите приказни

Андерсен 1990: Андерсен, Х. К. *Сказки*. Москва: Художественная литература. 492 с.

Афанасьев 1982: Афанасьев, А. Н. *Народные русские сказки*: Из сборника А. Н. Афанасьева. Москва: Правда. 576 с. [Сказки напечатаны по изданию НАРОДНЫЕ СКАЗКИ А. Н. АФАНАСЬЕВА В ТРЕХ ТОМАХ. Москва: Художественная литература, 1958]

Басня Волк и Ягненок-www: Басня Волк и ЯГНЕНОК Эзопа и И. А. Крылова (сравнительная характеристика): 6 класс – Русский язык и литература – Сочинения. <http://allcompositions.at.ua/publ/16-1-0-559#i-1xzz2Sva8Uls0>. Состояние 23. 6. 2013.

- Бродский 2013: Бродский, И. *Слон и Маруся: Стихи*. Санкт-Петербург: Азбука – Аттikuс. 48 с.
- Булгаков 2011: Булгаков, Михаил. *Собачье сердце*. Москва: Детская литература. С. 145–248. [СОБАЧЬЕ СЕРДЦЕ написано в 1925 году]
- Грим 1983: Гримм, Я.; Гримм В. К. *Сказки*. Перевод Г. Петникова. Минск: Белорусская Советская Энциклопедия. 543 с.
- Катаев 2011: Катаев, В. П. *Сказки и рассказы*. Москва: Детская литература. 333 с.
- Козлов 1996²: Козлов, Н. И. *Философские сказки для обдумывающих жизнь, или Веселая книга о свободе и нравственности*. Москва: Новая школа. 384 с.
- Ласки 2012: Ласки, Кэтрин. *Одиночка: Волки из страны Далеко-Далеко* [роман]. Перевод с английского О. И. Перфильева. Москва: Астрель. 232 с.
- Мамин-Сибиряк 2012: Мамин-Сибиряк, Д. Н. *Алёнушкины сказки*. Екатеринбург: Литур-опт. 128 с.
- Паустовский 2012: Паустовский, К. Г. *Три сказки*. Москва: Астрель. 79 с.
- Пушкин 2013: Пушкин, А. С. *Сказки*. Ростов-на-Дону: Проф-Пресс. 128 с.
- Рассказы 1990: *Рассказы русских йисайтелей*. Составитель Юдаева, М. В. Москва: Самовар. 191 с.
- Сказки о женах 2009: *Сказки для взрослых о женах*. Частная коллекция Елены Резниковой. CD: 1С-Паблишинг: 51 минута. [Литературная композиция. Исполнители заслуженный артист РФ Сергей Сазонтьев и заслуженная артистка РФ Татьяна Бондаренко]
- Сказки русских писателей 2008: *Сказки русских йисайтелей*. Отв. ред. Б. Шестакова. Москва: Омега. 175 с.
- Современные писатели – детям 2012: *Современные йисайтели – дейям*. Отв. ред. Т. А. Никольская. Москва: РОСМЭН-ПРЕСС. 144 с.
- Шатерников-www: Шатерников, Н. И. (Федр) Волк и ягненок. In: [http://ru.wikisource.org/wiki/Волк_и_ягненок_\(Федр/Шатерников\)](http://ru.wikisource.org/wiki/Волк_и_ягненок_(Федр/Шатерников)). Состояние 23. 6. 2013.

Branko Tošović

Der Wolf und das Lamm als sprachlicher und künstlerischer Gegensatz

In vorliegendem Beitrag werden die Lexeme *волк* 'Wolf' und *јаѓне* 'Lamm' (*lupus – agnus*) als sprachliche und künstlerische Gegensätze analysiert. Im ersten Teil erfolgt eine Betrachtung von *волк* und *овца/јаѓне* auf 1. lexikalischer und derivativer sowie 2. idiomatischer und 3. parömiologischer Ebene, ehe im zweiten Teil der Gebrauch dieses Lexempaares in literarischen Texten erläutert wird. Im Zentrum der Untersuchung stehen mazedonische Volks- und Kunstmärchen und deren – sofern vorhanden – Äquivalente in anderen slawischen Sprachen. In Bezug auf den Wolf lassen sich drei grundlegende Tendenzen erkennen: a) eine „altertümlich-antike“ (ausgehend von Äsop und Phaedrus), b) eine „rettende“ (so ist der Wolf in einigen russischen Volksmärchen ein Retter), c) eine „böse“ (der Wolf als überwiegend böses Wesen) und d) eine „biologische“ (der Wolf muss leben/überleben; nach Saltykov-Ščedrin). In Bezug auf das Lamm zeigen sich zwei Darstellungsweisen: 1. Es ist ein Opfer des Wolfs (in beinahe allen Märchen), und 2. das Lamm ist in der Lage, mit Kunstfertigkeit (etwa durch Tanzen) sein Leben zu retten (so im Märchen *ASKA UND DER WOLF* von Ivo Andrić).

Песни
Lieder
Pjesme

Ај, беше месец мај (Мк)

Каролина Гочева

Ако ме љубиш, љуби ме!
Ако ме лажеш, лажи ме!
Три дена ништо не збориме,
тивко ко свеќи гориме.

А-ај, ај, беше месец мај,
А-ај, ај, за нас дојде крај.

Пакосни луѓе до мене,
отровни жени до тебе,
ниедна срце не ти даде,
ниедна твоето не знае.

А-ај, ај, беше месец мај,
А-ај, ај, за нас дојде крај.

К'о војник бројам денови,
Денови ли се денови,
ах мојте маки големи,
тие ми се маки љубовни.

К'о војник бројам денови
денови беа години,
ах мојте маки големи,
тие љубовни.

К'о војник бројам денови,
Денови ли се денови,
ах мојте маки големи,
тие ми се маки љубовни.

К'о војник бројам денови,
денови беа години,
ах мојте маки големи,
тие љубовни.

Aj, bio je mjesec maj (Bs)

Ako me voliš, voli me!
Ako me lažeš, laži me!
Tri dana ništa ne zborimo,
tiho kao svijeće gorimo.

A-aj, aj bio je mjesec maj,
A-aj, aj kad za nas dođe kraj.

Pakosni ljudi oko mene,
otrovne žene oko tebe,
nijedna ti srce nije dala,
nijedna te nije upoznala.

A-aj, aj bio je mjesec maj,
A-aj, aj kad za nas dođe kraj.

K'o vojnika brojim dane,
dani ko dani,
ah moje muke velike,
to su muke ljubavne.

K'o vojnika brojim dane,
a dani k'o godine,
ah muke goleme,
te ljubavne.

K'o vojnika brojim dane,
dani ko dani,
ah moje muke velike,
to su muke ljubavne.

K'o vojnika brojim dane,
a dani k'o godine,
ah muke goleme,
te ljubavne.

На бошњачки јазик превела Џенана Човић
Ins Bosnische übersetzt von Dženana Čović
Na bosanski jezik prevela Dženana Čović

Aj, beše mesec maj (Sr)

Ako me ljubiš, ljubi me!
 Ako me lažeš, laži me!
 Tri dana ništa ne zborimo,
 Tiho kao sveće gorimo.
 Aj, aj, aj – beše mesec maj,
 aj, aj, aj – za nas dođe kraj.

Pakosni ljudi kod mene,
 Otrovne žene kod tebe,
 Nijedna ti srce ne daje,
 Nijedna ga ne poznade.
 Aj, aj, aj – beše mesec maj,
 aj, aj, aj – za nas dođe kraj.

K'o vojnika brojim dane,
 a kakvi su to dani,
 ah moje muke goleme,
 To su mi muke ljubavne.
 K'o vojnika brojim dane,
 Dani bejahu godine,
 Ah moje muke goleme,
 Te ljubavne.

K'o vojnika brojim dane,
 a kakvi su to dani,
 Ah moje muke goleme,
 To su mi muke ljubavne.

На српски јазик превела Емина Јовић
 Ins Serbische übersetzt von Emina Jović
 На српски језик превела Емина Јовић

Ай, беше май (Bg)

Ако ме любиш, люби ме!
 Ако ме лъжеш, лъжи ме!
 Три дни нищо не говорим,
 Тихо като свещи горим.

Ай, ай, беше месец май,
Ай, ай, за нас дойде край.

Опасни хора край мене,
отровни жени край тебе,
ни една сърце не ти даде,
ни една не те опозна.

Ай, ай, беше месец май,
Ай, ай, за нас дойде край.

Ка то войник броя дните,
дни ли са дните,
ах моите мъки големи,
тези мъки любовни.

Ка то войник броя дните,
дните бяха години,
ах моите мъки големи,
тези мъки любовни.

На бугарски јазик превела Петја Рогич
Ins Bulgarische übersetzt von Petja Rogić
Na bugarski jezik prevela Petja Rogić

Aj, bješe maj (Hr)

Ako me ljubiš, ljubi me!
Ako me lažeš, laži me!
Tri dana ništa ne zborimo,
Tiho ko svijeće gorimo.
A-aj, aj, bješe mjesec maj,
A-aj, aj, za nas dođe kraj.

Zlobni ljudi kraj mene,
Otrovne žene kraj tebe,
Nijedna ti srce ne dade,
Nijedna ga ne poznade.
A-aj, aj, bješe mjesec maj,
A-aj, aj, za nas dođe kraj.

Kao vojn timer brojim dane,
dani kao dani,
Ah moje muke goleme,
Muke su mi ljubavne.
Kao vojn timer brojim dane,
Dani bijahu godine,
Ah moje muke goleme,
Te ljubavne.

Kao vojn timer brojim dane,
Dani kao dani,
Ah moje muke goleme,
Muke su mi ljubavne.
Kao vojn timer brojim dane,
Dani bijahu godine,
Ah moje muke goleme,
Te ljubavne.

На хрватски јазик превел Дарјан Хорват
Ins Kroatische übersetzt von Darjan Horvat
Na hrvatski jezik preveo Darjan Horvat

Aj, es war Mai (De)

Wenn du mich liebst, liebe mich!
Wenn du mich belügst, belüge mich!
Seit drei Tagen sprechen wir kein Wort,
Wir brennen still, wie Kerzen.

A-aj, aj es war im Monat Mai,
A-aj, aj uns nähert sich das Ende.

Mich umgeben schlechte Menschen,
Dich umgeben teuflische Frauen,
Keine hat dir ihr Herz geschenkt,
Keine kennt dich wirklich.

A-aj, aj es war im Monat Mai,
A-aj, aj uns nähert sich das Ende.

Wie ein Krieger zähle ich die Tage,
Sind die Tage denn Tage,

Ach, mein großer Schmerz,
Es sind die Schmerzen der Liebe.

Wie ein Krieger zähle ich die Tage,
Tage waren Jahre
Ach, mein großer Schmerz,
Es sind die Schmerzen der Liebe.

Wie ein Krieger zähle ich die Tage,
Sind die Tage denn Tage,
Ach, mein großer Schmerz,
Es sind die Schmerzen der Liebe.

Wie ein Krieger zähle ich die Tage,
Tage waren Jahre
Ach, mein großer Schmerz,
Es sind die Schmerzen der Liebe.

На германски јазик превела Бјанка Зиберер
Ins Deutsche übersetzt von Bianca Sieberer
Na njemački jezik prevela Bianca Sieberer

Јас сум несрећница (Мк)

Јас сум несрећница,
Плачам ден и ноќ,
Затоа што сум измамена
од првата љубов,
Затоа што сум измамена
од првата љубов.

Љуби ме љуби,
Не ме заборави!
Јас ќе те љубам вечно, вечно
Дури до гроба,
Јас ќе те љубам вечно, вечно
Дури до гроба.

За мене нема живот
За мене нема љубов,
За мене нема кој да жали
За мојта младост,
За мене нема кој да жали
За мојта младост.

Јас сум несрећница,
Плачам ден и ноќ,
Затоа што сум измамена
од првата љубов,
Затоа што сум измамена
од првата љубов.

Ja sam nesrećnica (Sr)

Ja sam nesrećnica,
Plačem dan i noć,
Zato što sam prevarena
Od prve ljubavi,
Zato što sam prevarena
Od prve ljubavi.

Ljubi me ljubi,
Ne zaboravi me!

Ja ću te voljeti vječno, vječno
Čak do groba.

Za mene nema života
Za mene nema ljubavi,
Za mnom nema ko da žali
Za mojom mladošću,
Za mnom nema ko da žali
Za mojom mladošću.

Ja sam nesrećnica,
Plačem dan i noć,
Zato što sam prevarena
Od prve ljubavi,
Zato što sam prevarena
Od prve ljubavi.

На српски јазик превела Биљана Абаџић
Ins Serbische übersetzt von Biljana Abadžić
Na srpski jezik prevela Biljana Abadžić

Ja sam nesretnica (Bs)

Ja sam nesretnica,
Plačem dan i noć,
Zato što me prevarila
moja prva ljubav,
Zato što me prevarila
moja prva ljubav.

Voli me voli,
Ne zaboravi me!
Ja ću te voljet' vječno, vječno
Čak i do smrti,
Ja ću te voljet' vječno, vječno
Čak i do smrti.

Za me nema života
Za me nema ljubavi,
Nema nikog za mnom da žali
Za mojom mladosti,
Nema nikog za mnom da žali

Za mojom mladosti.

Ja sam nesretnica,
Plačem dan i noć,
Zato što me prevarila
moja prva ljubav,
Zato što me prevarila
moja prva ljubav.

На бошњачки јазик превела Ријана Трешњић
Ins Bosnische übersetzt von Rijana Trešnjić
Na bosanski jezik prevela Rijana Trešnjić

Ich bin ein Unglücksrabe (De)

Ich bin ein Unglücksrabe,
Ich weine Tag und Nacht,
Weil ich von meiner ersten Liebe
betrogen wurde,
Weil ich von meiner ersten Liebe
betrogen wurde.
Liebe mich liebe,
Vergiss mich nicht!
Ich werde dich ewig, ewig lieben
sogar bis zum Tod,
Ich werde dich ewig, ewig lieben
sogar bis zum Tod.

Für mich gibt es kein Leben
Für mich gibt es keine Liebe,
Für mich gibt es niemanden
der um meine Jugend klagt,
Für mich gibt es niemanden
der um meine Jugend klagt.

Ich bin ein Unglücksrabe,
Ich weine Tag und Nacht,
Weil ich von meiner ersten Liebe
betrogen wurde,
Weil ich von meiner ersten Liebe
betrogen wurde.

На германски јазик превела Елизабет Флук

Ins Deutsche übersetzt von Elisabeth Fluch

Na njemački jezik prevela Elisabeth Fluch

Јовано, Јованке (Мк)

Јовано, Јованке,
Крај Вардарот седиш, мори
Бело платно белиш,
Бело платно белиш, душо
Сè нагоре гледаш.

Јовано, Јованке,
Крај Вардарот седиш, мори
Бело платно белиш,
Бело платно белиш, душо
Сè нагоре гледаш.

Јовано, Јованке,
Јас тебе те чекам, мори
Дома да ми дојдеш,
А ти не доаѓаш, душо
Срце мое, Јовано

Јовано, Јованке,
Јас тебе те чекам, мори
Дома да ми дојдеш,
А ти не доаѓаш, душо
Срце мое, Јовано

Јовано, Јованке,
Твојата мајка, мори
Тебе не те пушта,
Кај мене да дојдеш, душо
Срце мое, Јовано.

Јовано, Јованке,
Твојата мајка, мори
Тебе не те пушта,
Кај мене да дојдеш, душо
Срце мое, Јовано.

Jovano, Jovanko (Bs)

Jovano, Jovanko,
kraj Vardara sjediš, more
b'jelo platno b'jeliš,
b'jelo platno b'jeliš, dušo
pa sve gore glediš.

Jovano, Jovanko,
kraj Vardara sjediš, more
b'jelo platno b'jeliš,
b'jelo platno b'jeliš, dušo
pa sve gore glediš.

Jovano, Jovanko,
Ja sve čekam tebe, more
kući da mi dođeš,
a ti ne dolaziš, dušo
srce moje, Jovano.

Jovano, Jovanko,
Ja sve čekam tebe, more
kući da mi dođeš,
a ti ne dolaziš, dušo
srce moje, Jovano.

Jovano, Jovanko,
majka tvoja, eh, dušo,
meni te ne pušta,
ne dopušta da mi dođeš,
srce moje, Jovano.

Jovano, Jovanko,
majka tvoja, eh, dušo,
meni te ne pušta,
ne dopušta da mi dođeš,
srce moje, Jovano.

На бошњачки јазик превела Ријана Трешњић

Ins Bosnische übersetzt von Rijana Trešnjić

Na bosanski jezik prevela Rijana Trešnjić

Jovano, Jovanko (Sr)

Jovano, Jovanko,
pored Vardara sjediš ti,
b'jelo platno b'jeliš,
b'jelo platno b'jeliš, dušo
pa sve gore gledaš.

Jovano, Jovanko,
pored Vardara sjediš ti,
b'jelo platno b'jeliš,
b'jelo platno b'jeliš, dušo
pa sve gore gledaš.

Jovano, Jovanko,
Ja još čekam tebe, draga
kući da mi dođeš,
a ti ne dolaziš, draga
srce moje, Jovano.

Jovano, Jovanko,
Ja još čekam tebe, draga
kući da mi dođeš,
a ti ne dolaziš, draga
srce moje, Jovano.

Jovano, Jovanko,
majka tvoja, ah, draga,
tebe ni ne pušta,
kod mene da dođeš, dušo
srce moje, Jovano.

Jovano, Jovanko,
majka tvoja, ah, draga,
tebe ni ne pušta,
kod mene da dođeš, dušo
srce moje, Jovano.

На српски јазик превела Биљана Абаџић
Ins Serbische übersetzt von Biljana Abadžić
Na srpski jezik prevela Biljana Abadžić

Jovano, Jovanke (Sr)

Jovano, Jovanke,
Kraj Vardara sediš, mori,
Belo platno beliš,
Belo platno beliš, dušo,
Sve nagore gledaš.

Jovano, Jovanke,
Ja tebe čekam, mori,
Kući da mi dođeš,
A ti ne dolaziš, dušo,
Srce moje, Jovano.

Jovano, Jovanke,
A tvoja majka, mori,
Tebi to ne daje,
Kod mene da dođeš, dušo,
Srce moje, Jovano.

На српски јазик превела Емина Јовић
Ins Serbische übersetzt von Emina Jović
Na srpski jezik prevela Emina Jović

Йовано, Йованке (Bg)

Йовано, Йованке,
Край Вардаро седиш,
Мори бело платно белиш,
бело платно белиш душо,
Все нагоре гледаш.

Йовано, Йованке,
Край Вардаро седиш,
Мори бело платно белиш,
Бело платно белиш душо,
Все нагоре гледаш.

Йовано, Йованке,
Јз те тебе чекам,
Мори дома да ми дојдеш,
А ти не довагаш, душо,

Сърце мое, Йовано.

Йовано, Йованке,
Яз те тебе чекам,
Мори дома да ми дойдеш,
А ти не довагяш, душо,
Сърце мое, Йовано.

Йовано, Йованке,
Твоята майка мори тебе не те пуца,
При мене да дойдеш, душо,
Сърце мое, Йовано.

Йовано, Йованке,
Твоята майка мори тебе не те пуца,
При мене да дойдеш, душо,
Сърце мое, Йовано.

Йовано, Йованке,
Яз те тебе чекам, мори,
Дома да ми дойдеш,
А ти не доагяш, душо,
Сърце мое, Йовано.

На бугарски јазик превела Петја Рогич
Ins Bulgarische übersetzt von Petja Rogić
Na bugarski jezik prevela Petja Rogić

Jovano, Jovanke (De)

Jovano, Jovanke,
Du sitzt am Fluss Vardar,
Färbst das weiße Leinen weiß,
Färbst das weiße Leinen weiß,
Blickst ganz nach oben empor.
Blickst ganz nach oben empor.

Jovano, Jovanke,
Ich warte auf dich,
Du kommst zu mir nach Hause,
Aber du kommst nicht,

Jovano, mein Herz.

Jovano, mein Herz.

Jovano, Jovanke,

Deine Mutter,

Lässt dich nicht fort,

Um zu mir zu kommen,

Jovano, mein Herz.

Jovano, mein Herz.

На германски јазик превела Бјанка Зиберер

Ins Deutsche übersetzt von Bianca Sieberer

Na njemački jezik prevela Bianca Sieberer

Лихнида кајче веслаше (Mk)

Лихнида кајче веслаше
по Охридското Езеро
наспроти нејзе рибари, рибари,
рибари, стари другари.

„Рибари, стари другари,
кратко веслајте кајчето
да не ми прајте бранови, бранови,
рацете да се одморам“.

Лихнида кајче веслаше
по Охридското Езеро
тичко си песна пееше:
„Билјана платно белеше“.

„Лихнидо, моме Лихнидо,
ако ти прајме бранови
со весло ќе ги скротиме, скротиме,
со љубов ќе те гледаме“.

„Не сакам да ги скротите,
не сакам да ме гледате,
јас сакам мирно езеро,
душата да си одморам“.

Лихнида кајче веслаше
по Охридското Езеро
тичко си песна пееше:
„Билјана платно белеше“.

Lihnida čamac veslala (Bs)

Lihnida čamac veslala
po Ohridskome jezeru
preko puta nje ribari, ribari,
ribari, stari drugari.

„Ribari, stari drugari,
pitomo čamcem veslajte

ne pravite mi valove, valove,
ruke da mi se odmore.

Lihnida čamac veslala
po Ohridskome jezeru
tiho je pjesmu pjevala:
"Biljana platno beleše".

„Lihnido, moja Lihnido,
ako pravimo valove,
veslom ćemo ih krotiti, krotiti,
sa ljubavlju te gledati.“

„Ne želim da ih krotite,
ne želim da me gledate,
ja želim mirno jezero,
dušu svoju da odmorim.“

Lihnida čamac veslala
po Ohridskome jezeru
tiho je pjesmu pjevala
"Biljana platno beleše".

На бошњачки јазик превела Ријана Трешњић
Ins Bosnische übersetzt von Rijana Trešnjić
Na bosanski jezik prevela Rijana Trešnjić

Lihnida čamac veslaše (Sr)

Lihnida čamac veslaše
Po Ohridskome jezeru.
Na drugoj strani ribari, ribari,
Ribari, stari drugari.

„Ribari, stari drugari,
Krotko veslajte čamac taj,
Ne stvarajte mi talase, talase,
Da ove ruke odmorim.“

Lihnida čamac veslaše
Po Ohridskome jezeru
I tiho pesmu pevaše

„Biljana platno beleše.“
 Lihnido, mome, Lihnido,
 Ako ti pravimo talase,
 Veslom ćemo ih smiriti, smiriti,
 S ljubavlju tebe gledati.

„Ne želim da ih smirite
 Ne želim da me gledate,
 Ja želim mirno jezero, jezero,
 Dušu ovu da odmorim.

Lihnida čamac veslaše
 Po Ohridskome jezeru
 I tiho pesmu pevaše
 „Biljana platno beleše.“

На српски јазик превела Емина Јовић
 Ins Serbische übersetzt von Emina Jović
 На српски језик превела Емина Јовић

Лихнида кајче веслаше (Bg)

Лихнида кайче веслаше
 По Охридското езеро.
 Наспроти нейзе рибари, рибари,
 Рибари, стари другари.

Рибари, стари другари,
 Кротко веслајте кайчето,
 Да не ми прайте бранови, бранови,
 Ръцете да си одморам.

Лихнида кайче веслаше
 По Охридското езеро,
 Тивко си песна пееше
 „Биљана платно белеше“.

Лихнидо, моме Лихнидо,
 Ако ти прайме бранови,
 Со весла ќе ги скротиме, скротиме,
 Со любов ќе те гледаме.

Не сакам да ги скротите,
Не сакам да ме гледате,
Аз сакам дивно езеро, езеро,
Душата да си одморам.

Лихнида кайче веслаше
По Охридското езеро,
Тивко си песна пееше
„Биљана платно белеше“.

На бугарски јазик превела Петја Рогич
Ins Bulgarische übersetzt von Petja Rogić
Na bugarski jezik prevela Petja Rogić

Македонска партизанка (Mk)

Јас веќе не сум она што си бев,
Не сум веќе, не сум цвеќе, не сум повеќе.
Моиве очи езера се две
Без вода со тага тие полни се.

А сега сама, сама, изгревам,
Сама заоѓам, тебе спомнувам.
Чувај се, чувај се ти за некој друг,
Чувај се, чувај се ти за некој друг.

Ти веќе не си она што си ти,
Лани што ми беше сега не си ми.
Лани ти ми беше ко ластовица,
Од мене ти направи бела вдовица.

А сега, сама изгревам,
Сама заоѓам, тебе спомнувам
Чувај се, чувај ти за некој друг.

Русија бела, бела, бела Русија!
Да си појдам во Америка!
Русија бела, бела Русија!
Не сум твоја, не сум твоја,
Не сум ничија.

А сега сама изгревам,
Сама заоѓам, тебе спомнувам.
Чувај се, чувај ти за некој друг.
Како тебе нема, нема никој друг.

Mazedonische Partisanin (De)

Ich bin nicht mehr die, die ich war,
Nicht mehr die, ich bin keine Blume, nicht mehr die.
Meine Augen sind wie zwei Seen,
Ohne Wasser, aber voll von Trauer.

Jetzt gehe ich alleine, alleine gehe ich auf,
Alleine gehe ich unter und erinnere mich dabei an dich

Behüte dich, hebe dich für jemand anderen auf.
Behüte dich, hebe dich für jemand anderen auf.

Du bist nicht mehr die, die du bist,
Was du letztes Jahr für mich warst, bist du jetzt nicht mehr.
Letztes Jahr warst du für mich wie eine Schwalbe,
Du hast aus mir eine Strohwitwe gemacht.

Und jetzt gehe ich alleine auf,
Alleine unter und erinnere mich dabei an dich
Behüte dich, hebe dich für jemand anderen auf.

Weißes Russland, weißes, weißes Russland!
Ach, wie möchte ich nach Amerika fahren!
Weißes Russland, weißes Russland!
Ich bin nicht dein, bin nicht dein,
ich gehöre niemandem.

Und jetzt gehe ich alleine auf,
Alleine unter und erinnere mich dabei an dich.
Behüte dich, hebe dich für jemand anderen auf
So jemanden wie dich gibt es nicht, gibt es nirgendwo sonst.

На германски јазик превела Елизабет Флук
Is Deutsche übersetzt von Elisabeth Fluch
Na njemački jezik prevela Elisabeth Fluch

Македонско девојче (Mk)

Македонско девојче,
китка шарена,
во градина набрана
дар подарена,

Дали има н' овој бели свет
поубаво девојче од Македонче?
Нема, нема не ќе се роди
поубаво девојче од Македонче.

Нема свезди полични
од твоите очи,
да се ноќе на небо,
ден ќе раздени.

Дали има н' овој бели свет
поубаво девојче од Македонче?
Нема, нема не ќе се роди
поубаво девојче од Македонче.

Кога коси расплети
како коприна
лична е, и полична,
од самовила.

Дали има н' овој бели свет
поубаво девојче од Македонче?
Нема, нема не ќе се роди
поубаво девојче од Македонче.

Кога песна запее
славеј натпее,
кога оро заигра
срце разигра.

Makedonska djevojka (Bs)

Makedonska djevojka,
buket šareni,
kao iz bašte ubrani
k'o dar podareni.

Imal' na bijelom svijetu
ljepše djevojke od ove Makedonke?
Nma, nema ni da se rodi
ljepša djevojka od ove Makedonke.

Tvoje oči su ljepše
od svih zvijezda,
kad bi bile na nebu,
razdanilo bi.

Imal' na bijelom svijetu
ljepše djevojke od ove Makedonke?
Nema, nema ni da se rodi
ljepša djevojka od ove Makedonke.

Kada kose rasplete
nježnije od svile
lijepa je, još ljepša
od svake vile.

Imal' na bijelom svijetu
ljepša djevojka od ove Makedonke?
Nema, nema ni da se rodi
ljepša djevojka od ove Makedonke.

Kada pjesmu zapjeva,
slavuja natpjeva,
kada kolo zaigra,
srce razigra.

На бошњачки превела Џенана Човић
Ins Bosnische übersetzt von Dženana Čović
Na bosanski jezik prevela Dženana Čović

Makedonsko devojče (Sr)

Makedonsko devojče,
buket šareni,
u bašti ubrani,
dar podareni.
Da li ima na ovom svetu
još lepše devojke od Makedonke?
Nema, nema, ni da se rodi
još lepša devojka neg' Makedonka.

Nema lepših zvezdica
od tvoja oka dva,
da su noću na nebu
dan da razdane.

Da li ima na ovom svetu
još lepše devojke od Makedonke?
Nema, nema, ni da se rodi
još lepša devojka neg' Makedonka.

Kada kose rasplete
k'o da je svila,
lepša je i najlepša
od šumskih vila.

Da li ima na ovom svetu
još lepše devojke od Makedonke?
Nema, nema, ni da se rodi
još lepša devojka neg' Makedonka.

Kada pesmu zapeva
slavuja natpeva,
kada kolo zaigra
srce razigra.

На српски јазик превела Емина Јовић
Ins Serbische übersetzt von Emina Jović
Na srpski jezik prevela Emina Jović

Makedonsko djevojče (Sr)

Makedonsko djevojče,
buket šareni,
u bašti ubrani,
dar podareni.

Da li ima na bijelom svijetu
ljepše djevojke od Makedonke?
Nema, nema, ni da se rodi
ljepše djevojke od Makedonke.

Nema zvijezdi ljepših
od tvojih očiju.
Da su one na nebu,
dan bi razdanile.

Da li ima na bijelom svijetu
ljepše djevojke od Makedonke?
Nema, nema, ni da se rodi
ljepše djevojke od Makedonke.

Kada kosu rasplete
kao svila,
ljepša je i najljepša
od svih vila.

Da li ima na bijelom svijetu
ljepše djevojke od Makedonke?
Nema, nema, ni da se rodi
ljepše djevojke od Makedonke.

Kada pjesmu zapjeva
slavuja natpjeva,
kada kolo zaigra
srce razigra.

На српски јазик превела Биљана Абацић
Ins Serbische übersetzt von Biljana Abadžić
Na srpski jezik prevela Biljana Abadžić

Македонско девојче (Bg)

Македонско девојче
китка шарена
во градина гледано
дар подарено.
Дали и ма на овой бели свет
по-убаво девојче от македонче
нема, нема, неке се роди
по-убаво девојче от македонче.

Кога песна запее
славеј надпее
кога оро заиграј
сърце надигра.

Дали и ма на овой бели свет
по-убаво девојче от македонче
нема, нема, неке се роди
по-убаво девојче от македонче.

Кога коса разплете
како коприна,
лична си и по-лична
от самодива.

Дали и ма на овой бели свет
по-убаво девојче от македонче
нема, нема, неке се роди
по-убаво девојче от македонче.

Нема звезди по-лични
от твоите очи
нокем да са на небо
ден ќе раздени.

Дали и ма на овой бели свет
по-убаво девојче от македонче
нема, нема, неке се роди
по-убаво девојче от македонче.

На бугарски јазик превела Петја Рогојќ
 Ins Bulgarische übersetzt von Petja Rogić
 Na bugarski jezik prevela Petja Rogić

Mazedonisches Mädchen (De)

Mazedonisches Mädchen,
 ein bunter Strauß,
 im Garten gepflückt
 als Geschenk überreicht,

Gibt es in dieser weißen Welt
 ein schöneres Mädchen als das mazedonische?
 Nein gibt es nicht, gibt es nicht, und es wird auch nie
 ein schöneres Mädchen als das mazedonische geboren werden.

Es gibt keine schöneren Sterne
 als deine Augen,
 wenn sie nachts am Himmel sind,
 wird der Tag heranbrechen.

Gibt es in dieser weißen Welt
 ein schöneres Mädchen als das mazedonische?
 Nein gibt es nicht, gibt es nicht und es wird auch nie
 ein schöneres Mädchen als das mazedonische geboren werden.

Wenn sie ihr Haar aufflechtet
 wie Seide
 ist sie schön, sogar schöner
 als eine Fee.

Gibt es in dieser weißen Welt
 ein schöneres Mädchen als das mazedonische?
 Nein gibt es nicht, gibt es nicht und es wird auch nie
 ein schöneres Mädchen als das mazedonische geboren werden.

Wenn sie ein Lied anstimmt
 Übertrifft sie den Gesang der Nachtigall,
 Wenn sie zu tanzen beginnt
 tanzt ihr Herz.

На германски јазик превела Елизабет Флук

Ins Deutsche übersetzt von Elisabeth Fluch

Na njemački jezik prevela Elisabeth Fluch

Назад Калино моме (Mk)

Назад Калино моме
Назад, назад, Калино моме,
Немој да одиш по мене.
Кај нас си има висока гора,
не ќе можеш да ја поминеш.
Кај нас си има висока гора,
не ќе можеш да ја поминеш.

Ќе се сторам јас сокол пиле
и пак кај тебе ќе дојдам.
Гора ќе прелетам,
кај тебе ќе дојдам,
вечно твоја ќе бидам.
Гора ќе прелетам,
кај тебе ќе дојдам,
вечно твоја ќе бидам.

Назад, назад, Калино моме,
немој да одиш по мене.
Кај нас си има длабока река,
не ќе можеш да ја поминеш.
Кај нас си има длабока река,
не ќе можеш да ја поминеш.

Ќе се сторам јас мрена риба
и пак кај тебе ќе дојдам.
Река ќе препливам,
кај тебе ќе дојдам,
вечно твоја ќе бидам.
Река ќе препливам,
кај тебе ќе дојдам,
вечно твоја ќе бидам.

Назад, назад, Калино моме,
немој да одиш по мене.
Кај нас си има убава жена
и две мали дечиња.
Кај нас си има убава жена
и две мали дечиња.

Ќе се сторам јас црна чума
и пак кај тебе ќе дојдам.

Жена ќе ти сотрам,
дечиња ќе чувам,
вечно твоја ќе бидам.
Жена ќе ти сотрам,
дечиња ќе чувам,
вечно твоја ќе бидам.

Назад, назад моме Калино (Bg)

Назад, назад моме Калино,
не мой да одиш подир мен,
че пред назе има гора висока,
не ќе можеш да я преминеш.
Че пред назе има гора висока,
не ќе можеш да я преминеш

Ќе се престорам на сокол-пиле
и пак при тебе ќе дојдам.
Гора ќе прелитна, пак при тебе ќе дојдам,
вечно твоя ќе бидам.
Гора ќе прелитна, пак при тебе ќе дојдам,
вечно твоя ќе бидам.

Назад, назад моме Калино,
не мой да одиш подир мен,
че пред назе има река длибока,
не ќе можеш да я препливаш.
Че пред назе има река длибока,
не ќе можеш да я препливаш.

Ќе се престорам на риба мрена
и пак при тебе ќе дојдам.
Река ќе препливам, пак при тебе ќе дојдам,
вечно твоя ќе бидам.
Река ќе препливам, пак при тебе ќе дојдам,
вечно твоя ќе бидам.

Назад, назад моме Калино,
не мой да одиш подир мен,

че у назе имам хубава жена,
со две ми дребни дечиня.
Че у назе имам хубава жена,
со две ми дребни дечиня.

Ќе се престорам на църна чума
и пак при тебе ќе дойда.
Жена ќе уморам, дечиня ќе гледам,
вечно твоя ќе бидам.
Жена ќе уморам, дечиня ќе гледам,
вечно твоя ќе бидам.

На бугарски јазик превела Петја Рогич
Ins Bulgarische übersetzt von Petja Rogić
Na bugarski jezik prevela Petja Rogić

Ој ти момче охриѓанче (Мк)

Ој ти момче охриѓанче,
што си толку замислено?
Крај езеро везден шеташ,
кажи дали некој чекаш
или срце некој ти открадна
тешко да го заборавиш?

Не ме прашај, моме младо,
мачно ми е да ти кажам.
Јас си имам моме лично,
тугинче од друго место.
Љубов си дадовме, среќни бевме,
само едно, едно лето.

Дојде време си замина,
крај водите ме остави,
да ме мачат спомените,
в срце тлејат, не се бришат.
Само дојди, либе, врати ми се,
чекам, чекам крај езеро.

Oj ti momče iz Ohrida (Cg)

Oj ti, momče iz Ohrida,
što si toliko zamisljeno?
Kraj jezera danju šetaš
kaži da li nekog' čekaš
ili srce neko ti pokrade
teško da ga zaboraviš?

Nemoj pitat', mome mlado,
mučno mi je da ti kažem.
Ja ti imam svoje lično,
tuđinca iz drugog mjesta.
Ljubav smo si dali srećni bili,
Samo jedno, jedno ljeto.

Dode vrijeme, ona ode,
kraj jezera me ostavi,
da me muče uspomene,
u srcu tinja, ne briše se,
Samo dođi, draga, vrati mi se,
čekam, čekam kraj jezera.

На црногорски јазик превела Белма Цоковић
Ins Montenegrinische übersetzt von Belma Coković
Na crnogorski jezik prevela Belma Coković

Oj, ti momče, Ohridanče (Sr)

Oj, ti momče, Ohridanče,
što si tol'ko zamišljeno,
kraj jezera vazdan šetaš,
kaži da li nekog čekaš.
Ili srce neko ti ukrade
teško da ga zaboraviš.

Ne pitaj me, momo mlada,
mučno mi je da ti kažem.
Ja imam svoju momu,
s drugog mesta, tuđinku.
Ljubav dadosmo, srećni besmo,
samo jedno, jedno leto.
Dode vreme, ona ode,
ostavi me pokraj vode,
da me muče uspomene
u srcu tinja, ne briše se.
Samo dođi, dušo, vrati mi se,
čekam, čekam kraj jezera.

На српски јазик превела Емина Јовић
Ins Serbische übersetzt von Emina Jović
Na srpski jezik prevela Emina Jović

Со маки сум се родила (Mk)

Со маки сум се родила,
со жалости јас ќе си умрам.
Маките да ми ги напишете
озгора на гробот мој.

Со маки сум се родила,
со жалости јас ќе си умрам.
Маките да ми ги напишете
озгора на гробот мој.

Ќе се качам на планина,
ќе влезам в темни пештери,
очите да ми паралдисаат,
сонцето да не го видам.

Ќе се качам на планина,
ќе влезам в темни пештери,
очите да ми паралдисаат,
сонцето да не го видам.

Ќе слезам долу в ѓул-бавчи,
кај тие росни цвеќиња,
кај тој алов катмер каранфир,
кај тој ран бел босилок.

Ќе слезам долу в ѓул-бавчи,
кај тие росни цвеќиња,
кај тој алов катмер каранфир,
кај тој ран бел босилок.

U mukama sam se rodila (Hr)

U mukama se rodih ja,
u žalosti ću i umrijeti.
Muke moje da mi napišete
odozgo na grobu mom.

U mukama se rodih ja,
u žalosti ću i umrijeti.

Muke moje da mi napišete
odozgo na grobu mom.

Popet ću se na planinu,
sići ću u tamnu jamu,
oči moje neka mi oslijepe,
sunce da ne bih vidjela.

Popet ću se na planinu,
sići ću u tamnu jamu,
oči moje neka mi oslijepe,
sunce da ne bih vidjela.

Sići ću u ružin vrt,
ka tome rosnom cvijeću,
ka toj svjetlocrvenoj ruži,
ka tom b'jelom bosiljku.

Sići ću u ružin vrt,
ka tome rosnom cvijeću,
ka toj svjetlocrvenoj ruži,
ka tom b'jelom bosiljku.

На хрватски јазик превел Дарјан Хорват
Ins Kroatische übersetzt von Darjan Horvat
Na hrvatski jezik preveo Darjan Horvat

U mukama se rodih (Bs)

U mukama se rodih ja,
u žalosti ću i umrijeti.
Muke moje da mi napišete
odozgo na grobu mom.

U mukama se rodih ja,
u žalosti ću i umrijeti.
Muke moje da mi napišete
odozgo na grobu mom.

Popet' ću se na planinu,
sići u njenu tamnu rupu.
Oči moje da mi oslijepe,

da sunca više ne vidim.

Popet' ću se na planinu,
sići u njenu tamnu rupu.
Oči moje da mi oslijepe,
da sunca više ne vidim.

Sići ću dolje u ružin vrt,
kod tog li rosnog cvijeća.
Kod rascvjetanih crvenih ruža,
kod bijelog bosiljka.

Sići ću dolje u ružin vrt,
kod tog li rosnog cvijeća.
Kod rascvjetanih crvenih ruža,
kod bijelog bosiljka.

На бошњачки превела Џенана Човић
Ins Bosnische übersetzt von Dženana Čović
Na bosanski jezik prevela Dženana Čović

U mukama se rodih ja (Bs)

U mukama se rodih ja
u žalosti ću umrijeti.
Muke moje da mi napišete
odozgo na grobu mom.
U mukama se rodih ja
u žalosti ću umrijeti.
Muke moje da mi napišete
odozgo na grobu mom.

Popeću se na planinu
sići u tamnu pećinu.
Da mi oči ove oslijepe
pa da sunce ne vidim ja.

Popeću se na planinu
sići u tamnu pećinu.
Da mi oči ove oslijepe
pa da sunce ne vidim ja.

Sići ću dolje u bašču,
do tog rosnog cv'jeća.
Do te bujno crvene ruže,
do tog b'jelog bosiljka.

Sići ću dolje u bašču,
do tog rosnog cv'jeća.
Do te bujno crvene ruže,
do tog b'jelog bosiljka.

На бошњачки јазик превела Ријана Трешњић

Ins Bosnische übersetzt von Rijana Trešnjić

Na bosanski jezik prevela Rijana Trešnjić

U mukama se rodih ja (Sr)

U mukama se rodih ja,
u žalosti ću i umrijeti,
Muke mi moje da napišete
odozgo na grobu mom.

U mukama se rodih ja,
u žalosti ću i umrijeti.
Muke mi moje da napišete
odozgo na grobu mom.

Popeću se na planinu,
sići ću u tamnu jamu,
oči moje neka mi oslijepe,
sunce da ne bih vidjela.

Popeću se na planinu,
sići ću u tamnu jamu,
oči moje neka mi oslijepe,
sunce da ne bih vidjela.

Sići ću dole u bašču,
kod tog rosnog cvijeća.
U te ruže grimzane boje,
kod tog b'jelog bosiljka.

Sići ċi dole u bašču,
 kod tog rosnog cvijeća.
 U te ruže grimzane boje,
 kod tog b'jelog bosiljka.

На српски јазик превела Биљана Абацић
 Ins Serbische übersetzt von Biljana Abadžić
 Na srpski jezik prevela Biljana Abadžić

Sa mukama sam se rodila (Sr)

Sa mukama sam se rodila,
 Sa žalošču ću umreti.
 Muke moje da mi napišete
 odozgo na grobu mom.

Popeću se na planinu,
 ući u tamne pećine,
 oči ove da mi oslepите,
 ni sunce da ne ugledam.

Sići ću dole u đul-baštu,
 kod onih rosnih cvetova,
 kod tog crvenog karanfila,
 ranog belog bosiljka.

На српски јазик превела Емина Јовић
 Ins Serbische übersetzt von Emina Jović
 Na srpski jezik prevela Emina Jović

Mit Kummer wurde ich geboren (De)

Mit Kummer wurde ich geboren,
 Mit Trauer werde ich sterben.
 Schreibt mir meinen Kummer
 Auf mein Grab.
 Auf mein Grab.

Mit Kummer wurde ich geboren,
 Mit Trauer werde ich sterben.
 Schreibt mir meinen Kummer

Auf mein Grab.

Auf mein Grab.

Ich werde den Berg erklimmen,
Ich werde dunkle Höhlen betreten,
Mögen meine Augen verdorren,
Damit ich die Sonne nicht sehen kann,
Damit ich die Sonne nicht sehen kann.

Ich werde den Berg erklimmen,
Ich werde dunkle Höhlen betreten,
Mögen meine Augen verdorren,
Damit ich die Sonne nicht sehen kann,
Damit ich die Sonne nicht sehen kann.

Ich werde hinabsteigen, hinunter in den Rosengarten
Zu den mit Tau bedeckten Blumen,
zu diesen roten duftenden Nelken,
zu diesem frischen weißen Basilikum.

Ich werde hinabsteigen, hinunter in den Rosengarten
Zu den mit Tau bedeckten Blumen,
zu diesen roten duftenden Nelken,
zu diesem frischen weißen Basilikum.

На германски јазик превела Бјанка Зиберер
Ins Deutsche übersetzt von Bianca Sieberer
Na njemački jezik prevela Bianca Sieberer

Чија си (Mk)

Има еден дом сред жолто лисје
стаен е тој во сите мисли
покрив тој е твој и кошмар тој е мој
редок миг пред куќен праг
скриен поглед толку драг, ко бој

Секој ден си ти под иста стреа
гулабец во лет во воздух смеа
Ладна како лед и бујна како цвет
стојам долго долго јас
гледам чудно и без глас ко нем

Чија си, на кого радост ти му носиш
свезда си, во некој облак како плам
чија си, и кој ти гали долги коси
свет си мој, а ниту име не ти знам

Има еден ден што не се зори
скриен е тој во сказни гори
мора да си ти од небо еден дел
еден допир толку мал
еден бакнеж сосем мал, а врел

Чија си, на кого радост ти му носиш
свезда си, во некој облак како плам
чија си, и кој ти гали долги коси
свет си мој, а ниту име не ти знам.

Čija si (Sr)

Ima jedan dom sred žutog lišća
Skriven je on u svakoj misli
Krov to je tvoj i košmar to je moj
Retki mig pred kućni prag
Skriven pogled, tako drag, ko boj.

Svaki dan si pod istim tremom
Golub u letu u vazduhu se smeje
Hladna kao led pa bujna kao cvet

Stojim dugo, dugo ja,
Gledam čudno, bez glasa, k'o nem.

Čija si i kome radost ti nosiš,
Zvezda si u nekom oblaku, kao žar,
Čija si i ko ti mazi dugu kosu
Svet si moj, a niti ime ti ne znam.

Ima jedan dan kad ne sviće zora,
Skriven je on k'o bajkovita gora,
Mora da si ti od neba jedan deo
Jedan dodir tako mali
Jedan poljubac sasvim mali, a vreo.

Čija si i kome radost ti nosiš,
Zvezda si u nekom oblaku, kao žar,
Čija si i ko ti mazi dugu kosu
Svet si moj, a niti ime ti ne znam.

На српски јазик превела Емина Јовић
Ins Serbische übersetzt von Emina Jović
Na srpski jezik prevela Emina Jović

Извор
Quelle
Izvor

Македонски народни песни. In: *Викикниги: Оtvорени книги за отворен свет*. https://mk.wikibooks.org/wiki/Македонски_народни_песни. Состојба 15. 3. 2015.

Без мака
Ohne Mühe
Bez muke

Во хотел (Mk)

Јордан: Добар ден. Јас резервирав соба во вашиот хотел. Јас се викам Јордан Тасевски.

Рецепционерот: Момент. Да, имате резервација. Вашиот пасош, Ве молам! Соба број двесте и три, на третиот кат.

Јордан: Извинете, дали е со поглед на езеро?

Рецепционерот: Да, да. Со поглед и на езеро и на планина.

Јордан: Колку чини ноќевање со појадок?

Рецепционерот: Илјада и триста денари.

Јордан: А полн пансион?

Рецепционерот: Илјада и седумстотини денари.

Јордан: Ви благодарам.

Рецепционерот: Ви пожелувам пријатен престој.

Тасевска, Роза. *Македонски со мака: Курс за ѓочетѝници. Курс дла начи-нающих. Course for beginners*. Скопје: Меѓународен семинар за македонски-от јазик, литература и култура, 2009². С 77.

Im Hotel (De)

Jordan: Guten Tag. Ich habe ein Zimmer in ihrem Hotel reserviert. Ich heiÙe Jordan Tasevski.

Rezeptionist: Moment bitte. Ja, Sie haben eine Reservierung. Ihren Reisepass, bitte! Die Zimmernummer ist zweihundertdrei, es befindet sich im 3. Stock.

Jordan: Entschuldigen Sie, ist das Zimmer mit Seeblick?

Rezeptionist: Ja, ja. Mit Blick sowohl auf den See als auch auf die Berge.

Jordan: Wie viel kostet eine Übernachtung mit Frühstück?

Rezeptionist: Tausenddreihundert Denar.

Jordan: Und Vollpension?

Rezeptionist: Tausendsiebenhundert Denar.

Jordan: Ich danke Ihnen.

Rezeptionist: Ich wünsche Ihnen einen angenehmen Aufenthalt.

На германски јазик превела Елизабет Флук
Ins Deutsche übersetzt von Elisabeth Fluch
Na njemački jezik prevela Elisabeth Fluch

Во ресторан (Mk)

Лука: Ве молам, има ли слободни места?

Келнерот: Да, повелете. Може да седнете крај прозорецот или онаму во аголот.

Лука: Благодарам. Марија, повели, седни.

Марија: Ти благодарам. Симпатичен е ресторанот.

Лука: Да, многу. И столовите се удобни.

Келнерот: Повелете, што ќе пиете?

Лука: Марија, што ќе пиеш?

Марија: Јас ќе пробам една ракија.

Лука: Ве молам, две ракии и две чаши минерална вода. И листата на јадења, Ве молам.

Келнерот: Повелете.

Лука: Марија, сакаш ли да порачаме некаква салата. Еве, има мешана салата, има шопска салата, таратур,...

Марија: Прочитај од што се прави таратур.

Лука: Јас знам: ситно дробена краставица, кисело млеко и лук. Се додава сол, а може и мелени ореви.

Марија: За мене може мешана салата.

Лука: А јас сакам шопска салата. Тоа е од сецкани домати, пиперки, краставици и одозгора посипана со рендано сирење.

Келнерот: Каква салата сакате?

Лука: Ве молам, една мешана и една шопска салата.

Келнерот: Повелете.

Лука: Е, сега, Марија може да наздравиме. За убавиот Охрид.

Марија: За Охрид.

Лука: Вкусна е салатата?

Марија: Да, многу.

Лука: Знаат овде да прават салати. Марија, дали сакаш да пробаме охридска пастрмка?

Марија: Со задоволство. Ако може, на скара.

Лука: Келнер, Ве молам!

Келнерот: Повелете, што треба?

Лука: Ве молам, дали имате пастрмка?

Келнерот: Да, имаме убави парчиња. Сега ќе ви донесам да ги видите.

Лука: Да, може овие. Благодарам. И шише бела „Александрија“, Ве молам.

Келнерот: Повелете и добар апетит.

Лука: Благодариме.

Марија: Многу е вкусна пастрмката. Првпат пробувам.

Лука: Се радувам. На здравје, Марија. И виното не е лошо, нели?

Марија: Да, сè е многу вкусно. Ти благодарам.

Тасевска, Роза. *Македонски со мака: Курс за љоучџници. Курс дла начи-
најуших. Course for beginners*. Скопје: Меѓународен семинар за македонски-
от јазик, литература и култура, 2009². С 46–47.

U restoranu (Bs)

Luka: Oprostite, ima li slobodnih mjesta?

Konobar: Da, izvolite. Možete sjesti pored prozora ili tamo u ugao.

Luka: Hvala. – Marija, izvoli, sjedi.

Marija: Hvala. Restoran je simpatičan.

Luka: Da, zaista. I stolice su udobne.

Konobar: Izvolite, šta želite popiti?

Luka: Marija, šta ćeš da piješ?

Marija: Ja bih da probam jednu rakiju.

Luka: Molio bih Vas, dvije rakije i dvije čaše mineralne vode. I jelovnik, budite ljubazni.

Konobar: Izvolite.

Luka: Marija, želiš li da naručimo neku salatu? Evo, imaju miješanu, šopsku i caciki.

Marija: Pročitaj mi od čega se pravi caciki?

Luka: Znam od čega se pravi: sitno isjeckani krastavac, kiselo mlijeko i luk. Tome se doda još so, a mogu i mljeveni orasi.

Marija: Za mene miješanu salatu.

Luka: A ja ću šopsku. Ona se pravi od isjeckanog paradajza, krastavaca i isjeckane paprike, a odozgo je posuta rendanim sirom.

Konobar: Kakvu salatu želite?

Luka: Molio bih Vas jednu miješanu i jednu šopsku salatu.

Konobar: Izvolite.

Luka: E, sada, Marijo, možemo da nazdravimo. – Za lijepi Ohrid.

Marija: Za Ohrid.

Luka: Je li salata ukusna?

Marija: Da, veoma.

Luka: Ovdje znaju da naprave salatu. Marija, želiš li da probamo ohridsku pastrmku?

Marija: Sa zadovoljstvom. Ako može sa roštilja.

Luka: Konobar!

Konobar: Izvolite, šta želite?

Luka: Imate li pastrmku?

Konobar: Da, imamo lijepih komada. Sad ću Vam donijeti da pogledate.

Luka: Da, ove bih. Zahvaljujem. Budite ljubazni i donesite flašu bijele Aleksandrije.

Konobar: Izvolite i prijatno.

Luka: Hvala lijepa.

Marija: Pastrmka je veoma ukusna. Prvi put je jedem.

Luka: Drago mi je. U zdravlje, Marijo. Nije ni vino loše, zar ne?

Marija: Ne, stvarno je pitko. Hvala ti.

На бошњачки јазик превела Ријана Трешњић

Übersetzt ins Bosnische von Rijana Trešnjić

Prevela na bosanski jezik Rijana Trešnjić

Im Restaurant (De)

Luka: Ich bitte Sie, gibt es freie Plätze?

Kellner: Ja, bitte schön. Sie können sich am Ende beim Fenster oder dort in der Ecke hinsetzen.

Luka: Danke. Maria, bitte nimm Platz.

Maria: Danke dir. Das Restaurant ist nett.

Luka: Ja, sehr. Und die Sessel sind gemütlich.

Kellner: Bitte sehr, was möchten Sie trinken?

Luka: Maria, was wirst du trinken?

Maria: Ich werde einen Schnaps probieren.

Luka: Zwei Schnäpse und zwei Gläser Mineralwasser, bitte. Und die Speisekarte, bitte.

Kellner: Sehr gerne.

Luka: Maria, sollen wir einen Salat bestellen. Hier gibt es gemischten Salat, Schopska-Salat, Tsatsiki,...

Maria: Lies vor, aus was der Tsatsiki gemacht ist.

Luka: Ich weiß es: aus winzig zerkleinerten Gurken, aus Sauerrahm und Zwiebel. Hinzugegeben werden Salz und eventuell auch gemahlene Nüsse.

Maria: Für mich bitte einen gemischter Salat.

Luka: Und ich möchte einen Schopska-Salat. Dieser besteht aus geschnittenen Tomaten, Paprika, Gurken und serviert wird er mit geriebenem Schafkäse obendrauf.

Kellner: Welchen Salat möchten Sie?

Luka: Bitte, einen gemischten und einen Schopska-Salat.

Kellner: Sehr gerne.

Luka: Und jetzt Maria, lass uns das Glas erheben. Auf das schöne Ohrid.

Maria: Auf Ohrid.

Luka: Ist der Salat gut?

Maria: Ja, sehr.

Luka: Salat machen, das können sie hier. Maria, möchtest du auch die Ohrider Forelle probieren?

Maria: Mit Vergnügen. Wenn möglich, gegrillt.

Luka: Kellner, bitte!

Kellner: Bitte sehr, was möchten Sie?

Luka: Gibt es, bitte sehr, eine Forelle?

Kellner: Ja, wir haben schöne Stücke. Ich werde sie Ihnen jetzt zum Begutachten bringen.

Luka: Ja, wenn möglich diese. Danke. Und eine Flasche vom weißen „Alexandria“-Wein, bitte.

Kellner: Hier bitte sehr und guten Appetit.

Luka: Wir danken Ihnen.

Maria: Die Forelle ist sehr gut. Ich esse sie zum ersten Mal.

Luka: Es freut mich. Auf die Gesundheit, Maria. Und der Wein ist nicht schlecht, oder?

Maria: Ja, alles ist sehr köstlich. Danke dir.

На германски јазик превела Елизабет Флук

Ins Deutsche übersetzt von Elisabeth Fluch

Na njemački jezik prevela Elisabeth Fluch

Диета (Mk)

Не гледајте ме така. Јас порано носев панталони број четириесет и шест. Влезе во мода диетата и жена ми почна да ми досадува: Ајде, држи малку диета, види си го стомакот!

Лесно е да се каже, ама како? Јасно е дека треба да се откажеш од мрсно, благо, луто, кисело, печено, пржено, конзервирано, сувомесно... А што да јадам? Рибата е богата со фосфор – ноќе ќе светам. Жито да јадам – ќе почнам да кокодакам како кокошка. И решив да држам диета со лук. Еден месец јадев само лук. Изгубив пет кила, сите пријатели и жената.

Тасевска, Роза. *Македонски со мака: Курс за љочетѝници. Курс глѝ начинающих. Course for beginners*. Скопје: Меѓународен семинар за македонскиот јазик, литература и култура, 2009². С 82.

Dijeta (Bs)

Ne gledajte me tako. Nekada sam nosio pantalone broj četrdeset i šest. Došla je moda dijete i supruga mi počela dosadivati: Hajde, drži malo dijetu, vidi koliki ti je stomak! Lahko je to reći, ali kako? Jasno je da se treba odreći masnog, slatkog, ljutog, kiselog, pečenog, prženog, konzerviranog, suhomesnatog... A šta da jedem? Riba je bogata fosforom – noći ću da sijam. Da jedem žitarice – počecu kokodakati kao kokoš. I odlučio sam da držim dijetu sa lukom. Mjesec dana sam jeo samo luk. Izgubio sam pet kila, sve prijatelje i ženu.

На бошњачки јазик превела Ријана Трешњиќ

Ins Bosnische übersetzt von Rijana Trešnjić

Na bosanski jezik prevela Rijana Trešnjić

Марко и Ана (Мк)

Марко и Ана се запознаа вчера. Тоа се случи на час. Марко влезе последен во училиницата, кажа добар ден и праша каде да седне. Набрзо се ориентира и забележа дека Ана седи сама. Се приближи и ја праша дали може да седне до неа. Така тие станаа и пријатели. Еден ден еве што ни раскажаа на паузата меѓу часовите.

Марко: Јас случајно дознав дека Ана има роденден во месец август. Сакав пријатно да ја изненадам. Отидов во град и купив букет цвеќе. Кога се вратив, ја најдов Ана на вечера. Ја бакнав и ѝ го честитав роденденот. Се надевам дека ја израдував.

Ана: Да, многу пријатно ме изненади. Јас обично не го славам роденденот, но сега решив да го поканам Марко и да го прославиме заедно. Отидовме во градот во еден мал ресторан. Беше многу убаво. Кога се вративме, им раскажавме на нашите пријатели и заедно ја продолживме веселбата на плажа.

Тасевска, Роза. *Македонски со мака: Курс за ѝочетѝници. Курс глѝа начи-најущих. Course for beginners*. Скопје: Меѓународен семинар за македонскиот јазик, литература и култура, 2009². С 99.

Marko und Anna (De)

Marko und Anna haben sich gestern kennengelernt. Das ist alles blitzartig passiert. Marko ist als Letzter ins Klassenzimmer gekommen, hat „Guten Tag“ gesagt und gefragt, wo er sich hinsetzen könne. Er hat sich schnellstens orientiert und bemerkt, dass Anna alleine saß. Er hat sich genähert und sie gefragt, ob er sich zu ihr setzen darf. So sind sie auch Freunde geworden. Hier haben sie sich den ganzen Tag in den Pausen zwischen den Unterrichtseinheiten unterhalten.

Marko: Ich habe zufällig erfahren, dass Anna im August Geburtstag hat. Ich wollte sie angenehm überraschen. Ich bin in die Stadt gegangen und habe einen Blumenstrauß gekauft. Nachdem ich zurückgekommen bin, traf ich Anna beim Abendessen an. Ich habe sie geküsst und ihr zum Geburtstag gratuliert. Ich hoffe, dass sie sich gefreut hat.

Anna: Ja, ich bin sehr angenehm überrascht gewesen. Gewöhnlich feiere ich meinen Geburtstag nicht, aber jetzt habe ich beschlossen Marko einzuladen, und mit ihm gemeinsam meinen Geburtstag zu feiern. Wir sind in die Stadt in ein kleines Restaurant gegangen. Es war sehr schön. Nachdem wir

zurückgekehrt sind, haben wir unseren Freunden davon erzählt und gemeinsam das Fest am Strand fortgesetzt.

На германски јазик превела Елизабет Флук

Ins Deutsche übersetzt von Elisabeth Fluch

Na njemački jezik prevela Elisabeth Fluch

Моето семејство (Mk)

Моето семејство живее во Полска. Јас имам мајка, татко, брат, сестра, баба и дедо. Мајка ми е медицинска сестра. Таа работи во амбуланта. Татко ми е сопственик на фабрика за чоколади. Тој по цел ден е на работа и се враќа изморен. Инаку, мојата мајка е убава. Таа е висока, има руса коса и сини очи. Кога има слободно време, многу сака да готви и да слуша музика. Татко ми е крупен и има кадрава коса. Во слободно време тој и помага на мајка ми или гледа телевизија. Тој ги следи сите вести. Многу сака да гледа и филмови. Брат ми е две години помал од мене. Тој е висок. Личи на татко ми. Тој сега е матурант. Догодина сака да студира угостителство. Кога ќе заврши, ќе работи во нашата фирма. Во слободно време тој се занимава со планинарство. Сестра ми е постара од нас. Таа има црна коса и црни очи. Таа заврши ликовна академија и предава во едно училиште. Баба ми и дедо ми се пензионери. Тие секојдневно се шетаат во паркот и читаат весници. Понекогаш се караат. Ние се собираме на семеен ручек обично во недела. Тогаш разговараме и си ги кажуваме нашите проблеми и успеси во изминатата седмица.

Тасевска, Роза. *Македонски со мака: Курс за љоучейници. Курс для начинающих. Course for beginners*. Скопје: Меѓународен семинар за македонскиот јазик, литература и култура, 2009². С 41.

Moja porodica (Sr)

Moja porodica živi u Poljskoj. Imam majku, oca, brata, sestru, babu i dje-da. Majka mi je medicinska sestra. Ona radi u ambulanti. Moj otac je vlasnik firme za prodaju čokolade. On radi po cijeli dan i vraća se umoran kući. Inače, majka mi je lijepa. Visoka je, ima plavu kosu i plave oči. Kada ima slobodnog vremena, voli da kuva i sluša muziku. Tata je krupan i ima kovrdžavu kosu. U slobodno vrijeme on pomaže majci ili gleda televiziju. On prati sve vijesti. Veoma voli da gleda i filmove. Brat je dvije godine mlađi od mene. Visok je i liči na oca. On je sada maturant. Sljedeće godine želi da upiše ugostiteljstvo. Kada završi, radiće u našoj firmi. U slobodno vrijeme se bavi planinarenjem. Moja sestra je starija od nas. Ima crnu kosu i crne oči. Završila je likovnu akademiju i predaje sada u jednoj školi. Moja baka i djed su penzioneri. Oni svakog dana šetaju parkom i čitaju novine. Ponekad se svađaju. Obično nedjeljom ručamo svi skupa. Tada razgovaramo i pričamo o naši problemima i uspjehsima iz pro-tekle sedmice.

На српски јазик превела Биљана Абаџић
Ins Serbische Übersetzt von Biljana Abadžić
Na srpski jezik prevela Biljana Abadžić

Meine Familie (De)

Meine Familie lebt in Polen. Ich habe eine Mutter, einen Vater, einen Bruder, eine Schwester, eine Oma und einen Opa. Meine Mutter ist Krankenschwester. Sie arbeitet in der Ambulanz. Mein Vater ist Besitzer einer Schokoladenfabrik. Er ist den ganzen Tag in der Arbeit und wenn er zurückkommt, ist er müde. Meine Mutter ist schön. Sie ist groß, hat blonde Haare und blaue Augen. Wenn sie Freizeit hat, liebt sie es sehr zu kochen und Musik zu hören. Mein Vater ist groß und stämmig und hat gewelltes Haar. In seiner Freizeit hilft er meiner Mutter oder sieht fern. Er verfolgt alle Nachrichten. Er schaut auch sehr gerne Filme an. Mein Bruder ist zwei Jahre jünger als ich. Er ist groß gewachsen. Er ähnelt meinem Vater. Er ist jetzt Maturant. Nächstes Jahr möchte er Hotellerie studieren. Wenn er fertig ist, wird er in unserer Firma arbeiten. In seiner Freizeit geht er gerne in die Berge. Meine Schwester ist älter als wir. Sie hat schwarze Haare und schwarze Augen. Sie hat die Akademie für Darstellende Kunst abgeschlossen und unterrichtet in einer Schule. Meine Oma und mein Opa sind Pensionisten. Sie gehen täglich im Park spazieren und lesen Zeitungen. Manchmal streiten sie sich. Wir treffen uns gewöhnlich am Sonntag zum Familien Mittagessen. Dann reden wir und erzählen uns von unseren Problemen und Erfolgen in der letzten Woche.

На германски јазик превела Елизабет Флук
Ins Deutsche übersetzt von Elisabeth Fluch
Na njemački jezik prevela Elisabeth Fluch

Мој обичен ден (Mk)

Јас станувам рано. Одам во бањата. Се туширам, ги мијам забите со четка. Се бришам со крпа. Потоа се облекувам, се чешлам и одам на појадок. Обично појадувам џем, путер и салама. Пијам турско кафе. Потоа одам на лекторски вежби. На часовите ние читаме, пишуваме и зборуваме македонски. Лекторот прашува, а ние одговараме. Прашуваме и ние. По часовите се враќаме во хотелот. Ги мијам рацете, се одморам и одам на ручек. Потоа со другарите одам на плажа. Неколку часови пливаме, се сончаме и разговараме. Пак се враќаме во хотелот. Ја пишувам домашната задача и учам. По вечерата излегувам и се забавувам. Одиме на концерти, во ресторани.

Тасевска, Роза. *Македонски со мака: Курс за ѓочетѝници. Курс дла начинающих. Course for beginners*. Скопје: Меѓународен семинар за македонскиот јазик, литература и култура, 2009². С 38.

Moј običan dan (Sr)

Rano ustajem. Idem u kupatilo. Tuširam se, perem zube četkicom. Brišem se peškirom. Onda se oblačim, češljam i idem na doručak. Obično jedem džem, puter i salamu. Pijem tursku kafu. Zatim idem na lektorske vježbe. Na času čitamo, pišemo i govorimo makedonski. Lektor ispituje, a mi odgovaramo. Pitaмо i mi. Poslije časa vraćamo se u hotel. Tu perem ruke, odmaram se i idem на руčак. Zatim sa društvom odlazim на плажу. Nekoliko sati plivamo, sunčamo se i razgovaramo. Ponovo се враćамо u hotel. Pišem домаћу задачу i учим. Poslije večere izlazim i zabavljam se. Posjećujemo koncerte ili restorane.

На српски јазик превела Биљана Абаџиќ
 Ins Serbische übersetzt von Biljana Abadžić
 Na srpski jezik prevela Biljana Abadžić

Moj običan dan (Bs)

Rano ustajem, idem u kupatilo, tuširam se, perem zube četkicom i brišem se peškirom. Zatim се oblačim, češljam i idem на doručak. Obično за doručak jedem marmeladu, maslac i salamu i pijem tursku kafu. Poslije toga idem на lektorske vježbe. На часу читамо, пиšемо i govorimo makedonski. Lektor nam postavlja pitanja а mi odgovaramo. I mi postavljamo pitanja. Poslije časa vraćam се u hotel. Tamo ruke perem, odmaram се i idem на руčак. Zatim са prijateljima idem на плажу. Nekoliko sati plivamo, sunčamo се i razgovaramo.

Ponovo se vraćamo u hotel. Pišem domaću zadaću i učim. Poslije večere izlazim i zabavljam se. Idemo na koncerte ili u restoran.

На бошњачки јазик превела Ријана Трешњић

Ins Bosnische übersetzt von Rijana Trešnjić

Na bosanski jezik prevela Rijana Trešnjić

Mein gewöhnlicher Tag (De)

Ich stehe früh auf. Ich gehe ins Bad. Ich dusche mich und putze mir die Zähne mit der Zahnbürste. Ich trockne mich mit dem Handtuch ab. Dann ziehe ich mich an, kämme mich und gehe zum Frühstück. Gewöhnlich frühstücke ich Marmelade, Butter und Salami. Ich trinke türkischen Kaffee. Dann gehe ich zum Unterricht. Im Unterricht lesen, schreiben und sprechen wir Mazedonisch. Der Lehrer fragt, und wir antworten. Auch wir stellen Fragen. Nach dem Unterricht gehen wir ins Hotel zurück. Dort wasche ich die Hände, entspanne mich und gehe zum Mittagessen. Dann gehe ich mit den Freunden zum Strand. Wir schwimmen, sonnen und unterhalten uns für einige Stunden. Dann gehen wir wieder ins Hotel zurück. Ich schreibe die Hausübung und lerne. Abends gehe ich aus und amüsiere mich. Wir gehen auf Konzerte oder ins Restaurant.

На германски јазик превела Елизабет Флук

Übersetzt ins Deutsche von Elisabeth Fluch

Prevela na njemački jezik Elisabeth Fluch

На пазар (Mk)

Јордан: Добро утро, Ана! Како си?

Ана: Благодарам, добро сум. А ти?

Јордан: И јас сум добро.

Ана: Какви планови имаш денес? Ако си планирал.

Јордан: Би сакал да одам на пазар, сè уште не сум бил.

Ана: Можеш да одиш и денес, но подобро е утре. Утре е пазарен ден и пазарот е побогат. Утре и јас можам да ти правам друштво.

Јордан: Може. Одлично! А денес што ќе правиме?

Ана: Па, не знам. Времето е добро, би можеле да одиме, да речеме, на Градиште. Јордан: Што е тоа Градиште? И каде се наоѓа?

Ана: Тоа е за мене најубавата плажа во Охрид. Од центарот на градот има петнаесетина километри.

Јордан: Добро, ти верувам, ама и пред нашиот хотел плажата е убава.

Ана: Таа е поубава, ќе видиш!

Јордан: Да, си имала право. Овде и природата е прекрасна и водата е чиста. Ти благодарам што ми го покажа ова место.

Ана: Утре по ручек се сретнуваме на тераса и се договараме за на пазар.

Јордан: Договорено.

Ана: Одиме со такси или со автобус?

Јордан: Можеме и со такси. Со нас доаѓаат Марко и Марија, па за четворица ќе ни биде поевтино.

Ана: Ве молам, застанете тука. Еве, ова е пазарот. Тој не е многу голем, но ако случајно се изгубиме, се чекаме тука по два часа.

Марија: О, колку богат пазар!

Марко: И мириса на дињи, на праски. Види, колку големи лубеници!

Ана: Ова не е ништо. Има и поголеми.

Јордан: Јас ќе ја купам најголемата. Колку чини?

Продавачот: Десет денари кило. Да ја мерам?

Ана: Скапо ги давате. Таму има поевтини.

Продавачот: Ај, да ви попуштам. Осум денари, може?

Јордан: Добро, ќе ја земам.

Марко: Колку свеж зеленчук! Види, какви патлици, карфиол... Сè би купил, ама нема каде да готвиме.

Марија: Јас повеќе се радувам на овошјето. Гледај, колку крупни и убави праски? Колку чинат?

Продавачот: Триесет денари килограм. Поубави и поблагии нема да најдете. Денес ги беревме, ептен се свежи.

Марија: Едно кило, Ве молам. Чекајте, јас ќе си избирам. Сакам потврди.

Продавачот: Еве ќеса, одберете си!

Ана: Грозје ќе купуваме?

Продавачот: Повелете, пробајте! Благо е како шеќер! Колку да мерам?

Ана: Поблаго е белото. Две кила од белото, Ве молам.

Марко: Сочни се крушите?

Продавачот: И сочни и вкусни. И не се прскани. Сакате да пробате?

Марија: Ајде, уште круши и да одиме! Не можеме да носиме, тешко е.

Тасевска, Роза. *Македонски со мака: Курс за ѓочетѝници. Курс дла начи-
нающих. Course for beginners*. Скопје: Меѓународен семинар за македонски-
от јазик, литература и култура, 2009². С 62–63.

Na pijaci (Bs)

Jordan: Dobro jutro, Ana! Kako si?

Ana: Hvala, dobro sam. A ti?

Jordan: I ja sam dobro.

Ana: Kakve planove imaš za danas, ako si nešto planirao?

Jordan: Volio bih otići do pijace. Nisam još tamo bio.

Ana: Možeš da odeš i danas, mada bi sutra bilo bolje. Sutra je pijačni dan, tako da će biti veći izbor. Sutra ti i ja mogu društvo praviti.

Jordan: Može, odlično! A šta ćemo danas raditi?

Ana: Pa ne znam. Vrijeme je lijepo. Mogli bismo otići na Gradište.

Jordan: A šta je to Gradište? I gdje se ono nalazi?

Ana: To je za mene najljepša plaža u Ohridu. Od centra grada ima petnaestak kilometara.

Jordan: Dobro, vjerujem ti, mada je plaža pred našim hotelom takođe lijepa.

Ana: Ova je ljepša, vidjećeš!

Jordan: Da, bila su u pravu. Ovdje je i priroda lijepa, a i voda je čista. Hvala ti što si mi pokazala ovo mjesto.

Ana: Sutra se, poslije ručka, vidimo na terasi pa ćemo se dogovoriti kad ćemo otići na pijacu.

Jordan: Dogovoreno.

Ana: Hoćemo li taksijem ili autobusom?

Jordan: Može i taksijem. Marko i Marija će ići sa nama, pa će za nas četvoro taksi biti jeftiniji.

Ana: Molim Vas, stanite tu. Ovdje je pijaca. Nije previše velika, ali ako se slučajno izgubimo, čekajte nas tu za dva sata.

Marija: Jao, kakva bogata pijaca! Pogledaj koliko su velike lubenice!

Ana: Ovo nije ništa. Ima ih još većih.

Jordan: Ja ću uzeti najveću. Koliko košta?

Prodavač: Kila je deset dinara. Da izmjerim?

Ana: Skupo Vam je. Tamo ima jeftinijih.

Prodavač: Hajde, daću vam jeftinije. Može li za osam denara?

Jordan: Dobro, uzeću.

Marko: Kako je povrće svježije! Vidi kakav patlidžan, karfiol... Kupio bih sve, ali nemam gdje da kuham.

Marija: Ja se više radujem voću. Vidi što su breskve krupne i lijepe! Pošto su one?

Prodavač: Trideset denara po kili. Ljepše i slađe nećete naći. Danas su ubrane, sasvim su svježije!

Marija: Dajte mi jednu kilu, molim Vas. Čekajte, sama ću izabrati. Volim tvrde.

Prodavač: Evo Vam kesa, proberite sami!

Ana: Hoćemo li kupiti grožđe?

Prodavač: Uzmite, probajte! Slatko je kao šećer! Koliko da vagam?

Ana: Slađe je bijelo. Dvije kile bijelog.

Marko: Jesu li kruške sočne?

Prodavač: Sočne i ukusne, a nisu ni prskane. Želite ih probati?

Marija: Hajde, još te kruške i da idemo! Ne možemo da nosimo, teško je.

На бошњачки јазик превела Ријана Трешњић

Ins Bosnische übersetzt von Rijana Trešnjić

Na bosanski jezik prevela Rijana Trešnjić

Auf dem Markt (De)

Jordan: Guten Morgen, Anna! Wie geht es dir?

Anna: Danke, mir geht es gut. Und dir?

Jordan: Mir geht es auch gut.

Anna: Welche Pläne hast du heute? Falls du schon etwas geplant hast.

Jordan: Ich möchte gerne zum Markt gehen, ich bin dort noch nicht gewesen.

Anna: Du kannst heute auch hingehen, aber morgen ist es besser. Morgen ist Markttag und die Auswahl ist dann größer.

Morgen kann ich dir auch Gesellschaft leisten.

Jordan: Ich kann. Ausgezeichnet! Und was wirst du heute machen?

Anna: Puh, ich weiß es nicht. Das Wetter ist schön, daher könnten wir zum Beispiel nach Gradište fahren.

Jordan: Was ist dieses Gradište? Und wo befindet es sich?

Anna: Das ist für mich der schönste Strand in Ohrid. Vom Zentrum der Stadt sind es etwa fünfzehn Kilometer.

Jordan: Gut, ich glaube dir, aber der Strand vor unserem Hotel ist auch schön.

Anna: Den, den ich meine, der ist schöner, du wirst sehen!

Jordan: Ja, du hast Recht gehabt. Die Natur hier ist wunderschön und das Wasser ist klar. Danke dir, dass du mir diesen Platz gezeigt hast.

Anna: Morgen treffen wir uns zum Mittagessen auf der Terrasse und gehen dann zum Markt.

Jordan: Abgemacht.

Anna: Fahren wir mit dem Taxi oder mit dem Autobus?

Jordan: Wir können auch mit dem Taxi fahren. Marko und Maria kommen auch mit uns, für vier wird es daher billiger sein.

Anna: Bitte, bleiben Sie hier stehen. Da sieh, hier ist der Markt. Er ist nicht sehr groß, aber falls wir uns zufällig doch verlieren sollten, treffen wir uns hier um zwei Uhr.

Maria: Oh, was für ein reichhaltiger Markt!

Marko: Und es riecht nach Zuckermelonen und nach Pfirsichen.

Schau, welch große Wassermelonen!

Anna: Diese, das ist noch gar nichts. Es gibt noch größere.

Jordan: Ich werde die größte Wassermelone kaufen. Wie viel kostet sie?

Verkäufer: Zehn Denar das Kilo. Soll ich sie wiegen?

Anna: Sie verkaufen sie teuer. Dort gibt es billigere.

Verkäufer: Gut, ich lasse den Preis nach. Acht Denar geht das?

Jordan: Gut, ich werde sie nehmen.

Marko: So viel frisches Gemüse! Schau was für Tomaten, was für ein Karfiol... Ich würde sie kaufen, aber ich kann sie nirgendwo zubereiten.

Maria: Ich freue mich mehr auf das Obst. Schau, so viele saftige und schöne Pfirsiche. Wie viel kosten sie?

Verkäufer: Dreißig Denar das Kilo. Schönere und süßere werden Sie nicht finden. Wir haben sie heute geerntet, sie sind noch völlig frisch.

Maria: Ein Kilo, bitte sehr. Warten Sie, ich werde sie aussuchen. Ich mag die härteren.

Verkäufer: Hier haben Sie ein Sackerl, wählen Sie aus?

Anna: Wollen wir Trauben kaufen?

Verkäufer: Greifen Sie zu, probieren Sie! Sie sind süß wie Zucker! Wie viel darf es sein?

Anna: Die weißen sind süßer. Zwei Kilo von den weißen Trauben, bitte.

Marko: Sind die Birnen saftig?

Verkäufer: Sowohl saftig als auch köstlich. Und sie sind nicht gespritzt. Möchten Sie probieren?

Maria: Also gut, noch die Birnen und dann gehen wir. Wir können es sonst nicht tragen, es ist zu schwer.

На германски јазик превела Елизабет Флук

Ins Deutsche Übersetzt von Elisabeth Fluch

Na njemački jezik prevela Elisabeth Fluch

Прошетка по дневниот градот Охрид (Мк)

Вчера имавме екскурзија во стариот дел на Охрид. Патувавме со автобус до пристаништето. Потоа продолживме пешки. Стариот дел на градот се наоѓа на рид. Уште од рамнината ни се покажаа охридските куќи како на дланка. Убава глетка! По тесните и криви улички се искачувавме постепено. Не брзавме. Не можевме и не сакавме да брзавме. Угорниците не ни дозволуваа. Убавите куќи, музеи и цркви често нè тераа да запреме, да ги разгледаме, да ги посетиме. Прво еднадвор ги разгледавме и ги посетивме куќите на *Робевци* и на семејството *Уранија* (сега музеи), градска архитектура од XIX век. Така, продолживме по улицата

„Цар Самоил“ и излеговме на поширок простор, во кој доминира најстарата охридска црква од XI век, *Светија Софија*, повеќевековно седиште на Охридската архиепископија, еден од најзначајните средновековни споменици во Република Македонија и единствена галерија на средновековното сликарство од XI до XIV век. Пред влезот на оваа црква, на столбот од левата страна се наоѓа спомен-плоча на која е запишано дека на 2 август 1961 година во оваа црква прозвучиле првите концерти на реномираниот меѓународен музичко-сценски фестивал *Охридско лето*. Кога излеговме од црквата, појдовме лево по улицата „Глигор Прличев“ и продолживме десно по улицата „Коста Рацин“ која не одведе до црквата *Св. Јован Божослов-Канео*, градена и сликана во XIII век. Оваа црква се наоѓа на многу убаво место на езерскиот брег и претставува еден од симболите на древниот Охрид. Патот до црквата беше стрмен и заморен, но ние продолжувавме, обземени од глетките на езерото и на соседниот брег. Кога ја поминавме и последната кука, пред нас се отвори невидена убавина. Гледавме и мислевме: езерото ја краси црквата или црквата го краси езеро

Се качувавме понатаму низ шумичката од кипариси и бадеми. Стигнавме до црквата *Св. Климент* од IX в. (Св. Пантелејмон). Тука се почетоците на Охридската книжевна школа. Тука се наоѓа и гробницата на Св. Климент. Во близина на оваа црква се наоѓа и *Ранохристијанската* црква со богати подни мозаици (V в.). Од *Самошловата тврдина*, која се наоѓа на врвот на охридскиот рид, се гледаше целото езеро. Тврдината е меѓу најголемите средновековни градови кои се зачувани во Македонија. Стигнуваме до *Св. Климент* (Св. *Божородица Перивлејта* (XIII в), зачуван средновековен споменик познат по својата извонредна архитектура и видно сликарство. Во Музејот на икони покрај неа, може да се посети прочуената колекција охридски икони од XI до XIX в. Се спуштавме назад по „Илинденска“. Веднаш на почетокот, од десната страна се наоѓа *Античкиот театар*, каде што се одржуваат концерти во рамките на *Охридското лето*. Се спуштивме до крајот на улицата и свртевме лево по улицата покрај езерото. Избравме

ресторанче и седнавме на кафе да се одмориме и да ги средиме впечатоците од прошетката.

Тасевска, Роза. *Македонски со мака: Курс за почетници. Курс для начинающих. Course for beginners*. Скопје: Меѓународен семинар за македонскиот јазик, литература и култура, 2009². С 95–96.

Šetnja starim gradom u Ohridu (Bs)

Juče smo imali ekskurziju po starom gradu u Ohridu. Otišli smo autobusom do luke. Potom smo produžili pješice. Stari dio grada se nalazi na uzvisini. Sa uzvišenja se kuće u Ohridu vide kao na dlanu. Lijep pogled! Polako se penjemo uskim i krivudavim ulicama. Ne žurimo. Ne možemo i ne želimo da žurimo. Uzbrdica nam to ni ne dozvoljava. Lijepe kuće, muzeji i crkve nas tjeraju da zastanemo, da ih razgledamo i zađemo. Prvo smo posjetili kuće Robevci i Uranije (sadašnji muzeji), građene u XIX stoljeću. Dalje, smo produžili do ulice „Cara Samuila“ i stigli na prostran prostor kojim dominira najstarija ohridska crkva iz XVI stoljeća, Sveta Sofija, koja je nekoliko vjekova bila sjedište Ohridske arhiepiskopije, jedan od najznačajnijih spomenika Republike Makedonije te jedinstvena galerija srednjovjekovnog slikarstva od XI do XVI vijeka. Pred ulazom u ovu crkvu, na stubu sa lijeve strane se nalazi spomen ploča na kojoj je zapisano da su 2. augusta 1961. godine ovdje održani prvi koncerti u sklopu renomiranog međunarodnog festivala Ohridsko ljeto. Kada smo izašli iz crkve, skrenuli smo lijevo u ulicu „Gligor Prličev“ i produžili desnom stranom do ulice „Kosta Racin“ koja je vodila do crkve Sveti Jovan Bogoslov Kaneo, građene i ukrašene u XIII vijeku. Ova crkva se nalazi na veoma lijepom mjestu na brdu pored jezera i predstavlja jedan od simbola starog grada. Put do te crkve je bio strm i naporan, ali smo produžili, opčinjeni pogledom na jezero i obližnje brdo. Kada smo prošli i pored posljednje kuće, pred nama se ukazala neviđena ljepota. Gledali smo i pitali se: da li jezero krase crkvu ili crkva krase jezero.

Dalje smo se popeli šumicom sa čempresima i bademima. Stigli smo do crkve Sv. Klimenta iz IX vijeka. Ovdje su začeci Ohridske književne škole. Tu se nalazi i grobnica sv. Klimenta. U blizini ove crkve se nalazi i Ranohrišćanska bazilika sa bogatim podnim mozaicima (V vijek). Sa Samoilove tvrđave, koja se nalazi na vrhu Ohridskog hrida, vidi se čitavo jezero. Ta tvrđava je jedan od najvećih sačuvanih srednjovjekovnih gradova u Makedoniji. Stigli smo do Sv. Klimenta (Crkva Svete Bogorodice Perivlepte (XIII vijek), sačuvani srednjovjekovni spomenik poznat po svojoj arhitekturi i freskama. U Muzeju ikona pored nje može se pogledati čuvena kolekcija ohridskih ikona od XI do XIX vijeka. Spustili smo se nazad Ilindenskom ulicom. Odmah na vrhu se nalazi Antički teatar u kojem se održavaju koncerti tokom Ohridskog ljeta. Spustili smo se

do kraja ulice i skrenuli lijevo u ulicu pored jezera. Izabrali smo restoran i sjeli da se odmorimo uz kafu i da sredimo utiske sa ove šetnje.

На бошњачки превела Џенана Човић
Ins Bosnische šbersetzt von Dženana Čović
Na bosanski jezik prevela Dženana Čović

Скратеници – Abkürzungen – Skraćenice

Bg: бугарски јазик – Bulgarisch – bugarski jezik

Bs: бошњачки јазик – Bosni(aki)sch – bosanski/bošnjački jezik

Cg: црногорски јазик – Montenegrinisch – crnogorski jezik

De: германски јазик – Deutsch – njemački jezik

Hr: хрватски јазик – Kroatisch – hrvatski jezik

Mk: македонски јазик – Mazedonisch – makedonski jezik

Sr: српски јазик – Serbisch – srpski jezik

Преведувачи – ÜbersetzerInnen – Prevodioci

Индивидуални преводи – Individuelle Übersetzungen – Individualni prevodi

1. Biljana Abadžić
2. Belma Coković
3. Elisabeth Fluch
4. Paul Gruber
5. Darjan Horvat
6. Emina Jović
7. Bianka Sieberer
8. Branko Tošović
9. Rijana Trešnjic
10. Arno Wonisch

Групни преводи – Kollektive Übersetzungen – Grupni prevodi

1. Ana Marija Balja
2. Valerija Berezina
3. Aleksandra Vahruševa
4. Andrij Gumenjuk
5. Tamara Erofeeva
6. Sofija Zabolotnaja
7. Jana Zajceva
8. Anastasija Zubareva
9. Elena Ivanova
10. Alina Kostričenko
11. Marija Morozova
12. Milica Perić
13. Spas Rangelov
14. Olga Savčić
15. Sofija Sadovnikova
16. Elena Sitnikova
17. Anastasija Suhanova
18. Branko Tošović
19. Tunde Hatala

Bibliographische Information der Deutschen Bibliothek

Die Deutsche Bibliothek verzeichnet diese Publikation in der Deutschen Nationalbibliographie; detaillierte bibliographische Daten sind im Internet über <http://dnb.ddb.de> abrufbar.

Bibliographic information published by Die Deutsche Bibliothek

Die Deutsche Bibliothek lists this publication in the Deutsche Nationalbibliografie; detailed bibliographic data is available in the Internet at <http://dnb.ddb.de>

ISBN 978-3-9503561-7-5